לחיפוש נצחיות רוח קדשו של אור האורות הנחל נובע מקור חכמה

אבקשך

ירחון חסידי ברסלב

בס"ד | גליון 21 | חשון תשע"ט

ט' חשון תרע"ט-תשע"ט

100 שנה להסתלקות
רבי ישראל קרדונר זצ"ל

ישראל אשר בך אתפאר

מאה שנה להסתלקות **רבי ישראל קרדונר**,
האיש שנתן את הלב • יריעה נרחבת על
מסירות נפשו להפצת המעיינות חוצה

היומן הגנוז

זכרונותיו המאלפים של החסיד **ר' משה אהרן שאטין מלודז'** נחשפים לראשונה

בוודאי יושיע!

נס רפואי על-טבעי שהתרחש בציון הקדוש בראש השנה האחרון

ורבים השיב מעוון

שלושים שנה להסתלקות החסיד המופלא רבי **בנימין זאב חשין** - בנו הרה"ח **ר' שלמה חשין** בסיפורים מרטיטים מאורחות חייו ומסירות נפשו לקרב רחוקים ולהשקות אילנות

בס"ד

והם זה לעמת זה

שֶׁכְּשֶׁיֵּשׁ כֹּחַ לְ'מְאוֹרֵי אוֹר'
אֲזַי נִכְנָעִין 'מְאוֹרֵי אֵשׁ'
(ליקוטי מוהר"ן תניא סימן ס"ז)

באחרית הימים הללו, בתקופות הסתרה והעלמה שכזאת,
עם התגברות ה'מאורי אש' להרחיק אותנו ממקור חיותנו
ולהסתיר את האור החי השוכן בתוכנו
נוסד בית 'אבקשה', להאדיר את כח ה'מאורי אור', להזרים
את נצחיותו של אור האורות, לעורר את החיפוש אחר
רוח קדשו, ולהצית את אש הערגה והכיסופים להתגלותו

הנח אבן בבית אבקשה

ותהיה שותף נאמן בבנין ההפצה הגדול

השותפים בבניית בית ההפצה אבקשה
מקבלים את הגליון בביתם/בדואר
מידי חודש בחדשו

קח חלק טוב לנצח - חייג:

קו חדש ומשודרג
02-539-63-63 שלוחה 2
מענה אנושי בין השעות 14:00-20:00
בשאר שעות הימה אפשר להשאיר הודעה

בגליון:

6 זקניך ויאמרו לך
דיבורים בוערים בגחלי אש במעלת קימת חצות

8 ברסלב בערת אש
העיקר בלימוד תורתו לחפש את אורו הגנוז בו

10 לעובדא ולמעשה
אבילה דקדושה הפתח והשער לכל הקדושות

12 התקשרות
שעת ההתבודדות בה נמצא פנימיות ההתקשרות לרבינו הק'

14 בעקבי הצאן
יקרת ושבח הצדיקים כפי שיצא מפי ראש בני ישראל

24 פאר ישראל
פרקים מזהירים ממפעלות קודשו של האיש חסיד אור מופלא רום מעלה **רבי ישראל קרזנר** זצ"ל, שעבר מחלון לפני המחנה והשליך נפשו מנגד להדפיס ולהפיץ את הספרים הקדושים בעולם • עם מלאות מאה שנה להסתלקותו

52 זכה ורבים זיכה
הגה"ח **ר' שלמה זלמן חשין** שליט"א משוחח לראשונה על ראשית היציאה לעם שבשדות ומהפכת התשובה שחולל אביו הגאון החסיד **רבי בימין זאב** זצ"ל • במלאות שלושים שנה להסתלקותו

66 אש תמיד תוקד
תיאורים מרגשים לב מחיי החסידים בגולת פולין, מתוך יומן זכרונותיו הגנוז של החסיד **ר' משה אהרן שאטאן** ז"ל מלודז'

82 "ואני רופא"
נס רפואי גלוי מרעיד לבבות שהתרחש בראש השנה האחרון לאחר ההשתטחות ותפילה מרגשת על הציון הק' • עדות חיה מפי בעל הנס הרה"ח **ר' משה יוסף בלשבסקי** שליט"א

יו"ל ע"י
מערכת אבקשה
טל: 02-539-63-63
פקס: 0747-800-142

©
כל הזכויות שמורות,
העתקת קטעי מאמרים,
או תמונות, אך ורק
באישור בכתב מהמערכת

עיצוב גרפי: BLUM

אֶזְכְּרָה נְגִינָתִי בַּלַּיְלָה
עִם לְבָבִי אָשִׂיחָה וַיְחַפֵּשׂ רוּחִי

לילות מאירות באים לקראתינו, "לילות הזהב" כלשון קודשם של מצוקי ארץ זיע"א, עתות רצון שאין בנמצא כדוגמתם מתדפקים בשערינו; השעות והרגעים הנעלים שביממה שלא יסולאו בפז, בהם ניתן לחצוב ולמצוא אוצרות מלאי קדושה ואור לאין קץ.

קימת חצות זו היא העבודה האהובה והנחשקת ביותר, אליה מייחלים כלל הנפשות הנכספות להידבק בחי החיים ולהיכלל עוד בחיים חיותם בבורא יתברך. זה השער לה' אשר כל הצדיקים והחסידים שבכל הדורות באו בו.

מי שזכה לטעום את טעם קימת חצות לעולם לא יכבה אורה וזיווה מאתו, גם אם טרדות רבות יקיפוהו ומניעות גדולות יעכבו בעדו מלהתמיד בה כחפצו, הוא מתגעגע אליה בימים ובלילות והיא משאלת לבו כל הזמן: מתי תבוא לידי ואקיימנה.

* * *

אנו מוצפים כיום בגלי גלים של הבלי עולם ודמיונות כזב השוטפים את חוצותינו ומוצגים לראווה בכל עבר ופינה, והם גם באים בארמונותינו וחודרים לחדרי משכנותינו במגמה ברורה להעכיר את רוחנו, להסיח ולהשכיח מלבנו את הזכרון האמיתי ואת התכלית הנצחית של החיים.

והאיש הנלבב, מבקש ה' וקרבתו ניצב מבויש ונכלם חלוש כח ורפה ידים מעוצמת הסערות והטלטלות העזות העוברים עליו בבחינת 'יעלו שמים ירדו תהומות', והוא נאלם דומיה עומד ומשווע לסיוע ועזרה ותר אחר כל חבל אחיזה וקרש הצלה.

ואמנם עבורו נועדה העצה הקדושה והיקרה הזאת, עצת הרועה העליון, לקום משנתו בעוד לילה, בעת שהיקום כולו שקט ופנוי מטרדת שאון והמולת רדיפת העולם הזה, להיזכר אז ולהתחבר לקול ולצלילי נעימות התורה של המנגן הגדול ולפרש ולהשיח את לבבו ולחפש את רוחו המנשבת בו, אשר בכוחם ועל ידם ינוסו הצללים ויזכה להתגבר על הכל לזכור ולדבק מחשבתו ונשמתו באמיתתו יתברך ולחיות חיי נצח כל הימים.

* * *

בגליון זה אנו מציינים מלאות מאה שנה להסתלקותו של אותו איש חסיד אור מופלא רום מעלה רבי ישראל קרדונר זצ"ל, מי שלשמו וזכרו תאוות כל נפש, אשר משלל עבודותיו בקודש ומפעולותיו האדירים להזריח את אור האורות בעולם, עוד נתייחד בחזונו הגדול לקומם ולרומם את עבודת קימת חצות בערי ארצינו הקדושה ביסוד חבורות קודש שיקומו בכל לילה לעורר את השחר ואת הגאולה השלימה.

ודבריו הבהירים בגדולת מעלת קימת חצות שהיא ראשית המעלה, החקוקים עלי אגרת ששיגר לרעו ומקורבו לחזק ולאמץ את לבבו בקימת חצות המה לנו לעינים:

"אחי היקר, העניין הראשון בהתבודדות שלך צריך שיהיה שתזכה למידה של קימת חצות, אחי היקר, אתה צריך לשפוך דמעות כמים בכל יום ויום, עד שירחם עליך השם יתברך, ותזכה לסייעתא דשמיא לקום בכל לילה בחצות, ולשפוך את נפשך לפני השם יתברך ..תדע שהאדם צריך לילך בכל יום מדרגה לדרגה, והמדרגה הראשונה היא קימת חצות".

קימת חצות זו היא העבודה האהובה והנחשקת ביותר, אליה מייחלים כלל הנפשות הנכספות להידבק בחי החיים ולהיכלל עוד בחיים חיותם בבורא יתברך. זה השער לה' אשר כל הצדיקים והחסידים שבכל הדורות באו בו

* * *

עכשיו בעודנו נמצאים בראשית השנה, כשחודשי ולילות החורף הארוכים לפנינו, מצפים ומקווים אלינו שנאיר אותם באור יקרות, באורות ואותיות התפילה, התורה והשיחה, עלינו לאזור חיל להקיץ מתרדמת הזמן, לשבר את השינה, להתחדש ולהתחיל בהתחלה חדשה להתעורר ולקום בחצות לילה לקונן על חורבן בית מקדשינו ותפארתנו מקום השראת השכינה, ולבכות על סילוק והסתרת והעלמת אור הצדיק הראש בית האמיתי, החיות החן והפאר והיופי של כל העולם כולו.

כי על כן, בשעה זו, שהיא עת התעוררות ופקידת הרוחות, מתחיל להתנוצץ רוחו ואורו של גואל הדורות לכל החפצים והמשתוקקים להיכלל בו, והוא הולך ובא ונגלה לכל המתגעגעים אחריו להשפיע עליהם את אורו באור שבעתיים, לתקן ולהשלים כל העולמות וכל הדורות.

וככל שנאחז בעבודת קודש זו, וככל שנייקר כל לילה ולילה של קימת חצות ונעריך כל שעה ורגע מזמן נעלה זה, כן נזכה לקרב את גאולת וישועת ישראל ולהחיש את ביאת והתגלות נצר מחלציו יצא גואלינו ותקוותינו יבוא ויגאלנו גאולת עולמים.

"...וְכֵן גְּאֻלָּה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁאָנוּ מְקַוִּים בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ תִּהְיֶה עַל־יְדֵי בְּחִינַת חֲצוֹת, עַל־יְדֵי הַכְּשֵׁרִים וְהַיְרֵאִים עוֹמְדִים בְּכָל לַיְלָה בַּחֲצוֹת..." (ליקוטי הלכות, אורח חיים, השכמת הבוקר א, טז).

אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן

אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'

בימים אלו מצטרפים רבבות חסידי ברסלב
די בכל אתר ואתר לתמימי הדרך
ההולכים בתורת ה'

ומתחילים את השנה בהתחדשות עם מאמר

"אשרי תמימי דרך"

תורה א' בליקוטי מוהר"ן

ללכת עם התורה ולעסוק בה בכח, להסתכל ולהתבונן בהשכל שבכל דיבור ודיבור ולחוק אותה על הלב ולשפוך לב כמים לזכות להתדבק ולהיכלל באור העליון החבוי בה

דִּבֵּר עִמָּנוּ כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁרְצוֹנוֹ חָזָק מְאֹד שֶׁנֵּלֵךְ עִם הַתּוֹרוֹת שֶׁגִּלָּה. דְּהַיְנוּ לֵילֵךְ תְּחִלָּה אֵיזֶה זְמַן עִם תּוֹרָה פְּלוֹנִית בְּעֵרֶךְ ב' אוֹ ג' חֳדָשִׁים, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיוּ כָּל עֲבוֹדָתוֹ וְהַלּוּכוֹ בְּיִרְאַת ה' עַל פִּי הַנֶּאֱמַר בְּאוֹתוֹ הַתּוֹרָה, וְכָל תְּפִלָּתוֹ וְשִׂיחָתוֹ יִהְיֶה לִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ לְמַה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאוֹתָהּ הַתּוֹרָה, וְכֵן יִתְנַהֵג אֵיזֶה זְמַן. וְאַחַר כָּךְ יֵלֵךְ אֵיזֶה זְמַן עִם תּוֹרָה אַחֶרֶת, וְכֵן אַחַר כָּךְ עַד שֶׁיִּגְמֹר לֵילֵךְ עִם כָּל הַתּוֹרוֹת. וְדִבֵּר כַּמָּה פְּעָמִים מִזֶּה. אַשְׁרֵי מִי שֶׁיֹּאחַז בָּזֶה. (שיחות הר"ן, רצה)

זקניך ויאמרו לך

שיעורים, שירות וסיפורים,
מזקני החסידים בדור העבר

עִקַּר עֲבוֹדַת אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הוּא בַּחֹרֶף לָקוּם בַּחֲצוֹת לַיְלָה

עם התנוצצותם של לילות הקודש המאירים "לילות הזהב" הבאים עלינו לטובה, שאז עיקר עבודת האיש הישראלי להקיץ ולשבר את השינה בחצות לילה להתעורר לבכות על צער השכינה ולהשיח את לבו לפניו יתברך, ליקטנו באמרים מדברי ומכתבי קודשו של החסיד הגדול והמופלא **רבי ישראל קרדונר זצ"ל** בנפלאות מעלת קימת חצות שהיא התחלת ההתחלות וראש כל העשות וממנה נמשכים כל הישועות והגאולות

מוגש בזה לזכרו לרגל מלאות מאה שנה להסתלקותו - ט' חשון תרע"ט - תשע"ט

וגם האיר ה' את לבינו לקיים אזהרת רביה"ק שהזהירנו על קימת חצות

ברוך ה', צפת תבנה ותכונן.

אל מעלת כבוד אחינו ואנשי שלומינו היקרים והחרדים לדבר ה' הרבנים החסידים המופלגים בתורה, הנגידים הנכבדים חכמים ונבונים, הלא הם חסידי ברסלב הי"ו, אשר אור להם במושבותם, שלום בשם ה' השוכן בציון!

בישע עליון רחש לבינו דבר טוב לבשרכם כי עד הנה עזרנו השי"ת לכונן פה בית המדרש ברסלב מאת אנ"ש לכבוד ולתפארת רביה"ק ולאנשיו הנקראים על שמו הק' וקבענו בית מיוחד להיות לנו למקדש מעט ללמוד תורה ולהתפלל ערב ובקר וגם לקבוע שיעור למודים בכל יום.

וגם האיר ה' את לבינו לקיים אזהרת רביה"ק שהזהירנו על קימת חצות והסכמנו להתאסף בכל לילה ולילה בחצות ממש ולקונן על חורבן בית מקדשינו בסדר חצות במנין עשרה. והן אל כביר לא ימאס בכל קראינו אליו ובפרט במקום הק' הזה הוא העיר הק' צפת ת"ו אשר בה שוכנים וטמונים כל רבותינו הק' אשר יסדו סדר תיקון חצות ה"ה רבינו האר"י הק' והאלשיך והר"ח כהן זי"ע ועכ"י ויעוררו רחמי השי"ת עלינו ועל שכינת עוזו אשר הלכה בשבילנו בגולה. אנחנו חטאנו והוא אסור בזיקים וכו' על זה דוה לבינו על אלה חשכו עינינו וכו'.

וביותר אנו צריכין לבכות הרבה לפני המלך המתרצה בדמעות על אשר לקינו במכה אשר לא כתובה בתורה זו מיתת הצדיקים אשר קשה כפלים כחורבן בית המקדש, יתומים היינו ואין אב ועי"ז אמותינו כאלמנות, וכבר הבטיח לנו השי"ת לשים לאבילי ציון פאר תחת אפר ונזכה לפעול בקשתינו ברחמים וישלח לנו משיח צדקינו בב"א.

וכפי הקבלה שיש בידינו שאז בחצות לילה הוא עיקר הצלחת הנפש לעסוק אז בתורה ועבודה

ובכן אחינו היקרים שמו דברים אלו על טהרת לבבכם ותנו ידכם לנו לחזק ידינו כי דבר גדול הוא עד למאד לעודר רחמי השי"ת בציבור בעת רחמים ורצון כזה וכפי הקבלה שיש בידינו שאז בחצות לילה הוא עיקר הצלחת הנפש לעסוק אז בתורה ועבודה. ואולם לאשר ידוע לכם כי אה"ק לית לה מגרמה כלום והוא מדברים הצריכים חיזוק כי הוצאות הבהמ"ד מרובה מאד ונוסף לזה שכירות השמש המיוחד לזה לעודר ולהקיץ לכל אחד ואחד בחצות ממש וידינו קצרה לתמוך את אגודתינו אשר על ארץ יסדה.

בכן אנא אחינו היקרים הבו ובואו לעזרת ה' בגבורים העשיר בעשרו והנדיב בנדבתו ובואו ושאו מנחה לחצרות קדשינו והנונו נכונים להביא שמנת כל המנדבים בספר הזכרון אשר לחברתינו לברכם בברכת מי שברך בכל מועדי ה' ולזכרון לפני ה' תמיד. וגם לזכרון ליום אחרון ללמוד משניות לטובת נשמתם ומי מהמתנדבים שיהי' נצרך לאיזה ישועה עליו להודיע לנו ונזכיר אותו בברכת מי שברך אחר אמירת חצות המסוגל כמו פדיון כמבואר בליקו"מ סי' קמ"ט ולהיות אשר ברצונינו לבנות בית המדרש על שם רביה"ק ועל שם אנ"ש בכן מי אשר נדב לבו למלאות ידינו בבנין בית מדרשינו להיות לו לשם עולם אשר לא יכרת ושמו יהי' חרות על אבן שיש לזכרון עולם ויזכה

החסיד רבי אלטר קרימנצ'וגר ז"ל - 'חד בדרא בעבודת חצות'

..היה יהודי אחד חסיד ברסלב, שהוא נתקרב לרבינו בהיותו בן שלש עשרה שנה לבד, בר מצוה, קראו לו רבי אלטר קרימנצ'וגר, מקרימנצ'וג. - כל אחד יש לו דבר אחד שהוא מסור אליו ביותר, ורבי אלטר קרימנצ'וגר הוא היה ב'חצות' יחיד בדור, חד בדרא! הוא לא חיסר בחייו חצות! אדם עושה ברית, או תנאים, או חתונה, יש זמנים שאי אפשר לו לקום בחצות, אבל אצלו לא אידע כן! וכן כל השנים. כשאני הכרתי אותו הוא כבר היה יהודי זקן בן תשעים, ואולי יותר, הוא היה זקן מופלג.

היום כבר יש כבישים, אז עדיין לא עשו, והדרך לרבי שמעון היה הר. היום - אפילו יש הר, אבל יש כביש, אפשר לרדת, אפשר לעלות. אז היו סלעים, סלעים גדולים, והוא היה יורד, הוא ישב בהמושב-זקנים, ולמטה היה הבית-כנסת של רבי שמעון - הציון. והוא היה יורד מהמושב זקנים, היה לו מפתח, והיה יורד לחצות [היום יש כבר מקוה שם בחצר, אבל אז היה המקוה בהמושב זקנים]. היה יורד לחצות להבית-כנסת של רבי שמעון, והיה אומר חצות. אני לא יודע אם היה נשאר שם להתפלל, או אולי חזור להמושב-זקנים, שם היה מנין. אבל הוא בילה שם כל הלילה, הוא לא חזר לישון! היו יכולים להכיר בהגוף שלו ובהפנים שלו שהוא רחוק מאכילה ושתיה, ומתענוגי העולם הזה.

יש ניגון של חצות, ניגון מתוק, והוא היה לו כזה מתיקות בהקול שלו, בהקול שלו ביטא כל הצרות שלו - - כשאני שמעתי אותו מתפלל, וכן החצות - הנוסח שלו, הניגון של חצות היה כולו טענות אל השם יתברך! הוא שאל שאלות - יש שם פסוקים, כתוב שם: מדוע הביתנו ואין לנו מרפא... ושם באותו קטע יש עוד כזה. הלשון שלו היה כמו ששואלים את השם יתברך - - כמו התבודדות, כמו שמדבר"ם אל השם יתברך ונמלכים עמו!

* * *

והוא אמר לי על רבי ישראל, שהוא שמע מאנשי שלומינו - - הוא נתקרב עוד מלפני רבי ישראל, הוא היה יהודי זקן, רבי ישראל היה בן ארבעים ומשהו, והוא היה בן תשעים. על כל פנים, הוא אמר לי ששמע מאנשי שלומינו; אם רבי ישראל היה בזמנו של רבי נתן - היה גם כן חידוש! ככה הוא אמר לי - שכך הוא שמע מאנשי שלומינו!

(משיחות רבי ישראל בער אודסר ז"ל תלמיד רבי ישראל קרדונר ז"ל)

בכל התקנות והזכותים של מיסדי בתי כנסיות לתפלה. וה' השוכן בציון ישלח לנו משיח צדקינו בקרוב ונזכה לראות בנין בית מקדשינו ותפארתינו נכון בראש הרים ובא לציון גואל בבא"ס.

הלא כה דברי אחיכם המזכירים שמכם בקודש החותמים בשם כל אגודתינו ברוב שלום.

נאום נתן ב"ר צבי ז"ל מטיראהוויץ

נאום ישראל היילפערין

האדם צריך לילך בכל יום מדרגה לדרגה והמדרגה הראשונה היא חצות

ב"ה, מש"ק לסדר האזינו, ב' ג' דעשימ"ת [ה' תשרי תרע"ד], פה אומן.

שלום וכל טוב סלה לרעי היקר החביב לי כנפשי, ה"ה הבחור כ' יחזקאל נ"י.

אחי היקר, הן אמת ידע אני בעצמי שאיני כדאי אפילו להזכיר שמו של השם יתברך, ומכל שכן לעבדו, ומכל שכן עוד להדריך אחרים לעבודתו יתברך ויתעלה, מה אעשה אפוא? אין לי שום סמיכה רק על רחמי השם יתברך לבד, ועל זכות רבינו הקדוש, שהוא ציווה אותי לשוחח עם אנשים, לקרבם לעבודתו יתברך ויתעלה, אני אעשה את שלי השם יתברך יעשה כהטוב בעיניו.

לכן רעי היקר, אם ארצה לכתוב לך איזה עצה לעבודת הבורא יתברך ויתעלה, אינני יודע מה לכתוב לך, רק עצה אחת אתן לך, שתקבע לך זמן בכל יום שתשיח את לבך לפני קונך וצורך, הן אמת שאתה בעצמך עדיין אינך יודע מה עובר עליך בעבודת הבורא יתברך ויתעלה, אך הרצון דקודשה הוא גם יקר אצל הבורא כל העולמים.

עוד אומר הרבי בליקוטי מוהר"ן כמה וכמה פעמים, שאפילו אם האדם לא יכול לדבר שום דיבור בהתבודדות, שירגיל את עצמו לומר את המשפט האחד הזה: רבונו של עולם, רבונו של עולם. גם אפשר לעשות מזה בעצמו תפילה, על כך שרחוקים מהבורא כל העולמים, שלא יכולים אפילו להשיח את הלב לפניו.

אחי היקר, אכתוב לך מעט, קצת דקצת מהמעלה של התבודדות, כפי ששמעתי מאנשי שלומינו. רבינו הקדוש היה צם ח"י פעמים משבת לשבת בשנה, ואחר כך הוא התבטא, שאם הוא היה יודע שעם ההתבודדות יכולים לפעול הכל, הוא לא היה צם ולא היה מקלקל את הנוף. מה אומר לך אחי היקר, אין למעלה מזה.

אחי היקר, העניין הראשון בהתבודדות שלך צריך להיות, שתזכה למידה של קימת חצות, אחי היקר, אתה צריך לשפוך דמעות כמים בכל יום ויום, עד שירחם עליך השם יתברך, ותזכה לסייעתא דשמיא לקום בכל לילה בחצות, ולשפוך את נפשך לפני השם יתברך. גם תתבונן ב'ראשית חכמה' שער הקדושה פרק ז', שם כמדומני הוא מדבר שם מקימת חצות, קיצור הדבר, שתדע שהאדם צריך לילך בכל יום מדרגה לדרגה, והמדרגה הראשונה היא קימת חצות.

חי היקר, אני יודע טוב טוב שהיצר הרע ישתטח לארכו ולרחבו, ולא יניח לך להתנהג במידה היקרה הזאת, פעם הוא יעשה את עצמו שזה עניו גדול, ויאמר לך, איך זה קשור אליך? זה שייך רק לצדיקים גדולים, תדע לך שזו ענוה פסולה, החיוב הוא על כל אדם לקום בכל לילה, לשפוך את נפשו לפני השם יתברך, כמאמר רבינו הקדוש (שיחות הר"ן שא) עיקר עבודת איש הישראלי לקום בכל לילה, בחורף בלילות הארוכות בעת שהעת קר מאד, ולשפוך את נפשו לפני השם יתברך, ולעסוק בתורה, עד כאן לשונו.

לכן אחי היקר בתחבולות רבות תעשה מלחמה, ראשית כל דבר דע שאדם חייב להיות עקשן גדול בעבודת הבורא.

ישראל הלפרין

בברסלב
בוערת אש

דיבורי אמת מלה אל לה

"וְכָל תִּקְוֹתֵינוּ הוּא הָרֹאשׁ הַזֶּה בְּעַצְמוֹ"

אפשר ללמוד בליקוטי מוהר"ן תורות עמוקות, ולשמוע על מדרגות נשגבות.
אך אם רוצים לזכות לזה בפועל, חייבים את כוחו של רבינו בעצמו...
אי לכך, החיפוש אחר רוח קדשו היא חובה ממדרגה ראשונה!

העצות עצמם - קשה לקיימם

"אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ" - פותח רבי אברהם ב"ר נחמן את תפילתו (תפילות רבי אברהם, תפילה ד) - "אַתָּה הוֹדַעְתָּנוּ עַל יְדֵי רֹאשׁ מַשְׁגִּיחֶךָ, בְּרֹב וְעָצֶם נִפְלָאוֹת וְרוֹמְמוּת הַתִּקּוּנִים הַמְכֻרָּחִים לְחֶלְקֵי אֵלְקוּת אֲשֶׁר בְּקִרְבֵּנוּ, בְּאֹפֶן שֶׁיְּשׁוּבוּ וְיִתְעַלּוּ בַּעֲדָנֶיךָ לְעוֹלְמֵי עַד, עַד שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים כְּלָל בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ וְאֹפֶן לִזְכּוֹת לְהַתִּקּוּנִים הָאֵלֶּה בְּעַצְמָם, וְכָל תִּקְוֹתֵינוּ הוּא הָרֹאשׁ הַזֶּה בְּעַצְמוֹ".

תורותיו שיחותיו מעשיותיו ועצותיו של רבינו - "ראש משיגי השם יתברך" - הם תיקונים נפלאים ומרוממים, דרכים ישרים ועצות נשגבות, אשר על ידם יכול האדם לזכות להתעלות בעבודתו עד אשר יזכו "חלקי האלקות אשר בקרבו" לעלות ולהיכלל בשרשם, ולהתענג ולהתעדן על ה' לעולמי עד.

אך גם לאחר שזכינו כבר לרבי כזה, ולתורות ועצות שכאלה, עדיין "אין אנו יודעים כלל באיזה דרך ואופן לזכות להתיקונים האלה בעצמם"...

"כי אף על פי שנמצאים כמה עצות טובות בספרי רבינו זכרונו לברכה, שהם מלאים עצות להתקרב להשם יתברך, אף על פי כן, על פי רוב קשה להאדם לקיים העצה בעצמה" (ליקוטי מוהר"ן תניינא, קא).

מה גם, כשאנו מתבוננים בכל תורה ותורה, ורואים מרחוק על איזה מדרגות נשגבות מדבר שם רבינו - אנו עומדים נפעמים ומשתוממים, ומבינים ש"כל תקוותינו הוא הראש הזה בעצמו"...

רק מי שמדבר על מדרגות נוראות אלו, הוא זה שיכול להביאנו לשם...

רבינו 'פועל' עם תורותיו...

"כִּי מִלְּבַד מַה שֶּׁזָּכָה וּמְצָא בְּעַצְמוֹ לְלִמּוּדֵי וְקִיּוּמֵי הַתִּקּוּנִים הָאֵלֶּה" - ממשיך רבי אברהם בתפילתו ואומר - "נִמְצָא עוֹד בִּיכָלְתּוֹ לְיַיֵּד [לְפָנַי הַתֵּבָה], בְּעֹמֶק שֶׁטֶף מַיִם הַזֵּידוֹנִים אֲשֶׁר יָרַדְנוּ, לְהוֹצִיא לְכָלָנוּ מִיַּדֵי הוֹבוֹתֵנוּ וְאַשְׁמוֹתֵינוּ אֲשֶׁר גָּדְלוּ וְעָצְמוּ מְאֹד".

מלבד מה שרבינו זכה ומצא את כל התיקונים והדרכים הללו, להשיגם ולקיימם ואף ללמדם לזולתו - הרי שהוא גם מסוגל 'לעשות' זאת בפועל אתנו הירודים והנמוכים, השקועים "בעומק שטף מים הזידונים"...

גם לתוך מקומנו הנמוך והירוד, הוא יכול לרדת ו"להוציא לכולנו מידי חובותינו ואשמותינו אשר גדלו ועצמו מאד", ולהעלותנו מעלה מעלה.

שכן, כשרבינו גילה את תורותיו, הוא לא רק 'לימד' אותם, אלא הוא אף 'פועל' איתם. הוא מלווה את מקושריו הדבוקים בו ועוסקים בתורתו, ומביאם אל אותם מדרגות נשגבות...

"עַל כֵּן אֲבַקֵּשׁ וַאֲחַלֶּה מִלְּפָנֶיךָ, שֶׁתַּעְזְרֵנִי מֵעַתָּה בְּכָל חֶלְקֵי הַגּוּף וְהַזְּמַן מִשְּׁנוֹתֵינוּ, לְיַיֵּם מַה שֶּׁצִּוָּה עָלֵינוּ בְּצַוָּאָה וְאַזְהָרָה מְכֻפֶּלֶת, לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ אֶת הַמְּנַהֵיג הָאֲמִתִּי".

מאחר שלא די בתורותיו של רבינו גרידא, אלא אנו צריכים 'אותו' בעצמו - עלינו אכן לחפש ולבקש אחריו "בכל חלקי הגוף והזמן משנותינו", וכפי אשר ציווה עלינו רבינו עצמו "בצוואה ואזהרה מכופלת" במאמר האחרון שגילה עלי אדמות:

"צריכין לחפש ולבקש מאד אחרי מנהיג אמיתי להתקרב אליו ... וצריך לבקש מאד מהשם יתברך שיזכה להתקרב למנהיג אמיתי" (ליקוטי מוהר"ן תניינא, ח).

"ויותר ממה שכתוב שם דיבר עמי פה אל פה. והזהיר מאד לכתוב זה הענין היטב, שצריכין לבקש מה' יתברך מאד ולחפש הרבה לזכות להתקרב להצדיק האמת" (ליקוטי הלכות, ברכת הריח ד, לב).

"וכבר כתבנו מזה במקום אחר שרבינו זכרונו לברכה קודם הסתלקותו, שאז אמר זאת התורה הנוראה בראש השנה האחרון, ואז אחר אמירת התורה הנ"ל הזהיר אותי ביותר לכתוב אזהרה הגדולה הזאת, שצריכין ליזהר בנפשו מאד מאד לבקש ולחפש הרבה אחרי הצדיק האמת" (ליקוטי הלכות, שלוחין ה, ד).

שכן, רק כשנמצא 'אותו' בעצמו, יועילו לנו התורות והעצות, השיחות והמעשיות... רק אז נוכל לצאת מעומק שטף מים הזידונים, ולהיטהר ולהתקדש עד אשר ישובו ויתעלו חלקי האלוקות אשר בקרבנו, בעדן ה' לעולמי עד.

רבינו חפץ להעניק לנו את מדרגותיו במתנה...

בכל תורה מליקוטי מוהר"ן, מגלה לנו רבינו כמציץ מן החרכים טיפה מן הים ממדרגותיו הנשגבות, אליהם זכה הוא בעצמו. ובדומה לשבעת הבעטלערס שבסיפורי מעשיות (מעשה י"ג), הוא רוצה 'להעניק' לנו בכל תורה ותורה, את מדרגותיו במתנה...

והלומד את תורותיו מתוך חיפוש אחר רוח קדשו, "ובוכים ומתנועעים מאד: איך לוקחין לכאן את רבינו הקדוש" - הרי הוא אומר "הנני!"... (עיי"ש בסיפורי מעשיות)

כשאנו לומדים תורה בליקוטי מוהר"ן - החל מתורה א' עד לתורה האחרונה בליקוטי מוהר"ן - עלינו להבין שאם ברצוננו אכן לזכות למה שנאמר שם, אנו זקוקים לרבינו בעצמו.

וכפי שרבי אברהם ממשיך בתפילתו הנרגשת, ומונה בלשונו הזהב את חמשת התורות הראשונות בליקוטי מוהר"ן, ומגלה כיצד כל תורה מדברת בעצם על רבינו בעצמו...

על תורה א' - בה מדבר רבינו על השגת אור השכל באמצעות הלבנה / המלכות, אשר אותה מחזקים על ידי לימוד התורה - הוא כותב:

"כִּי הוּא פְּנֵי הַלְּבָנָה, אֲשֶׁר בְּמְצִיאוּתוֹ מְהַסְתָּרָתוֹ, יָנוֹן שְׁמוֹ לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ וְאוֹר לְמוֹחַ שֶׁבְּרֹאשׁ הַנַּ"ל, לְחַבֵּר וּלְהִתְאַחֵד עִמּוֹ בְּכֹחַ תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה".

על תורה ב' - בה מדבר רבינו על חרב התפילה שזוכים אליה על ידי הצדקה והמשפט - הוא כותב:

"וְהוּא הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּצִדְקָתוֹ וּמִשְׁפָּטָיו וְקִדֵּשׁ קְדֻשָּׁתוֹ, יַחֲזֹר בְּחֶרֶב תְּפִלָּתוֹ [וְתוֹרָתוֹ] לְכַבּוֹשׁ אֶת כָּל הָאָרֶץ לְפָנֵינוּ".

על תורה ג' - בה מדבר רבינו על תיקון המלכות והנגינה - הוא כותב:

"וְהוּא אֲשֶׁר בְּרֹב חָכְמָתוֹ וְתוֹרָתוֹ יָבֹא וְיַעֲלֶה גַּם מֵאַחַר עָלוֹת לְתִקּוּן וְהִתְגַּלּוּת מַלְכוּתְךָ תִּתְבָּרַךְ".

על תורה ד' - בה מדבר רבינו על העלאת המלכות מגלות התאוות והמידות רעות, וההוידוי לפני הצדיק אשר על ידה הוא מפריש ומברר למתוודה דרך ישרה לפי שורש נשמתו, ובונה את אשר החריב - הוא כותב:

"וְהוּא לְבַד אֲשֶׁר יוֹצִיאֵנוּ מִמֵּצַר וְגָלוּת וְעֲבֹדוּת הַתַּאֲוֹות וְהַמִּדּוֹת הָרָעוֹת, וִיפָרֵשׁ וִיבָרֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר יֵלֵךְ בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה, בְּאֹפֶן שֶׁיִּתְעַנֵּג לָנֶצַח בְּנֹעַם טוּבְךָ וְלֹא יָסוּר עוֹד מֵחֶקְקֶיךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ, וּמִלְּבַד מַה שֶּׁיַּחֲפֹּץ לִזְכּוֹת וּבְנִינִים גַּם כָּל חֲטָאֵינוּ וְחֶרְבְּנוֹתֵינוּ שֶׁהֶחֱרַבְנוּ וְקִלְקַלְנוּ בְּגָלוּת תַּאֲוֹתֵינוּ הַקּוֹדְמִים הַנַּ"ל".

ועל תורה ה' - בה מדבר רבינו על היראה והאהבה שעל ידה זוכים להתפלל בכח ולהפשיט את העקמומיות שבלב, עד שזוכים לשמחה שלימה ולבטל את הגזירות - הוא כותב:

"כִּי זֶה כָּל הָאָדָם, אֲשֶׁר בְּרֹב אַהֲבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ וְזִכּוּךְ דַּעְתּוֹ, יִזְכֶּה בְּקוֹל תְּפִלָּתוֹ לְהַפְשִׁיט אֶת הָעֶקְמִימִיּוּת שֶׁבְּלֵב כָּל אֶחָד, עַד שֶׁבְּרֹב הַשִּׂמְחָה וְתִקּוּן לְבוּשֵׁי הַתְּפִלָּה שֶׁיִּתְהַוֶּה עַל יְדֵי זֶה, יִתְבַּטֵּל מֵאִתָּנוּ כָּל הַגְּזֵרוֹת שֶׁנִּגְזְרוּ גַּם מִתְּחִלַּת הַבְּרִיאָה עַד הֵנָּה".

ותורות אלו - לא ללמד על עצמם יצאו, אלא ללמד על כלל כל התורות כולם יצאו, שכולם אינם אלא גילויים ממדרגותיו ותיקוניו של רבינו בעצמו, ובגודל רחמיו הוא חפץ להעניק לנו אותם במתנה... כך שרק על ידי החיפוש אחריו, וההתקשרות המוחלטת בו, יכולים גם אנו לזכות לכל זה!

ההתקשרות עצמה - מעל הכל!

וכשמקושרים אליו באהבה - מקבלים ממנו הרבה יותר ממה שמקבלים על ידי עצם קיום עצותיו.

"כי זאת ידוע שאחרי כל הטובות שעשה רבינו זכרונו לברכה עמנו, בהתורות והמעשיות והשיחות והעצות שגילה לנו, שיכולים לזכות על ידם למה שיכולים לזכות שאין למעלה מזה, אף על פי כן כוחו הגדול והעצום גבוה הרבה הרבה מאד שאין לשער מכל מה שגילה, ואפילו ממה שלא גילה וכו'. (וכמו שמובא בכתבי האריז"ל, שכל עולם התיקון של עתיק למעלה למעלה וכו' נעשה רק על ידי האורות שיצאו מאדם קדמון, אבל אדם קדמון בעצמו בודאי גבוה לאין שיעור וערך מול האורות שיצאו ממנו וכו', וכל שכן לערך אין סוף בעצמו וכו' וכו'). ואם כן ההתקרבות בעצמו והדביקות להצדיק גבוה הרבה הרבה יותר, גם ממה שיכולים לזכות על ידי עצותיו הקדושות"... (מאמר התקשרות לצדיק האמת, מאת רבי שמואל הודביץ זצ"ל).

וכלשון מוהרנ"ת: "אי אפשר לבאר בכתב ובעל פה עד היכן מגיעים טובות וחסדים של אלו התורות והתפילות והמעשיות והשיחות הקדושים וכו' וכל קדושת ההשארה שהשאיר בזה העולם, ועל כולם גודל כוחו הקדוש העיזוז והגיבור וכו' העולה על הכל!" (עלים לתרופה, מכתב מיום א' וירא תקצ"ג).

בכל תורה מליקוטי מוהר"ן, מגלה לנו רבינו כמציץ מן החרכים טיפה מן הים ממדרגותיו הנשגבות, אליהם זכה הוא בעצמו. ובדומה לשבעת הבעטלערס שבסיפורי מעשיות, הוא רוצה 'להעניק' לנו בכל תורה ותורה, את מדרגותיו במתנה...

לעובדא ולמעשה

עצות צדיקי הדורות הלכה למעשה

"בָּא עַל דַּעְתּוֹ לִפְרֹשׁ מֵהָעוֹלָם וְרָצָה לְשַׁבֵּר תַּאֲוַת אֲכִילָה"

ההימשכות אחר 'תאות אכילה ושתיה', יותר ממה שהיא מסוכנת לגוף היא מסוכנת לנשמה. היא מגשמת את האדם ומגרה בו את היצר הרע. הגיע הזמן ללמוד מה רבינו אומר עליה, ולהיפטר ממנה!

האכילה היתירה מסוכנת לגוף

את זה כבר יודעים כולם, אפילו גויים:

ההימשכות אחר תאוות אכילה ושתיה, גורמת מכאובים ומיחושים, חולשות וחולאים רעים.

מי שנמשך אחר תאוותו וממלא את כריסו במשמנים וממתקים, ואינו מדקדק לאכול רק כדי חיונו, מביא על עצמו סבל רב: לחץ דם, סכרת, כולסטרול, ושאר מרעין בישין. ועם הזמן, אף יכול לבוא לידי קיצור ימים ושנים רח"ל.

וכלשונו הזהב של הרמב"ם:

"**אֹכְלוּ כדי שתחיו, והיותר תחרימום.** אל תאמינו שרוב המאכל והמשתה יגדיל הגוף וירבה השכל כשק המתמלא מן המושם לתוכו, כי הוא ההיפך; באכול מעט יש כח באצטומכא לקבלו, ובחום הטבעי לעכלו, אז יגדל ויבריא, ודעתו יתיישב. **ואם יאכל יותר מדאי,** האצטומכא לא יקבלנו והחום הטבעי לא יעכלנו, נכחו יֵצֵא, **פיגול הוא לא יֵרָצֶה, גופו ירזה ושכלו יתבזה וכיסו יתרוקן**" (אגרת הרמב"ם לבנו רבי אברהם).

אך לא פחות מסוכנת לנשמה...

ובכן, הנזק הגשמי של תאוות אכילה ושתיה כבר ידוע אצל כולם. אפילו רופאי אומות העולם, בבוא לפניהם אדם חולה, ממהרים להזהירו מלהימשך אחר תאוות אכילה ושתיה, ומסדרים בפניו את סדר האכילה הראוי לו.

אך הנזק הרוחני עדיין אינו ברור דיו...

הנזק הרוחני של תאוות אכילה ושתיה גדול כל כך, עד שאם היינו יודעים זאת בבירור, היינו עושים 'עסק' גדול משבירת תאוות אכילה וקדושת האכילה.

ההימשכות אחר תאוות אכילה ושתיה, מסוכנת עד למאד לכל חייו הרוחניים של האדם. ואם אין שמים לב אליה, למגרה ולשברה, ולאכול בקדושה וטהרה - באים לידי חולאים רוחניים קשים ביותר רח"ל.

כך שתיכף בכניסת האדם לעבודת ה', עליו לשים לב אל תאווה מסוכנת זו...

התאווה שמושכת את האדם לחומריות ומגרה את היצר

אחד הספרים הידועים בברסלב, הוא ספר "שבחי הר"ן". בספר זה מספר מוהרנ"ת על כניסתו של רבינו לעבודת ה' בימי נעוריו, וכיצד התעלה מדרגה לדרגה בדרך העולה בית א-ל.

כשהמטרה אשר לשמה נכתב הספר, היא פשוטה וברורה:

"**למען ידעו דור אחרון יקומו ויספרו לבניהם, וממנו יראו וכן יעשו, לילך בנתיבות הללו, ולדרוך בעקבותיו.** כי זאת אין צריך לפנים, שהנהגות כאלו הם הנהגות קדושות ויקרות, וכל אחד ואחד יכול להתקרב להשם יתברך על ידי הנהגות כאלו. כי הם דברים השווים לכל נפש כקטן כגדול, ואפילו הפחות שבישראל אם ירצה לחוס על חייו ולחשוב על תכליתו הנצחי, וירגיל עצמו ללכת בנתיבות ודרכים הללו המבוארים פה, בודאי יזכה לחיי עולם, ויוכל לבוא למעלות גבוהות קדושות כחד מבני עליה" (הקדמת שבחי הר"ן).

ומהו הסעיף הראשון בספר זה?

הבה נקרא:

"**בהיותו בימי קטנותו, בא על דעתו לפרוש מהעולם ורצה לשבר תאוות אכילה,** אך עדיין היה בשכל קטן ונדמה לו שזה אי אפשר שיניח מאכילתו כפי מה שהיה רגיל לאכול בבוקר ובצהריים וכו'. על כן יָשַׁב עצמו שיהיה בולע כל מה שיאכל, דהיינו שלא יהיה לועס מה שיאכל, רק יבלע כמות שהוא, כדי שלא ירגיש שום טעם באכילתו. ועשה כן ועלה נפיחות בצוארו, שקורין גישוואלין. ואמר, שהיה אז רק בן ששה שנים. והנהגה זו שמעתי לדבר גדול מצדיק גדול מאד מאד, שנהג כך שהיה בולע אכילתו בלי לעיסה, אך הוא ז"ל נהג כך בהיותו בן ששה שנים" (שבחי הר"ן, א).

תיכף בימי קטנותו, כשרק "בא על דעתו לפרוש מהעולם" - הרצון הראשון היה "לשבר תאוות אכילה"...

כי אכן, הדבר שהכי מְגַשֵּׁם את האדם וכובל אותו אל חומריות העולם הזה, היא תאוות אכילה. וכשחפצים "לפרוש מהעולם", צריך להתנתק מהתאווה לאכילה ושתיה...

וכשלא מתנתקים ממנה, אלא נמשכים אחריה - מתגשמים ומתבהמים, עד שנופלים לכל שאר התאוות הרעות רח"ל.

"וראשי התאוות הם שלשה שרי פרעה, 'שר המשקים' ו'אופים' ו'טבחים', שהם: 'קנה' ו'שט' ו'ורידין', שהם בחינת תאוות אכילה ושתיה, שהם ראשים, **שכל התאוות נמשכים אחריהם**" (ליקוטי מוהר"ן, סב).

עד כדי כך, שכשהתורה הקדושה מתארת את ההתדרדרות של עם ישראל, היא מדברת על ההימשכות אחר תאוות אכילה, ואומרת: "וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וְנִאֲצוּנִי וְהֵפֵר אֶת בְּרִיתִי" (דברים לא, כ).

כך גם בפרשת עקב: "פֶּן תֹּאכַל וְשָׂבָעְתָּ ... וְרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ" (פרשת עקב. ח, יב-יד). וכך גם בשירת האזינו: "וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט, שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ כָּשִׂיתָ, וַיִּטֹּשׁ אֱלוֹהַּ עָשָׂהוּ וַיְנַבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ" (פרשת האזינו, לב, טו).

ללמדך שההימשכות אחר תאוות אכילה, היא הפתח להימסר ביד היצר הרע רח"ל, וליפול לשאול תחתיות.

וכלשונו הזהב של האלשיך על הפסוק "פן תאכל ושבעת":

"**כי אין מייסר יצר לב האדם רע להחטיאו, כאכילה ושתיה.** כמאמרם ז"ל (בראשית רבה לח, ט) 'כל מקום שמצינו אכילה ושתיה עושה רושם, שנאמר וישבו לאכול לחם כו' מיד מכרו את יוסף, וכן לאכול ושתו ויקומו לצחק'. והוא, **כי הנפש והחומר שני נגדיים, זה מצד היצר הטוב וזה מצד היצר הרע, ועל כן כשזה נופל זה קם.** אם אדם הולך אל בית המדרש מצד הנפש אז החומר יותש, כי על כן נקראת התורה תושיה, וגם היצר הרע שבצדו אם אבן הוא נמוח אם ברזל הוא מתפוצץ. **ובגלל הדבר הזה, האוכל ושבע בעצם ומפנק חומרו, אז יחרץ יצרו הרע לעשות מעשהו**" (אלשיך דברים ח, יב).

כך שהנמשך אחר תאוותו וממלא כריסו, מתגשם ומגרה בעצמו את היצר הרע. וכדברי הגמרא:

"אמר רב אחא בריה דרב הונא אמר רב ששת: היינו דאמרי אינשי **מלי כריסיה זני בישי**" (ברכות לב ע"א). "**מילוי הכרס גורם לחטאים רעים,** כלומר אדם השבע ביותר בתפנוקים ובתענוגים בא לידי חטא **ובעיטה**" (תורה תמימה, דברים לא הערה ל).

כך שכאשר עולה על לב האדם הרצון והתשוקה "לפרוש מהעולם" ולהכניע את יצרו - ישתדל "לשבר תאוות אכילה"...

יוצאים למלחמה...

ובכן, סוגיית "תאוות אכילה" היא רחבה ועמוקה.

דברים רבים נכתבו אודותיה בספרי רבינו - הן בגנות התאווה ומעלת הַמְשַׁבְּרָהּ, הן בדרכי שבירתה וביטולה, והן במעלת ודרכי האכילה בקדושה, ועוד - ולא נותר לנו אלא לדרוש אחריהם, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

מדובר אכן במלחמה קשה וכבידה, אך ניתן לְנַצְּחָהּ! וכפי שהעיד רבינו על עצמו:

"ובענין תאות אכילה, היה לו מלחמה גדולה ויגיעה גדולה מאד קודם ששיברה ... והיה קשה וכבד עליו מאד מאד. **וכל כך היה קשה עליו שבירת תאות אכילה, עד שנדמה לו שכל התאוות יוכל לשבר מלבד תאוה זו של אכילה.** ונדמה לו שתאוה זו של אכילה בהכרח שתישאר, כי אי אפשר לשברה. כל כך היה חזק עליו התגברות תאוה זו. **ואף על פי כן התגבר עצמו וכפה את יצרו ושבר גם תאוה זו של אכילה לגמרי.** וגודל קדושתו בפרישות תאות אכילה היה מפורסם לעין כל, כי לא היה אוכל כלל, וגם מעט שהיה אוכל היה בהכרח גדול מאד, והוכרח להכריח עצמו בכל הכוחות כדי לאכול מעט כדי שיהיה לו איזה כח לחיות"... (שבחי הר"ן, כא)

בס"ד נקדיש את מאמרינו הבאים - משך החודש הבעל"ט - לברר וללבן סוגיא זו לעובדא ולמעשה. והזמן גרמא, שכן "**מְטָבַע האדם שבימות החורף המאכל ערב לו, ותאות האכילה מתגבר יותר מבימות החמה** שמחמת החמימות איננו מתהנה כל כך באכילתו" (מאור ושמש, רמזי ס"ו בשבט). כך שחודשי החורף הם הזמן המתאים לעסוק בענין תאווה זו.

ובאתערותא דלתתא יתער לעילא, ויתעוררו רחמי ה' עלינו "שנזכה לשבר את תאות אכילה בתכלית באמת, עד שלא יהיה לנו שום תאוה גשמית לאכול ולשבוע בשביל תאוות והנאת הגוף חס ושלום, רק כל אכילתנו ושתייתנו יהיה הכל לשמך באמת, כדי שיהיה לנו כח לעסוק בתורתך באמת, ונזכה לאכול בקדושה ובטהרה למען שמך לבד" (ליקוטי תפילות, יז).

הדבר שהכי מְגַשֵּׁם את האדם וכובל אותו אל חומריות העולם הזה, היא תאוות אכילה. וכשחפצים "לפרוש מהעולם", צריך להתנתק מהתאווה לאכילה ושתיה...

התקשרות

לה שוקק
אל המעין המתחדש

מ. אומינר

אחזתיו ולא ארפנו

ירח האיתנים בא אל סיומו, ספגנו לעמקי נפשינו את כל הקדושות והאורות של החודש.

חודש זה שכולו רצוף אהבה והתקרבות אל אבינו שבשמים אמור לתת בנו את רישומו לאורך השנה כולה, ובודאי רישומו ניכר בתחילת השנה כשאנו מבקשים להתחזק ביתר שאת בלימוד התורה ובעסק התפלה ולקיים את כל הקבלות הטובות שקיבלנו על עצמינו ברגעים הנעלים שזכינו להם.

עד כאן הדברים אמורים בכל יהודי ובר ישראל נער וזקן ואיש שיבה, אלא שלנו חסידי ברסלב המאמינים בצדיק הדור ומשתוקקים לילך בדרכיו ולקיים את עצותיו, עבורינו היה ירח האיתנים החודש של החיים, בו עמדנו פנים בפנים למול עיניו הבוחנות של רועינו הרחום, זהו הזמן בו אנו עולים לחדש כוחינו ולבקש את הדרך בה נלך לפי שורש נשמתינו כפי שידוע לבעל השדה העוסק בתיקון נפשינו, ומשיב לנו את אבידותינו.

כשהיה אבינו חי עמנו בראשית הנהגתו היה נותן לכל אחד מאנשיו פתק קטן ובו הנהגות מיוחדות לשנה החדשה, מה ללמוד וכמה לגרוס ובאלו ימים להתענות וכו', לאחר מכן נתבטלה הנהגה זו והעמידן על אחת - להיות אצלו בראש השנה.

כיצד יידע אם כן כל יחיד ויחיד את המעשה אשר יעשה ואת הדרך בה ילך, ואי זו הדרך בה מפריש הצדיק לאנשיו את דרכם המיוחדת לכל אחד מהם על פי שורש נשמתו כמובא בתורה ד', על כרחנו נמצאנו אומרים שהדבק בצדיק ובדרכו ידריכו אותו מלמעלה לנתיב ושביל השייכים עבורו.

ומהי דרכו של צדיק אשר ילך בה האדם וחי, הן זכינו לאוצר בלום של ספרי רבינו הק' ותלמידו וסביבם חונים עוד ועוד ספרים של תלמידי תלמידיו, וספרים אלו עוסקים בענינים רבים נשגבים ונוראים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, מהי אם כן דרכו של רבינו הק' אשר עליה ניישר את מסילתינו וממנה לא נטה לימין או לשמאל?

מהי אותה עבודה שהוזהרנו עליה קטנים וגדולים לבל נרפה ממנה בשום אופן ובכל מצב, בכל יום מימות השנה ובכל תקופה מימי חיינו, הנהגה שחיובה דומה לחיוב שחייב אותנו ולאזהרה שהזהירנו להיות אצלו על ראש השנה איש בל יעדר, איזו היא העצה המכונה בפי מוהרנ"ת "עצת העצות"?

הרי היא ההתבודדות ושיחה עם השי"ת עליה הושתתו אדני חסידות ברסלב, היא העצה ב'ה' הידיעה, זו היא עיקר דרכו של רבינו הקדוש, עבורה נרדף הוא בחייו ועדיין מזולזל הוא בעולם עד היום, כמובא בליקוטי תנינא צ"ג "כי כל עסקו הוא תפלה".. "על כן בני אדם מזלזלין בו ומבזין אותו וחולקין עליו".

* * *

כוחות עצומים השקיע רבינו הק' כדי להשריש עצה זו אצל אנשיו המקושרים אליו, שעות רבות הקדיש מזמנו היקר ללמד בני יהודה קשת ולחוגרם בחרבו של משיח, כמה שיחות יקרות שנשתמרו בענין זה מספרות כיצד דיבר עם בני הנעורים ולימד לאחד מהם כיצד להתבודד קודם השינה, ולאחר לימד כיצד נאנחים מעומק הלב כשאין דיבורים.

כמה השתוקק הצדיק להנחיל את דרכו לאנשיו, וכמה נחת רוח לפניו כשצאן מרעיתו ההולכים אחר רגליו מקיימים את עצתו.

הבה נצייר לפנינו אילו היינו זוכים לראות את פניו המאירות ולשוח עמו ולהתוודות לפניו, נניח שלוח השנה היה עומד עדיין בשנת תקס"ה והקיבוץ הקדוש היה מתקיים עדיין בעיירה ברסלב בסמטא הקטנה שבין כיכר השוק לשפתו של נהר הבוג השוצף.

זכינו להגיע לקיבוץ אחרי שטילטלנו את גופינו והקפצנו את רמ"ח איברינו כהוגן על גבי עגלה רעועה רתומה לסוס מתבגר שהטלטלה מצד לצד על הדרכים והשבילים הזרועים אבנים ומהמורות.

סוף סוף נכנסת העגלה בשערי ברסלב, ההתרגשות גואה, הלב עולה על גדותיו, שירה אדירה פורצת מהלבבות "צהלי ורוני יושבת ברסלב ... כי גדול בקרבך קדוש ישראל", העגלה עוצרת בחריקה, הנוסעים הסחוטים ממהרים בסילודין להטהר במקוה, כל אחד מכין את עצמו לקראת הפגישה המרטיטה עם צדיק הדור שאין לאף אחד השגה בגדולתו, מה שכבר נתברר לתלמידיו - על פי מעשה שהיה - כי מדובר בצדיק כזה שכל מעשי איש ותחבולותיו עליותיו ונפילותיו

גלויים ועומדים לנגד עיניו.

"כי מרחמם ינהגם" - מחזק האחד את רעהו, זכור כי הצדיק הוא רחמן גדול ומנהל את צאנו ברחמים, ודן אותם לכף זכות.

והנה אתה עומד לפניו ברגשות מעורבים שפחד ואהבה משמשים בהם בערבוביה, "תלמידי היקר, האם שמעת לקולי והתבודדת לפני השם יתברך לפחות שעה אחת בכל יום?" - שואל הרועה הרחום.

פניך כבושות בקרקע, אתה נזכר כמה האריך בשיחותיו ותורותיו הקדושות בזמנים שזכית להסתופף בצילו במעלת וחיוב ההתבודדות, כמה סגולות גילה בסוד האנחה ובמעלת הצעקה, ובשעשועים העולים לפניו יתברך כשעושים מהתורה תפלה, כיצד חיזק את שומעי לקחו לבלי לסגת מעבודה זו אף אם אין מצליחים להוציא מלה מהפה, מספיק לומר רק רבונו של עולם! ואף רק לשאת את העינים לאבינו שבשמים התבודדות היא.

ובלחיים סמוקות מבושה משיב אתה בשברון לב "הרבי יודע שאילו הייתי מקיים את עצתו הייתי נראה אחרת לגמרי, ובכל זאת באתי לקיבוץ כדי להתחדש ולהתחיל מחדש לעבוד את ה' וללחום עם יצרי הרע וגופי המגושם".

כך תעשה משיב הצדיק וה' יהיה בעזרך.

האות ניתנת ואתה מפנה את מקומך לבא בתור.

* * *

ימי ר"ה עוברים עליך בהתרוממות הנפש, זכית לראות את רבינו הק' מאחוריו בשעה שהאריך בתפלת שמו"ע בליל ראשון של ר"ה, ותיקי התלמידים לוחשים מפה לאוזן כי זוהי השעה בה מעביר הצדיק את אנשיו בדין.

זכית להיות נוכח בשעת אמירת התורה לאחר תשליך, הדוחק היה רב, התורה - תשעה תקונין - המיוסדת על קטע מספרא דצניעותא, היתה ארוכה ועמוקה מאוד, קדמה לאמירת התורה גילוי מבהיל של מראה נוראה שראה במקום שראה בהקיץ או בחלום, התורה של ר"ה היא פירוש על אותה מראה מגלה הצדיק, ומפיו נשמעים רזין דרזין בסודה של הנשמה שעל ידה נתגלה ביאורי ופירושי התורה והיא מסובלת ביסורין.

> כוחות עצומים השקיע רבינו הק' כדי להשריש את עצת ההתבודדות אצל אנשיו המקושרים אליו, שעות רבות הקדיש מזמנו היקר ללמד בני יהודה קשת ולחוגרם בחרבו של משיח, כמה שיחות יקרות שנשתמרו בענין זה מספרות כיצד דיבר עם בני הנעורים ולימד לאחד מהם כיצד להתבודד קודם השינה, ולאחר לימד כיצד נאנחים מעומק הלב כשאין דיבורים. כמה השתוקק הצדיק להנחיל את דרכו לאנשיו, וכמה נחת רוח לפניו כשצאן מרעיתו ההולכים אחר רגליו מקיימים את עצתו

הנוכחים חשים כאילו נשמתם פרחה מגופם ושבה להצטופף לרגלי הר סיני לקבל את התורה בקולות וברקים, זכתה ברסלב וזכו העיירות הסמוכים לה שישכון צדיק זה בגבולם, אשרי המתאבק בעפר רגליו ומאושר הוא מי שזוכה לשמשו ולעמוד במחיצתו.

מגיעה שעת הפרידה, אתה מקבל את ברכת הדרך המלווה במבט חודר לב וכליות מעיניו הטהורות, "זכור ואל תשכח להתבודד לפני השם יתברך בכל יום לפחות שעה אחת! הנהגה זו תציל אותך ותביא אותך אל התכלית", דיבורים אלו ניתנים לך כצידה לדרך הקשה והארוכה בה תאלץ לצעוד לבדך הרבה שנים אחרי שהצדיק יסתלק מן העולם.

* * *

חשון התשע"ט, השנה מעוברת, ששה חודשי חורף ממשמשים לבוא, אתה מנסה לבנות לעצמך סדר יום, להתפלל - חייבים, ללמוד - כמובן שצריך, לקום בחצות - הלואי שאזכה, ומה עם השעה התבודדות? שעה זו בעייתית, אם אתבודד בלילה - יחסרו לי משעות השינה שאני זקוק להם, אתבודד ביום - זה יבא על חשבון החברותא, בשעות הערב - יפריע הדבר לשלום בית שלי, הייצר הרע הוא הס"מ שונאו המובהק של רבינו הק' מנסה לסכם לך את המצב, תחזיק חזק בסדרי הלימוד, השינה, והתפלה, ותתחזק בכיסופים ורצונות טובים בענין ההתבודדות, הרי העיקר הוא הרצון.

ואז אתה נזכר בר"ה הממשמש לבוא, אתה עתיד לעמוד לפני הרועה הרחמן ולענות על השאלה, "תלמידי היקר, האם השנה שמעת לקולי והתבודדת לפני השי"ת לפחות שעה אחת בכל יום?".

כמה טוב ויפה יהיה אם תוכל להיישיר מבט ולומר, נלחמתי, התאמצתי, וברוב הימים הצלחתי להתבודד שעה שלימה, ובחלקם קרוב לשעה ופעמים בודדות רק חלק מהשעה.

וכשהנשמות עושין פירות שעושין רצונו של מקום אזי מאירין עיני בעל השדה, וכשעיניו מאירות וצופות בבחינות שדה צופים, אזי יכול להסתכל בכל אחד ואחד להביאו אל התכלית (ליקוטי מוהר"ן ס"ה ב).

אִם לֹא תֵּדְעִי לָךְ... צְאִי לָךְ

בעקבי הצאן

הִתְהַלְּכוּ בְּדַרְכֵי אֲמוֹתֵיכֶם הָרִאשׁוֹנִים וּלְכִי בְּדַרְכֵיהֶם (הש"י)

מאמר י"ב
ההתייחסות לשאר הצדיקים

רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל

במאמרינו הבאים נלבן ונבאר בס"ד את ההתייחסות הנכונה של חסידי ברסלב לכלל הצדיקים והמפורסמים שבכל דור, כשבמאמר הראשון בסדרה נבאר ונחדד את האמונה שהחדיר בנו רבינו, להאמין בכלל הצדיקים והכשרים שבכל דור

אחד הנושאים העדינים והרגישים ביותר, במסורת של ברסלב, הוא: ההתייחסות הנכונה של חסידי ברסלב לשאר הצדיקים והאדמו"רים, מאז דורו של רבינו עד לדורנו אנו.

בענין זה שוררת אצל רבים מבוכה וערפל, כשמחמת עדינות הדברים ניתן בקל לטעות לימין או לשמאל; לזלזל בקדושתם של שאר הצדיקים ולשכוח ש"**רבות בנות עשו חיל**", או לחילופין להשוות את רבינו אליהם ולשכוח ש"**ואת עלית על כולנה**".

אי לכך, ראינו לנחוץ ללבן ולברר סוגיא זו, הדק היטב היטב הדק, ולהציג את שני צדדי המטבע במלוא עוזם ותפארתם, כשאף אחד מהם אינו בא על חשבון השני, ו"מקום יש בראש להניח שני תפילין" גם אם במקרה זה קדושתו של האחד נעלה לאין שיעור מהשני...

כשבהמשך נצטרך אף לברר כיצד הייתה ההנהגה אצל אנ"ש הלכה למעשה, כלפי שאר הצדיקים והאדמו"רים שבכל דור.

לאחר מכן, אף נזדקק בס"ד לטוגיית ה"מפורסמים של שקר", אשר גם היא צריכה לימוד וליבון; מי הם המפורסמים של שקר, כיצד מזהים אותם, וכיצד עלינו להתייחס אליהם.

◆ ◆ ◆

מִטֶּבַע הדברים, המאמר שלפניכם - לא רק שאינו מושלם, אלא שהוא גם עשוי להיות חלילה מטעה ומבלבל, מאחר שאינו מציג, בשלב זה, אלא את הצד האחד של המטבע, מבלי שתהיה לו יכולת למנוע את שלל הטעויות שעלולות להיגרם על ידו. אי לכך אין לראות בו דברים מוחלטים וברורים, אלא תחילת הדרך לקראת הבירור המורכב.

כמו כן: מאמר זה הוא בגדר "תורה שבכתב" - בכך שהוא מצטט ומעתיק מספרי הקודש בכלל ומלשונותיו של רבינו ומוהרנ"ת בפרט בענין זה, והמאמרים הבאים יהיו יותר בגדר "תורה שבעל פה" - בכך שיעסקו בפן המעשי של הדברים, כיצד הם מפורשים ומפוענחים הלכה למעשה על ידי אנשי שלומנו, החל ממוהרנ"ת עד לדורנו אנו. אי לכך, אין להיות 'קָרָאי' שקורא את התורה שבכתב, ונחפז להסיק ממנה מסקנות מעוותות...

ודי בהערה זו.

דברי חז"ל בקשר לצדיקים שבכל דור

האמונה היהודית הפשוטה אומרת שישנם בכל דור ודור צדיקים אמיתיים, ואין דור שאין בו צדיקים גדולים המקבלים את פני השכינה בכל יום, ואשר עליהם העולם עומד.

הגמרא אף נוקבת במספר, ואומרת:

לֹא פָּחוּת עָלְמָא מִתְּלָתִין וְשִׁיתָּא צַדִּיקֵי דְּמִקַּבְּלֵי אַפֵּי שְׁכִינָה בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר אַשְׁרֵי כָּל חוֹכֵי לוֹ, ל"ו בְּגִימַטְרִיָּא תְּלָתִין וְשִׁיתָּא הֲוֹו.

(סוכה מה ע"ב)

במקום אחר מדברת הגמרא על 54 צדיקים[א], ואומרת:

חֲמֵר שְׁעוֹרִים וְלָתֶךְ שְׁעוֹרִים - אֵלּוּ **מ"ה צַדִּיקִים שֶׁהָעוֹלָם מִתְקַיֵּם בָּהֶם**, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם שְׁלֹשִׁים כָּאן וְט"ו בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאִם שְׁלֹשִׁים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְט"ו כָּאן, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: וְאָקְחָה שְׁלֹשִׁים הַכֶּסֶף וָאֶשְׁלִיךְ אוֹתוֹ בֵּית ה' אֶל הַיּוֹצֵר, הֲוֵי אוֹמֵר - **שְׁלֹשִׁים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְט"ו כָּאן.**

(חולין צב ע"א)

כשלדברי הזוהר[ב] המספר גבוה יותר, ובכל דור נמצאים 27 צדיקים כמנין הסנהדרין - ל"ו בארץ ישראל ול"ו בחוץ לארץ:

דְּאִינּוּן **ע"ב צַדִּיקִים, דְּאִינּוּן כְּגַוְונָא דְּסַנְהֶדְרִין**. וְרָזָא דְּמִלָּה: "אַשְׁרֵי כָּל חוֹכֵי לוֹ", ל"ו בְּחוּשְׁבָּנָא סְלִיק תְּלָתִין וְשִׁית, וְאִינּוּן **ל"ו בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל, וְל"ו לְבַר מֵאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל.**

(תיקוני זוהר דף נא ע"א)

כשכמובן, כל המספרים שנקטו חכמינו ז"ל אינם אלא בגדר "לא פחות עלמא", אבל בוודאי יתכן שיהיו עוד צדיקים רבים בכל דור, כמו שכתב הערבי נחל:

יָדוּעַ הָיָה לָהֶם בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁזֶּהוּ הַמִּסְפָּר הַפָּחוּת מַה שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ בְּחֵינַת רָאשִׁים אֶל הַדּוֹר, אֲבָל **יְכוֹלִים לִהְיוֹת יוֹתֵר.**

(ערבי נחל, ניצבים דרוש ב)

ה'אמונת חכמים' שהחדיר בנו רבינו

וככל המון בית ישראל, המאמינים בה' ובצדיקיו - כך גם חסידי ברסלב, מאמינים באמונה שלימה בקיומם של צדיקים אמיתיים בכל דור ודור.

וכפי שדאג רבינו להחדיר אמונה זו באנשיו, ואף התייחס אל הקושי שיש לבני אדם להאמין שגם בדורות כמו שלנו ישנם "צדיקים גדולים במעלה מאד כמו בדורות הראשונים" - וכמובא בשיחות הר"ן:

פַּעַם אַחַת דִּבַּרְתִּי עִמּוֹ זַ"ל מִעִנְיַן זֶה, שֶׁאֵין הָעוֹלָם רוֹצִים לְהַאֲמִין שֶׁיִּהְיוּ **נִמְצָאִים עַכְשָׁו צַדִּיקִים גְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה מְאֹד כְּמוֹ בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים.** עָנָה וְאָמַר: אִם מַאֲמִינִים בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ צְרִיכִים לְהַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ צַדִּיקִים גַּם כֵּן. כִּי **כְּמוֹ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ נִמְצָא, בְּוַדַּאי כְּמוֹ כֵּן נִמְצָאִים צַדִּיקִים בְּוַדַּאי בְּכָל דּוֹר וָדוֹר.** וְהָבֵן מְאֹד.

(שיחות הר"ן, קצב)

גם כשסיפרו בפני רבינו מעלות נשגבות של צדיקים בני דורו - מעלות שנשמעות כגוזמא, במיוחד כשהיה מדובר בצדיקים שחיו באותו דור - החדיר רבינו בשומעיו את האמונה הפשוטה שאכן ניתן לזכות למעלות נשגבות אלו גם בדורותינו אלה.

וכמסופר:

שָׁמַעְתִּי שֶׁפַּעַם אַחַת סִפְּרוּ לְפָנָיו זַ"ל אוֹדוֹת הָרַב דִּקְהִלַּת בַּרְדִּיטְשׁוֹב, שֶׁלֹּא רָצָה לֵילֵךְ לִמְקוָה בַּבֹּקֶר שֶׁל חַג הַשָּׁבוּעוֹת עַד שֶׁיֵּרָאוּ לוֹ הַמֶּרְכָּבָה שֶׁרָאָה יְחֶזְקֵאל, **וְהִתְפַּלְּאוּ הָעוֹלָם מְאֹד עַל זֶה. וְגָעַר בָּהֶם רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר: וּמַה זֹּאת לְפָלֵא כָּל כָּךְ בְּעֵינֵיכֶם?**

א. וכבר עמדו המפרשים על הסתירה. המהרש"א מיישב: "דהתם בצדיקים במעשים בעלמא קאמר, והכא בחכמים בעיון מושכלים קמיירי" (מהרש"א חידושי אגדות סוכה מה ע"ב, ד"ה הא דמסתכלי). והערוך לנר מיישב באופן אחר: "דלקיום העולם בעינן מ"ה צדיקים, ומהם צריכים שיהיו ל"ו מסתכלים באספקלריא המאירה, והשאר אפילו מסתכלים באספקלריא שאינה מאירה" (ערוך לנר, סוכה מה ע"ב, ד"ה הא דמסתכלי).

ב. ואת דבריהם הביא רבינו בליקוטי מוהר"ן תניינא סימן פ"ג, וכדלהלן.

הָלֹא גַּם יְחֶזְקֵאל הָיָה בֶּן אָדָם; וְכוּ', כְּמִבֹּאר בְּמָקוֹם אַחֵר. וּכְבָר מְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר הַהַפְלָגוֹת שֶׁהִפְלִיג בְּשֶׁבַח מַעֲלַת קְדֻשַּׁת הָרַב הַנַּ"ל. וְשָׁמַעְתִּי שֶׁאָמַר עָלָיו, שֶׁאִלְמְלֵא מַה שֶּׁהוּא יוֹשֵׁב בְּבַרְדִּיטְשׁוֹב וְכוּ', הָיָה זוֹכֶה עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ הַגְּדוֹלָה לְמַדְרֵגַת הָרַב הַמַּגִּיד זַ"ל מִמְּעֵזְרִיטְשׁ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאָמַר שֶׁהָיָה זוֹכֶה לְמַדְרֵגַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל. וְשָׁמַעְתִּי מֵאֶחָד מֵחֲשׁוּבֵי אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁסִּפֵּר עִמּוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל מִקְּדֻשַּׁת הָרַב הַנַּ"ל בְּסָמוּךְ אַחַר פְּטִירָתוֹ זַ"ל, **וְאָמַר עָלָיו שֶׁהָיָה 'חַד בְּדָרָא'**.

(חיי מוהר"ן, תקנג)

כך גם הגיב כשסיפרו לפניו על צדיק שהעיד על עצמו שכבר הרג את יצרו הרע:

פַּעַם אַחַת סִפַּרְתִּי לְפָנָיו מַעֲנְיָן הָחָסִיד מֵאִמְשְׁטֶרְדַּם שֶׁהָיָה מְפֻרְסָם בִּבְרָאד שֶׁנָּסַע לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּרְאִיתִיו בִּקְהִלַּת קֶרֶעמִינְיֶץ בַּחֲזִירָתוֹ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְסִפַּרְתִּי לוֹ שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ שֶׁאָמַר שֶׁכְּבָר הָרַג אֶת הַיֵּצֶר הָרָע. **הֵשִׁיב לִי בִּלְשׁוֹן גַּעֲרָה, וְאָמַר: וְכִי מַה צְּרִיכִין לְדַבֵּר שֶׁהָרַג אֶת הַיֵּצֶר הָרָע מֵאַחַר שֶׁהִתְעַנָּה כָּל כָּךְ**, כִּי הָחָסִיד הַנַּ"ל הִתְעַנָּה הַרְבֵּה מְאֹד, כִּי שָׁמַעְתִּי מֵחוֹתְנִי זַ"ל שֶׁהִתְעַנָּה מֵאָה וְשִׁשָּׁה פְּעָמִים מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת רְצוּפִים.

(שם)

ובכך לימד אותנו, שעלינו להאמין בצדיקים גם כשמעלתם ומדרגתם נשגבות מבינתנו... כשעל אחד הצדיקים אף התבטא ואמר "עליו יש להאמין הכל"[ג], וכמסופר:

וּפַעַם אַחַת סִפְּרוּ לְפָנָיו מִצַּדִּיק אֶחָד שֶׁאָמַר עַל הָרַב הַמַּגִּיד הַקָּדוֹשׁ רַבִּי דֹּב הַנַּ"ל[ד], שֶׁבְּכָל הִסְתַּכְּלוּת שֶׁהָיָה הַמַּגִּיד זַ"ל מִסְתַּכֵּל רָאָה כָּל הַשְּׁבָעָה רוֹעִים. וְהֵשִׁיב רַבֵּנוּ זַ"ל: **עַל הַמַּגִּיד זַ"ל יֵשׁ לְהַאֲמִין הַכֹּל!** וְכֵן עוֹד הַפְלָגוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁהִפְלִיג בְּעִנְיַן קְדֻשַּׁת הַמַּגִּיד זַ"ל. וְאֵין כָּאן הַמָּקוֹם לְבָאֲרָם, וְהָרֹב נִשְׁכַּח מֵאִתָּנוּ.

(שם)

◆ ◆ ◆

רבינו עצמו, היה מרבה לדבר בשבח הצדיקים - שבדורו ושבדור שלפניו - והפליג בשבחם עד למאד.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אֵיךְ **שֶׁהִפְלִיג בִּקְדֻשַּׁת מַדְרֵגַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל בְּלִי שִׁעוּר וְעֵרֶךְ כְּלָל**. וּכְשֶׁאָמַר מֵעִנְיַן הַמַּנְהִיג שֶׁצָּרִיךְ אִישׁ שֶׁיִּהְיֶה קָדוֹשׁ וּפָרוּשׁ גָּדוֹל, בְּבְחִינַת קְדֻשַּׁת וּפְרִישׁוּת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (לִקּוּטֵי תְּנַיְיָא סִימָן ע"ב), אָמַר אָז: וְסָמוּךְ לְיָמֵינוּ הָיָה הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל וְכוּ'. וְשָׁמַעְתִּי מֵהָרַב רַבִּי נַפְתָּלִי זַ"ל, שֶׁפַּעַם אַחַת סִפֵּר מַרְשֵׁ"י וּבַעֲלֵי תּוֹסְפוֹת זַ"ל שֶׁרַבָּם מְנוּחָתָם בִּמְדִינַת צָרְפַת, וְאָמַר: וַאֲנַחְנוּ זָכִינוּ שֶׁבִּמְדִינוֹתֵינוּ מָקוֹם מְנוּחָתוֹ וּקְבוּרָתוֹ שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל. וְאָמַר אָז שֶׁהַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל הָיָה **רַבִּי עַל אֲלָפִים וּרְבָבוֹת עוֹלָמוֹת**. וּפַעַם אַחַת הִפְלִיג בְּמַעֲלַת קְדֻשַּׁת הָרַב רַבִּי פִּינְחָס זַ"ל מִקָּארִיץ, וְאָמַר **שֶׁהָיָה אֵיזֶה זְמַן שֶׁהָיָה הָרַב רַבִּי פִּינְחָס 'חַד בְּדָרָא'**. וּפַעַם אַחַת אָמַר: אַשְׁרֵי הָעֵינַיִם שֶׁרָאוּ אֶת רַבִּי פִּינְחָס זַ"ל.

וּפַעַם אַחַת **סִפֵּר מִקְּדֻשַּׁת הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִפּוֹלְנָאָה**, וְהִפְלִיג בְּשִׁבְחוֹ זַ"ל. וְאָמַר: אַף עַל פִּי שֶׁסִּפְּרוּ "תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף" וְכֵן שְׁאָר סִפְרָיו זַ"ל כֻּלָּם קְדוֹשִׁים וְנִפְלָאִים מְאֹד כַּיָּדוּעַ וּמְפֻרְסָם, אַף עַל פִּי כֵן קְדֻשַּׁת **מַדְרֵגַת הָרַב הַקָּדוֹשׁ הַנַּ"ל בְּעַצְמוֹ הָיָה לְמַעְלָה הַרְבֵּה מִמַּה שֶּׁנִּרְאֶה וּמוּבָן מִתּוֹךְ סִפְרָיו הַקְּדוֹשִׁים**. וְכֵן כְּשֶׁרָאָה אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ "נֹעַם אֱלִימֶלֶךְ" הִתְפַּלֵּא מְאֹד **וְאָמַר שֶׁקְּדֻשַּׁת מַעֲלַת הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ זַ"ל נִשְׂגָּבָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה** מִמַּה שֶּׁנִּרְאֶה וּמוּבָן מִתּוֹךְ סִפְרוֹ הַנַּ"ל. **וְגַם בִּקְדֻשַּׁת אָחִיו הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי זוּסְיָא זַ"ל הִפְלִיג מְאֹד מְאֹד** וְכוּ' כַּיָּדוּעַ אֶצְלֵנוּ.

וְכֵן הִפְלִיג מְאֹד מְאֹד בִּקְדֻשַּׁת הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מִיכֵל [מוֹלאטשוב] זַצַ"ל, וּבִקְדֻשַּׁת הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אַבְרָהָם קְלִיסְקֶיר זַ"ל[ה], וּבִקְדֻשַּׁת הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מְנַחֵם מֶנְדֵיל זַ"ל מִוִּיטֶפְסְק, וּבִקְדֻשַּׁת הָרַב רַבִּי נַחוּם [מטשערנוביל] זַ"ל, וּבִקְדֻשַּׁת הָרַב רַבִּי שָׁלוֹם [שכנא מפראביטש] זַ"ל. **וְכֵן בִּקְדֻשַּׁת שְׁאָר תַּלְמִידֵי הַמַּגִּיד זַ"ל, וּבִקְדֻשַּׁת תַּלְמִידֵי תַּלְמִידָיו זַ"ל**, כְּגוֹן: הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִנָּאסְכִיז, וְהָרַב הַקָּדוֹשׁ מָאֶלִיק, וְהָרַב הַמַּגִּיד הַקָּדוֹשׁ מִקָּאזְנִיץ, וְהָרַב הַקָּדוֹשׁ מִלַּאנְצָט וְלוּבְלִין [החוזה מלובלין]. וְכֵן עוֹד מַה שֶּׁנּוֹדָע לָנוּ מַה שֶּׁהִפְלִיג בִּקְדֻשַּׁת שְׁאָר צַדִּיקִים עוֹד כַּמָּה וְכַמָּה, **וְעַל כָּל אֶחָד אָמַר הִפְלָגוֹת וּשְׁבָחִים אֲחֵרִים, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ**. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מַה שֶּׁהִפְלִיג בְּמַעֲלַת קְדֻשַּׁת הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם נִכְדֵּי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל, כְּגוֹן הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אַהֲרֹן מִטִּיטְיָאב זַ"ל, וְהָרַב הַקָּדוֹשׁ מִסָּדִילְקָאב [בעל ה"דגל מחנה אפרים"] וְהָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי בָּרוּךְ [ממעז'בוז'] זַ"ל.

וְאֵין כָּאן מָקוֹם לְבָאֵר בִּפְרָטִיּוּת מַה שֶּׁשָּׁמְעוּ מִמֶּנּוּ זַ"ל בְּעִנְיַן כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק מִכָּל הַצַּדִּיקִים הַנַּ"ל, וְהָרֹב נִשְׁכַּח מֵאִתָּנוּ.

(חיי מוהר"ן, תקנג)

ההערכה וההערצה לא הייתה מוגבלת רק לגדולי החסידות, אלא גם לשאר הצדיקים שבזמנו. וכפי שאנו מוצאים לדוגמא בחיי מוהר"ן, בנוגע לבעל ה"יסוד ושורש העבודה":

סִפֵּר לִי מַצַּדִּיק אֶחָד מִמְּדִינַת לִיטָא שֶׁקֹּדֶם מוֹתוֹ הִכָּה בְּאֶצְבַּע צְרֻדָה, כְּדֶרֶךְ הָעוֹלָם שֶׁמַּכִּין בְּאֶצְבְּעוֹתֵיהֶם זוֹ עַל זוֹ אֲגֻדָּל עַל אֶצְבַּע אֲמָה עַד שֶׁנִּשְׁמַע קוֹל מִבֵּינֵיהֶם, וְאָמַר בְּשִׂמְחָה בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: "אִיבֶּער גִּישְׁפְּרִינְגִין". כְּלוֹמַר שֶׁהָיָה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה עַל שֶׁקִּפֵּץ וְדִלֵּג עַל הָעוֹלָם הַזֶּה וַהֲבָלָיו, אַשְׁרֵי לוֹ. **וְהָיָה רַבֵּנוּ זַ"ל מְשַׁבֵּחַ מְאֹד אֶת הַצַּדִּיק הַזֶּה** שֶׁזָּכָה לוֹמַר כָּךְ קֹדֶם מוֹתוֹ. אַשְׁרֵי מִי שֶׁמְּדַלֵּג וְקוֹפֵץ עַל הַבְלֵי עוֹלָם הַזֶּה וְתַעֲנוּגָיו.

(חיי מוהר"ן, תקכב)

◆ ◆ ◆

רבינו אף עודד לנהוג כבוד גדול בכל הצדיקים והכשרים[ו].

וּפַעַם אַחַת שָׁבַת אֶחָד מִתַּלְמִידָיו שֶׁל צַדִּיק אֶחָד בִּבְרֶסְלֶב, וְרַבֵּנוּ זַ"ל לֹא הָיָה אָז בְּבֵיתוֹ. וּכְשֶׁחָזַר לְבֵיתוֹ סִפְּרוּ לְפָנָיו זַ"ל מַעֲנְיָן זֶה, **וְשָׁאַל אִם נָהֲגוּ בּוֹ כְּבוֹד כְּרָאוּי לוֹ** (אַף עַל פִּי שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה לֹא הָיָה מְפֻרְסָם כָּל כָּךְ בָּעוֹלָם). **וְאָמַר אָז: לְאִישׁ כָּשֵׁר כָּזֶה לֹא יַסְפִּיק לִנְהֹג בּוֹ כָּל הַכָּבוֹד שֶׁבָּעוֹלָם**, וְעַל זֶה נֶאֱמַר "וְאֶת יִרְאֵי ה' יְכַבֵּד".

(חיי מוהר"ן, תקנג)

עודד לראות את פניהם הק':

אָמַר: **טוֹב מְאֹד לִרְאוֹת פְּנֵי כָּל הַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר**[ז], כִּי צַדִּיקֵיָּא אַנְפֵּי שְׁכִינְתָּא (זֹהַר הַקָּדוֹשׁ שְׁמוֹת קס"ג ע"ב).

(חיי מוהר"ן, תקמב)

וכן, עודד להתברך מפי כולם[ח]:

שָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ שֶׁאָמַר שֶׁבְּרָכָה שֶׁנּוֹהֲגִין לְבָרֵךְ אֶת עַצְמָן אֵצֶל גְּדוֹלִים וַחֲשׁוּבִים הוּא דָּבָר יָקָר מְאֹד, **וְטוֹב לְהִשְׁתַּדֵּל לְבָרֵךְ אֶת עַצְמוֹ אֵצֶל כֻּלָּם**.

(חיי מוהר"ן, תקמא)

◆ ◆ ◆

ואכן, הערכה עצומה זו - ובמיוחד לצדיקים מגדולי החסידות - עברה בברסלב מדור דור.

מוהרנ"ת, באחת התפילות המוכרות והמורגלות ביותר בפי אנ"ש, מקונן מרה על הסתלקותם של גדולי הצדיקים מתלמידי הבעש"ט[ט] בלשונות של קילוס ושבח מופלגים עד מאד:

אוֹי מָה הָיָה לָנוּ בַּדּוֹרוֹת הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר זָכִינוּ בַּדּוֹרוֹת הָאֵלֶּה לְאוֹרוֹת נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים כָּאֵלֶּה, אוֹרוֹת צַחִים וּמְצֻחְצָחִים כָּאֵלֶּה, אֲשֶׁר **אָפְסוּ הַדִּבּוּרִים וְהַצּוּפִי אוֹתִיּוֹת לְסַפֵּר בְּשִׁבְחָם וּגְדֻלָּתָם וְתָקְפָּם וְגָבְהָם וּמַעֲלָתָם וְתִפְאַרְתָּם**. וְכַמָּה גִּלְגּוּלִים סַבְּבָתָ בָּעוֹלָמְךָ, וְכַמָּה עֲלָמִין אִתְהַפֵּיכוּ בְּגִינֵיהוּ, וְכַמָּה נִסִּים וְנִפְלָאוֹת בְּלִי שִׁעוּר וְעֶרֶךְ עָשִׂיתָ עַד אֲשֶׁר הֵבֵאתָ לְעוֹלָם **אוֹרוֹת כְּאֵלֶּה, צַדִּיקִים קְדוֹשִׁים כָּאֵלֶּה, מוֹרֵי דֶּרֶךְ כָּאֵלֶּה, מְלַמְּדֵי דַּעַת מְבִינֵי מַדָּע כָּאֵלֶּה, בַּעֲלֵי עֲצוּת כָּאֵלֶּה**. וְהָיִיתָ עִמָּהֶם כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם הַקְּדוֹשִׁים, וְהִרְבֵּיתָ נִפְלְאוֹתֶיךָ עִמָּהֶם בְּלִי שִׁעוּר, כִּי רַבִּים קָמוּ עֲלֵיהֶם בְּכָל יוֹם, וְאַתָּה הִצַּלְתָּ אוֹתָם מִיַּד כָּל אוֹיְבֵיהֶם וְרוֹדְפֵיהֶם, וְעָשִׂיתָ מָה שֶׁעָשִׂיתָ בְּדַרְכֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ הַנֶּעְלָמִים מְאֹד מְאֹד וְקַיַּמְתָּ אוֹתָם בְּרַחֲמֶיךָ, עַד אֲשֶׁר **פָּעֲלוּ וְעָשׂוּ וְהִתְחִילוּ וְגָמְרוּ**

ג. בהקשר לכך מן הענין לציין למה שמובא אודות המעשיות על הבעש"ט: "הרב הקדוש מוהר"י ז"ל מנעסכיז בעל המחבר ספר תולדות יצחק אמר בשם אביו זלה"ה שאינו מחשיב שום סיפורים שמספרים מעשיות מצדיקים, כי הרבה מעשיות בדוים ומעורבים בטעויות, זולת המעשיות שמספרים מן הבעל שם טוב זלה"ה, **כי הגם אם לא היה המעשה בפועל ממש, אבל בכוחו של הבעש"ט זצללה"ה היה לפעול הכל"** (זכרון טוב, דף ט ע"ב. מובא בספר בעש"ט על התורה, בהקדמה 'מאירת עיניים' אות מ"ג, ועיי"ש גם באות מ"ד בדומה לזה בשם הרה"ק מקאברין).

ד. המגיד ממעזריטש, תלמידו של הבעש"ט.

ה. על אודות רבי אברהם קאליסקער, איתא בשבחי הר"ן: "ורבינו ז"ל היה משבח ומפאר התורה שלו בלי ערך, כמעט שאין דוגמתו. גם אנכי שמעתי מפיו הקדוש שאמר ששלימות היה רק להצדיק מורינו הרב אברהם הנ"ל. ואמר לי: הלא ראיתי כמה צדיקים, אבל שלימות הוא רק אצל הצדיק הקדוש הנ"ל" (שבחי הר"ן ח"ב, יח).

ז. ואגב, גם את בניהם יש לכבד, וכמובא בספר המידות: "על ידי כבוד שמכבדין את בני הצדיקים, נתעורר רצון אצל השם יתברך שיבוא משיח" (ספר המידות, צדיק קעח). עוד בענין 'בני הצדיקים': "מי שיודע שמות של בני הצדיקים שבדור, הוא יודע כל המאורעות שיהיה" (ספר המידות, צדיק ח"ב ח). עוד בעניינם, ראה חיי מוהר"ן אות תקע"ה.

ח. וכמובא גם בספר המידות: "תועלת גדול לראות פני גדולי הדור" (ספר המידות, צדיק ו).

ט. אופן ההנהגה למעשה אצל אנ"ש בעניינים אלו, יבואר בס"ד במאמרים הבאים.

ט. אין ספק שכוונתו העיקרית של מוהרנ"ת בתפילה זו היא על רבינו הקדוש, וכפי שניתן להוכיח מלשונות רבים באותה תפילה שרומזים בפירוש על שבחים וענינים מיוחדים השייכים לרבינו הקדוש בלבד או לקשר המיוחד שהתקיים בינו לבין מוהרנ"ת, אך למרות זאת ברור שאין הדברים יוצאים מדי פשוטם.

וְהִפְלִיאוּ לַעֲשׂוֹת תִּקּוּנִים חֲדָשִׁים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים בְּכָל הָעוֹלָמוֹת מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף, וְתִקְּנוּ נְפָשׁוֹת רַבּוֹת בְּלִי שִׁעוּר, נְפָשׁוֹת הַחַיִּים וְהַמֵּתִים. כַּאֲשֶׁר אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת כָּל הַתִּקּוּנִים וְהַשַּׁעֲשׁוּעִים שֶׁקִּבַּלְתָּ **מֵהַצַּדִּיקִים שֶׁהָיוּ בַּדּוֹרוֹת הָאֵלֶּה, מִיּוֹם שֶׁנִּתְגַּלָּה אוֹר הַגְּנוּז, אוֹר יִשְׂרָאֵל וּקְדוֹשׁוֹ, רַב רַבְּנָן, אִישׁ אֱלֹהִים נוֹרָא מְאֹד, מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי יִשְׂרָאֵל בַּעַל שֵׁם טוֹב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, אֲשֶׁר הֵאִיר פְּנֵי תֵבֵל, וְהֶעֱמִיד תַּלְמִידִים הַרְבֵּה, צַדִּיקִים וַחֲסִידִים קְדוֹשִׁים וְנוֹרָאִים, וְהִשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה נְ"טַע שֵׁ"עֲשׁוּעָיו זֶרַע קֹדֶשׁ מַצֶּבְתּוֹ, יוֹצְאֵי חֲלָצָיו הַקְּדוֹשִׁים הַיְקָרִים מִפֶּז וּפְנִינִים וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשְׁוּו בָּהֶם, אֲשֶׁר הוּא וְתַלְמִידָיו וְיוֹצְאֵי חֲלָצָיו** גִּלּוּ אֱלֹהוּתְךָ בַּדּוֹרוֹת הָאֵלֶּה וְהִרְבִּיצוּ תּוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל הֲמָה הֵאִירוּ עֵינֵינוּ וּפָתְחוּ לִבֵּנוּ, לָמְדוּ וְלִמְּדוּ דְּרָכִים יְשָׁרִים וַעֲצוּת נִפְלָאוֹת לְהִתְקָרֵב אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת, אַשְׁרֵי עַיִן רָאֲתָה כָּל אֵלֶּה...

(ליקוטי תפילות ח"ב, לג)

סגנון דומה אנו מוצאים בדבריו הנלהבים של הרב מטשעהרין בהקדמה לספרו "לשון חסידים":

יָדוּעַ כִּי לֹא זָכוּ הָעוֹלָם שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁאָר מֵהַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ אֵיזֶה חִבּוּר מְיֻחָד מִדִּבְרֵי תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, אֲשֶׁר בְּכָל הָאָרֶץ יָצָא קוֹם וּבִקְצָה תֵבֵל מִלֵּיהֶם ... אַךְ אַף עַל פִּי כֵן, טוֹב לְהוֹדוֹת לַה' עַל אֲשֶׁר בְּרֹב רַחֲמָיו וַחֲסָדָיו יִתְבָּרֵךְ הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ חֶסֶד שֶׁל אֱמֶת וְהִשְׁאִיר לָנוּ שְׁאֵרִית בָּאָרֶץ, **וְהֵאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ אֵיזֶה נִיצוֹצֵי אוֹר מֵהָאוֹר הַגָּנוּז וְהַקָּדוֹשׁ עַל יְדֵי תַּלְמִידֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַצ"ל שֶׁהָיוּ כֻּלָּם צַדִּיקִים גְּדוֹלִים וְנִפְלָאִים וְנוֹרָאִים מְאֹד**

כַּמְּפֹרָסָם בְּכָל הָעוֹלָם, וְעַל יָדָם זָכוּ הָעוֹלָם לְהָנוֹת מִמְּנוּ קְצָת מֵאוֹרוֹ הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל אֲשֶׁר עַד הֵנָּה מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ אָנוּ חַיִּים, וְכָל תִּקְוָתֵנוּ וִישׁוּעָתֵנוּ לָנֶצַח הוּא רַק עַל יְדֵי הִתְגַּלּוּת תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה וּדְרָכָיו הַקְּדוֹשִׁים זַצ"ל הָעוֹמְדִים לָנוּ בְּעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה.

בִּפְרָט בָּעִתִּים הַלָּלוּ עִקְּבוֹת מְשִׁיחָא בְּעֵת הִתְפַּשְּׁטוּת הַחֹשֶׁךְ הַנּוֹרָא מְאֹד כָּפוּל וּמְכֻפָּל תֹּהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ וְכוּ' מַמָּשׁ, אֲשֶׁר גַּם נְבִיאֵנוּ הָרִאשׁוֹנִים זַ"ל רָאוּ כֵּן תָּמְהוּ אֵיךְ יוּכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לַעֲמֹד וּלְהִתְחַזֵּק עַצְמָן בְּיִרְאַת ה' וֶאֱמוּנָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּתוֹךְ הִתְגַּבְּרוּת הַחֹשֶׁכוּת כָּזֶה. **וּבָרוּךְ ה' אֲשֶׁר הִפְלִיא חַסְדּוֹ עִמָּנוּ וְהִקְדִּים רְפוּאָה לְמַכָּתֵנוּ, וּבְאַחֲרִית הַיָּמִים הָאֵלּוּ שָׁלַח לָנוּ מוֹשִׁיעַ וָרָב, קָדוֹשׁ וְנוֹרָא כָּזֶה, עִיר וְקַדִּישׁ מִן שְׁמַיָּא נְחִית, הוּא הֵאִיר עֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים** הַחֲפֵצִים לְיִרְאָה אֶת שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ וּלְקַבֵּל עֲלֵיהֶם עֹל תּוֹרָה וּמִצְוֹת וְעֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה אֲמִתִּית מַעֲמָקָא דְּלִבָּא וּבְדִבְקוּת עָצוּם וּבְהִתְלַהֲבוּת גְּדוֹלָה דְּקֻדְשָׁה, כְּמַאֲמַר וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

(לשון חסידים, הקדמה)

כך גם כל חסיד ברסלב שפותח את הספר ליקוטי מוהר"ן, נתקל כבר בדפיו הראשונים בשבחים מפליגים על גדולי הצדיקים.

על החוזה מלובלין, **נכתב שם** [כמותרת להסכמתו]:

הָרַב הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל הַקָּדוֹשׁ, עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל, מְנוֹרָה הַטְּהוֹרָה, אוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים, אוֹר בָּהִיר בַּשְּׁחָקִים, אוֹר צַח וּמְצֻחְצָח, אוֹר טָמִיר וְנֶעְלָם, קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, הַמְּפֹרָסָם בְּכָל קַצְוֵי תֵבֵל לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה, מוֹרֵנוּ יַעֲקֹב יִצְחָק מִלֻּבְלִין זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, בַּעַל מְחַבֵּר סֵפֶר 'דִּבְרֵי אֱמֶת' וְעוֹד סְפָרִים.

(ליקוטי מוהר"ן, הסכמות)

על המגיד מקאז'ניץ נכתב:

הָאָדָם הַגָּדוֹל בָּעֲנָקִים, בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים, כְּבוֹד הָרַב הַגָּאוֹן הָאֲמִתִּי, זָקֵן וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה, אִישׁ אֱלֹקִים, מוֹפֵת הַדּוֹר, עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל, חֲסִידָא סָבָא קַדִּישָׁא, אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה, לוֹ נִפְתְּחוּ שַׁעֲרֵי אוֹרָה בַּגְּלָה וּבַנִּסְתָּר וְיָדָיו רָב לוֹ, תְּהִלָּתוֹ מָלְאָה אָרֶץ, כְּבוֹד קְדֹשֶׁת שֵׁם תִּפְאַרְתּוֹ, מוֹרֵנוּ הָרַב יִשְׂרָאֵל זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, מַגִּיד מֵישָׁרִים דִּקְהִלַּת קֹדֶשׁ קָאז'נִיץ, בַּעַל מְחַבֵּר סֵפֶר 'עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל' וּשְׁאָר סְפָרִים.

(שם)

ואכן, חסידי ברסלב הכשרים, האמינו ומאמינים בגדולתם של כל הצדיקים האמיתיים, באמונה שלימה ותמימה[י].

וכפי שכותב רבי נתן ב"ר יהודה מטבריה, בתגובה לעלילותיהם של המתנגדים על כך שאמונתם של חסידי ברסלב בצדיקים פגומה:

וְהַשּׁוֹמֵר הָאֱמֶת יִשְׁמֹר אוֹתָנוּ מִכָּל שׂוֹנְאֵי חִנָּם, **וְיַצִּילֵנוּ מִכָּל רוֹדְפֵנוּ הַמּוֹצִיאִים שֵׁם רַע עַל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַמַּאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים** בְּחִדּוּשׁ מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית וּבְתוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְשֶׁבְּעַל פֶּה וּבִיאַת מָשִׁיחַ וּבִתְחִיַּת הַמֵּתִים **וּמַאֲמִינִים בְּכָל הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים** אֲשֶׁר זְכוּתָם יָגֵן עָלֵינוּ, וְיַצִּילֵנוּ מְהֵרָה מֵהֶם וּמֵהֲמוֹנָם אָמֵן סֶלָה.

(נתיב צדיק, מכתב עט)

כולם קדושים ובתוכם ה'

רבינו מלמד אותנו להאמין באמונה שלימה **בכל** הצדיקים, וכותב:

הַצַּדִּיקִים אֲשֶׁר בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, כֻּלָּם קְדוֹשִׁים וּבְתוֹכָם ה'.

(ליקוטי מוהר"ן, ק)

הוא אוסר עלינו להכשיר את זה ולפסול את האחר... באמרו:

וּשְׂאוֹר וְחֻמֵּץ שֶׁבְּלֵב הָאָדָם, הוּא הַמַּסִּית אֶת הָאָדָם, שֶׁיְּהַרְהֵר אַחַר תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבַּדּוֹר, וְלוֹמַר 'זֶה נָאֶה וְזֶה לֹא נָאֶה'[יא], בְּבְחִינַת (הושע י): "חָלַק לִבָּם". לִבָּ"ם הֵם ע"ב צַדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר[יב].

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, פנ)

וכך אכן מתחנן מוהרנ"ת בתפילתו, שנזכה להאמין בכל הצדיקים "ולא לעשות שום חילוק ביניהם כלל, רק כולם יהיו נאים ואהובים ויקרים בעינינו מאד מאד", וזה לשון תפילתו:

תְּבַטֵּל מֵאִתָּנוּ שְׂאוֹר וְחָמֵץ שֶׁל יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע שֶׁנִּשְׁאַר לָנוּ מִנְּעוּרֵנוּ, אֲשֶׁר זֶה הַשְּׂאוֹר וְהַחָמֵץ שֶׁבַּלֵּב, הוּא הַמַּסִּית אֶת הָאָדָם לְהַרְהֵר אַחַר תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבַּדּוֹר וְלוֹמַר "זֶה נָאֶה וְזֶה לֹא נָאֶה". וְעַל יְדֵי זֶה **חָלַק לִבֵּנוּ, וְנֶעְלַמוּ מֵאִתָּנוּ הַשִּׁבְעִים וּשְׁנַיִם צַדִּיקִים שֶׁבְּדוֹרֵנוּ, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים בְּבֵרוּר אֶחָד מֵהֶם.** רַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַנְךָ וְתָסִיר וּתְבַעֵר וּתְבַטֵּל מֵאִתָּנוּ הַשְּׂאוֹר וְהַחָמֵץ שֶׁבַּלֵּב, עַד **שֶׁנִּזְכֶּה לְהַאֲמִין בְּכָל הַצַּדִּיקִים וְלִבְלִי לְהַרְהֵר אַחֲרֵיהֶם כְּלָל, וְלֹא לַעֲשׂוֹת שׁוּם חִלּוּק בֵּינֵיהֶם כְּלָל, רַק כֻּלָּם יִהְיוּ נָאִים וַאֲהוּבִים וִיקָרִים בְּעֵינֵינוּ מְאֹד מְאֹד.**

(ליקוטי תפילות ח"ב, מב)

רבינו אף מרבה להזהיר, שבראותנו מחלוקת בין הצדיקים, אֵל לנו להתערב בכך ח"ו[יג], רק עלינו להמשיך ולהאמין בכולם.

וכפי שהוא מזהיר בנחרצות:

מִי שֶׁרוֹצֶה לָחוּס עַל חַיָּיו, צָרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר שֶׁלֹּא יִשְׁמַע וְיַשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל מְרִיבוֹת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים רַק לְהַאֲמִין בְּכֻלָּם.

(ליקוטי עצות, צדיק ח"ד)

כשכמובן, כל זה מדובר על מחלוקת הנטושה בין "צדיקים שלמים", אשר שניהם הולכים בדרך הישר והאמת, ומדריכים את אנשיהם בדרך התורה והיראה כפי המסורה לנו מדור דור[יד].

מוהרנ"ת חוזר על כך כמה פעמים בליקוטי הלכות, כשבכל פעם הוא מחדד **שכשמדובר בצדיקים המנהיגים את אנשיהם בדרך התורה והיראה המסורה לנו מדור דור**, עלינו להאמין בכולם, ולא להתייחס למחלוקת שביניהם[טו].

וכלשונו:

כִּי זֶה עִקַּר תִּקּוּן הַחוֹבְלִים, כְּשֶׁמִּתְקָרְבִים מִתּוֹךְ מַחֲלֹקֶת וּסְפֵקוֹת **וּמַאֲמִינִים בְּכָל הַצַּדִּיקִים אַף עַל פִּי שֶׁחוֹלְקִים זֶה עַל זֶה.** לֹא כְּמוֹ הַלֵּיצָנִים שֶׁאוֹמְרִים: מַאֲחַר שֶׁחוֹלְקִים זֶה עַל זֶה, הוּא שׁוֹמֵעַ דִּבְרֵי שְׁנֵיהֶם וְחוֹלֵק עַל שְׁנֵיהֶם. כִּי זֶהוּ דִּבְרֵי לֵיצָנוּת וְנוֹגְעִים בְּכְפִירוֹת רַחֲמָנָא לִצְלָן. רַק הָאֱמֶת הוּא לְהֶפֶךְ, **שֶׁצָּרִיךְ לְהַאֲמִין בְּכֻלָּם וְלִבְלִי לְהִסְתַּכֵּל כְּלָל עַל הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבֵּינֵיהֶם.** (וְכָמוֹ שֶׁמְּבֹאָר עַל פָּסוּק 'אֹזֶן שׁוֹמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים' וְכוּ' בְּהַתּוֹרָה 'בְּחֲצוֹצְרוֹת' בְּסִימָן ה' לִקּוּטֵי חֵלֶק א' עַיִן שָׁם). וְזֶהוּ "אִם לֹא תֵדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים צְאִי לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת גְּדִיֹּתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים", הַיְנוּ אִם לֹא תֵדְעִי לָךְ לְמִי לְהִתְקָרֵב, כְּמוֹ שֶׁשָּׁאַל תְּחִלָּה הַגִּידָה לִי וְכוּ' אֵיכָה תִּרְעֶה וְכוּ'. עַל זֶה הֵשִׁיב אִם לֹא תֵדְעִי לָךְ וְכוּ' צְאִי לָךְ וְכוּ' וּרְעִי וְכוּ' עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים, **"הָרֹעִים" דַּיְקָא לְשׁוֹן רַבִּים, הַיְנוּ שֶׁתִּתְקָרֵב לְכֻלָּם, כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵינְךָ יוֹדֵעַ לְמִי לְהִתְקָרֵב, צָרִיךְ אַתָּה לְהִתְקָרֵב לְכֻלָּם וּלְהַאֲמִין בְּכֻלָּם, מֵאַחַר שֶׁכֻּלָּם מְזֻהֲרִים אוֹתְךָ לְקַיֵּם תּוֹרַת מֹשֶׁה בִּכְתָב וּבְעַל פֶּה.** כִּי רַק מֵהָאֲנָשִׁים הַכּוֹפְרִים וְהוֹלְכִים בְּדַרְכֵי הַחֲקִירוֹת הָרוֹצִים **לְהַטּוֹת מִתּוֹרַת מֹשֶׁה** לִלְמֹד חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּפוֹרְקִים עֹל וְרֶבֶם מְגַלְּחִים זְקָנָם וְכוּ' כַּמְּפֹרָסָם, **מֵהֶם צְרִיכִים לְהִתְרַחֵק בְּתַכְלִית הָרְחוּק,** אֲבָל **כָּל מִי שֶׁמַּנְהִיג עַל פִּי הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁמָּסְרוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ בִּגְמָרָא וּפוֹסְקִים וְסִפְרֵי יִרְאִים הַמְיֻסָּדִים**

י. וכשהם זקוקים לישועה, הם אף אומרים את שמות כל גדולי החסידות, המופיעים בספר 'שמות הצדיקים' שליקט וכתב מוהרנ"ת...

יא. מלשון הגמרא: "אמר רבי אחא בר חנינא: מאי דכתיב ורֶעָה זונות יאבד הון, כל האומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה, מאבד הונה של תורה" (עירובין סד ע"א).

יב. והוא ע"פ דברי הזוהר [אשר חלק ממנו העתקנו לעיל] לגבי ל"ו צדיקים בארץ ישראל ול"ו צדיקים בחוץ לארץ, שביחס הם ע"ב כמנין "לבם" והשאור והחמץ שהם הערב רב, מחלקים ומפרידים בין אלו הצדיקים בבחינת "חלק לבם". וזה לשונו: "ובגלותא חלק לב"ם, דאינון ע"ב צדיקים דאינון כגוונא דסנהדרין, ורזא דמילה אשרי כל חוכי לו, ל"ו בחושבנא סליק תלתין ושית, ואינון ל"ו בארעא דישראל ול"ו לבר מארעא דישראל, ודא איהו חלק לב"ם. ומאן חלק לבם, שאור וחמץ דאינון ערב רב" (תיקוני זהר דף נא ע"א).

יג. ובספר המידות כתב: "יש שני צדיקים, שאחד דיבוריו הם כחרישה והשני דבריו כקצירה ... בכן, כשיש מחלוקת בין שני צדיקים האלו, אל יתערב זר בתוך דיבורם שמדברים זה על זה, כדי שלא יקלקל המכוון" (ספר המידות, צדיק ח"ב יח).

יד. מקור הדברים הוא בליקוטי מוהר"ן תורה ה', עיין שם באריכות.

טו. וכפי שמדגיש זאת גם רבי משמון ברסקי בספרו "עצות המבוארות": "צריך להיזהר מאד לא להתבלבל נוכח המחלוקת בין צדיקים אמתיים, רק צריך להאמין בכל צדיקי האמת שאפשר להתקרב על ידם אל השם יתברך, **והם נוהגים בכל העניינים על פי התורה והאמת**".

טז. וכפי שהיו תמיד מחלוקות בין צדיקים גדולים [כדוגמת המחלוקת בין היעב"ץ לרבי יונתן אייבשיץ בעל היערות דבש, אשר אף נמצאת לכך התייחסות בחיי מוהר"ן אות תס"ג] ואף בין גדולי צדיקי החסידות עצמם [כדוגמת המחלוקת בין הרה"ק רבי ברוך ממעזבוז להרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב], כידוע.

עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים, בָּהֶם צְרִיכִים לְהִתְדַּבֵּק בְּכֻלָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וּבוֹ תִדְבָּק" וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה "הִדָּבֵק בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים".

(ליקוטי הלכות, תפילת המנחה ו, יב)

במקום אחר, הוא חוזר וכותב:

בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים נִתְבַּלְבֵּל הָעוֹלָם מְאֹד וְנִתְרַבָּה הַמַּחֲלֹקֶת בָּעוֹלָם וְנַעֲשָׂה קָטֵגוֹרְיָא גְּדוֹלָה בֵּין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּעַצְמָם, עַד שֶׁאֵין הָאֶחָד יוֹדֵעַ הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ מִי הוּא הַצַּדִּיק הָאֲמִתִּי שֶׁיּוּכַל לְתַקֵּן אוֹתוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וּמַחֲמַת זֶה מִתְבַּזְּרִים הַמִּתְנַגְּדִים הַחוֹלְקִים לְגַמְרֵי עַל כָּל **הַחֲסִידִים וְהַצַּדִּיקִים שֶׁהָיָה מִימוֹת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב רַבָּן שֶׁל כָּל בְּנֵי הַגּוֹלָה** זֶכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה, כִּי מִתְלוֹצְצִים וְאוֹמְרִים שֶׁהֵם מַאֲמִינִים לְכָל דִּבְרֵיהֶם שֶׁל כָּל הַחוֹלְקִים זֶה עַל זֶה, וּמִמֵּילָא לֹא נִשְׁאָר אֶצְלָם גַּם אֶחָד מַהַצַּדִּיק שֶׁיַּאֲמִינוּ בּוֹ, כֵּידוּעַ לַיְּצָנוּת זֹאת בָּעוֹלָם. אֲבָל בָּאֱמֶת לֹא כָּךְ הַמִּדָּה וְלֹא כָּךְ יָפֶה לָהֶם, וְהִ' יִתְבָּרֵךְ יִסְלַח לָהֶם עַל זֶה וְיָשִׁיב לִבָּם אֶל הָאֱמֶת וְהָאֱמוּנָה. כִּי אַדְּרַבָּא **אָנוּ צְרִיכִין לְהַאֲמִין בְּכֻלָּם בְּכָל מִי שֶׁמַּנְהִיג יִשְׂרָאֵל עַל פִּי דַּת תּוֹרַת מֹשֶׁה בִּכְתָב וּבְעַל פֶּה, עַל פִּי הַסְּפָרִים הַמְיֻסָּדִים עַל אַדְנֵי פָז שֶׁל הַגְּמָרָא הַקְּדוֹשָׁה מִדְּרָשִׁים וְסִפְרֵי הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וְכִתְבֵי הָאָר"י זַ"ל וְכוּ' - בְּוַדַּאי אָנוּ צְרִיכִין לְהַאֲמִין בְּכֻלָּם!**

כִּי רַק מִכַּת הָעוֹסְקִים בְּחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁעוֹסְקִים בַּמִּקְרָא לְבַד וּפוֹנִים עֹרֶף מַהַגְּמָרָא הַקְּדוֹשָׁה וְהֵם כְּמוֹ הַקְּרָאִים מַמָּשׁ לְמִי שֶׁבָּקֵי בָּהֶם וּבְדַרְכֵיהֶם, וְכָל לִמּוּדָם הָרַע וּפִרוּשֵׁיהֶם הָרָעִים הֵם עַל פִּי יְסוֹדוֹת הָאֶפִּיקוֹרְסִים הַמְפֻרְסָמִים כְּמוֹ אַרִיסְטוֹ וַחֲבֵרָיו יַמַּח שְׁמָם וְנִמַּח זִכְרָם, **מִכַּתּוֹת כָּאֵלּוּ וּמִסִּפְרֵיהֶם צְרִיכִין לְהַרְחִיק בְּתַכְלִית הָרִחוּק יוֹתֵר מֵהַרְחָקַת בַּעֲלֵי רָאתָן,** כִּי עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר "כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן וְלֹא יַשִּׂיגוּ אָרְחוֹת חַיִּים", כֵּידוּעַ לְכָל בַּעַל דַּת יִשְׂרָאֵל גֹּדֶל עֹצֶם רִשְׁעוּתָם וְאֵרֶסָם הָרַע וְהַנִּמְהָר, רַחֲמָנָא לִשְׁזָבָן מֵהֶם וּמֵהַמּוֹנָם. אֲבָל **כָּל הַצַּדִּיקִים וְהַכְּשֵׁרִים הַמִּתְנַהֲגִים עַל פִּי דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּגְמָרָא וְזֹהַר וּבְכִתְבֵי הָאָר"י וְהַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְתַלְמִידָיו זְכוּתָם יָגֵן עָלֵינוּ, בְּוַדַּאי אָסוּר לַחֲלֹק עַל שׁוּם אֶחָד מֵהֶם.** וַכַּמּוּבָן בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּהַתּוֹרָה בַּחֲצוֹצְרוֹת (בְּלִקּוּטֵי הָרִאשׁוֹן בְּסִימָן ה') עַל פָּסוּק "אֹזֶן שׁוֹמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תָּלִין", **שְׁמֵי שְׁרוֹצָה לְחוּס עַל נַפְשׁוֹ אָסוּר לוֹ לִשְׁמֹעַ כְּלָל הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים, רַק לְהַאֲמִין בְּכֻלָּם.**

(ליקוטי הלכות, שבת ה, יג)

השינויים שבין דרכי הצדיקים

גם אם כל אחד מהצדיקים, יש לו דרך אחרת ושונה בעבודת ה' - כולם אהובים, וכוונת כולם רצויה לשמיים.

כִּי בָּאֱמֶת **הַצַּדִּיקִים וְהַכְּשֵׁרִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּוָּנָתוֹ רְצוּיָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְאַף עַל פִּי כֵן בְּוַדַּאי דַּעְתָּם חֲלוּקָה זֶה מִזֶּה, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ דַּעוֹתֵיהֶם שָׁוֹת לְגַמְרֵי.** כִּי אֵין שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם דּוֹמִים זֶה לָזֶה, וּכְשֵׁם שֶׁמְּשֻׁנִּים בְּנֵי אָדָם בְּצוּרוֹתֵיהֶם כָּךְ מְשֻׁנִּים בְּדַעוֹתֵיהֶם, וְעַל כֵּן בְּהֶכְרַחַ שֶׁיִּהְיֶה שִׁנּוּיִים בֵּינֵיהֶם בְּדַעוֹתֵיהֶם וְדַרְכֵיהֶם וְהַנְהָגוֹתֵיהֶם. **וּמִיּוֹם בְּרִיאַת הָעוֹלָם לֹא הָיוּ עֲדַיִן שְׁנֵי צַדִּיקִים וּכְשֵׁרִים אֲמִתִּיִּים שָׁוִים לְגַמְרֵי בְּכָל תְּנוּעוֹתֵיהֶם,** אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ אֶחָד וְיוֹנְקִים מֵרֹב אֶחָד, אַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ חִלּוּקִים רַבִּים בְּדַרְכֵיהֶם וְהַנְהָגוֹתֵיהֶם.

וּכְמוֹ שֶׁהָאֲרִיךְ רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה לְסַפֵּר וּלְהַפְלִיג בְּגֹדֶל הַחִלּוּקִים בֵּין **הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים שֶׁהָיוּ סְמוּכִים לִזְמַנֵּנוּ, שֶׁכֻּלָּם הֵם מִתַּלְמִידֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְהַמַּגִּיד זְצוּק"ל,** וְהָיָה שָׁלוֹם גָּדוֹל בֵּינֵיהֶם, וְאַף עַל פִּי כֵן **הָיוּ מְחֻלָּקִים מְאֹד בְּדַרְכֵיהֶם:** שֶׁזֶּה הָיָה נוֹסֵעַ עַל הַמְּדִינָה וְדָרַשׁ בָּרַבִּים, וְזֶה יָשַׁב בְּבֵיתוֹ. זֶה הָאֲרִיךְ מְאֹד בְּתְפִלָּה וְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַתֵּבָה בִּצְעָקוֹת וְהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל, וְזֶה הִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ עִם הַצִּבּוּר כְּדֶרֶךְ הָהָמוֹן. וְזֶה הִרְבָּה בַּתּוֹרָה יוֹתֵר, וְזֶה הִרְבָּה בְּצִדָּקוֹת וּפִדְיוֹן שְׁבוּיִים. וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, שִׁנּוּיִים רַבִּים לְאֵין מִסְפָּר, אַף עַל פִּי שֶׁכֻּלָּם יָנְקוּ מֵרֹב אֶחָד. **כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם שָׁוִין, מִי כָּל אֶחָד עוֹבֵד אֶת ה' כְּפִי מִדָּתוֹ וּכְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ.**

(ליקוטי הלכות, שומר שכר ב, י)

כששינויים גדולים אלו שבין הצדיקים, אינם דבר ש'בדיעבד', אלא 'לכתחילה שבלכתחילה'...

וְזֶה עִקַּר שַׁעֲשׁוּעָיו יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ צַדִּיקִים וּכְשֵׁרִים הַרְבֵּה בָּעוֹלָם, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד עוֹשֶׂה לוֹ נַחַת רוּחַ וְתַעֲנוּג וְשַׁעֲשׁוּעַ מִיָּחִד מַה שֶׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת "יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר" שֶׁהֵם כְּלוּלִים מִגְּוָנִין סַגִּיאִין. כִּי אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה שְׁנֵי דְּבָרִים שָׁוִין, **רַק כָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ וְנָתִיב כְּפִי שָׁרְשׁוֹ בֶּרֶצוֹן הָעֶלְיוֹן.**

(שם)

◆ ◆ ◆

ואכן, כל צדיק וצדיק עם דרכו המיוחדת - יש לו את סך הנשמות הקשורות אליו, ואשר ממנו הם מקבלים את חיותם ודרכם בעבודת ה'.

וכפי שכותב רבינו בתורה הראשונה של ליקוטי מוהר"ן תניינא:

וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ לְשָׁרְשֵׁי הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְיַדֵּעַ מְקוֹר כָּל הַנְּשָׁמוֹת וּמְקוֹר חִיּוּתָם, מַהֵיכָן כָּל נְשָׁמָה וּנְשָׁמָה מְקַבֶּלֶת חִיּוּת, וְהָעִקָּר לְיַדֵּעַ כָּל מְפָרְסְמֵי הַדּוֹר. כִּי אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְיַדֵּעַ וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ בִּפְרָטִיּוּת עִם כָּל נְשָׁמָה וּנְשָׁמָה, צָרִיךְ לְקַשֵּׁר עַצְמוֹ עִם כָּל מְפָרְסְמֵי וּמַנְהִיגֵי הַדּוֹר, כִּי הַנְּשָׁמוֹת נֶחֱלָקִים תַּחְתָּם, **כִּי כָּל מְפָרְסָם וּמַנְהִיג הַדּוֹר יֵשׁ לוֹ כַּמָּה נְשָׁמוֹת פְּרָטִיּוּת, הַשַּׁיָּכִים לְחֶלְקוֹ,** וּכְשֶׁמְּקַשֵּׁר עַצְמוֹ עִם הַמְפָרְסָמִים, הוּא מְקַשֵּׁר עִם כָּל פְּרָטֵי נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, א)

גם בתורה רפ"ב הידועה, "אזמרה", מתייחס רבינו לענין זה וכותב:

וְדַע שֶׁכָּל הַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוּא בְּחִינַת רוֹעֶה, כִּי בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת מֹשֶׁה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, הוּא עוֹשֶׂה בְּחִינַת מִשְׁכָּן, שֶׁמְּשַׁם מְקַבְּלִין הַתִּינוֹקוֹת הָבֶל פִּיהֶם כַּנַּ"ל, וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, לְפִי בְּחִינַת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, כְּמוֹ כֵן יֵשׁ לוֹ תִּינוֹקוֹת שֶׁהֵם מְקַבְּלִין מִשָּׁם, **נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר, סַךְ תִּינוֹקוֹת שֶׁהֵם מְקַבְּלִין הָבֶל פִּיהֶם מִמָּנּוּ, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ** כַּנַּ"ל.

(ליקוטי מוהר"ן, רפב)

כשכל צדיק וצדיק מאיר לסך מסוים של נשמות, בבחינת "שרי אלפים שרי מאות שרי חמישים ושרי עשרות" כל אחד לפי בחינתו.

וכפי שהתייחס פעם רבינו בעצמו לענין זה, ואף מנה ופירט:

רַבֵּנוּ אָמַר: הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַצַּ"ל הָיָה **שַׂר עַל** אֲלָפִים וְרִבְבוֹת עוֹלָמוֹת", הָרַב מִבְּרַדִּיטְשׁוֹב זַצַּ"ל עַל **עוֹלָמוֹת**, וְהַצַּדִּיק רַבִּי בָּרוּךְ מִמֶּעזִיבּוּז' זַצַּ"ל עַל **רִבְבוֹת נְשָׁמוֹת**. עַל הָרַב בַּעַל הַתַּנְיָא אָמַר: **"שַׂר הָאֶלֶף"**, וְעַל אֶחָד אָמַר שֶׁהוּא **"שַׂר הַמֵּאָה"**, וְעַל אֶחָד אָמַר שֶׁהוּא רַבִּי שֶׁל **עֶשְׂרִים חֲסִידִים.**

(שיש"ק ג, צ)

הצדיקים שאין הלכה כמותם

ישנם גם צדיקים כאלה, שאין להם את היכולת להנהיג, אך גם הם "נאים ויפים מאד", ועלינו להאמין בהם ולהעריכם כמעלתם.

וכפי שמוסר לנו מוהרנ"ת:

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁסִּפֵּר מִכַּמָּה **צַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים גְּדוֹלִים**, וְאָמַר שֶׁזֶּה יֵשׁ לוֹ קְצָת כֹּחַ לְהַנְהִיג הָעוֹלָם, רַק הַחִסָּרוֹן שֶׁהוּא אֵינוֹ 'יֹבֵר אֲבָהָן'". וְכֵן **סִפֵּר עוֹד מֵאֵיזֶה צַדִּיקִים שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהַנְהִיג הָעוֹלָם.** עָנָה וְאָמַר, שֶׁהָעִנְיָן הוּא כְּמוֹ שֶׁאִירְעָא בַּמִּדְרָשׁ (בְּהַקְדָּמַת הַזֹּהַר) לְעִנְיַן הָאוֹתִיּוֹת בְּשָׁעַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם, שֶׁבָּאוּ הָאוֹתִיּוֹת לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ וְכָל אֶחָד רָצָה שֶׁיִּבְרָא בּוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ אֶת הָעוֹלָם. וְהַשִּׁיב הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁבָּאוֹתִיּוֹת: נָאָה אַתָּה וְיָפָה אַתָּה מְאֹד, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינִי רוֹצֶה לִבְרֹא בְּךָ אֶת הָעוֹלָם וְכוּ'. כְּמוֹ כֵן **יֵשׁ לְעִנְיַן הַצַּדִּיקִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם נָאִים וְיָפִים מְאֹד, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינָם יְכוֹלִים לְהַנְהִיג הָעוֹלָם.**

(חיי מוהר"ן, תקיד)

יתרה מכך:

ישנם גם צדיקים אשר "אין הלכה כמותם"[יז], וצדיקים שכאלה אסור לציית לדבריהם ולנהוג כדעתם.

וּלְחַטָּא וְקַלְקוּל גָּדוֹל יַחֲשֹׁב לְכָל הָעוֹשֶׂה כִּדְבָרָיו.

(ביאור הליקוטים, תורה נו, אות כו)

ואף על פי כן, גם צדיק שכזה אסור לנו לגנות אותו:

כִּי כָּל הַדִּבּוּרִים מְקַבְּלִין מִן הַשָּׁמַיִם ... וְכָל הַדִּבּוּרִים שֶׁמְּקַבְּלִין מִשָּׁם, הֵינוּ מִבְּחִינַת יָדַיִם, בְּחִינַת שָׁמַיִם, בְּחִינַת רָעָמִים, **אֵין לְגַנּוֹת אֶת הַמְּקַבֵּל, אַף אִם אֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, מֵאַחַר שֶׁקִּבְּלָם מִן הַשָּׁמַיִם.** וְעַל כֵּן בָּאֱמֶת אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים. וּמַה שֶׁאֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, זֶה אִי אֶפְשָׁר לָנוּ לְהָבִין וּלְהַשִּׂיג ... וְעַל כֵּן כְּשֶׁמְּקַבְּלִים דִּבּוּרִים מִן הַשָּׁמַיִם, מִבְּחִינַת יָדַיִם, בְּחִינַת רָעָמִים כַּנַּ"ל, **אֵין לְגַנּוֹת אוֹתוֹ, אַף אִם אֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ.** כִּי זֶה בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁבָּאֱמֶת אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, רַק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהָבִין וּלְהַשִּׂיג זֹאת. כִּי הוּא נִפְלְאוֹת תְּמִים דֵּעִים ... **שֶׁבְּאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים שֶׁמְּקַבְּלִין מִן הַשָּׁמַיִם הַנַּ"ל, אֵין בָּהֶם שׁוּם גְּנוּת, וְאָסוּר לְגַנּוֹת אֶת הַמְּקַבֵּל, אַף אִם אֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ.** כִּי זֶה בְּחִינַת דַּרְכֵי ה', בְּחִינַת רָעָמִים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהָבִין וּלְהַשִּׂיג.

(ליקוטי מוהר"ן, נו)

וכפי שמתחנן מוהרנ"ת בליקוטי תפילות, שיאמין בכל הצדיקים, ולא יבזה אפילו את החכמים האמיתיים שאין הלכה כמותם:

וְזַכְּנִי לֶאֱמוּנַת חֲכָמִים בֶּאֱמֶת, וְתַשְׁפִּיעַ עָלַי דַּעַת שָׁלֵם, שֶׁאֶזְכֶּה לַיֵּדַע וּלְהַאֲמִין בֶּאֱמֶת בְּכָל הַצַּדִּיקִים וְהַחֲכָמִים אֲמִתִּיִּים, וְלֹא יְבַלְבֵּל אוֹתִי כְּלַל הַמַּחֲלֹקֶת הַגָּדוֹל שֶׁבֵּינֵיהֶם. **וְאֶזְכֶּה לַיֵּדַע וּלְהַאֲמִין כִּי בֶּאֱמֶת אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, וְכָל דִּבְרֵיהֶם אֱמֶת וָצֶדֶק. וְלֹא אֶבְזֶה חַס וְשָׁלוֹם שׁוּם אֶחָד מֵהֶם, אֲפִלּוּ הַחֲכָמִים אֲמִתִּיִּים שֶׁאֵין הֲלָכָה כְּמוֹתָם.** כִּי הֵם דַּרְכֵי ה', נִפְלְאוֹת תְּמִים דֵּעִים, וְאִי אֶפְשָׁר לָנוּ לְהַשִּׂיג זֹאת. וְלֹא אֶחְקֹר בָּזֶה כְּלָל, רַק

יז. וכמובא בחיי מוהר"ן: "ואמר אז שהבעל שם טוב זכרונו לברכה היה רבי על אלפים ורבבות עולמות" (חיי מוהר"ן, תקנג).

יח. היינו שאינו מיוחס, וראה בגמרא מנחות נג ע"א.

יט. אין הכוונה לצדיקים שאינם מתנהגים ע"פ ההלכה ח"ו [שכן, כלל מונח בידינו שאין כח לשום צדיק להתנהג בשונה מההלכה הפסוקה, "ואפילו מי שזוכה לרוח הקודש צריך לילך רק בדרך תורת משה ולבלי לסור מתורתו ימין ושמאל אפילו כחוט השערה" (ליקוטי הלכות, שלוחין ה, כט)]. אלא לצדיקים שאין נוקטים להלכה למעשה כדעתם בהנהגת הדור וכיו"ב.

לְהַאֲמִין כִּי אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים.

(ליקוטי תפילות, נו)

צדיקים נסתרים

מלבד הצדיקים הגלויים שיש בכל דור, ישנם גם צדיקים הנסתרים ונעלמים מבני העולם, וכלשון רבינו הקדוש:

וְיֵשׁ גַּם כֵּן **צַדִּיקִים שֶׁהֵם צְפוּנִים וּמְסֻתָּרִים**, שֶׁאֵין הָעוֹלָם כְּדַאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם.

(ליקוטי מוהר"ן, לג)

בתורותיו ושיחותיו, מתייחס רבינו כמה פעמים לענין "הצדיקים הנסתרים", כשהוא מפליג במעלתם העצומה[כ].

באחת התורות הוא מתאר "צדיק גדול מאד" שמרוב קדושתו לא מבחינים בה כלל... וכותב:

דַּע שֶׁיֵּשׁ צַדִּיק גָּדוֹל מְאֹד, שֶׁאֵין הָעוֹלָם יְכוֹל לִסְבֹּל קְדֻשָּׁתוֹ, עַל כֵּן הוּא מִתְעַלֵּם מְאֹד, וְאֵין רוֹאִים מִמֶּנּוּ שׁוּם קְדֻשָּׁה וּפְרִישׁוּת יְתֵרָה, זֶה מַחֲמַת גֹּדֶל קְדֻשָּׁתוֹ מְאֹד. וְזֶה בְּחִינוֹת 'כָּל הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קָדָשִׁים' (רַיִּם פֶּרֶק ג), נִמְצָא שֶׁשִּׁיר הַשִּׁירִים הוּא קָדוֹשׁ מְאֹד יוֹתֵר הַרְבֵּה מִכָּל הַסְּפָרִים. וְהִנֵּה מְצִינוּ שֶׁשְּׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, חִבֵּר שְׁלֹשָׁה סְפָרִים: מִשְׁלֵי, קֹהֶלֶת וְשִׁיר הַשִּׁירִים. וּבֶאֱמֶת, מִשְׁלֵי וְקֹהֶלֶת הֵם כֻּלָּם מְלֵאִים מוּסָר וְיִרְאַת שָׁמַיִם מְאֹד, וּמְצִינוּ בָּהֶם תְּבוֹת קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה כַּמָּה פְּעָמִים, אֲבָל בְּשִׁיר הַשִּׁירִים אֵינוֹ נִמְצָא תֵּבוֹת קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה כְּלָל. פּוּק עַיֵּן וְתִשְׁכַּח, שֶׁבְּכָל סֵפֶר שִׁיר הַשִּׁירִים אֵין נִמְצָא שֵׁם בְּכָל הַסֵּפֶר שׁוּם תֵּבוֹת קֹדֶשׁ וְטָהוֹר. וְזֶה מַחֲמַת גֹּדֶל עֹצֶם קְדֻשָּׁתוֹ אֵינָם רוֹאִים שָׁם שׁוּם קְדֻשָּׁה, עַל כֵּן אֵינוֹ נִמְצָא שָׁם תֵּבוֹת קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה כְּלָל.

(ליקוטי מוהר"ן, רמג)

כשמתוך הדברים מובן שהצדיקים הגנוזים והנסתרים, מעלתם גדולה יותר מהגלויים, ובעוד שהצדיקים הגלויים הם 'קודש' הרי שהצדיקים הנסתרים הם 'קודש קדשים'.

וכפי שאכן מסופר:

אֶחָד שָׁאַל אוֹתוֹ אִם אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה הַצַּדִּיק גָּדוֹל בַּמַּעֲלָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רוֹאִין מִמֶּנּוּ יְגִיעוֹת וְעֲבֹדוֹת בְּאִתְגַּלְיָא כְּמוֹ שֶׁרוֹאִין מִצַּדִּיק אַחֵר שֶׁעוֹשֶׂה בְּאִתְגַּלְיָא עֲבֹדוֹת קְדוֹשׁוֹת, שֶׁמִּתְפַּלֵּל בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת וְכוּ'. הֵשִׁיב לוֹ: **בְּוַדַּאי אֶפְשָׁר וְיָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁזֶּה הַצַּדִּיק שֶׁמַּסְתִּיר עַצְמוֹ וְאֵין רוֹאִין מִמֶּנּוּ בְּאִתְגַּלְיָא עֲבֹדוֹת גְּדוֹלוֹת, הוּא גָּדוֹל בְּמַעֲלָה יוֹתֵר מִזֶּה הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּאִתְגַּלְיָא!** כִּי יֵשׁ שְׁנֵי שְׁמוֹת שֵׁם הוי"ה וְשֵׁם אדנ"י, וְשֵׁם הוי"ה בְּהֶעְלֵם וּבְהֶסְתֵּר כִּי אָסוּר לִקְרוֹת בּוֹ, אֲבָל שֵׁם אדנ"י בְּאִתְגַּלְיָא, וּבְוַדַּאי שֵׁם הוי"ה גָּדוֹל יוֹתֵר הַרְבֵּה מִשֵּׁם אדנ"י. וְאָז אָמַר עִנְיָן 'כָּל הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ' הַנִּדְפָּס בְּלִקּוּטֵי א' בְּסִימָן רמ"ג.

(חיי מוהר"ן, מ)

גם לענין 'השפעת שפע', יש כח גדול יותר לצדיקים הנסתרים מאשר לאלו הגלויים, מאחר שאין עליהם קטרוגים. וכדברי רבינו:

טוֹב מְאֹד מַעֲלַת הַצַּדִּיקִים הַגְּנוּזִים, **שֶׁהֵן יְכוֹלִין לְקַבֵּל שֶׁפַע וְרֹב טוֹבָה לְהַמְשִׁיךְ לְהָעוֹלָם, וְאֵינָם שׁוֹאֲלִים עֲלֵיהֶם, וְאֵינָם מְקַטְרְגִים עֲלֵיהֶם**, מֵחֲמַת שֶׁהֵם גְּנוּזִים וְאֵינָם מְפֻרְסָמִים.

(ליקוטי מוהר"ן, קיד)

גם ב"מעשה מבן מלך שהיה מאבנים טובות", שב"סיפורי מעשיות" אנו רואים, שכשחיפשו צדיק להתברך ממנו - נושעו ע"י 'צדיק גנוז' דווקא... וכמסופר:

מַעֲשֶׂה בְּמֶלֶךְ אֶחָד שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בָּנִים, וְהָלַךְ וְעָסַק בְּדָאקְטוֹרִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה מַלְכוּתוֹ נֶהְפֶּכֶת לְזָרִים, וְלֹא הוֹעִילוּ לוֹ. וְגָזַר עַל הַיְּהוּדִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ בַּעֲבוּרוֹ שֶׁיִּהְיוּ לוֹ בָּנִים.

כ. ראה ליקוטי מוהר"ן תניינא סימן לב: "יש צדיקים גנוזים, והם יודעים פנים בתורה, אך הם צריכים להעלים תורתם, וכמו שמספרין מעשה מהבעל שם טוב עם הדרשן". וראה בחיי מוהר"ן סימן נב, שם מספר רבינו על אותו דרשן שהיה בעיני העולם ללעג ולקלס, עד שגילה הבעש"ט שתורתו היא מפי אליהו הנביא, והוא צדיק גנוז.

וְהָיוּ הַיְּהוּדִים מְבַקְּשִׁים וּמְחַפְּשִׂים צַדִּיק, כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלֵּל וְיִפְעַל שֶׁיִּהְיוּ לוֹ בָּנִים. וּבִקְּשׁוּ וּמְצָאוּ צַדִּיק גָּנוּז, וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁיִּתְפַּלֵּל שֶׁיִּהְיוּ לְהַמֶּלֶךְ בָּנִים, וְעָנָה שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל. וְהוֹדִיעוּ לְהַמֶּלֶךְ, וְשָׁלַח הַמֶּלֶךְ פְּקִדָּתוֹ (שִׁקּוּרִין אוּקָאז) אַחֲרָיו, וְהֵבִיאוּ אוֹתוֹ לְהַמֶּלֶךְ. וְהִתְחִיל הַמֶּלֶךְ לְדַבֵּר עִמּוֹ בְּטוֹב: הֲלֹא אַתָּה יוֹדֵעַ, שֶׁהַיְּהוּדִים הֵם בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כִּרְצוֹנִי. עַל כֵּן אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִמְּךָ בְּטוֹב שֶׁתִּתְפַּלֵּל שֶׁיִּהְיוּ לִי בָּנִים. וְהִבְטִיחַ לוֹ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁנָה וָלֶד. וְהָלַךְ לִמְקוֹמוֹ, וְיָלְדָה הַמַּלְכָּה בַּת ... אַחַר כָּךְ נִכְסַף הַמֶּלֶךְ מְאֹד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בֵּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה מַסֶּבֶת מַלְכוּתוֹ לְאִישׁ זָר, וְגָזַר שׁוּב עַל הַיְּהוּדִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בֵּן. **וְהָיוּ מְבַקְּשִׁים וּמְחַפְּשִׂים אֶת הַצַּדִּיק הַנַּ"ל, וְלֹא מְצָאוּ אוֹתוֹ כִּי כְּבָר נִסְתַּר. וּבִקְּשׁוּ עוֹד וּמְצָאוּ עוֹד צַדִּיק גָּנוּז**, וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁיִּתֵּן לְהַמֶּלֶךְ בֵּן, וְאָמַר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל. וְהוֹדִיעוּ לְהַמֶּלֶךְ, וְאָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ גַּם־כֵּן כַּנַּ"ל: הֲלֹא הַיְּהוּדִים בְּיָדִי וְכוּ' כַּנַּ"ל.

(סיפורי מעשיות, מעשה ה)

כי אכן, את הצדיקים הגנוזים יש לחפש[כא]. ולפעמים אף מטלטלים הצדיקים את עצמם, כדי לגלות איזה צדיק נסתר. וכדברי רבינו:

טִלְטוּל הַצַּדִּיקִים, לִפְעָמִים הוּא בִּשְׁבִיל לְגַלּוֹת אֵיזֶה צַדִּיק נִסְתָּר.

(ספר המידות, צדיק קסו)

אף בדורו של רבינו, היה צדיק נסתר, סופר סת"ם, שרבינו הביע את רצונו לנסוע אליו ולקנות ממנו כמה זוגות תפילין, כדי שיזכו כל אנ"ש להניחם. וכמסופר:

אָמַר **שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מִסּוֹפֵר אֶחָד שֶׁהוּא צַדִּיק גָּנוּז**, וְרָצָה רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה מְאֹד שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ תְּפִלִּין מִמֶּנּוּ. וְאָמַר שֶׁהוּא רוֹצֶה לִנְסֹעַ אֵלָיו בְּעַצְמוֹ וְלִקַּח מִמֶּנּוּ כַּמָּה זוּגוֹת תְּפִלִּין, כִּי צְרִיכִין לִנְסֹעַ אֵלָיו בְּחֶכְמָה בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יָבִין שֶׁבָּאוּ אֵלָיו בִּשְׁבִיל זֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִלְכָּד חַס וְשָׁלוֹם בְּאֵיזֶה צַד גַּאוּת[כב], עַל כֵּן הָיָה רְצוֹנוֹ לִנְסֹעַ אֵלָיו בְּעַצְמוֹ וְלִקַּח מִמֶּנּוּ כַּמָּה זוּגוֹת תְּפִלִּין וּלְחַלֵּק לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁנִּזְכֶּה כֻּלָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין קְדוֹשִׁים שֶׁלּוֹ.

(חיי מוהר"ן, תקיא)

◆ ◆ ◆

לסיום נושא זה, ברצוננו לציין:

לא ניכנס במאמרנו זה לסוגיית "הצדיקים הנסתרים", לבררה ולנפותה משלל הדמיונות וההזיות שהשתרבבו אליה, אך נסתפק בציטוט שני שיחות קצרות בנידון:

אָמַר רַבִּי נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶער: **בְּנֵי הָעוֹלָם חוֹשְׁבִים שֶׁהַצַּדִּיקִים הַנִּסְתָּרִים הֵם חוֹטְבֵי הָעֵצִים אוֹ שׁוֹאֲבֵי הַמַּיִם.** אוּלָם לָאֱמֶת, אֶפְשָׁר לִהְיוֹת כְּרַבִּי אַבְרָהָם בְּעַרְנִיוּ שֶׁלָּנוּ, נָכָד רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁהָיָה עָשִׁיר גָּדוֹל כַּיָּדוּעַ, וּבְכָל זֹאת לִהְיוֹת אֶחָד מֵהַל"ו צַדִּיקִים.

(שיש"ק ג, רסב)

אָמְרוּ לְעִנְיָן הַל"ו צַדִּיקִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל דּוֹר, שֶׁבִּזְכוּתָם הָעוֹלָם עוֹמֵד כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: **אִלּוּ הַמַּנְהִיגִים עַצְמָם בְּגֹדֶל הוּפְרְסוּם, מֵהַל"ו צַדִּיקִים "נִסְתָּרִים" בְּוַדַּאי שֶׁאֵינָם!**

(שיש"ק ד, פח)

◆ ◆ ◆

כלל הדברים:

"**רבות בנות עשו חיל**", ובכל דור ודור היו וישנם צדיקים גדולים; הראויים להנהיג ושאינם ראויים, גלויים ונסתרים. כולם אהובים כולם ברורים כולם קדושים, וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם. ועלינו להאמין בכולם באמונה שלימה ותמימה.

כשאת המעלה הגדולה והערך העצום שיש לעצם ה"אמונת חכמים" הכללית בכלל צדיקי הדור, נוכל ללמוד מדברי מוהרנ"ת שכותב:

וְאִם לֹא הָיוּ פּוֹעֲלִים כָּל הַחֲסִידִים בִּנְסִיעָתָם לַצַּדִּיקִים, אֶלָּא מַה שֶּׁיֵּשׁ לָהֶם עַל כָּל פָּנִים אֱמוּנָה בְּזֶה הַצַּדִּיק שֶׁהֵם מִקְרָבִים אֵלָיו וּבְכַמָּה צַדִּיקִים - דַּיָּם! כִּי אֱמוּנַת חֲכָמִים הוּא יְסוֹד הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהוּא יְסוֹד כָּל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, **מִכָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁזּוֹכֶה לִבְלִי לְהִסְתַּכֵּל כְּלָל עַל הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים וּמַאֲמִין בְּכֻלָּם, אַשְׁרֵי לוֹ!**

(ימי מוהרנ"ת ח"ב, עח)

על מעמדם של כל "שבעת הנרות" הללו ביחס ו"מול פני המנורה" וראש כל הצדיקים ה"עולה על כולם", והמשפיע, באתגליא ובעיקר באתכסיא, על כולם ובאמצעות כולם; ועל טיב וצורת האמונה וההתקשרות בפועל, במחשבה ובמעשה, לכל אלה, באופן שאינו עומד בסתירה כלל וכלל לאמונתנו ולהתקשרותנו ב"צדיק היחידי וראש ראשי הדורות שהיו מעולם... שנתעלה על כל הצדיקים הגמורים שהיו מעולם עד שלא קם עוד בישראל כמוהו" (לשון רבי אברהם ב"ר נחמן, ביאור הליקוטים כ"ז) אלא אדרבה: משלימה ומעצימה אותה ביתר שאת ויתר עוז - במאמרינו הבאים אי"ה.

כא. ראה שיש"ק ה, שצ.

כב. כמה מפליא לראות שגם "צדיק גנוז" יכול להילכד 'באיזה צד גאות' כשיבין שהבחינו בצדקותו הנסתרת...

בראותו את מסירות נפשו להפצת המעיינות חוצה, התבטא הרה"ק מטשעהרין: "יכול מאוד להיות עניני". ההחסיד רבי שלמה דקסלד היה אומר שעליו נאמר הפסוק "ישראל אשר בך אתפאר" כי שעליו התכוון רבינו באמרו: בכל דור ימצא אברך שיפה ויהדר את בכל מעשיו, הליכותיו ודיבוריו קידש את שמו יתברך ושם רבינו הקדוש

ט' חשון תרע"ט-תשע"ט

100 שנה להסתלקות
רבי ישראל קרדונר זצ"ל

ישראל אשר בך אתפאר

ההנהגה המיוחדת **בקירוב הנפשות** מבלי להיהפך למציאות בזכות עצמה | הקמת ישיבת **'אנשי מעמד'** באומן ובתי המדרש על שם רבינו הק' **בירושלים ובצפת** | נסיעות הקירוב על פני המדינות **והדפסת ספרי רבינו הק'** בלמברג ובירושלים במסירות וביגיעה עצומה והפצתם על פני תבל | הפעולות הנלהבות לקדושת **ארץ ישראל** | ההתבודדויות ודמעות הגעגועים עד כלות להתגלות **אורו של רבינו בעולם** | ההסתלקות הנוראה מתוך ישוב הדעת ושמחה ביסורים | מעט מזעיר ממסכת חייו הקדושים של אחד מהמיוחדים שבאנשי הבעל תפילה, החסיד הגדול **רבי ישראל היילפרין-קרדונר** זצ"ל, מאמר שכולו געגועים במלאות מאה שנים לעלייתו למרומים ט' חשון תרע"ט-תשע"ט | **"שתהיו אפויים בלבי"**

ז. ברסלבר

מידם שזכה החסיד הגדול רבי ישראל קרדונר להתקרב אל המעיין ולטעום ממימיו המתוקים, המרפאים והמחיים, היה לבו מתלהב ומשתוקק בלי שיעור לזכות לאחרים מטובו של הנחל הנובע, אשר בו תלויה ארוכתם וגאולתם של ישראל.

עוד בראשית ימי התקרבותו, בבואו מטארנופול מולדתו לטשעהרין, ברוב תשוקתו לזכות את הרבים ולפרסם את גדולת ההבטחה של רבינו, כיתת רגליו וחיזר על הפתחים וכשנתאסף בידו סכום ניכר, הדפיס אלפיים קונטרסי 'תיקון הכללי' וסובב בעיירות ומכר אותם בבתי כנסיות.

הוא היה מהחסידים האפויים בלבו של רבינו הקדוש, שכל מגמתם חיותם ושמחתם היא ליטול חלק בהפצת דעתו הקדושה על פני תבל. כאיש מאנשי הבעל תפילה רגיל היה לעשות נפשות למלכו של עולם. כל יהודי שפגש, זקן או נער, היה פותח עמו בדברים, שמא יזכה בתוך דבריו לשוח עמו מהתכלית האמיתית.

מיום ליום הלכו והדהדו באוזניו דברי צוואתו הקדושה של רבי נתן לפני הסתלקותו למרומים: "עיקר עסקכם יהיה להדפיס ספרים, יפוצו מעינותיך חוצה...". בדור שאחרי תלמידי מוהרנ"ת, היה הוא האיש שנטל על כתפיו את המשימה והמלאכה הגדולה, להדפיס ולהפיץ את ספרי רבינו הקדוש בארבע כנפות הארץ. הוא לא היה משופע בממון, אך רצון דקדושה היה לו הרבה מאוד, והיה מוכן לטרוח ולכתת רגליו מעיר לעיר וממדינה למדינה, למען המטרה הנשגבה של הפצת האור בעולם.

ולא בכדי התבטא עליו הרב הקדוש מטשעהרין, בראותו את גודל מסירות נפשו להפצת המעיינות חוצה: "יכול מאוד להיות שעליו התכוון רבינו באמרו: בכל דור יִמָּצֵא אברך שייפה ויהדר את עניני".

והחסיד רבי שלמה וקסלר מדי דברו בשבחו, היה אומר שעליו נאמר הפסוק "ישראל אשר בך אתפאר". כי בכל מעשיו, הליכותיו ודיבוריו עם בני אדם קידש את שמו יתברך ושם רבינו הקדוש.

להודיע

חודש שבט תרנ"ד. רבו המובהק של רבי ישראל, רבי משה ברסלבר תלמיד מוהרנ"ת, נסתלק למרומים. גופו הטהור נגנז בבית החיים בטשעהרין, אך רוחו נותרה חיה וקיימת בלב תלמידיו והאש שהבעיר בקרבם הלכה ויקדה בנפשם בכל עוז ותעצומות.

רבי ישראל יודע בעומק לבבו כי הגיעה העת להפיץ הלאה את האור הגדול, התלמידים צריכים לקום ולעשות עוד תלמידים; "להודיע לבני האדם גבורותיו" - לספר לבני תבל על החסד הגדול שהפליא ה' עמנו ברוב רחמיו, אשר לא השבית לנו גואל ושלח לנו צדיק רחמן ורועה נאמן שיקרבנו אליו יתברך באמת.

מכאן ואילך, החל בקירוב נפשות לאורו של רבינו. הוא התיישב בעיר עוז לנו אומן, סמוך ונראה לציון רבינו, ופעל בקרב בני הנעורים

עליו נאמר 'ישראל אשר בך אתפאר'. ר' שלמה וקסלר בדרכו לכותל (באדיבות הרב אברהם סלונים)

נפש מתגעגעת. העיר סאראנופול בה נולד ר' ישראל קרדונר

לקרבם לעבודת השם, אף היה מכתת רגליו בערים ובעיירות להודיע לרבים מטובו של הרבי.

מנהג היה לו, אשר יסודו בשימוש תלמידי מוהרנ"ת; כל אימת שעלה בידו לקרב נפש לרבינו, היה מביאו לאומן ואומר לו: "מכאן ואילך המשך בדרכך בהתקרבותך לרבינו", והיה נוהג משל לא הוא שהביאו הנה.

המסר היקר אשר העביר למקורב בכך היה, כי אל לו להמקורב להמשיך ולהיות תלוי בו, אלא עליו ללכת בכוחות עצמו ולשאוב בכליו הוא היישר מן הנחל נובע. שהרי התלמידים צריכים לעשות תלמידים לרבם ולא לעצמם. ידוע ידע, כי אם יהפוך חלילה למציאות וישות בפני עצמה, שוב לא יהיה תלמיד, והיאך יעשה תלמידים. אשר על כן נזהר מאוד שהמקורבים שקרב, לא יכתירו אותו חלילה בכתר שאינו שלו, אלא יתקשרו עצמם לרבינו לבדו.

כל כך מסור היה רבי ישראל קארדונר לציווי רבינו "שלא תהיו עצים יבשים", אלא לעשות פירות ולקרב רחוקים לאביהם שבשמים, שמרגלא בפומיה לומר: "מוכן ומזומן אני למטור את נפשי ולנסוע למרחקים, כדי לגרום לאיזה יהודי הרהור תשובה, אפילו לרגע אחד בלבד!" (רבי ישראל בער אודסר ז"ל משמו).

בכל שנות עסקו בהדפסה, לא אבה להדפיס דברי עצמו, כל מגמתו היתה רק להפיץ את ספרי רבינו הקדוש ותלמידיו על פני תבל, אשר בכוחם לקרב ולהשיב את כל ישראל לאביהם שבשמים.

פעולות נלהבות לקדושת ארץ ישראל

לבו של רבי ישראל היה מתגעגע לקדושת ארץ ישראל, לנוכח עיניו עמדו דברי רבינו הקדוש: "מי שרוצה להיות יהודי, דהיינו לילך מדרגא לדרגא - אי אפשר כי אם על ידי ארץ ישראל וכשמנצחין המלחמה אז נקראין איש מלחמה".

קם רבי ישראל ונסע לארץ-הקודש, ולקח עמו כמה מאנשי שלומנו מאומן, לזַכותם לקדושת ארץ ישראל, ביניהם היו רבי יענק'לע סופר, רבי שמחה'לע מאומן ורבי חיים בן רבי שבתי וואדאוואז.

סיפור נפלא על נסיעתו הראשונה של רבי ישראל קרדונר לארץ הקודש, סיפר ר' משה כהן, מבני היישוב הישן בירושלים ומחסידי בריאן:

"פעם אחת נסעתי עם אבי (הוא רבי חיים יצחק כהן הנודע בכינויו "ר' חיים איטשע", המלמד מ'עץ חיים') מארץ הקודש אל רבותינו שבחו"ל, בנסיעתנו חזרה, היה עמנו בספינה רבי ישראל קרדונר, מגדולי חסידי ברסלב, ושוחחנו יחד, ובתוך כך שאלנו אותו אם יש לו פספורט (דרכון) להיכנס לארץ ישראל, כי היה זה בזמן ממשלת הטורקים. והוא ענה שאין לו. תמהנו עליו ושאלנו אותו: 'איך תוכלו להיכנס לארץ בלי פספורט? הלא הטורקים מקפידים מאוד על פספורט ולא יתנו לכם להיכנס וחבל מאוד על הנסיעה וההוצאות

מיום ליום הלכו והדהדו באוזניו דברי צוואתו הקדושה של רבי נתן לפני הסתלקותו למרומים: "עיקר עסקכם יהיה להדפיס ספרים, יפוצו מעינותיך חוצה...". בדור שאחרי תלמידי מוהרנ"ת, היה הוא האיש שנטל על כתפיו את המשימה והמלאכה הגדולה, להדפיס ולהפיץ את ספרי רבינו הקדוש על פני תבל

המרובות והטרחה היתירה שלכם!'.

"והוא באמונתו השיב בפשטות ובתמימות ואמר: 'ממה נפשך, אם יעזור לי השם יתברך ואזכה להיכנס לארץ בלי פספורט, הרי טוב מאוד, ואם לאו חלילה, גם לא הפסדתי, כי ללכת ביבשה ממקום הספינה עד שומרי הגבול צריכים ללכת יותר מארבע אמות וממילא כבר הלכתי ארבע אמות בארץ ישראל! והרבי אומר שאי אפשר לזכות לשלמות עד שהולכים ארבע אמות בארץ ישראל' - - -"

"וסוף דבר, שהשם יתברך היה בעזרו וזכה להיכנס לארץ ישראל בלי עיכוב ומונע כלל".

וסיפר ר' משה כהן, שאביו כל כך התפעל מהמענה של רבי ישראל, ואמר לו: "ראה גודל כוחה של אמונת צדיקים בפשיטות עד ששוברת אפילו מחיצות של ברזל!" (ר' נחמן בורשטיין ז"ל בשם ר' משה כהן ז"ל, אוצר נחמני קיד).

רבי ישראל ובני החבורה מאומן נסעו יחדיו להשתטח במקומות הקדושים בירושלים, חברון, צפת וטבריה. לאחר תקופה, חזר רבי ישראל לאומן.

מאז טעם מטעמה של ארץ הקודש, נכסף כל העת לעלות ולהתיישב בה עם זוגתו בקביעות. בטרם עלה אליה להתגורר בה, זכה לבקר בה שלוש פעמים, כאשר תמיד לקראת ראש-השנה הוא חוזר לאומן, לקיבוץ בראש-השנה בצלו של רבינו הקדוש.

בתקופת מושבו באומן, פעל רבי ישראל למען אותם מאנ"ש שרצו לעלות ארצה וסייע

אפילו רק ארבע אמות. נמל יפו

עזר לו לעלות לארץ ישראל. מצבת החסיד ר' שמואל העשיל פרידמאן (באדיבות מכון אמונת חכמים)

להם להוציא חשקם לפועל. החסיד רבי שמואל העשיל פרידמאן מתאר באריכות ביומנו 'תולדות שמואל' כיצד סייע לו רבי ישראל קרדונר במסירות לעלות לארץ הקודש בשנת תר"ס, כשהוא מכתת רגליו ואוסף ממון עבורו בשביל הנסיעה ועוזר לו בכל שלבי קבלת המסמכים ויתר הפרטים, עד לנסיעתו ארצה.

"בערב הלכתי עם ר' ישראל לדודי, וכתבתי עם דודי מכתב לקיעב שישלח לי מעות עבור הנסיעה לארץ ישראל ולעשות הפאשפארט. ואחר כך הלכתי עם ר' ישראל לר' נחמן לורעסמאן נ"י, ודיברנו אודות שיעשה לי גובערנאטערסקי פאס (דרכון של טושל מחוז) על הנסיעה לארץ ישראל".

ישיבה ללימוד אמונה. רשימת הרבנים נותני ההמלצות לחבורת 'אנשי מעמד'

"רציתי למכור הכרים, כי לא היה בידי רק תשעה רובל-כסף ואני צריך הרבה מעות. בערב קיבץ הרב ישראל קרדונער עבורי עד עשרה רובל-כסף, והלכנו לר' נחמן לורעסמאן נ"י לעשות פאשפארט בשבילי.

"יום ה' פרשת תרומה... בערב הלכתי עם ר' ישראל לר' נחמן לורעסמאן. ר' ישראל כתב מכתב בשבילי לברדיטשוב וגם לאבי לקבץ ממון בשבילי, וגם כתב מכתב לארץ ישראל - כשאזכה לבוא שמה - לקרבני שם...

"יום ב'. הייתי עם ר' ישראל נ"י אצל דודי ואצל ר' נחמן ור' משה לקבץ מעות בשביל נסיעתי. יום ד'. ר' ישראל נ"י הכין בשבילי כמה מכתבים לאדעס ולסטאמבול לקרבני בכל מקום שאבוא, ואני מכין את עצמי לנסוע לאדעס".

"יום ד' פרשת תשא. בבוקר נסעתי ברוך ה' לאדעס. ומתחילה הייתי על ציון רבינו הקדוש, איך האב זיך מיט יעדען געזעגענט (נפרדתי מכל אחד ואחד). ור' ישראל נ"י ליווה אותי למסילת הברזל, ונתן לי הבגד העליון שלו שקורין טיליפף, וגם המצנפת של ימות החורף שלו (=כובע פרוה). ונסעתי בעצמי לאדעס".

כזו היתה התמסרותו בשביל החברים המקורבים להצדיק האמת, ובפרט כדי לסייע בידם לזכות לקיים בפשיטות את דברי רבינו ולעלות לארץ הקודש.

ישיבת 'אנשי מעמד'

ויהי היום ובלבו של רבי ישראל עלה רעיון היאך להרבות נפשות לדבר רבינו. היה זה בשנת תרס"ג, לאחר שנבנה מחדש ה'קלויז' - בית-המדרש באומן, נדבר עם רעהו רבי שמשון בארסקי, כי הנה אמנם זוכים הם להתענג על ה' בלימוד תורת רבינו וההליכה לאור עצותיו הקדושות, אולם רבים הם המייחלים לדבוק באורו ובתורתו ואין הדבר עולה בידם מסיבות שונות, בעיקר בגלל טרדת הפרנסה. אשר על כן, עלה בדעתו לאחר מחשבה מרובה ותפילות רבות, לייסד ישיבה בין כתלי הקלויז, אליה יתקבצו מבקשי ה' אשר נשא אותם ליבם להתקרב אל הנחל נובע ולשתות ממימיו הטהורים ולהקדיש את ימיהם ולילותיהם לתורה ועבודת ה'. הישיבה תקרא בשם 'אנשי מעמד', כי אכן יהיו בניה שלוחי עמך ישראל, כדוגמת אנשי המעמד שהיו בזמן בית-המקדש.

יסד בה את 'חברת אנשי מעמד'. הקלויז העתיק באומן (באדיבות ר' יצחק צבי מאליק)

לנגד עיניו עמדו דברי מוהרנ"ת בליקוטי הלכות: "כי אין מקום לברוח ולנוס, כי אם אל הבית-המדרש, להיכלל בתוך הקיבוץ הקדוש של הנפשות המקרבים עצמם להצדיק האמת שהוא בחינת הרבי של הישיבה", "ועיקר הוא הבית-המדרש של הצדיק האמת שהבית-המדרש והישיבה נקרא על שמו" (תפילת המנחה ז, סו, סח)

"ומי שרוצה לחוס על חייו צריך לילך על ידיו ועל רגליו לבקש ישיבה אמיתית כזאת שיוכל לזכות על ידה לאמונה שלימה ולקיום התורה לבל יאבד בתוך התהומות תחתיות" (ליקוטי ה, יא)

הוא נכסף לקיים את השורות האלו הלכה למעשה. וכך קמה וגם ניצבה על תילה הישיבה הקדושה על שמו של רבינו סמוך ונראה לבית ציונו הקדוש, בבחינת 'הושיבו ישיבה על קברו', אשר הצמיחה מקרבה חסידים גדולים ומופלגים שעד היום שמם נזכר בערגה ובעבודתם הקדושה קידשו את שם הצדיק.

רבי ישראל, שהאמת נר לרגליו והבריחה מן השררה ציפור נפשו, הרגיש כי בכך סיים את תפקידו. נדבר עם ידידו רבי שמשון, כי יפקח על המשכה של הישיבה באומן וינהל אותה בתבונת לבו כראוי. רבי שמשון קיבל על עצמו את הדבר, כשאף הוא אינו רואה עצמו אלא כחבר מן המניין, השותה יחד עם ידידיו ורעיו מאותו המעיין.

רבי ישראל יודע בעומק לבבו כי הגיעה העת להפיץ הלאה את האור הגדול, התלמידים צריכים לקום ולעשות עוד תלמידים; "להודיע לבני האדם גבורותיו" - לספר לבני תבל על החסד הגדול שהפליא ה' עמנו ברוב רחמיו, אשר לא השבית לנו גואל ושלח לנו צדיק רחמן ורועה נאמן שיקרבנו אליו יתברך באמת

בעסקי ההדפסה בלמברג

בד בבד עם ייסוד חברת 'אנשי מעמד', החל רבי ישראל לעסוק בכל כוחו בהדפסת ספרי רבינו והפצתם על פני תבל. בדור שקדם לו, היה העוסק העיקרי בהדפסה, רבי נחמן מטולטשין תלמידו ומשרתו הנאמן של מוהרנ"ת, ועתה, דרוש איש אשר ייקח על עצמו את המשימה הקדושה הזאת, עליה ציווה מוהרנ"ת לפני הסתלקותו למרומים והזהיר ואמר: "עיקר עסקכם יהיה להדפיס הספרים... יפוצו מעיינותיך חוצה!".

רבי ישראל מרגיש כי עליו נפלה חובת היום. ובכן, סבב הוא בעיירות וקיבץ פרוטה לפרוטה, ובשלהי שנת תרס"א שם פעמיו לעיר למברג, היא לבוב שבגליציה,

שבחי הר"ן למברג תרס"א

שם קיימים בתי-דפוס גדולים ונודעים, לבוב נמצאת סמוך לעיר מולדתו טרנופול, והוא ישב בה תקופה ארוכה כשהוא מתמסר כולו להדפסה. כאן החל עסקו הגדול בהדפסת ספרי רבינו ותלמידיו הקדושים, בו המשיך אחר כך במסירות בארץ הקודש.

האכסניה שלו בלבוב, היתה אצל רבי יצחק שוובל המכונה רבי איציקל זאלקובער, יהודי ירא ושלם ותלמיד חכם מצאצאי הבעש"ט, שהיה מקיים באנשי שלומנו מצוות הכנסת אורחים וכל אימת שהיו עוברים את גבול רוסיה-גליציה, תחנתם הראשונה היתה בביתו הקרוב לגבול. רבי איציקל זכה והכיר עוד את רבי נחמן מטולטשין כשבא לעיר מולדתו זאלקוב להדפיס שם את ספרי רבינו.

ישב בה תקופה והדפיס ספרי רבינו. העיר למברג-לבוב

משיבת נפש דפוס ראשון למברג תרס"ב

סיפורי מעשיות למברג תרס"ב, עם רמזי המעשיות שנדפסו לראשונה

הקדמת רבי ישראל לסיפורי מעשיות' למברג תרס"ב

ימי מוהרנ"ת למברג תרס"ג

מכתב הסתלקות מוהרנ"ת, שהדפיס רבי ישראל קרדונער בסוף ימי מוהרנ"ת למברג תרס"ג

מבוא מרבי ישראל קרדונר לימי מוהרנ"ת - למברג תרס"ג

ספר המפתחות, ירושלים תרע"א

בבית מדרשו של רבי איציקל זאלקובער, בלב הרובע היהודי ברחוב פלטבנא, התפללו אנ"ש חסידי ברסלב שהזדמנו ללבוב (וגם חסידי חב"ד) ושם ישב רבי ישראל ועסק בעבודתו הקדושה, כשהוא סר מעת לעת אל בית הדפוס לעקוב מקרוב אחר התקדמות ההדפסה.

רבי איציקל התיידד עם רבי ישראל קרדונער כל אותה עת ששהה בלבוב לרגל ההדפסה, השהייה במחיצתו השפיעה עליו רבות, ולימים בשיחותיו נהג רבי איציקל להביא רבות מספרי רבינו הקדוש, וסיפרו עליו שהיה מרבה לרקד ולשמוח עד שהיה זה לשם דבר בבית מדרשו.

אלול תרס"א – שבחי ושיחות הר"ן

אחד הדפוסים שבלבוב היה שייך למדפיס ר' יהושע ווילף, יהודי חרד לדבר ה', רבי ישראל בא עמו בדברים וערך עמו חוזה הדפסה לספר הקדוש 'שבחי הר"ן' עם 'שיחות הר"ן'.

בכל אורך הדרך, זימנה לו ההשגחה בעלי נפש שסייעו לו במלאכת הקודש, בממון ובטרחה. לעזרתו קם יהודי נכבד ומיוחס שמוצאו מהעיר ברוד, רבי אפרים רמרז שמו, (ר"ת 'רבי משה רבי זעליג'ס', מוצאה של משפחת רמר"ז ממשפחות אבולעפיה מתקופת תור הזהב בספרד, הרבה גדולים ורבנים בגליציה השתלשלו מהם, ביניהם רבי יהודה-זונדל רמר"ז מגדולי חכמי ה'קלויז' הנודע בברוד, רבי שלום רוקח אב"ד בעלוא, ועוד).

רבי אפרים, יהודי נכבד, סייע לרבי ישראל קרדונר בסיוע של ממון ובחודש אלול דשנת תרס"א נשלמה הדפסת הספר.

בשער הספר נכתב:

"ספר שבחי הר"נ עם שיחות הר"נ... וכעת הובא עוד הפעם לבית הדפוס בתכלית היופי ובהגהה מדויקת ע"י השותפים הנכבדים ה"ה מוהר"ר אפרים רמרז ור' ישראל היילפערין נ"י בהשתדלות נמרצה של המדפיס המשובח מוהר"ר יהושע צבי ווילף נ"י (מו"ל מכ"ע מחזיקי הדת פה לבוב) - לעמבערג".

מעבר לדף הוסיף רבי ישראל:

"הנה בהיות שהספר הזה נדפס בחודש אלול ובכדי שלא להוציא הנייר חלק, אמרתי דבר בעתו מה טוב להציג פה מאמר אחד מספר לקוטי מוהר"ן המדבר מענין חודש אלול ותפילה אחת מספר ליקוטי תפילות הנבנה על זה המאמר...".

היה זה חידוש אז, שנדפסו יחדיו תורה מ'ליקוטי מוהר"ן' יחד עם התפילה שעליה מ'ליקוטי תפילות'.

תרס"ב – 'משיבת נפש' ו'סיפורי מעשיות'

בשנת תרס"ב, קם לרבי ישראל לעזר ולאחיסמך החסיד רבי צבי וייסלייב מטולטשין, מחותנו של רבי נחמן טולטשינער, וסייע לו במלאכת הקודש.

ר' צבי התקרב לברסלב על ידי רבו הגאון ר' עקיבא-שלום חיות שהיה מכונה 'ר' עקיבא מלמד', שהיה דווקא מתנגד חריף, אך לאחר שפגש פעם אחת במוהרנ"ת התפעל מאוד מקדושתו וחכמתו, וכעבור שנים מאז, כשתלמידו ר' צבי וייסלייב נמשך לדרך החסידות והוא שאל אותו לאיזו חסידות להתקרב, השיב לו רבו ר' עקיבא שיתקרב לברסלב.

כל כך דבק ר' צבי באורו של רבינו, שנחלץ בכל לבו להפצת תורתו הקדושה על פני תבל, הוא עמד לימינו של רבי ישראל קרדונר ויחד עמו עסק בעבודת הקודש של 'יפוצו מעיינותיך חוצה'. (בערוב ימיו עלה ר' צבי לארץ הקודש והתיישב בירושלים, שם נסתלק לעולמו ומנוחתו כבוד בהר-הזיתים).

באותה שנה, תרס"ב, הדפיס רבי ישראל בלבוב בסיועו של ר' צבי, לראשונה את הספר הקדוש 'משיבת נפש' - כל אות 'התחזקות' מהספר 'ליקוטי עצות חדש' (הנקרא כיום 'אוצר היראה') שחיבר הרב מטשעהרין ונסדר על ידי החסיד רבי משה יהושע באזשילאנסקי המכונה רבי אלטער מטפליק.

הספר הקדוש הזה שהחל לפרוץ על פני הארץ, החזיר רבבות נפשות לאביהם שבשמים, השיב את נפשם והכניס בהם התחזקות עצומה לעמוד על עומדם ולבלי להתרחק מהשם יתברך יהיה איך שיהיה.

בסוף הספר הדפיס את העשרה מזמורים שציין רבינו, בהוספת הקטע "ודע אחי" משיחות הר"ן קמ"א, שהוכנס לאחר מכן בכל מהדורות התיקון הכללי.

רמזי המעשיות

רבי ישראל קרדונר לא נח ולא שקט על שמריו. עוד באותה שנה הדפיס את הספר הקדוש 'סיפורי מעשיות' במהדורה נקיה כפי שנדפס בפעם הראשונה על ידי מוהרנ"ת זי"ע, אליו הוסיף את ה'ליקוטי הלכות' השייכים להמעשיות, וכן צירף את 'רמזי המעשיות' מהרב מטשעהרין, שנדפס עתה לראשונה מתוך כתב יד קדשו. בהקדמת המביא לבית הדפוס, כתב רבי ישראל בלשונו הטהור:

"כבר נודע משיחותיו הקדושים של רבינו הקדוש זצ"ל, שאמר בפירוש: 'כשמשנים דיבור אחד במעשיות אלו מכפי מה שסיפר בעצמו, חסר הרבה בהמעשה' (היינו מסודותיו הנוראים שהלביש בהם), ויש קפידא ודקדוק גדול בכל דיבור ודיבור (עיין חיי מוהר"ן דף יד"ד ע"ב [סי' סא] ובשיחות הר"ן סי' קמ"ח). וכאשר ראינו שהמדפיסים מווארשא הדפיסו הספר הקדוש הזה בלתי ידיעתנו - וחיסרו הרבה, גם שינו את הלשון בכמה מקומות - וקלקלו יותר מה שתקנו, לזאת חוגרנו מתננו להחזיר העטרה ליָשנה, להדפיס הספר הקדוש הזה כמו שנדפס בפעם הראשונה על ידי תלמידיו הקדושים ז"ל בעצמן, כפי מה שיצאו הדברים מפיו הקדוש.

"והוספנו עתה בסוף הספר דרושים נפלאים ונוראים על כמה מעשיות, מספרי לקוטי הלכות על כל הארבעה חלקי שולחן-ערוך, שחברם תלמידו, הרב הקדוש, בוצינא קדישא, צדיק יסוד עולם, הר' נתן זצוק"ל מברסלב...

"גם הוספנו בסוף הספר, רמזי המעשיות - על כל מעשה - על מה הדברים מרמזים, ויסודתם בהררי קודש בזהר הקדוש ותקונים וכתבי האר"י ז"ל; וגם לבאר המוסר השכל היוצא מהמעשיות האלה על פי פשוטן של דברים, כמו כתוב (משלי א) להבין משל ומליצה; וגם לעורר לב המעיין מגדולת נוראות העניינים המסופרים בהם. מאת הרב הגאון החסיד, חריף ובקי בנגלה ונסתר והצנע לכת, הרב נחמן זצ"ל שהיה אב"ד בעיר טשעהרין... גם צרפנו לזה העצות הנפלאות לעבודת ה' הנובעים מהמעשיות הקדושים האלה, המובאים בספר הק' 'ליקוטי עצות מהדורא בתרא' מהרב הק' הנ"ל, למען יוכל כל קורא בהמעשיות לעיין אחר כך העצות וההתעוררות והמוסר הנפלא היוצא מהמעשה הזאת, ויזכה על ידי זה להתחזק בעבודתו יתברך ולהתעורר משנתו, אשר רק בשביל זה גילה אדמו"ר ז"ל לאבותינו ולנו את כל הנפלאות האלה...".

בסוף הספר הדפיס חידושים ורמזים שבתחילתן כתוב "שייך להמעשה של אבידת בת מלך - נמצא באמתחת של אחד מאנ"ש", חידושים אלו הם מפרי עטו של החסיד הגדול רבי אברהם ב"ר נחמן שעל תורה ס' בליקוטי מוהר"ן, השייכת למעשה זו.

מנהג היה לו, אשר יסודו בשימוש תלמידי מוהרנ"ת; כל אימת שעלה בידו לקרב נפש לרבינו, היה מביאו לאומן ואומר לו: "מכאן ואילך המשך בדרכך בהתקרבותך לרבינו", והיה נוהג משל לא הוא שהביאו הנה. המסר היקר אשר העביר למקורב בכך היה, כי אל לו להמקורב להמשיך ולהיות תלוי בו, אלא עליו ללכת בכוחות עצמו ולשאוב בכליו הוא היישר מן הנחל נובע

תרס"ג – 'ימי מוהרנ"ת' חלק ראשון

בשנת תרס"ג, בסיועו של רבי נחום יהודה ב"ר אהרן שלמה ז"ל, הביא רבי ישראל לדפוס את הספר הקדוש 'ימי מוהרנ"ת' חלק א', לאחר שהמהדורה הראשונה שהדפיס הרב ר' נחמן מטשעהרין זצ"ל בשנת תרל"ו, כאן בלמברג, אזלה זה מכבר. יחד עמו הדפיס את מכתב אנ"ש דברסלב לאנ"ש דטשעהרין לאחר הסתלקות מוהרנ"ת (המכתב נדפס קודם לכן פעם אחת בלמברג, על ידי הרב מטשעהרין בסוף ספרו 'ליקוטי עצות חדש').

בפתיחת הספר כתב רבי ישראל קרדונר מבוא נלהב בגודל מעלת בית המדרש של צדיק האמת.

"א"ה, הנה מורנו מוהרנ"ת זצ"ל מספר בסוף הספר הזה על אשר העיר ה' את רוחו להכניס עצמו בכל כחו לעסוק בבנין הבית המדרש הקדוש הנקרא על שם אדמו"ר אור הגנוז וכו' מוהר"ן זצ"ל בעיר אומאן פלך קיעב מדינת רוסיא, עד שזכה לגמור את הבנין הקדוש הזה... אף גם אחר הסתלקות מורנו מוהרנ"ת זצ"ל, ברשימתו הקדושה אשר השאיר בכחו הק' בכל אנ"ש, נבנה הביהמ"ד הק' של אדמו"ר בעיר אומאן על ידי אנ"ש פעם שנית. וגם עתה שיש כמה מאנ"ש אשר כמעט שלא הכירו ולא ידעו ולא ראו גם שום אחד מתלמידיו הקדושים ז"ל, ואף על פי כן בוער בלבם עסקו ועניניו של אדמו"ר זצ"ל כאש יוקדת ממש, ושותים בצמא את כל דבריו ודברי תלמידיו ז"ל, והם עליהם כמים קרים על נפש עייפה. עד שגם בשנה העברה, שנת תרס"ב, נבנה הבית המדרש הקדוש על שמו ז"ל בעיר אומאן פעם שלישית, בית חומת אבנים גדול ממסד ועד הטפחות בהוד והדר, וגדול כבוד הבית הזה האחרון מן הראשונים. וגם נתייסדה העשרה אנשי מעמד שיישבו בקביעות בהקליז החדשה על התורה ועל העבודה (כמבואר מענין זה בסוף הספר)...".

ספר 'אמונת עתיך'

אל הספר 'ימי מוהרנ"ת', צרף רבי ישראל קרדונר חלק מהספר 'אמונת עתיך', מאמרים מספרי רבינו על קדושת הזמן, שליקט ידידו רבי אלטר מטעפליק. ותשלם המלאכה בשנת תרס"ד.

בסוף הספר הוסיף רבי ישראל מכתב בענין ישיבת 'אנשי מעמד באומן' וזה לשונו:

"בשם ה' ותורתו הק' ובכח קדושת אדמו"ר הק' אור האורות וכו' רבינו הרב ר' נחמן מברסלב זצוק"ל בעל המחבר ספר ליקוטי מוהר"ן אשר קדושת ציונו הקדוש בעיר אומאן פלך קיעב מדינת רוסיא, הננו קוראים קריאה של חיבה, חיבת קדושת תורתנו הקדושה ועבודת התפילה העומדת ברומו של עולם, כאשר מראשית שנת תרס"ג העברה נתיסדה חבורת אנשי מעמד בעיר אומאן בהקליז הק' הנקראת על שם רבינו הק' זצוק"ל לעסוק שם בקביעות בלימוד גמרא ופוסקים וספרי יראים ובעבודה שבלב זו תפילה. ואפס לרגלי רבות צרכי פרנסת המוסד הנשגב הזה הננו מוכרחים לפשוט יד עזרה אל כל אחינו בני ישראל די בכל אתר ואתר ולעוררם לעמוד לעזרת המפעל הכביר הזה שהוא אוצר תורה ויראה בבית מדרשו הק' ובכן תקוותינו תאמצינו אשר כל איש שנגע יראת ה' בלבבו בטח יצטרף גם הוא לישע המוסד הזה וכל מי אשר ירצה להיות חבר ליראי ה' יאציל מהונו אשר חננו ה' נדבת לבו לעזרת אלה התלמידי חכמים הסובלים מחסור וכפן ולומדים בתורה ועוסקים בתפילה מתוך דוחק של עניות וזכות המצווה הגדולה הזאת וזכות אדמו"ר הק' זצוק"ל יעמוד לימינם להתברך בברכה המשולשת בני חיי ומזוני רויחא. וכל מי אשר עיניו צופיות בעניניו ועסקיו אל ישועת ה' - יכתוב בקשתו לחבורת תלמידי חכמים האלה והם ילכו להעתיר עבורו להשי"ת על מקום ציון אדמו"ר הק' זצוק"ל וזכות הצדקה הנוראה הזאת וזכות אדמו"ר הק' מוהר"ן זצוק"ל יגן עליו שתבוא ישועתו בכלל כל ישראל אמן".

ושמעו הולך בכל המדינות

כך היה רבי ישראל עוסק בכל לבבו ונפשו למען בניין דעתו של רבינו הקדוש, לבו נתמלא חדוה אין קץ בראותו כיצד נפוצים ספרי רבינו על פני ארבע כנפות הארץ: ברחבי אוקראינה, פולין, גליציה, גרמניה - ולהבדיל ארץ הקודש. מכתבים הגיעו אליו מערים ומדינות רחוקות ובהם בקשה לשלוח עוד ספרים, יען כי הצימאון הינו גדול עד למאוד.

בכל מקום בואו, היה משתדל ועוסק בקירוב נפשות לאורו של רבינו. בנסיעותיו ברוסיה ובפולין הפיץ את האור בכל מקום בואו וקידש את שם הצדיק, וכך כותב החסיד ר' בירך רובינזון מאוסטרובצה שבפולין, כשהוא מספר על חסידי ברסלב באוסטרובצה שנהרגו על קידוש ה' בשואה הנוראה, וביניהם רבי דוד קליינמאן הי"ד, המקורב הראשון בעיירה:

"כך היה איזה שנים שהתנהגו כן, הן בלימוד והן בנוגע התקרבות לרבינו, בבית המדרש, חוץ מלפעמים שהיו מתאספים בבית של אחד מאנ"ש, שמו דוד 'מצבה קריצמן' (= דוד חוקק המצבות), אשר היה ממקורבי ברסלב. על ידי מי נתקרב לברסלב רבי דוד - איני זוכר, רק זאת אני זוכר, שסיפר לי שהצדיק הקדוש רבי ישראל הלפרין, שנקרא רבי ישראל קרדונער ז"ל, היה פעם אחת באוסטרובצה עוד קודם המלחמה הראשונה, והיתה האכסניה שלו אצל רבי דוד.

"באותו הזמן, נסע רבי ישראל לעיר אפטא, אשר גר שם אביו של החסיד רבי בן-ציון אפטר ז"ל ששמו היה רבי יחזקאל, הוא היה נכד רבי פינחס קאריצער זצוק"ל זיע"א. רבי יחזקאל זכה פעם אחת להיות על ציון הקדוש של אדמו"ר מורינו ורבינו אור העולם באומן, ושם עשה היכרות עם כל אנ"ש. לכן נסע רבי ישראל אליו במיוחד. ובעת שרבי ישראל נסע בחזרה מאפטא, היתה כמעט כל העיר מלווה אותו" (קובץ שיבולים).

יסד בה בית מדרש על שם רבינו הק. ירושלים העתיקה

כל כך מסור היה לציווי רבינו "שלא תהיו עצים יבשים", אלא לעשות פירות ולקרב רחוקים לאביהם שבשמים, שמרגלא בפומיה לומר: "מוכן ומזומן אני למסור את נפשי ולנסוע למרחקים, כדי לגרום לאיזה יהודי הרהור תשובה, אפילו לרגע אחד בלבד!"

כך עסק בקירוב נפשות לעבודת השם בכל מקום בואו, כשלאחר מכן הוא ממשיך בדרכו הלאה, משל לא היה כאן כלל.

געגועים לארץ הקדושות

ככלות תקופה ניכרת בעסק בהדפסה ובקירוב נפשות, גמר רבי ישראל אומר כי הגיעה העת לקיים את המצווה הגדולה עליה הפליגו חז"ל כה רבות, ולעלות ולהשתקע בארץ הקודש. אמנם כבר זכה ונסע להתאבק בעפרה ואף זיכה רבים מאנ"ש לעלות ולהתעדן בקדושתה, אך מעתה ידע בנפשו כי אם חפץ הוא לזכות באמת להתדבק בנועם אורו של רבינו, לזכות לאמונה ותפילה בשלמות ולשאר המידות הקדושות, עליו לקבוע את ישיבתו על אדמת הקודש.

נפרד לשלום מידידיו הנאמנים, השתטח על ציון רבינו הקדוש באהבה אין קץ ובגיל ורעדה, כשהוא מייחל לשוב לכאן שוב, נפשו איוותה לישב בארץ הקודש ולחזור ולהתאבק בעפר ציון רבינו שורש קדושת ארץ ישראל.

ובימים ההם חלה התעוררות בענין העליה לארץ הקודש. נוסדו על ידי יהודים קולוניות - מושבות בארץ, נבנו בתים וניטעו שדות, כרמים ופרדסים. ברם, הטורקים, ששלטו אז בארצנו הקדושה, לא ראו זאת כלל בעין יפה והקשו עד מאוד על קבלת אשרת-כניסה לארץ. רבי ישראל, שהיה אזרח אוסטרי, התקשה בקבלת המסמכים, אך לאחר ריבוי תשוקתו ותפילותיו זכה לקבלם לבסוף.

מגיעה נוספת עמדה בדרכו; זה שנים ארוכות חלפו מגישואיו

יהודים בדרך לכותל

קונטרס אמונת עתיך

הקדמה

אמונת עתיך דפוס ראשון למברג תרס"ג

ועדיין לא נפקד בבנים בני קיימא (נולדה לו בת, אך היא נפטרה בילדותה), הוא אמר לנפשו שמא בארץ הקודש יזכה להיבנות, אך זוגתו שלא השיגה את מעלת הענין, לא התרצתה להצטרף אליו במסעו. כיוון שכך, החליט לנסוע ארצה בגפו (ולימים חזר לחרל ונתן לה גט).

בירושלים מקדש מלך

בשלהי שנת תרס"ד, זכה רבי ישראל להוציא לפועל את חשקו הגדול והגיע לארץ האבות, הוא עלה לעיר הקודש ירושלים והתיישב בה. על בואו כותב בשמחה החסיד רבי שמואל העשל פרידמאן, שרבי ישראל סייע בידו לעלות ארצה ארבע שנים קודם לכן, ביומנו 'תולדות שמואל': "יום א' פרשת בהעלותך (ח' בסיון תרס"ד), בא ידיד נפשי, ידידנו רבי ישראל קארדונער, ירושלימה".

בואו הביא שמחה גדולה בלבות אנשי שלומנו המועטים אשר עזה כמוות היתה אהבתם. הוא נפגש עם ידידיו ורעיו הנאמנים המקושרים אל הנחל נובע, ובהם החסיד הגדול רבי אברהם חזן, בנו של רבי נחמן מטולטשין. רבי אברהם שמח שמחה גדולה למראה פניו, ובשמעו שהגיע בגפו כי זוגתו מאנה לבוא עמו, נצטער על כך. (יש לציין, כי אצל רבי אברהם היה דבר דומה, לפני עלותו ארצה, נתן גט פיטורין לאשתו, בתו של הנגיד רבי נתן טעטעווסקי מאנ"ש, מאחר ולא רצתה לעלות עמו, ואחר כך נשא בזיווג שני את בתו של רבי נפתלי כהן מברדיטשוב, וזה היה שנתיים לפני בואו של רבי ישראל קרדונער ירושלימה).

בהכירו את רום ערכו של רבי ישראל, ידע כי אין ראוי שיהיה פלג גופא וכה שח לו: "הנה בשכנותי דרה משפחה של יראים וכשרים שעלתה מבריסק שבחו"ל ולהם בת צנועה ויראת ה', שמא תישאנה לאשה". רבי אברהם הלך והציע את השידוך בפני אבי הנערה ר' אליהו בוקסנבוים, אך היא לא חפצה לשמוע, משום שהיתה בת שלש-עשרה בלבד. לעת עתה נדחה הדבר, אך מאוחר יותר אכן זכתה גיטל'ה להינשא לרבי ישראל ולהיות מחברתו בקודש.

בית המדרש הראשון בירושלים על שם רבינו

אחד הדברים הראשונים שראה רבי ישראל לנכון לעסוק בו מיד בבואו ירושלימה, היה לכונן בית-מדרש על שם רבינו הקדוש, מאחר

"ממה נפשך, אם יעזור לי השם יתברך ואזכה להיכנס לארץ בלי פספורט, הרי טוב מאוד, ואם לאו חלילה, גם לא הפסדתי, כי ללכת ביבשה ממקום הספינה עד שומרי הגבול צריכים ללכת יותר מארבע אמות וממילא כבר הלכתי ארבע אמות בארץ ישראל! והרבי אומר שאי אפשר לזכות לשלמות עד שהולכים ארבע אמות בארץ ישראל"

ועדיין לא היה לאנ"ש בית משלהם לתורה ותפילה. עד לאותה שנה, תרס"ד, היו אנשי שלומינו מתפללים בבתי הכנסת הכלליים בירושלים ובעיקר בבית הכנסת הגדול 'תפארת ישראל' שנוסד ע"י רבי ניסן בק. מקובל, כי רבי אבא'לה מטשעהרין מתלמידי מוהרנ"ת שהגיע עם הרב ר' נחמן מטשעהרין לבקר בירושלים בשנת תרכ"ח, קנה אצל רבי ניסן בק עבור חסידי ברסלב מספר מקומות בבית-כנסת זה משמאל לארון הקודש.

כך מספר ר' שמואל העשיל פרידמאן:

"שבת קודש פרשת שלח [י"ד סיון]... הייתי היום אצל אנשי שלומנו, ולמדנו שם ספר רבינו הקדוש עם ידידנו ר' ישראל קארדונער נ"י. יום ג' פרשת 'חוקת' [א' תמוז]... ובכל יום אני הולך ללמוד את ספר רבינו הקדוש עם ידידנו ר' ישראל נ"י. שבת קודש [ה' תמוז] הייתי אצל אנשי שלומנו על שלוש סעודות, וגם ר' ישראל נ"י שכר דירה בשבילו, ואנחנו רוצים לעשות שם מניין ללמוד ולהתפלל בכל יום. פרשת בלק. כל השבוע למדנו בבית ר' ישראל נ"י, וגם שני אנשים חדשים הולכים ללמוד עמנו, היינו חברי ר' פייוויל נ"י וגם בחור אחד מהישיבה ושמו מאיר; הלוואי שיזכו להתקרב לרבינו הקדוש. בזה השבוע בא ידידנו ר' נחמן לודעסמאן ירושלימה. ערב שבת קודש. הייתי אצל האשה תמר אחות ר' נחמן הנ"ל שיושבת ב'מאה שערים' מכמה שנים, ונתנה להבית הכנסת שאנו עושים, לאמפף (מנורה) גדול, וטישטאח (מפה) וברוך ה' שבת קודש פרשת בלק [יב תמוז] התחלנו להתפלל בהבית הכנסת שלנו" (תולדות שמואל עמ' צז-צח).

מקום בית המדרש היה בעיר העתיקה, מול הר הבית מקום המקדש, (ומקובל, כי הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל בעל 'לב העברי' שחיבב את אנ"ש, סייע בייסודו).

אנשי שלומנו שהתפללו ולמדו בבית המדרש היו: רבי אברהם ב"ר נחמן, רבי שמואל העשיל פרידמאן מברדיטשוב, רבי שלמה וקסלער שעלה מגרמניה, רבי נפתלי כהן מברדיטשוב חותן רבי אברהם, רבי אליעזר ביאליסטוצקי מטשעהרין (שימש כ'בעל שחרית' בקיבוץ בראש-השנה באומן ועלה לארץ הקודש כבר בשנת תרמ"ד), רבי יעקב זעמלינסקי מטשעהרין, רבי נחמן ב"ר ברוך אפרים מטשעהרין, רבי יצחק אייזיק כהן מברסלב, רבי בנימין פארבער מברדיטשוב, רבי נתן נכד מוהרנ"ת, רבי פרץ, רבי גאדיל, ורבי אהרן.

רבי ישראל מזכיר את ייסוד בית המדרש במבוא לספר 'השתפכות

ימי מוהרנ"ת חלק שני - דפוס ראשון ירושלים תרס"ד

שבחי הר"ן מתורגם ללשון אשכנז, ירושלים תרס"ד

הנפש' שהדפיס סמוך לאותו זמן (כמסופר להלן): "וכעת עזרני ה' יתברך שזכיתי לקבוע דירתי בפה עיר הקודש תובב"א ולייסד גם כן בית-המדרש הנקרא על שמו הקדוש להתפלל וללמוד".

רמזים בספר 'חיי מוהר"ן'

רבי שלמה וקסלער, בהגהותיו על ספר 'חיי מוהר"ן', בשיחות השייכות על התורה כ' "תשעה תקונין", המדברת במעלת ארץ ישראל, מציין בשולי הגיליון את ההשגחה המיוחדת כשבדיוק מאה שנים אחרי שגילה רבינו את ה'מראה' "אחד היה שוכב על הארץ" (המובא באות פ"ג, עיין שם) השייך לתורה הנ"ל - זכו אנשי שלומנו להתייסדות בית המדרש הראשון בעיר הקודש ירושלים הנקרא על שם רבינו:

"נפלאותיו אגיד, כי מאה שנים אחר שסיפר רבינו ז"ל מעשה הנ"ל דף י"ב, השייכי לתורה כ', בקיץ תקס"ד בזמן ששכב הנביא יחזקאל על צד שמאל, ואחר כך מי"ז בתמוז מ' יום על צד ימין לכפר עוונותינו (עיי' יחזקאל ד), שעי"ז יבוא משיח צדקינו בבאכי"ר. בפרשת בלק י"ב תמוז, התחילו אנ"ש להתפלל בבית המדרש שיסדנו על שם רבינו ז"ל בירושלים ת"ו, שהוא עיקר ארץ ישראל... והיינו שם שבעה שנים, עד אלול תרע"א".

מעתה היה לאנשי שלומנו מקום משלהם לתורה ותפילה ולא הוצרכו להיות סמוכים על שולחן אחרים. בין אנ"ש שרתה אהבת-חברים גדולה ועצומה שאי אפשר לתארה, עד שגם המתנגדים היו יוצאים מגדרם מהתפעלות והיו אומרים שהברסלבר חסידים נראים כמשפחה אחת.

מקום שלא זזה שכינה ממנו

רבי ישראל זוכה לדור סמוך ונראה למקום המקדש והכותל המערבי שלא זזה ממנו שכינה מעולם. בחצות לילה הוא קם ויוצא את ביתו, מהלך בין הסמטאות, עד שמגיע הוא אל נוכח הכותל המערבי (שהיה אז מצומצם בשטחו בהרבה מהכותל בימינו).

המקום כמעט ריק מאדם, מלבד יחידי סגולה שבאו לומר 'תיקון חצות' ומתכנסים איש בפינתו ומתייחדים עם בוראם. רבי ישראל מתרפק על האבנים הקדושות, עיניו זולגות דמעות על גלות השכינה, על בנים שגלו מעל שולחן אביהם. באמרו "אשמנו, בגדנו" נפשו כמעט יוצאת מקרבו (כך העיד רבי ישראל בער תלמידו שנלווה אליו בשנים מאוחרות יותר אל הכותל בחצות לילה), "איכה נחרב האולם ונהרס יסוד העולם?!" הזדעק בלחש קולו, איך זה שכבוד ה' נסתר ונסתלק כביכול, מכל כך הרבה לבבות?

אבל רבי ישראל יודע שיש מנחם. יש רבי שהוא הבית המקדש, 'יקרה היא מפנינים' - מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים. בכוחו לטהר את ישראל מעוונותיהם, ועל ידי ההתקרבות אליו, תבוא הגאולה הפרטית של כל אחד וגם הגאולה הכללית.

בלבו יוקד רצון עז להמשיך ולהדפיס את ספריו הקדושים, שהם הם מימיו המטהרים מכל הכתמים.

'ימי מוהרנ"ת' חלק שני יוצא מן ההעלם אל הגילוי

כאן בארץ הקודש, המשיך רבי ישראל בעסקו הגדול בהדפסה. עוד לפני בואו ארצה, שלח מכתב לירושלים לר' שמואל העשיל פרידמאן, שעבד אז בבית הדפוס 'צוקערמאן' שבירושלים ואחר

כך בדפוס 'החבצלת', וסיפר לו כי רוצה הוא להמשיך בארץ הקודש בעבודת הדפסת ספרי רבינו, כאשר היה באמנה אתו בחו"ל. כפי שמספר רבי שמואל העשל פרידמאן ביומנו בשנת תרס"ד: "פרשת בשלח [ו' שבט] קיבלנו מכתב מרבי ישראל קארדונער בענין ההדפסה, כי הוא רוצה לָדפוס ספרי רבינו הקדוש בירושלים, וה' יתברך יגמור כרצונו".

ואמנם, מיד עם בואו ארצה חגר מתניו להמשיך במלאכת הדפסת והפצת המעיינות חוצה. בירושלים דרו נכדי מוהרנ"ת ובעזרת נדבתם הדפיס באותה שנה את חלקו השני של הספר הקדוש 'ימי מוהרנ"ת' ובו כל השתלשלות סיפור נסיעתו הקדושה של מורנו רבי נתן לארץ הקודש - שעדיין לא ראה את הדפוס. בשער נכתב: "הובא לבית הדפוס על ידי האברך ר' ישראל ב"ד יהודא הלוי בהוצאות נכדי אדמו"ר ר' נתן ז"ל מברסלב - נדפס פעה"ק ירושלם תובב"א בשנת תרס"ד לפ"ק".

בתחילת הספר נכתב: "ועל הטוב יזכר נשמת המנוח מו"ה משה ב"ר שלמה מיכל שנלב"ע כ"ה אלול תרס"ג בפה עיה"ק ירושלים תובב"א, בעבור שז' [-זונתו] מ' [-מרת] תמר ב"ר חיים יהודא ליריסמאן מאומאן התנדבה עבור נשמתו על הדפסת המאמרים הק' האלו".

ובסוף הספר: "ועל הטוב יזכר הא' הנכבדה מ' הענא בת חנה צירייל ז"ל נכדת אדמו"ר מורינו ר' נתן זצוק"ל בעבור שבעלה מוה"ר ר' מרדכי לעחוויצער נ"י התנדב מתנה הגונה...".

ההקדמה נכתבה על ידי החסיד השלם רבי אלטר מטפליק, ידידו של רבי ישראל. בספר הדפיס רבי ישראל גם מאמרים מלוקטים מליקוטי הלכות וכה כתב: "א"ה, לגודל חיבת ארץ ישראל אמרתי להדפיס בתחילת הספר הזה איזה מאמרים מספרי ליקוטי הלכות... שכל אלו הדברים נתחדשו בעת נסיעת מורנו הקדוש מוהרנ"ת זצ"ל לארץ ישראל".

חלקו השני של הספר ימי מוהרנ"ת,

שער השתפכות הנפש דפוס ראשון תרס"ה

הסכמות הביד"צ דירושלים להדפסת הספר השתפכות הנפש

'בקשה מאת המביא לבית הדפוס ר"י קרדונר, השתפכות הנפש'

שהיה עד עתה ספון בכתבי יד בין יחידים מאנ"ש והנה יצא אל הגילוי, האיר אור חדש בעולם.

שיחות בתרגום לאידיש

באותה שנה, הדפיס רבי ישראל שיחות מלוקטות מהספרים 'שבחי הר"ן 'חיי מוהר"ן ו'ימי מוהרנ"ת' בתרגום לאידיש, "כדי שהאנשים הפשוטים יוכלו גם כן להבין" כדבריו בהקדמה:

"שבחי הר"ן... דערציילט אביסעל פון דיא הנהגות בעבודת ה' פון דעם קדוש עליון דער הייליגער רבי ר' נחמן מברסלב... פון זיינע נסיעה קיין ארץ ישראל און אנדערע נסיעות זיינע... אובער גיזעצט אויף עברי טייטש פון די ספרים שבחי הר"ן וחיי מוהר"ן וימי מוהרנ"ת, כדי פראסטע מענשין זאלין אויך קענין פאר שטייאין" (=מסופר מעט מההנהגות בעבודת ה' של הקדוש עליון הרבי הקדוש ר' נחמן מברסלב... מהנסיעה שלו לארץ ישראל ונסיעות אחרות שלו... מתורגם לעברי-טייטש מהספרים שבחי הר"ן וחיי מוהר"ן וימי מוהרנ"ת, כדי שהאנשים הפשוטים יוכלו גם כן להבין).

חלק ראשון מהספר נדפס בירושלים (דפוס גולדבערג) תרס"ד, בעמוד האחרון נכתב:

"ועל הטוב יזכר נשמת מרת חנה בת ר' נחמן חיהליס ז"ל נכדת רבינו זצוק"ל, עבור שבנה מוה"ר ישראל ווייינבערג נ"י התנדב עבור נשמתה מתנה הגונה על הדפסת הספר הזה, בעל הגמול ישלם גמולו". (מרת חנה הנ"ל שהיתה נכדת רבינו, היתה אשת רבי שמחה דוד בן רבי אפרים ב"ר נפתלי בעל 'ליקוטי אב"ן' ו'תפילות הבוקר')

ה'השתפכות הנפש' מאיר פני תבל

בשנה הזאת, עסק רבי ישראל בהבאתו לדפוס של הספר הקדוש 'השתפכות הנפש' - מאמרים ושיחות נוראות ונפלאות על מעלת ההתבודדות והשיחה בינו לבין קונו - הדרך הנפלא שגילה רבינו הקדוש ושעליו אמר שהוא דרך ישן שכבר הלכו בו אבותינו, ואף על פי כן הוא דרך חדש לגמרי!

הספר נלקט ונערך על ידי ידידו החסיד רבי אלטער טפליקער.

בסוף הספר נכתב: "ועל הטוב יזכר הישיש

ליקוטי תפילות ירושלים תרס"ה

מוה"ר יצחק אייזיק ב"ר משה הכהן מברסלב, בעבור שנתן מתנה הגונה על הדפסת הספר הזה עבור נשמת בנו הבחור יהודא יודיל ע"ה".

הסכמת הביד"ץ דירושלים

בא רבי ישראל לפני חברי הביד"ץ דירושלים והראה להם את הספר כדי שיכתבו לו הסכמה על מנת שנדיבי לב יסייעו לו בהדפסה. חברי הביד"ץ שידעוהו והכירוהו כבר-אוריין וירא שמים מרבים, נענו לו וכתבו בהסכמתם: "ה"ה הרבני המופלג ירא אלקים וכו' כמוהר"ר ישראל מטארנאפאל נ"י אתא ואייתי ספרי' בידי' בקוראי שמו 'השתפכות הנפש', מלוקט ומאוסף אמרות טהורות מדברי חז"ל ומשאר ספרים קדושים מעניינים המדברים מגודל כוחה של תפילה, והנה, לאשר מכירים אנו את רי"ש הנ"ל לבר אוריין ואיש ישר הולך, וגם ידענו את גודל הלחץ זו הדחק שלו, אי לזאת נפשנו בעת"ד תדרשו מאת אחינו בית ישראל שיחיו, לעזרו ולתמכו בכל מה דאפשר ויכולה היא המצוה הגדולה הזאת להגן באלף המגן...".

במבוא הספר, יוצא רבי ישראל בדברי בקשה היוצאים מן הלב בפני כל מי שענין רבינו הקדוש יקר בעיניו, שיסייעו בידו בהפצתו:

"ב"ה עיה"ק ירושלם תובב"א. בקשה מאת המביא לבית הדפוס הספר הקדוש הזה 'השתפכות הנפש' מילידי גאליציע עיר

בבית מדרשו של רבי איציקל זאלקובער, בלב הרובע היהודי ברחוב פלטבנא, ישב רבי ישראל קרדונר ועסק בעבודתו הקדושה, כשהוא סר מעת לעת אל בית הדפוס לעקוב מקרוב אחר התקדמות ההדפסה. רבי איציקל התיידד עם רבי ישראל והשהייה במחיצתו השפיעה עליו רבות, ולימים בשיחותיו נהג להביא רבות מספרי רבינו הקדוש, וסיפרו עליו שהיה מרבה לרקד ולשמוח עד שהיה זה לשם דבר בבית מדרשו

טארנאפאל.

"אני החתום מטה, כאשר הייתי עול ימים ויגעתי בספרי הרב הצדיק וכו' ה"ה מורנו ורבינו הקדוש כבוד קדושת שמו מורנו הרב רבי נחמן זצוק"ל בעל המחבר ספר ליקוטי מוהר"ן ושאר ספריו הקדושים, ומצאתי תהילה לא-ל דברים יקרים אשר הלהיבו אותי לנסוע למקום כבוד מנוחתו (בעיר אומאן מדינת רוסיא) להשתטח על קברו הקדוש ולהתחבר עם אנשיו הק' המסתופפים עוד היום בצלו לילך בדרכי עצותיו שגילה לנו איך ובמה לבלות ימינו בטוב אמיתי ולחשוב על התכלית הנצחי על מה אתינא להאי עלמא וכו' ומרוב תשוקתי מיום עמדי על דעתי לעסוק תמיד בהמצוה היקרה של זיכוי הרבים, אמרתי בלבי מה טוב שאשתדל להדפיס ספריו הקדושים ולפזר אותם על פני תבל בצוק העתים הללו בעקבות דמשיחא...

"ותהילה לא-ל שכבר עלתה בידי להדפיס ספרים מהדעת הקדוש הזה בהיותי עדיין בחו"ל וכעת עזרני השם יתברך שזכיתי לקבוע דירתי בפה עיה"ק תובב"א ולייסד גם כן בית-המדרש הנקרא על שמו הקדוש להתפלל וללמוד... וזכיתי גם כן להדפיס הספר הקדוש הזה מעט הכמות ורב האיכות.

"ועל כי אנכי החתום מטה לרגלי צוק העתים בעיר קדשינו ירושלם תובב"א, קשה הי' עלי מאוד גודל מעמסה ועול הוצאת הדפוס כי רבו, עד אשר על ידי זה רבו הנוגשים בי ונשיתי טובה. אולם אחר השתפכות נפשי לפני ה', אמרה נפשי לי, לחלות נא מאת כל נדיבי עמנו אשר יגיע הספר הזה לידם, לחוס נא על עמלי לקבלו ברצון ולשלוח לי מחירו כפי מסת ידם הטובה.

"בכן אשתחווה מרחוק מול הדרת כבודכם, ומבקש לבל יפלו דברי ארצה לפניכם, רק לחון אותי באיזה מתנה הגונה, שאוכל לשלם חובותיי ולהחיות את נפשי בעיר קדשנו תובב"א ותתברכו ממקור הברכות.

"כעתירת ידידכם דורש שלומכם באהבה, ישראל ב"ד יהודא הלוי ז"ל היילפערין".

אחד מאותם שנענו לבקשתו של רבי ישראל וקנו מאתו את הספרים על מנת להפיצם, היה רבי בן ציון חיים שילדקרויט זצ"ל בעל 'אמרי ציון', מיקירי קרתא ירושלים, כפי שמצאנו באחד מטופסי הספר, את מכתבו המצורף:

"ב"ה פעה"ק ירושלים תובב"א.

יתברך היוצר וישתבח הבורא אשר בחר בנו מכל העמים וברוב אהבתו יתברך שמו את עמו ישראל הופיע עלינו אור גדול את הספר הקדוש הנחמד הזה שגילה לנו איך ובמה לבלות ימינו בטוב אמיתי ולחשוב על תכלית הנצחי על מה אתינא להאי עלמא וכו' - ומה גדלה מעלת הספר הקדוש הזה מעט הכמות ורב האיכות, כי הם דברים העומדים ברומו של עולם ודבריו הקדושים מלהיבים לב רואיהם ואשרי למי שזוכה לילך עצותיו להתקרב להשם יתברך באמת - ועל כי אנכי החתום מטה קניתי את הספרים הקדושים מאת המביא לבית הדפוס לפזר אותם על פני תבל לזכות את הרבים... כה דברי ידידכם המצפה להרמת קרן ישראל במהרה אמן, הק' בן ציון חיים שילדקרויט".

הדפסת הספר הקדוש 'השתפכות הנפש' נשלמה בכי טוב בחודש שבט תרס"ה. "שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו..." הספר הקדוש הזה הגיע אל מקומות רבים בארץ הקודש ומחוצה

יסוד בה בית מדרש על שם רבינו הק. העיר צפת

לה והלהיב הרבה לבבות בהתלהבות עצומה לילך בדרך הקודש של התפילה וההתבודדות והשיחה בינו לבין קונו. נפשות רבות נתקרבו על ידי הספר הקדוש הזה לאורו של רבינו, ועל ידו היתה תחילת התקרבותו של תלמידו המובהק לימים, החסיד הנאמן רבי ישראל בער אודסר.

מיד כשסיים את הדפסת ה'השתפכות הנפש', בפרשת 'בשלח' תרס"ה, החל רבי ישראל לעסוק בהדפסת הספר 'נחת השולחן' של הרב מטשעהרין, שבו מבאר את פנימיות דברי השולחן-ערוך והפוסקים על פי מאמר א' מליקוטי מוהר"ן. כתב היד של 'נחת השולחן' נעתק ביגיעה רבה על ידי רבי אלטער מטעפליק מכתב יד הרב מטשעהרין בשנת תרס"ב, (הוא העתיקו לעצמו בעיקר כדי שיוכל ללמוד בו), ולאחר שביקש ממנו רבי ישראל שישלח אותו אליו לארץ הקודש כדי שיעלהו על מכבש הדפוס, ניאות רבי אלטער ושלחו אליו לירושלים, ועתה החל בהדפסתו.

לחדש לבבות עם ה'ליקוטי תפילות'

באותה שנה, תרס"ה, זכה להדפיס גם את הספר הקדוש 'ליקוטי תפילות' עם מפתח מפורט לפי ערכים ועניינים, והיתה זו המהדורה השלישית של הספר הקדוש והנורא הזה, שעליו העיד מורנו רבי נתן זי"ע שהרבה בני אדם נמצאים בגן עדן על ידו.

(המתעסקים בקודש בתחילת סידור הליקוטי תפילות במהדורה זו, היו: ר' שמואל העשיל פרידמאן שעבד אז בדפוס 'החבצלת' וסידר שם את עמודי הספר, ורבי אברהם ב"ר נחמן שעבר עליו והגיהו, והיה זה בשנת תרס"ב, כנזכר ב'תולדות שמואל'. אך כנראה מהעדר ממון לא התקדמה הדפסת הספר, ורבי ישראל הביאו לידי גמר בשנת תרס"ה בדפוס פרומקין).

מצאתי את עצמי כמחויב בחיוב הקדוש הזה

בכל פעם שזכה רבי ישראל להדפיס ולהוציא אל העולם עוד ספר מספרי רבינו, התמלא שמחה וחיות עד אין שיעור. "עיקר חיותי", הוא מספר במכתב, "לזכות את אחינו בני ישראל באחרית הימים האלה בהתגברות החושך כל כך בגשמיות ורוחניות, כי מצאתי את עצמי כמחויב בחיוב הקדוש הזה, להודיע לבני אדם גבורותיו אשר הגדיל ה' לעשות עמנו שהקדים לנו רפואה למכתינו, והופיע עלינו הדעת הקדוש לחיותנו ולחזקינו ולהשיב את נפשותינו החלושות מאוד מאוד ולהודיע לנו שעדיין ה' אתנו גם בעוצם ירידתינו, שעל ידי זה נזכה להתעורר משנתינו הגדולה ולחשוב על תכליתנו על מה אתינא להאי עלמא וכו' וזאת הי' עיקר כוונתי בהשתדלותי בהדפסת ספרי רבינו הקדוש אשר מלאים עצות יקרות ונחמדות והתחזקות נפלאה לכל אחד ואחד לפי מדרגתו, ותהילה לא-ל קיבלתי חיות ושמחה מכל ספר וספר שזכיתי להדפיס, לזכות העולם בזה".

השדכן. ציון רבי אברהם בן בלדר בבית הקברות חזון באומן (באיכות ר' יחזקאל מרמרוש ליקן)

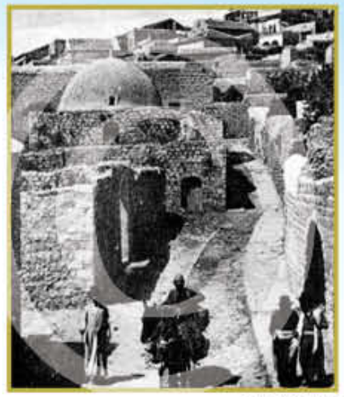

צפת בימי קדם

בית קדוש בארץ ישראל

כשחזר רבי ישראל מחו"ל, היתה כבר גיטל'ה הנזכרת בת חמש-עשרה והסכימה להינשא לו, לאחר ששמעה מפי השכן הדגול רבי אברהם חזן, דברים בשבחו. וכך קם השידוך והיה. רבי ישראל זכה להקים את ביתו בארץ הקודש עם הצדקת והצנועה גיטל'ה, שכל ימיה היתה עזר כנגדו, עמדה לצדו והתמסרה עבורו בהתמסרות מופלאה שלא תתואר, ובמעשיה הטובים ובצדקתה קידשה שם שמיים. נישואיהם התקיימו בירושלים, ביום א' פרשת ראה, י"ט באב תרס"ה, לשמחת לבם של כל משפחת אנ"ש שבירושלים.

גיטל'ה עסקה רוב ימיה בגמילות-חסדים, היתה גבאית צדקה ונהגה ללכת ולהתדפק על דלתי עשירים, להתרימם להכנסת אורחים והכנסת כלה. כעבור כשנה מנישואיהם, בתרס"ו, נולד להם בנם בכורם יהודא מרדכי.

בית מדרש על שם רבינו בצפת

ימים לא רבים לאחר מכן, העתיקו רבי ישראל קרדונר ובני ביתו את מגוריהם מירושלים לעיר הקודש צפת.

מאז שהדפיס את הספר 'השתפכות הנפש' נתעורר מאוד ונכספה נפשו בכיסופין גדולים ותשוקה נמרצה מאוד לקיים את הנאמר בו, לילך בדרכו של ה'בעל תפילה' הקדוש, לחלות פני מלכו של עולם ולהתדבק בו, והשדות והיערים אשר בגליל העליון, מקום ראוי הוא לכל החפץ לטעום מנועם קרבת ה' יתברך ולשפוך שיח לפניו

בואו ירושלימה הביא שמחה גדולה בלבות אנשי שלומנו המועטים אשר עזה כמוות היתה אהבתם. רבי אברהם ב"ר נחמן שמח שמחה גדולה למראהו, ובשמעו שהגיע בגפו נצטער על כך, בהכירו את רום ערכו של רבי ישראל, ידע כי אין ראוי שיהיה פלג גופא וכה שח לו: "הנה בשכנותי דרה משפחה של יראים ובשרים שעלתה מבריסק שבחו"ל ולהם בת צנועה ויראת ה' "

כבן לפני אביו. אף גם נכסף לישב בחצרות ה' סמוך לציון התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי שבמירון.

בהשתפך עליו נפשו, ביקש והתחנן בעד ישראל בכיסופים עצומים לגאולה השלמה ולתיקון העולם. כאן, בינות לשיח השדה, התגעגע ליום בו תתגלה מלכות ה' יתברך בעולם ונשגב ה' לבדו ביום ההוא. ומן היער היה חוזר מלא אהבה לכל בר ישראל, ואת כל אשר לו והרבה יותר, מוכן היה לתת לכל עני ונצרך, בגשמיות וברוחניות.

אנשי שלומנו בעיר הקודש צפת, שהיו מתי מספר, שמחו מאוד בבואו לדור בעירם, במיוחד נתיידד עמו רבי נתן מטירוביצה, נפשם נקשרה איש ברעהו והם הרבו יחד פעלים לענין רבינו.

בעת ההיא, סבלו חסידי ברסלב בצפת מהתנגדות. רבי ישראל הבין כי אין עצה ואין תבונה אלא לייסד בית-מדרש על שם רבינו הקדוש. לידידו הנגיד רבי נתן טירוביצ'ר היו כמה דירות שהיה משכיר. באחת מהן ייסד רבי ישראל בית מדרש לאנ"ש לתורה ותפילה. הוא הוסיף בקודש וייסד באותו בית, חברת 'קימת חצות-לילה'. (כיום, באותו מקום, ברחוב דרך חסידים בצפת, נמצא ת"ת טכובר).

מלבד אנשי שלומנו, היו עוד יהודים יקרים שהצטרפו אל החבורה הקדושה הזו והיו אומרים תיקון-חצות בציבור בכוונה והתעוררות מדי לילה. כל מגמתו של רבי ישראל בייסוד בית-המדרש וחבורה זו, היתה כדי שיהודים יזכו להתקרב לאורו של רבינו,

גם פה קירב נפשות. צפת העתיקה

"צריכין אנו להודות לה' שגמלנו כל טוב ושלח לנו רבינו באחרית הימים האלה, בהתגברות החושך הנורא, לחזקינו ולהחיותינו ולהשיב את נפשותינו החלושות מאד מאד"

מכתב נפלא ונלבב ששלח הבחור **נחום שענכטיר** מצפת, לאחר התקרבותו על ידי **רבי ישראל קרדונר** תוך שבירת מניעות עצומות מצד בני משפחתו

פרסום ראשון

יום א' לסדר כי הוא וכו' שנת תרס"ט צפת"ו

החיים והשלום וכל טוב סלה לכבוד אחי ורעיי אנשי שם הנקראים על שם הצדיק ששמו הק' משותף בשמו ית', ובפרט לכבוד ידיד נפשי היקר והנכבד אשר זכה לידע מנקודת האמת בנעוריו, כש"ת מו"ה יצחק מאיר קארמאן נ"י.

כאשר קראתי במכתבך הנעים, מאד שמחתי בראותי כי אתה זכית להתקרב לאנשיו המסתופפים בצלו של האילן הגדול אשר מוצב ארצה וראשו מגיע עד צית שמיא, ואעפ"י שרחוקין אנו מקדושתו הנורא, אעפ"י כן מקבלין אנו הארה ממנו ועיי' סי' רכ"ד.

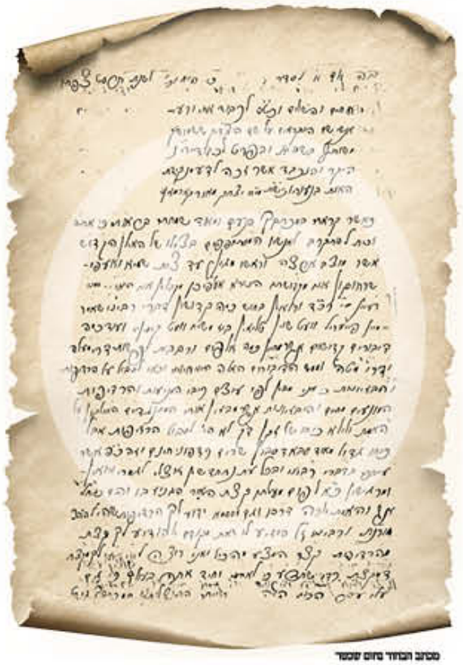

מכתב הבחור נחום שכטר

ורואין בחוש כמה קדושים דברי רבינו שאמר 'מיין פייערל וועט שוין טליאין ביז משיח וועט קומין' (=האש שלי כבר תוקד עד ביאת המשיח) ועוד כמה דיבורים קדושים אשר מחיין כמה אלפים ורבבות נפשות, דרי מעלה ודרי מטה. וממש הדיבורים האלה היא [!] חיותי וכוחי לסבול על הרדיפות והבזיונות, כי אני מבין לפי עוצם ריבי [-ריבוי] המניעות והרדיפות המונעים מחיים, והבזיונות אשר מבזין אותי המתנגדים החולקין על האמת ולולא כוחו של זקן דק' לא הי' [-בכוחי] לסבול הרדיפות, אבל כוחו גדול מאוד, סבא דסבין. שרים רדפוני חינם.

וזה כמה פעמים אשר עיינתי בדברי רבינו, ובכל עת נתחדשין אצלי לגמרי, ורואין ומרגישין כל אחד לפום מעלתו קצת האור הגנוז בו והם כגחלי אש והאמת יורה דרכו.

וגם מסתמא ידוע לך הרדיפות שהי' להה"צ מורנ"ת ורבינו ז"ל הודיע לו זאת מקודם. ולהודיע לך קצת מהרדיפות קצר המצע מהכיל, ואני רוצה להודיע לך מקצת דמקצת כדי שתדע כי לא יחיד אתה בעולם, כי גם עלי עבר הכח הזה. ראיתי התנצלותך במכתבך גודל הרדיפות שהי' למנעך מחיים הנצחיים מלנסוע על ציון רבינו ז"ל נ"נ"מ"ח. גם תדע כי אבי גירש אותי כמה פעמים והיו אומרין עלי כי נעשיתי אפקורס והי' לי בזיונות בכל פינה ומחנה, כי אבי נ"י הוא מחסידי בערשעד וארס הדיבורים מרבם אצלם, ומכל שכן שלא יכולתי לקיים רצון רבינו ז"ל הניעור בלילה, לולא תורתך (של רבינו ז"ל) שעשועי אז אבדתי בעני".

העיקר הוא התחזקות, חזק ואמץ חזק ואמץ כי הכל יעבר, כי בלא זה אי אפשר, כי הם נצרכים מאד מאד כי נעשין כלים לקבל השפע כפי החשק והכיסופין ועל כולם העצה זיך אויס ציא רעדען דאס הארץ וויא פאר איין אמתין גיטין פרנייד [-להשיח את הלב בדיבורים כמו לחבר טוב אמיתי] וממש אני מחי' אותי בדיבורים.

וצריכין אנו להודות לה' שגמלנו כל טוב ושלח לנו רבינו באחרית הימים האלה, בהתגברות החושך הנורא, לחזקינו ולהחיותינו ולהשיב את נפשותינו החלושות מאד מאד ובדור חלוש כזה ולהודיע לנו שה' אתנו עדיין גם בעוצם ירידתינו, שעי"ז נזכה להתעורר משנתינו ולחשוב על תכליתנו על מה אתינא להאי עלמא ולא ניעול בכיסופא קמי'.

ותדע, כי מאד שפכתי שיחי לפני קוני, שאזכה להיות על ציון הנגמ"ח, ועתה אבקש מכבודו שימי ראש השנה ממשמשין ובאין, לכן אבקש מאיתך אם תהיה על ציון רבינו תבקש זאת, שאזכה להיות על ציונו הק' ושיזדמן לי זיווג הגון ושאזכה לקיים עצותיו, כי פלא יועץ הוא.

גם מאד אשתוקק שתבוא לארץ ישראל ונוכל לדבר מהתכלית, כי כאן שופע אור רבינו ז"ל.

דבר אוהבך בגו"ר, אעפ"י שגופינו רחוק אעפ"כ אנו משרשי האילן אשר בצילו אנו חוסים, המחכה לראותך פנים אל פנים,

הבחור נחום ב"ר ש"ש [-שמואל שעכטיר].

פורש שלום לכל אנשי שלומינו היקרים מפנינים אשר זכו לידע מנקודת האמת, הבוחרין בחיין, שתזכו ללמוד ולהתפלל כרצון רבינו ולקיים הניעור בלילה ואולי אבנה גם אנכי, כי המתפלל בעד חברו הוא נענה תחילה. הנ"ל.

גם שמעתי שאתם מדפיסים ספר השתטחות מהה"צ מטשערין, תשלחו בכאן גם כן, ואבקש מכבודו שישלח לי על כל פנים מכתבים בכל פעם ודיבורים לחזק אחד את חברו. הנ"ל.

האדרססא [-כתובת דואר] על שם זה: ישראל היילפערין פאר נאחים שעכטיר סאפעד [-עבור נחום שעכטיר צפת].

כפי שהוא כותב במכתביו.

באותו זמן נודע לו כי בעיר לובלין שבפולין החל לזרוח אורו של רבינו הקדוש בעקבות התקרבותו של רבי יצחק בריטער הי"ד, ורבי ישראל כותב להם:

"אחי ורעי, שמוע שמעתי שתהילה לא-ל נתגלה קצת מדעת רבינו הקדוש במחניכם, הוא העיר לובלין, ומאוד מאוד רציתי להתראות עמכם ועל כל פנים לבוא לכם במכתביי, אולי נקבל מה דין מן דין כמצווה עלינו מפי רבינו הקדוש על ידי תלמידיו הקדושים...".

ישיבת 'קימת חצות לילה'

"וכעת" - מספר רבי ישראל במכתבו לאנ"ש בלובלין - "עזר לי השם יתברך שזכיתי לייסד בפה עיר הקודש צפת תבנה ותכונן בית-המדרש על שם רבינו הקדוש ולייסד גם כן הענין של קימת חצות בציבור. בכן אנא להתחבר עמנו להיות לעזר לנו, כי גלוי וידוע לפני היודע תעלומות שכל כוונתי בזה לגלות דעת רבינו הקדוש בעולם ואולי נזכה לעורר רחמי השם יתברך שיאמר סוף וקץ לכל צרותינו המרובים, עד מתי עד מתי, אך תהילה לא-ל שהקדים לנו רפואה למכותינו הגדולות והאיר לפנינו דעת רבינו הקדוש, שסוף כל סוף נזכה על ידי זה לצאת מגלותנו המר בכלליות ובפרטיות ודברי רבינו הקדוש הם חיים וקיימים שהבטיח לנו שהאש שלו תוקד עד ביאת משיח צדקינו אמן. בכן אבקש מכם אחיי ורעיי לראות לשלוח לנו מה, להתחזקות העניין הנ"ל...".

ואמנם, אנשי שלומנו בלובלין היו שולחים באמצעות הדואר נדבות אל רבי ישראל בצירוף פתקה עם שמותיהם, והוא היה מזכירם ומעתיר בעדם בחצות לילה בציון התנא האלוקי רשב"י.

הבחור נחום שענכטר מצפת

אחד מאותם נפשות יקרות שקרב רבי ישראל בעיר צפת, היה הבחור נחום שעכטר. במכתבו מאותה תקופה, מספר רבי ישראל קרדונר לר' יצחק מאיר קורמן מלובלין שבפולין, שהיה אף הוא באותם ימים בחור צעיר בראשית ההתקרבות:

"גם פה, תהילה לא-ל, התקרב בחור אחד מופלג במעלות טובות, ושמו נחום בן אסתר שיינדל, ואביו הוא השוחט ובודק של העיר, והולך עימי כל יום על פני השדה, להשתפך נפשו לפני השומע כל בכיות, לזכות לעבודתו יתברך באמת. ורצוף פה מכתבו אשר ביקש ממני לשלוח לך בתוך מכתבי, ומן הראוי אשר גם תשיב לו מכתב ידידות, ואז יופיע עליכם דעת רבינו הקדוש ביותר ותזכו לקבל דין מן דין...".

בעידודו של רבי ישראל, החלו שני המקורבים הצעירים מלובלין ומצפת, לשלוח זה לזה מכתבי-ידידות עם דיבורים בעבודת ה'. (ראה מכתב במסגרת).

עם התקרבותו, ניעורו בלבו של נחום געגועים להשתטח על ציון רבינו הקדוש באומן. על אף תנאי הדרך הקשים ששררו באותם ימים, בים וביבשה, הבין כי ההשתטחות על ציון רבינו הקדוש הינה יסוד גדול בהתקרבות לדרכו הקדושה, ולפיכך יצא למסע הארוך לאומן. עדות לכך אנו מוצאים במכתבו של רבי ישראל קרדונר, מיום א' וישב שנת תע"ר: "והנה, ידידנו הבחור נחום בן ר' שמואל שוחט ובודק, נסע לחוץ לארץ, וכל כוונתו בנסיעה זאת, בכדי להיות על ציון רבינו הקדוש, ולעת עתה הוא במדינת וואליחיי (=רומניה) בעיר בוהוש".

זכה אותו בחור, נחום שכטר, והיה אחד מאלו שקרב רבי ישראל קרדונר מבני צפת, לאורו של רבינו הקדוש, ועבד את ה' בדרכו של רבינו, אשרי לו.

שיר ידידות דפוס ראשון. ירושלים תרס"ז

שיר ידידות לר' יחיאל מנדל בכתב-יד, עם הוראות למדפיס בכתב ידו של ר' ישראל קרדונר

שנת תרס"ז – הדפסת ה'שיר ידידות'

לתקופה מסוימת העתיק רבי ישראל מגוריו מצפת והתיישב בכפר מירון, להעתיר בכל עת בציון רשב"י זי"ע בעדו ובעד עמו. רבי ישראל חי בגאולה ממש, הוא מבלה את ימיו ולילותיו בהליכה בתורותיו הקדושות של רבינו ובתפילה והתבודדות מחוץ לישוב. אך מפעם לפעם עולה ומתעורר בלבו הרצון לשוב ולעשות לזיכוי הרבים, הוא נזכר בספרים שזכה להדפיס ובאותם שהחל להדפיס ולא סיים, ומשתוקק בכל לבו ונפשו להמשיך ולעסוק בעבודת הקודש ולהפיץ את אור תורתו של הרבי בעולם.

ההשגחה העליונה, שגלגלה על ידו זכויות רבות ונשגבות, זיכתה אותו גם בהצלת כתבים יקרי-ערך רבים מכיליון והוצאתם לאור עולם. ברשות ידידו רבי נתן טרוביצער מצפת, היתה אמתחת כתבים נפלאים מתלמידי מוהרנ"ת, שהמתינו בדומיה לאיש שיכיר בערכם

ויתמסר להעלאתם על מכבש הדפוס. זכה ר' נתן הנזכר והכיר את החסיד הגדול רבי נתן בן רבי יהודה זצ"ל איש טבריה מתלמידי מוהרנ"ת המובהקים. מיום בואו של רבי נתן ב"ר יהודה לארץ הקודש ועד הסתלקותו, שמר על קשר רצוף ונלבב עם ר' נתן טרוביצער על ידי מכתבים מלאי דעת ולב שכתב לו מעת לעת.

ולר' נתן טרוביצער בן חכם, מלומד ובעל כשרון ושמו סנדר, היה סנדר יושב ומעתיק את כתבי רבי נתן מטבריה וכך נותרו למשמרת עולם. בין אותם כתבים היה גם 'קונטרס הצירופים' שליקט וסידר רבי נתן מטבריה. סנדר העתיק למחברתו גם מכתבי קודש מרבינו הקדוש ומאחיו רבי יחיאל.

עוד מהפנינים היקרות שבאמתחת ר' נתן טרוביצער, היו כתבי החסיד הנלהב רבי יחיאל מנדל ממעדווידיווקע נכד רבי יודל ומתלמידי מוהרנ"ת. רבי יחיאל מנדל שהתגורר באחרית ימיו בעיר הקודש צפת, השאיר אחריו ברכה כתבים יקרים: 'שיר ידידות' - רב הכמות ורב האיכות, זמר נשגב, עמוק ונפלא, מלא אהבה יוקדת, אשר כתב וחרז בחרוזים לכבוד רבינו הקדוש ותלמידו הנאמן רבי נתן, בניי ומיוסד כולו על מאמרי 'ליקוטי מוהר"ן', 'שיחות הר"ן' ו'סיפורי מעשיות'. וכן 'קונטרס המפתחות' - מפתחות מפורטים לספרי ליקוטי הלכות.

באחד הימים כשנתוועד רבי ישראל קרדונר עם ידידו רבי נתן טירוביצר, בחורף תרס"ז, כשהראה לו רבי נתן את כתב היד של 'שיר ידידות' מרבי יחיאל מנדל, נתלהב לבו של רבי ישראל בלי שיעור להפיצו על פני תבל, להאיר עמו לכל הנפשות המבקשים פני הצדיק האמת. הוא הדפיס את השיר בקונטרס מיוחד ושלח העתקות ממנו לכל פזורי אנ"ש, בצירוף מכתב בקשה שיעזרו לו להוציאו לאור עולם יחד עם עוד ספרים שהתחיל וטרם סיים להדפיס, וכך הוא כותב:

סייע בידו בהדפסה. החסיד ר' שמואל מאיר אנשין

מאמתחתו נדפסו האוצרות. מצבת ר' נתן טרוביצער מצפת

"בטח הגיע הידיעה לכבוד מעלתכם מהסיבה הטובה שסיבב ה' יתברך שזכיתי לקבוע דירתי בפה עיר הקודש מירון תבנה ותכונן, ששם חלקת מחוקק ספון, הוא התנא אלוקי רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר בנו, זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן. ואם אמנם שאי אפשר לצייר לכבוד מעלתכם גודל החיות דקדושה שיש לי מזה הישוב, ואיני יודע באיזה זכות זכיתי לזה, אך עם כל זה נפשי עגומה עלי בעלות על לבבי שנפסק ממני העבודה הקדושה שהיה לי בהיות קביעות דירתי בעיר הקודש ירושלים תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן, ששם זכיתי לעסוק בהדפסת ספרי רבינו הקדוש, שזה עיקר חיותי; לזכות את אחינו בית ישראל באחרית הימים האלה, בהתגברות החושך כל כך בגשמיות ורוחניות. כי מצאתי את עצמי כמחויב בחיוב הקדוש הזה, להודיע לבני אדם גבורותיו אשר הגדיל ה' לעשות עמנו, שהקדים לנו רפואה למכתנו...

"וכעת מדי עברי באמתחת הספרים של ידידנו הנגיד מורנו הרב נתן מטראוויטץ נרו יאיר, ומצאתי השיר ידידות בתוך הכתבים שהניח אחריו ברכה, הלא הוא הרבני וכו' מורנו הרב יחיאל מענדיל ז"ל ממעדווידיווקע, ומה מאוד נתלהב לבי לזכות בזה אנשי שלומנו, כפי שיראו עיניכם גודל העמקות והמתיקות והערבות הטמונים בו, שמדבר כמעט מכל מאמר מספרי 'ליקוטי מוהר"ן', ומכל מעשה מ'סיפורי מעשיות', וגם מהדיבורים בעל פה שהולך בקבלה מדור לדור, ומחמת שהוא בדרך שיר ומליצה הוא מעורר ביותר את לב המעיין בו, כידוע מדברי רבינו הקדוש גודל יקר הערך מעלת המליצה דקדושה. ומחמת שהיא מעט הכמות, רציתי לחבר זה הקונטרס להספר 'נחת השלחן', לכורכם ביחד...". (יום ד' ויחי תרס"ז, מירון).

רבי ישראל שולח לאנשי שלומנו בירושלים את כתב היד של ה'שיר ידידות' ומצרף הוראות למדפיס. כתב היד מגיע לידי החסיד רבי שמואל-מאיר אנשין ועל פיו הוא מתחיל לעסוק במלאכת ההדפסה. לא ארכו הימים ובירושלים נדפס קונטרס מעט הכמות, עשרה עמודים בלבד, אך רב האיכות, הוא הכיל את השיר ידידות של רבי יחיאל-מנדל, ובסופו ליקוטים ממאמרי מוהרנ"ת ב'ליקוטי הלכות' במעלת הדפסת ספרי רבינו. כי כמו שציין רבי ישראל במכתבו לאנ"ש, כוונתו בהדפסת קונטרס ה'שיר ידידות' היתה גם כדי לשלחו

ספר נחת השולחן דפרד"ר ירושלים תר"ע, שהדפיס ר' ישראל בסיוע ר' מאיר אנשין

שער 'נחת השולחן' ששלח ר' אלטר מטפליק לאחר ההדפסה

הסכמת הבי"ץ דירושלים להדפסת ספר 'נחת השולחן'

אחד הדברים הראשונים שראה רבי ישראל לנכון לעסוק בו מיד בבואו ירושלימה, היה לכונן בית-מדרש על שם רבינו, מאחר ועדיין לא היה לאנ"ש בית משלהם לתורה ותפילה. עד לאותה שנה, תרס"ד, היו אנשי שלומינו מתפללים בבתי הכנסת הכלליים בירושלים ובעיקר בבית הכנסת הגדול 'תפארת ישראל' שנוסד ע"י רבי ניסן בק

אל אנ"ש בכל מקומות מושבותיהם כדי שיחילו ממון מכיסם לסייע לו להשלים את הדפסת שאר הספרים.

עוד פנינה יקרה שהדפיס רבי ישראל יחד עם השיר ידידות, שאף היא מקורה באמתחת הכתבים שביד ר' נתן טרוביצער, הוא מכתבו של אחי ר' נתן, החסיד ר' נחמן ממריינובקה, ובו ביאור עמוק ונפלא בדברי רבינו בתורה 'עתיקא' שבליקוטי מוהר"ן סימן כ"א, ששמע מרבי זלמן הרב ממדביבקה תלמיד מוהרנ"ת, וכך כתב רבי ישראל בהקדמת המכתב:

"א"ה, בהיות עברי באמתחת הכתבים של ידידינו הנגיד ה"ה מוה"ר נתן מטוראוויטץ נ"י, מצאתי מכתב מאחיו ה"ה ידידנו הג' המפואר מו"ה נחמן נ"י, שכתב לאביו בשנת תרל"ה ובו פירוש נאה ויפה ונחוץ מה ששמע מהרב הגאון ר' זלמן ז"ל במאמר עתיקא טמור וסתים. ומאד שמחתי בו, כי בכל פעם שלמדתי בהמאמר הנ"ל, כשבאתי לזה הענין לא יכולתי להבין כוונת רביה"ק בדרך הפשט וכשמצאתי זה המכתב הי' למשיב נפשי ואמרתי מה טוב לגלגל זכות זה על ידי ולהדפיסו שיתפשט בין אנ"ש. והשי"ת יזכינו לילך עם דרך התורה הנ"ל ולייגע את עצמנו לקדש השבעת הנרות ועל ידי זה נזכה לדעת ולהכיר אותו ית' אשר לכך נוצרנו".

תרס"ח - הצימאון בפולין

בעת ההיא, החלו להתקרב במדינת פולין הרבה נפשות חדשות לאורו של רבינו והצימאון לספריו הקדושים היה גדול ועצום. אנשי שלומנו פנו במכתבים אל רבי ישראל הישב בארץ הקודש, כדי שישלח להם חבילות ספרים להרוות צימאון המתקרבים.

החסיד ר' נתן ב"ר שואל גרינברג מאנ"ש, שהתגורר בעיר הגמל אודסה שלחוף הים השחור, היה לעזר רב לאנשי שלומנו בקבלת משלוחי הספרים שנשלחו באניות מארץ ישראל על ידי רבי ישראל קרדונר. באותו זמן כתב רבי לייבל רוזנפלד-פראמפאלער מלובלין מכתב לרבי דוד-צבי דאשיווסקע מאומן, וביקש שישלח להם מספרי רבינו שנדפסו באותה עת על ידי רבי ישראל קרדונר. במענה, כתב לו רבי דוד-צבי:

"הנני להשיבו שהתפילות עדיין לא קיבלתי וזה היה על ידי סיבה, כי כעת נודע לי שהם מונחים בהטעמאזנע באדעסס (=פקידות המכס בנמל אודסה) מתיכף אחר ראש השנה, רק מחמת שהמדובר היה עם ר'

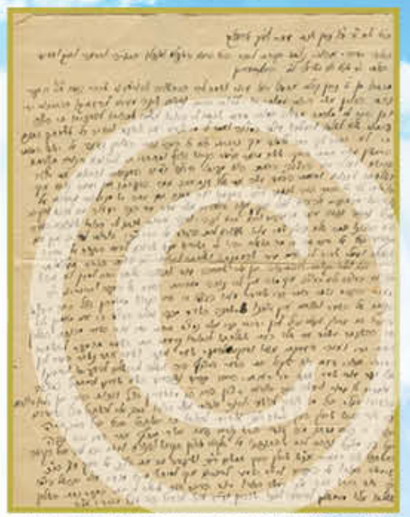

המכתב מר' אלטר טפליקער לר' ישראל קרדונר בענין הדפסת הספר 'נחת השולחן'

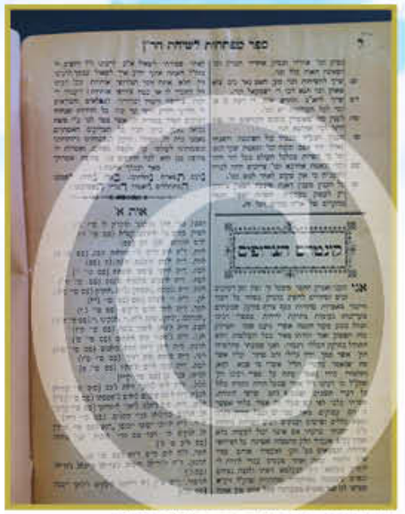

קונטרס הצירופים. דפוס ראשון ירושלים תרע"א

שמות הצדיקים. ירושלים תר"ע

ישראל קארדאנער שישלחו על ידי נאלאזנע או נאכמנע (=משלוח) לאדעסס לידידינו מאנ"ש ר' נתן גרינבארג". (אמונת אומן מכתב כב).

במכתב אחר, מספר רבי דוד-צבי לרבי לייבל שהספרים נפדו "הנה רצוני מאוד שתכתבו לי עוד הפעם כמה ספרים לשלוח, הן מה'תפילות' וה'תיקון הכללי', ו'שיר ידידות' ומה'שיחות' על זיירגאן". (שם כה).

גמר הדפסת 'נחת השולחן'

כמסופר לעיל, החל רבי ישראל לעסוק בהדפסת ספרו של הרב מטשעהרין - 'נחת השולחן' בשנת תרס"ה בהיותו בירושלים, אולם ההדפסה נפסקה באמצעה. עתה הגיעה לידי גמר בסיועו של החסיד רבי שמואל מאיר אנשין.

במכתבו מצפת מיום ד' באב תרס"ט, לאנשי שלומנו דלובלין, מספר רבי ישראל: "והנני להודיעכם שהספר היקר 'נחת השולחן' מהרב מטשערין כבר נגמר הדפסתו בעיה"ק ירושלם תו"ב ותכתבו לידידינו ר' אלטער ברזוליאנסקי מטעפליק כי הספרים יגיעו לידו - וממנו תקחו אותו" (אמונת אומן, מכתב לא).

כנזכר, לאחר שהעתיק רבי אלטער מטפליק את הספר מכתב ידו של הרב מטשעהרין והכינו לדפוס לאחר עמל ויגיעה רבה יחד עם שער לספר עם איור נאה מסביב - שלח אותו אל רבי ישראל המתעסק בקדשי ההדפסה. אך השער המקורי אבד, ורבי שמואל מאיר אנשין הכין שער אחר. ביום ט' בניסן שנת עת"ר, כתב רבי ישראל מכתב לטפליק אל רבי אלטער, בו בישר לו בשמחה כי הדפסת הספר נשלמה, אך הוסיף וכתב לו דברי התנצלות על שהשער שכתב אבד, ובמקומו כתב רבי מאיר שער אחר ושלא ברצונו לא כתבו את שמו של רבי אלטער, בשער הספר.

רבי אלטער לא הקפיד על ששמו לא נכתב בשער, אך דעתו לא היתה נוחה מכך ששינו מנוסח השער המקורי שנכתב על ידי הרב מטשעהרין בעצמו. הוא שלח אל רבי ישראל מכתב בעניין, וצירף שער אחר כדי להדביקו לאחר ההדפסה בנוסף לשער הראשון.

וזה לשון מכתבו של רבי אלטער:

"כבוד ידידי אהובי נצמד בקירות לבבי ה"ה הרבני המופלא והמופלג בתורה ויראה ותיק וחסיד כש"ת ה"ה מוה"ר הר' ישראל נ"י האלפערין. מכתבו מן ט' ניסן קיבלתי אתמול, ראו עיני ושמח לבי בהבשורה שהודיעוני שכבר נגמר תהילה לאל הספר נחת השלחן אשר רבות עמלתי בו, לילות רבים נדדתי שינה מעיני להעתיקו בכתיבות ידי וכן היה לי מלחמה גדולה במוחי בעת שכתב לי כבודו לשלחו לכבודו להדפיסו, כי

> "וכנעת" - מספר רבי ישראל במכתבו לאנ"ש בלובלין - "עזר לי השם יתברך שזכיתי לייסד בפה עיר הקודש צפת תבנה ותכונן בית-המדרש על שם רבינו הקדוש ולייסד גם כן הענין של קימת חצות בציבור. בכן אנא להתחבר עמנו להיות לעזר לנו, כי גלוי וידוע לפני היודע תעלומות שכל כוונתי בזה לגלות דעת רבינו הקדוש בעולם"

ספר עוד שער אחד, כי ראיתי הרבה ספרים נדפסים בשני שערים והמתחיל במצוה אומרים לו גמור ויעשה בזה בוודאי רצון הרה"ק מטשערין זצ"ל וזכות הזה יגן עליו בוודאי בגו"ר בכל מה שצריך להוושע.

"...גם ידע כבודו, אשר שלחתי ע"י גיסי ידידינו המופלג ר' אברהם חזן אחר חג הסוכות כשנסע לירושלים את המכתבים [=מכתבי מוהרנ"ת] של שנת תקצ"ד וצ"ה שלא נדפסו עדיין בכדי להדפיסו שם, אנא יזכיר את גיסי הנ"ל שישתדל להדפיסם אם על ידו בעצמו או ימסרם ליד ידידינו המופלג ר' שמעון נ"י מקרמנטשוק שהוא ידפיס, כמו שכתב לי כבודו מכבר, ועל הכל אבקש תשובה בקרוב. ידידו אלטר הנ"ל".

רבי ישראל שמח מאוד שאנ"ש עוסקים בהדפסת הספר, והוא מספר במכתבו להב' כמר יצחק מאיר קורמן:

"והנני כעת לבשר לך ולכל אנ"ש שהשגתי היום מכתב מעיה"ק ירושלם שעוסקים בשם להדפיס יתר המכתבים ממורינו ר' נתן זצ"ל אשר עדיין לא באו בדפוס, וזה אשר כמה נכסוף נכספתי שיצאו לאור עולם ויחיו כמה נפשות מישראל, ותהילה לאל שיש לי חלק בהדפסתו שעשיתי התעוררות על זה בהיותי שמה בעלותי לרגל על חג השבועות העבר". (יום א' וישב תר"ע צפת"ו).

ואמנם כעבור מספר חודשים נדפס הספר "מכתבי מורנ"ת" - "והם המכתבים אשר לא נדפסו עדיין בספר עלים לתרופה - נדפס ע"י הנגיד ר' שמעון סיליטינסקע נ"י - בעה"ק ירושלם תובב"א בשנת כ'תבי ר'נ'ת' לפ"ק" - כנוסח השער.

תרע"א - 'קונטרס הצירופים' ו'קונטרס המפתחות'

בשנת תרע"א הביא רבי ישראל לדפוס את 'קונטרס הצירופים' לרבי נתן ב"ר יהודה מטבריה, שבו ליקט את צירופי האותיות המובאים בספרי רבינו, וכך

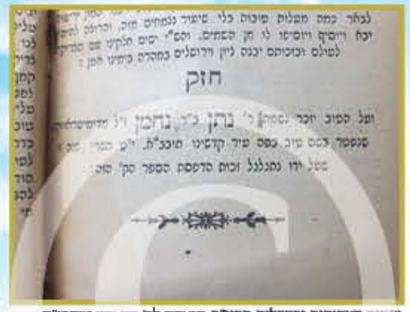

שמות הצדיקים ירושלים תרע"ב. הצחה לר' נתן נכד מוהרנ"ת שנפטר באותה שנה

מצבת ר' נתן מדימיטריווקע נכד מוהרנ"ת בהר הזיתים. סמוך לו נטמן לימים ר' הירש לייב ליפל (באדיבות ר' שמ"ח)

ציון ר' נתן ב"ר יהודה מטבריה תלמיד מוהרנ"ת

עסקו יחד בהפצת המעיינות הוצת. ר' אלטר מטפליק יושב בפתח ציון רבינו הק'

כתב המלקט ר' נתן בר"י בהקדמה: "ובפרט ששמעתי מאדמו"ר מוהרנ"ת זצוק"ל זיע"א, שסיפר לנו שאחד מאנ"ש ממקורביו שאל אותו; איך אזכה לאחר פטירתי לשאול את עצמי לרבינו לברכה, והשיב לו בזה הלשון: האותה אינך יודע איך לשאול עצמך לרבינו ז"ל?! הלא אתה זוכר הצירופי אותיות מספרי רבינו ז"ל. והזכיר לו אז כמה צירופי אותיות".

כמו כן הדפיס רבי ישראל באותה שנה את 'קונטרס המפתחות' של רבי יחיאל מנדל ממעדווידיווקע. תוכן הספר הוא מפתח מפורט על ההלכות שבספר 'ליקוטי הלכות' לציין על איזה מאמר מדברי רבינו מיוסדים הם, אם מהספר 'ליקוטי מוהר"ן' או מ'סיפורי מעשיות', 'ספר המידות', 'ספר שיחות הר"ן', ובזה השלים רי"מ את מלאכת המפתחות שעשה מורנו רבי נתן.

הספר נכתב בסביבות שנת תר"ל והובא לבית הדפוס בלמברג בשנת תרל"ב, כפי שכותב רבי יחיאל מנדל בהקדמתו:

"הנה אלו המפתחות כבר נגמרו אצלי עוד בשנת תר"ל וכבר נדפסו בשנת תרל"ב בעת שנדפסו הספרי ליקוטי מוהר"ן עם הפרפראות ושאר ספרים והיתה סיבה מאת ה' אשר אלו המפתחות כולם נאבדו מיד המביא לבית הדפוס ולא נשאר מהם אפילו אחד ולא זכיתי אני המלקט שיתפזר חיבורי זה בין אנ"ש. ואחר כך בשנת תרמ"ו עלה על לבי לחזור וללקט ולאסף פעם שנית ותה"ל שעזר לי השי"ת ולקטתי ואספתי אותם עוד ביתר שאת וביתר בדיקה ודרישה שלא יהיה בהם שום טעות ושגיאה...". בסוף ההקדמה מבקש המחבר: "ואתם אחי ורעי אנ"ש עושו גושו חושו, וקחו את תרומת מנחתי, אשר הובאת לפניכם מאתי, והתקוששו ועל כספכם אל תחוסו וברכתם גם אותי. דברי המלקט והמאסף, הק' יחיאל מנחם מענדיל בהרב ר' ישעי' שלום זלל"ה".

הקונטרס נשאר ספון עד שנת תרע"א, שקם גואלו רבי ישראל קרדונר ואז נדפס. בסוף הספר מצורף מפתח על 'ספר השיחות' - ראשי פרקים מכל שיחה ושיחה.

בשנת תרע"ב הדפיס רבי ישראל את הספר 'שמות הצדיקים' ואת ה'תיקון הכללי' ובסופו מאמרים מליקוטי הלכות לעורר בני הנעורים. בתחילת הספר הנציח את ר' נתן מדימיטריווקע נכד מוהרנ"ת (בן בנו ר' נחמן) שהלך לעולמו חודשים אחדים קודם לכן (עלה לא"י באלול תרע"א, בהיותו כבן שבעים שנה ונפטר בסמוך בחוה"מ סוכות תרע"ב ומנו"כ בהר הזיתים): "ועל הטוב יזכר נשמת ר' נתן ב"ר נחמן ז"ל מדימיטראווקע שנפטר בשם טוב בפה עיר קדשינו תובב"א י"ט תשרי שנה זו שעל ידו נתגלגל זכות הדפסת הספר הק' הזה".

תרע"ג - קיצור ליקוטי מוהר"ן השלם

בשנת תרע"ג, ערך רבי ישראל והוציא לאור של הספר 'קיצור ליקוטי מוהר"ן השלם', בו כלל יחדיו את שלושת הספרים 'קיצור ליקוטי מוהר"ן הישן' ו'ליקוטי עצות' למוהרנ"ת ו'ליקוטי עצות מהדורא בתרא' להרב מטשעהרין.

בהקדמה הוא מבאר בלשונו הצח את מהות הספר וחשיבותו:

"א"ה, כבר מבואר בהקדמת ספר 'קיצור ליקוטי מוהר"ן הישן' שחיבר אותו מורנו הרב הצדיק והקדוש ר' נתן זצוק"ל, מה ראה על ככה לחבר את הספר 'קיצור ליקוטי מוהר"ן'. כי פקודת אדמו"ר הקדוש אור הגנוז והצפון מוהר"ן זצוק"ל היתה עליו ללקט מתורותיו וממאמריו קיצור הדברים הנוגעים למעשה. כי כל כוונתו בכל התורות והמאמרים שגילה לעם סגולה, היתה רק כדי להביא את האנשים לידי מעשה ישרה. ועל כן השתדל מורנו הרב ר' נתן זצוק"ל ופעל ועשה מהתורות

ספר
קיצור לקוטי מוהר"ן
השלם
בזה הספר נקבצו כל העצות הנפלאות עצת ה' אשר לעולם יעמוד: הכתובות בספר קיצור לקוטי מוהר"ן הישן וכמו"ר לקוטי עצות הראשון ובספר לקוטי עצות מהדורא בתרא ע"פ סדר סימני הספר לקוטי מוהר"ן הגדול וכל העצות והדרכים הישרים הנמצים והיוצאים מתורות שבספר לקוטי מוהר"ן נקבצו פה כדי לשורר ולחקין ולקרב כל אדם מכל מקום שהוא להגמתו להתיה לחיות חיים אמיתים ונצחיים.
הובא לבית הדפוס ע"י ר' ישראל בר' יהודא הלוי ז"ל הייל פערין
נדפס
בדפוס ירושלם תובב"א
בשנת תרע"ג לפ"ק
בדפוס הר"ר שמואל הלוי צוקערמאן הי"ו

שער 'קיצור ליקוטי מוהר"ן השלם' דפוס ראשון. ירושלים תרע"ג

הסכמות ותעודות
בי דינא רבא דקהל הקודש האשכנזים הי"ו
בקריתא קדישתא ירושלם תובב"א.
אתא לקרמנא כבוד הרב החסיד המופלג ומופלא כתור ויראה. מר' מר' כש"ת מו"ה ישראל הייפערין נ"י והראה לי ספר יקר הנקוב בשם קיצור ליקוטי מוהרן השלם. אשר הוא מתעסק להוציאו לאור, ותנה להסכים על הסחורת הנ"ל שפתים אך למותר, לאשר ישרו בהרדי קודש, נאסף ונקבץ כתר ספר ליקוטי מוה"ן להרב הקדוש הפסורסם צ"ס"ע מוסר"ר מרי"ר נחמן מבראסלוב זצללה"ה זי"ע אשר ירע ומפרסם כתר חכמתו בגגלה ובנסתר. ועוצם קדושתו עד להפליא. לא כאנו אנשים בזה רק לאפהורי נברא המתעסק להוציאו לאור מר"ה ישראל הנ"ל איך כי הוא עוסק בתורה ויראה ה' שהורה. ומצבו בדחקו מאר. ולבינו לחזקי ישראל לקרבו ולקום מאתו את הספר בסתרי אשר ישה עליו. וזכות התורה והמצות. תגן על כל העוסקים והמעשים להשכין באהלי תורה וגדולה ונחת וגולה. עד כי יבא שי כנ"א. כלהיות החתמים בברכה יום ה' פ' שבת פעה"ק ירושלם תובב"
נאם ליפמאן דוד בסהר"י זל
נאם מאיר איזראעל
נאם בצלאל ישעי' בערינשטיין

הסכמות הביד"צ דירושלים להדפסת הקיצור השלם. ירושלים תרע"ג

המדפיס. ר' שמואל צוקרמן

הדפיס מחדושיו בקיצור השלם. מצבת ר' נחמן ב"ר ברוך אפרים בעל 'באבי הנחל'

והמאמרים הקדושים של אדמו"ר צוק"ל, קיצור נפלא, הוא הספר 'קיצור ליקוטי מוהר"ן הישן'. ותיכף בשנה הראשונה אחר פטירת אדמו"ר הקדוש זצ"ל השתדל ביגיעות עצומות להדפיסו כמבואר בספר 'ימי מוהרנ"ת', וה' עזרו להוציא לפועל הדפסת הקיצור בשנה הראשונה אחר הסתלקותו. גם כתב בספר 'ימי מוהרנ"ת' שרוב דברי הספר 'קיצור ליקוטי מוהר"ן' היו למראה עיני אדמו"ר הק' זצוק"ל, וכשקרא בו נענע בראשו ואמר בזו הלשון "א שיין צעטיל" (פתק יפה) והוטבו בעיניו מאוד הדברים הנאמרים שם והיה כוסף מאוד שנזכה לקיימם עיין שם.

"והנה מורנו הרב הצדיק מוהרנ"ת זצ"ל כתב בעצמו בהקדמת הספר קיצור ליקוטי מוהר"ן, שלא סידר שם, רק רוב הדברים היוצאים מדברי אדמו"ר הק' מורנו הרב רבי נחמן זצוק"ל, ונותן רשות בהקדמת הספר לכל הרוצה להוסיף, שיבוא ויוסיף. וכותב שם בפירוש כי יכולים למצוא עוד דברים רבים כהנה וכהנה בכל תורה ומאמר שגילה אדמו"ר הק' מוהר"ן זצ"ל, כי מאוד עמקו דברי תורתו ומאמריו וכולם מלאים עצות והתעוררות נפלא לעבודתו יתברך.

"אך כאשר מורנו מוהרנ"ת זצ"ל ראה אשר אין מי שישתדל בזה כמותו ללקט מתורותיו עוד שושנים נוראים, סגולות יקרות ורפואות נצחיות, כדי לזכות על ידם לחיים נצחיים, אשר ידע כי רק לזה היה כל תשוקת אדמו"ר הק' זצוק"ל. על כן נתעורר בעצמו לחבר עוד קיצור נפלא מתורותיו הקדושות, הוא הספר 'ליקוטי עצות' שמסדר על פי אלף-בית בלשון קצר וצח מאוד, ושם הוסיף ללקט עוד עצות נפלאות מתורות שלמות, אשר מסיבות שלא ידענום לא נזכרו כלל ב'קיצור ליקוטי מוהר"ן', כמו התורה הראשונה 'אשרי תמימי דרך', והתורה השלישית על מאמר רבה בר בר חנה מסיפור ה'אקרוקתא', וכן עוד כמה תורות. וגם אפילו בהתורות שנדפסו מהם בה'קיצור ליקוטי מוהר"ן' הוסיף ללקט מהם עוד עצות נפלאות בה'ליקוטי עצות' הנ"ל, שלא נזכרו כלל בה'קיצור ליקוטי מוהר"ן'. ושם בה'ליקוטי עצות' כלולים כמעט כל העצות הקדושות היוצאים מתוך תורותיו של אדמו"ר זצ"ל.

היה יקר מאוד בעיני מוהרנ"ת...

"והספר הזה היה יקר מאוד בעיני מורנו הרב הצדיק ר' נתן זצ"ל ופקד וציווה לכל אנשיו לעסוק וללמוד בו בכל יום. אבל כבר אמרו חכמינו ז"ל 'מה שדיים הללו כל זמן שהתינוק ממשמש בהם מוצא בהם טעם חלב, אף דברי תורה כן' (ע"פ ע"ירובין נד:). ועל כן נתעורר הרב הק' מטשערין זצ"ל בתמכו על יסוד דברי מוהרנ"ת זצ"ל בהקדמת הקיצור שלו, שכתב 'והרוצה להוסיף יבוא ויוסיף' כנ"ל, וליקט וחיפש ומצא בתורותיו הקדושות עוד דברים נפלאים ונוראים שלא הובאו גם בהספר 'ליקוטי עצות' הראשון, וסידרם גם כן על פי אלף-בית וקראם בשם 'ליקוטי עצות מהדורא בתרא'.

"והנה אנחנו בדורותינו אלה בעוקבתא דמשיחא בהתפשטות החושך העצום והנורא מאוד, כפול ומכופל, ונתקיים בנו בעוונותינו הרבים 'והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום', ואף שכבר זכו העולם שיודפסו ויתפשטו כל השלושה קיצורים הנ"ל, היינו ה'קיצור ליקוטי מוהר"ן הישן' וה'ספר 'ליקוטי עצות' ממורנו הרב הצדיק מוהרנ"ת זצ"ל וה'ליקוטי עצות מהדורא בתרא' מהרב הק' מטשערין זצ"ל, אשר כל אחד מהם בוודאי אור נפלא ונורא להאיר לכל אדם בחשכת אפלתו לכל האסורים במאסר התאוות והלכודים ברשתי ההבלים, למצוא על ידו פתח לצאת מחשכת אפלתו ולהגיע לדרך ישרה ללכת בדרך מלכו של עולם. אבל הלא נודע לכל איש, כי אינו דומה אור של נר אחד לאור האבוקה משלושה נרות קלועים ביחד הנחוצה עתה מאוד, שתאיר גם בהתפשטות החושך שבימינו אלה.

"לזאת ראינו לחבר הספר הזה אשר בו נקבץ העצות שבספר 'קיצור ליקוטי מוהר"ן הישן' וגם העצות שבספר 'ליקוטי עצות' הראשון ושבספר 'ליקוטי עצות מהדורא בתרא' ולחברם יחד על פי סדר סימני התורות שבספר 'ליקוטי מוהר"ן' הגדול, בכדי אשר מי שילמוד איזה תורה בספר 'ליקוטי מוהר"ן' וירצה לקיים 'לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה' יעיין תיכף אחר כך בספר הזה ותאיר לו אבוקת דברי הספר הזה גם בתוקף חשכת אפלתו, לדעת את המעשה אשר יעשה האדם וחי בהם. ובטח ימצא על ידי החיבור הזה מרגוע לנפשו, כי על פי רוב יוכל להבין על ידי העצות האלה שנקבצו בספר הזה גם פירוש הפשוט בדברי תורתו הקדושים שבספר 'ליקוטי מוהר"ן' הגדול. גם יבין משל ומליצה דבר מתוך דבר איך להתחזק נגד התגברות היצר.

"גם לפעמים במקומות מועטים הצגנו פה 'מראה מקומות' להראות להקורא שדברי תורתו הקדושים יש להם יסוד בדברי רבותינו ז"ל בתורה שבכתב ובעל-פה, להאיר עיני הקורא, כי כל דברי הספר הזה ממקום קדוש יהלכו".

רבי ישראל בא בדברים עם בעלי 'דפוס צוקרמן' בירושלים וערך עמו את החוזה להדפסת הספר.

כפי שמציין רבי ישראל בהקדמה, הוסיף בשולי גיליוני הקיצור

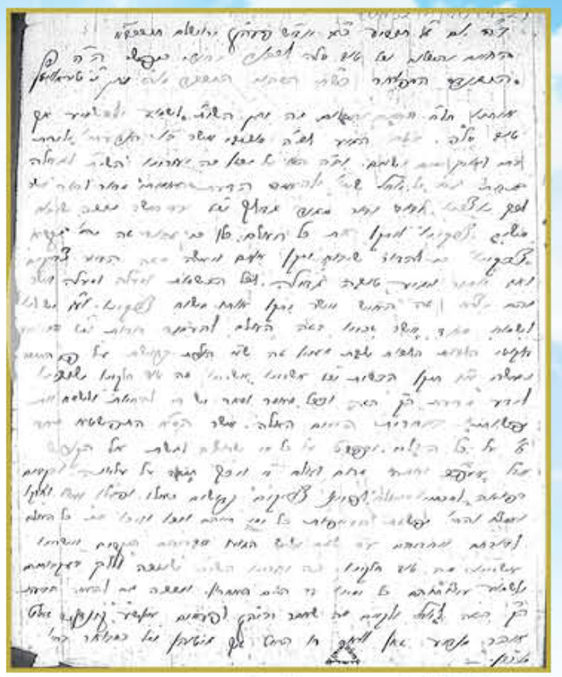

נתן את כל הלב. אחד ממכתבי ר' ישראל קרדונר

'השלם' הגהות רבות עם מקורות מחז"ל הקדושים ופרפראות נאות. לבד מזאת, הוסיף בסוף הספר קונטרס יקר בשם 'תוספת ומילואים' - דברים עמוקים ונפלאים בביאור דברי רבינו. החסיד רבי שמואל שפירא ז"ל שמע מהחסיד רבי נתן בייטלמכער, שמחברם הוא הגאון החסיד רבי נחמן, בנו של רבי ברוך אפרים מתלמידי הרב מטשעהרין ומחבר הספר 'באבי הנחל'. ואמנם, המחבר מציין בקונטרס כמה פעמים את הספר 'באבי הנחל' אך מרוב ענוותנותו אינו מזכיר שהוא בנו. רבי נחמן ב"ר ברוך אפרים היה ידיד נפש של רבי ישראל והתגורר בעת ההיא בירושלים עיר הקודש ובעת שהעלה רבי ישראל את הספר על מכבש הדפוס, צירף גם את חידושיו בסוף הספר. (ע"פ 'עוה צדיקים' ערך 'קיצור ליקוטי מוהר"ן').

עוסק בתורה ויראת ה' טהורה בדחק נורא מאוד

בהסכמת הביד"ץ דירושלים לספר, נכתב:

"אתא לקדמנא כבוד הרב החסיד המופלג ומופלא בתורה ויראה כו' כו' כש"ת מו"ה ישראל היילפרין נ"י והראה לנו ספר יקר הנקוב בשם קיצור ליקוטי מוהר"ן השלם אשר הוא מתעסק להוציאו לאור, והנה להסכים על המחברת - דבר שפתיים אך למותר, לאשר יסודו בהררי קודש, נאסף ונקבץ מתוך ספר ליקוטי מוהר"ן להרב הקדוש המפורסם צדיק יסוד עולם מופת הדורות כו' מורנו ורבינו ר' נחמן מבראסלוב זצללה"ה זי"ע, אשר ידוע ומפורסם גודל חכמתו בנגלה ובנסתר, ועוצם קדושתו עד להפליא. לא באנו אפוא בזה רק לאסהודי גברא המתעסק להוציאו לאור מו"ה ישראל הנ"ל, איך כי הוא עוסק בתורה ויראת ה' טהורה ומצבו בדחק נורא מאוד. ולבינו לחוקקי ישראל לקרבו ולקוח מאתו את הספר הזה במחיר אשר ירשת עליו. וזכות התורה והמצוה תגן על כל העושים והמעשים...".

במכתבו מיום ה' פקודי (כ"ז אדר א') תרע"ג מירושלים לר' נתן טיראוויטץ, בעודו עוסק בהדפסת ה'קיצור', כותב רבי ישראל:

"והנה לפלא גדול בעיני מה שכבודו הרם לא שלח לי כלום על הדפסה, כפי הבטחתו לי במכתבו, כי עדיין אני צריך להדפיס ערך שבעה קונטרסים להשלים הספר, והוא אצלי למניעה גדולה לנסיעתי לחו"ל כי אני צריך לגמרו קודם נסיעתי מכמה טעמים, בכן נא ונא לחזק את עצמו בביטחון דקדושה, ולעזור לי במה על זה ויגן עליו זכות רבינו הקדוש ותלמידיו הקדושים להצליח בכל אשר יפנה, וכדאי הם דברי רבינו הקדוש לסמוך עליהם באמרו 'עס האט נאך צו מיר קיינער ניט דער לייגט' (בעבורי איש עדיין לא הפסיד).

"והנה הנראה שאני מוכרח להתעכב בפה עד אחר חג הפסח, ואיה"ש תיכף אחר עבור ימי הפסח הנני מוכן לנסוע איה"ש והכרח גדול לגמור הספר מקודם...

"והנה השגתי שבוע העברה מכתב מבערליען (מדינת דייטש לאנד) - לשלוח לשם כל ספרי רבינו הקדוש, כי על ידי סיבה שאיש אחד - שנתקרב קצת בְּפֹה לדעת רבינו הקדוש, והוא ממדינת גאליציען, ואחר כך נסע מפֹּה לבערליען ועשה שם איזה התעוררות וכתב לי שנתעורר בְּשֵׁם אדם נכבד ועשיר להשיג ספרי רבינו הקדוש, ומבקש לשלחם לו. ואם ירצה ה' בשבוע הבא עלינו לטובה אני מוכן לשלוח לשם כמה ספרי 'ליקוטי הלכות' וגם 'ליקוטי מוהר"ן' ועוד כמה ספרים חדשים גם ישנים, ולעשות עליהם נאלאזש (-משלוח דואר). ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיעשו פעולתם בשם.

"כי תהילה לאל חי אני מאמין באמונה שלמה שסוף כל סוף יתקרבו כל העולם כולו לה' יתברך, ויקויים 'ויראו אותו כל אפסי ארץ' ובוודאי יהיה זאת על ידי דעת רבינו הקדוש שגילה הדרך של בחינת 'כולו סג יחדיו' (ליקו"מ סי' ו), ולומד אותנו איך למצוא הנקודות טובות אפילו בהפושעי ישראל - ועל ידי זה יכנסו באמת לכף זכות וכו'.

"ואם אמנם שבוודאי שייך זאת למשיח צדקנו שיבוא במהרה בימינו אמן, עם כל זה מה טוב שיהיה לכל אחד איזה חלק בזה. ויראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו באמור לציון מלך אלקיך, וימליך מלכותו יתברך בחיינו, ויקויים בימינו 'וידע כל פעול וכו', ויבין כל יצור וכו'".

"פורס שלום לכל אנ"ש באהבה רבה ואנא לעוררם שיתנו גם כן איזה מתנה על הדפסה...".

כאשר יצא ה'קיצור השלם' לאור ונשלח אל כל קיבוצי אנ"ש, ראו רבים וישמחו, ומאז ועד ימינו נדפס ה'קיצור' במתכונת שסידרו רבי ישראל.

הוא נתיירא מן החורבן הרוחני שיביא עמו השלטון הבריטי הכפרני והתרבות שלו. באותה תקופה החל רבי ישראל לעסוק בהדפסת הספר 'קנאת ה' צב-אות', חיבור שנכתב כמאה שנה לפני כן, בשנת תקע"ד לערך, בתקופה בה פשה נגע ההשכלה שראשית צמיחתו היתה בברלין

מתנה טובה בבית גנזיי

פעם אחת הלך רבי ישראל ברחובה של עיר ביום שבת קודש וראה יהודי המחלל שבת. המראה זעזע אותו והכאיב לו עד עמקי נשמתו. והוא לא החשה, ניגש מיד אל היהודי ודיבר על ליבו, אחר, ישב ללמוד עמו בחברותא 'ליקוטי הלכות' הלכות שבת. הדברים אכן הבקיעו את הקליפה וחדרו אל תוככי ליבו של היהודי ההוא ומאותו יום ואילך החל לשמור שבת כהלכתה. כשראה רבי ישראל עד היכן הדברים מגיעים, החליט להדפיס קונטרס על קדושת שבת ובו מאמרים מ'ליקוטי הלכות' וקרא לו בשם "מתנה טובה" (ע"פ דברי חז"ל בגמרא שבת י ע"ב: "אמר לו הקב"ה למשה, מתנה טובה יש לי בבית גנזיי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם"). אמנם נראה כי הקונטרס רק הוכן לדפוס, אך לא יצא לאור.

חורף תרע"ד - נסיעה לפולין

בנסיעתו האחרונה מארץ ישראל לאומן, לראש השנה תרע"ד, נסע לאחר ר"ה לפולין וסובב בקיבוצי אנ"ש. בחודש שבט היה בלובלין, משם כתב לרבי הרשל ליובארסקי מטשעהרין מנכדי רבינו הקדוש, בענין הדפסת הספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן בעיר לובלין, שעסק בה באותה עת. ברוב כיסופיו להתגלות דעתו של רבינו בעולם, נתן רבי ישראל את הממון שאסף בשביל נסיעתו חזרה לארץ ישראל, 25 רובל-כסף, בשביל דמי-קדימה עבור ההדפסה. בכוונתו היה לקבץ את הסכום הזה בין אנ"ש כדי לגמור את ההדפסה, אך אז חלה לפתע מאוד ב'הוסט' (מחלת הריאות) ואמר בדעתו שבזה מרמזים לו מן השמים שישים לדרך פעמיו לביתו שבארץ ישראל. הוא מסר את חוזה ההדפסה לר' יודיל דאשיווסקי ולר' נתן טיטעווסקי כדי שיגמרו את המלאכה, ונסע היישר ללובלין ומשם לגבול אוסטריה, כדי להמשיך משם לארץ הקודש. במכתבו מלובלין לר' צבי הוא מספר לו את הקורות עמו וחותם: "וה' יתברך יביאני לשלום בקרוב לביתי לשלום, ואזכה לעסוק בשֵׁם בהתגלות דעת רבינו הקדוש בעולם על ידי תפילה והתבודדות, ולבקש מהשי"ת שיעשה שלוחים אחרים על הדפסת ספרי רבינו הקדוש בעולם... רצוף פה כמה עלים לדוגמא לשמח נפשכם" (אור ליום ה' בשלח תרע"ד, לובלין).

בדרכו אל גבול אוסטריה, שבת רבי ישראל בשבת קודש פרשת בשלח במחיצת אנשי שלומנו בעיר לודז', ולאחר שבת כתב משם:

"והנה ברוך השם היה לנו שבת שמח והיו על קבלת-שבת ערך שני מניינים וברוך השם רקדנו יחד, ואנ"ש מפה מתגעגעים מאד ומשתדלים לעשות שטיביל, יהי רצון שיעלה בידם. והנה ספרי רבינו הקדוש חשובים מאוד מאוד בפֹּה ובפרט הנחת השלחן... פרישת שלום לכל אנ"ש ומאפס הפנאי הנני אקצר, כי אני נוסע עכשיו לעיר וכו' להמיצר (הנבול)" (י"ב שבט תרע"ד, לודז', לר' יצחק מאיר קורמן מלובלין).

על שובו של רבי ישראל בפעם האחרונה ארצה, מספר ר' שמואל העשיל פרידמן:

הספר 'קנאת ה' צבאות' שהדפיס ר' שלמה קאוולער אחרי הסתלקות ר' ישראל קרדונר

'ובשנים הללו נתעורר הרהור ר' ישראל היילפערין ז"ל והתחיל להדפיסו'. הקדמת ר' שלמה קאוולער לקנאת ה' צבאות

בפטירתו נעצרה המגפה. מראה העיר טבריה

קיבל על עצמו גלות. טבריה וציון רמבע"ם

"יום ג' פרשת צו [ד' ניסן תרע"ד] בא אלי ידידנו ר' ישראל קארדונער מצפת - לנסוע ירושלימה, כי הוא בא מחוץ לארץ זה כמה שבועות, ונסע ישר לצפת - כי הוא רוצה להתיישב שמה עם בני ביתו, ועתה הוא נוסע על חג הפסח ירושלימה; ובישר אותי מכמה ספרי רבינו הקדוש שמדפיסים אותם כעת בחוץ לארץ; חיי מוהר"ן, לקוטי מוהר"ן, לקוטי תפילות עם סידור, לקוטי הלכות, ומשיבת נפש וכו'; יהי רצון שיתפשטו ספרי רבינו הקדוש בעולם. ואני הראיתי לו הסידור 'מקור חכמה' שאני מעתיק, ומצא חן בעיניו מאוד. רק שה' יתברך יזמין לי על זה הרבה כסף שנזכה להדפיסו, בבוקר ליוויתי אותו להמסילה, ונסע ירושלימה" (תולדות שמואל עמ' קפג).

הספר האחרון

שנת תרע"ט. לאחר מלחמה ממושכת ועקובה מדם, עם אלפי חללים מכל הצדדים, האנגלים כובשים את ארץ ישראל מידי הטורקים. אחרי מאות שנים, הסתיים לו השלטון העות'מאני בארץ הקודש.

בתחילת אותה שנה, בחודש תשרי, נכבשה טבריה. רבי ישראל קרדונר, בלבו הער, כאשר שמע כי קרובים האנגלים לבוא לעיר, ראה בעיני רוחו את החושך הממשמש ובא; את גל הכפירה והאפיקורסות המאיים לשטוף את ארץ הקודש. צער גדול נצטער באותם ימים, עד כדי כך שכדברי תלמידו כפי שהבין ממנו, זה מה שהביא להסתלקותו.

אמנם הטורקים לא הצטיינו באהבת ישראל יתירה, אבל רבי ישראל נתיירא מן החורבן הרוחני שיביא עמו השלטון הבריטי הכפרני והתרבות שלו. ואכן, אחר כך התברר כי מיד בתחילת שלטונם, החלו הבריטים להקים מוסדות ובתי-ספר מודרניים, להשליט את תרבותם על לבבות הנוער וללמד בני ישראל את לשונות הגויים וחכמותם.

באותה תקופה החל רבי ישראל לעסוק בהדפסת הספר 'קנאת ה' צב-אות', חיבור שנכתב כמאה שנה לפני כן, בשנת תקע"ד לערך, בתקופה בה פשה נגע ההשכלה שראשית צמיחתו היתה בברלין שבגרמניה והתפשט גם לרוסיה ועוד מדינות, (יש המייחסים את החיבור הקדוש למורנו רבי נתן ויש אומרים שנתחבר ע"י גדול אחר), ושם זועק המחבר הקדוש בדם לבו על אלו שהקימו בתי חינוך לנערים "לחנכם בכפירות גמורות מנעוריהם לבטלם מיינה של תורה, מעיקר הלימוד שהוא גמרא ופוסקים ותלמוד בבלי הבלול מכל, ממקרא משנה וגמרא כמבואר בספרי הפוסקים, רק ללמדם לשונות העמים ולשון עבר ולהרבות בחכמת הדקדוק וגם זה הי' רק לפנים ועיקר כוונתם נודע לכל יודעם ומכירם שהי' רק להמשיכם לדרכי המחקרים הכופרים בתורת משה והעיקר בתורה שבעל-פה...".

בהבינו כי חיבור זה נצרך מאוד לבני הדור, החל רבי ישראל לעסוק בהדפסתו, אך עוד בתחילת עסקו בזה, חלה את חוליו אשר נסתלק ממנו ולא השלים את מלאכתו.

ברם כעבור שבע שנים, בשנת תרפ"ה, קם החסיד רבי שלמה קאוולער מצפת והוציא את הספר לאור, במבוא כתב:

"הספר הקדוש קנאת ד' צבאות הלז נדפס רק פעם אחת עוד בחיי המחבר זצ"ל וכבר ספו תמו כולם ולא נמצא ממנו אפילו אחד בעיר, ובשנים הללו נתעורר הרה"ח ר' ישראל היילפערין ז"ל והתחיל להדפיסו שנית בראותו כי הדור צריך מאוד מאוד לספרים כאלו. אמנם בעוונותינו הרבים שבק לן חיי ועלה השמימה עוד בתחילת העבודה, ובוודאי תהי' גם רצונו הטוב לזכות לנשמתו ומקום הניח לי וכו'...".

איני דואג שאני מסתלק מן העולם, כי אני הולך עם זקן ופיאות

כל חייו של רבי ישראל קרדונר היו מסירות-נפש עבור הכלל, אבל הסתלקותו היתה מסירות-נפש כפשוטה. כששמע על כניסת האנגלים בשערי הארץ, התאנח מאוד על האפיקורסות שתבוא, וקיבל על עצמו גלות, להיות נע-ונד כדי לבטל את הגזירה המרחפת מעל היהדות בארץ הקודש, ובכל מקום ששהה בו ביום לא נשאר בלילה, כאשר כותבת זוגתו ע"ה.

הוא הגיע מעיר הקודש צפת לעיר הקודש טבריה, כדי להתפלל ולבכות בקברי הצדיקים וביערות על שכינתא די בגלותא; על שארית ישראל עם קדוש אשר הבעל דבר לוטש עיניו עליהם.

והיו הדמעות זולגות מעיניו הטהורות מאין הפוגות. הוא לא נתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו; כי איך אפשר לישון בעת צרה שכזאת, כשאמונתם של ישראל קדושים, שהיא יסוד הכל, עומדת בסכנה?

בו בעת עם המגיפה הרוחנית הממשמשת ובאה עם כניסת האנגלים לארץ, החלה להתפשט בטבריה ובסביבותיה מגיפה קשה גשמית; מחלת ה'חולירע' שהפילה אלפי חללים. המגיפה הפילה את חיתתה על הכל. חולים רבים שבקו חיים בתוך מעת-לעת מרגע שנדבקו.

בית החולים הישן בטבריה התמלא עד אפס מקום בחולים רבים, זקנים ונערים. ידם של הדוקטורים קצרה מלהועיל ולעזור, וכל שיכלו היה - לבודד את החולים מן הבריאים לבל יידבקו מהם. גם זוגתו הצדקת גיטל'ה חלתה במגיפה, עמד רבי ישראל קרדונר והעתיר בעדה ועל ידי תפילותיו חזרה לאיתנה. אבל נגזרה גזירה וילדיהם הקדושים חלו ונפטרו באותה מגיפה קשה.

לא ארכו הימים ורבי ישראל קרדונר בעצמו חלה גם הוא במחלה זו ונפל למשכב. עוד לפני שנעשה חולה, אמר: "אני וילדיי נהיה כפרה על העיר" - - -

וכך כותבת זוגתו הצדקת גיט'לה על ימיו האחרונים בהאי עלמא:

"אחר-כך הוא (-רבי ישראל) נסע לטבריה לבכות, בינתיים הוא כבר שמע שהאנגלים נכנסים, אז הוא אמר שתהיה אפיקורסות גדולה על העולם ושהוא חייב להיות נע ונד. הוא רצה לבטל הגזירה מעל היהדות, אז אני התיישבתי בבית קטנטן, והוא - בכל מקום ששהה בו ביום לא נשאר בלילה. אחר כך הוא ראה שהגיעה מחלה גדולה שהאדם חי עשרים וארבע שעות ולא יותר, ואני אז חליתי בחולירע, והוא ביקש עלי ונעשיתי בריאה.

"אחר כך מתו אצלי הילדים, ואחר כך הוא מת כעבור שלשה ימים. לפני שנעשה חולה הוא אמר שהוא יהיה כפרה על העיר עם ילדיו, והוא נעשה חולה במחלת החולירע ולקחו אותו לבית-החולים בשבת לפנות ערב, לא נתנו לאף אחד מהאנשים להיכנס אליו, רק אני התגנבתי דרך החלון, אז הוא אמר: 'תני לי מעט מים על הידיים, אני אלמד תורה. איני דואג שאני מסתלק מן העולם, כי אני הולך עם זקן ופיאות, והייסורים יכפרו לי על העוונות, ואני מאוד שמח".

התקרב בזכות הספר שהדפיס ר' ישראל קרדונר. תלמידו ר' ישראל בער אודסר

נפטר שלושה ימים לפני אביו הגדול. מצבת יהודא מרדכי ב"ר ישראל קרדונר

מצבת ר' ישראל קרדונר

ביום ט' במרחשוון תרע"ט נסתלק איש האלוקים רבי ישראל קרדונר לגנזי מרומים, כבן ארבעים וחמש, זך ומזוכך, בקדושה ובטהרה עילאה, להשביע בצחצחות נפשו.

וכדבריו כן היה. ביום פטירתו הפסיקו למות בעיר יהודים ממחלת החולירע, ויהי הדבר לפלא בעיני כל, וגם המתנגדים הודו בפה מלא בצדקתו וקדושתו ומסירות נפשו עבור הכלל, בחייו וגם בפטירתו.

פרח לו איש האמת, להתעדן באור פני מלך חיים, בהיכלו של רוח אפנו אליו נכספה גם כלתה נפשו כל הימים. לבנים בני קיימא לא זכה רבי ישראל קרדונר, כולם נסתלקו על פניו בחייו. אבל בנים ותלמידים רוחניים רבים השאיר אחריו, בדמות הספרים הרבים שהדפיס והפיץ מתוך מסירות נפש ויגיעה עצומה, אשר קרבו נפשות ועשו פירות ופירי-פירות לעד ולנצח נצחים.

ומתלמידיו המובהקים היה החסיד הנאמן רבי ישראל בער אודסר זצ"ל, אשר קיבל ממנו כל מיני טוב מן האוצר של יראת שמים, והמשיך בדרכו הטהורה והקדיש את כל חייו ונפשו, ממונו, כוחותיו, עתותיו וכל אשר לו להפצת דעת רבינו הקדוש על פני תבל. ומפעלם הקדוש אשר זרעו בדמעה וברינה, הולך ומאיר פני תבל, בהתגלות אורו של בחיר צדיקיא, להעלות ארוכה ולהמשיך נחמות וישועות לכל הנפשות, עדי נזכה לביאת ינון בקרוב אמן.■

(מאמר זה הינו מתוך הספר 'אהבת תמים' לתולדות רבי ישראל קרדונר זצ"ל ותלמידו רבי ישראל בער אודסר זצ"ל, העומד לראות אור בעזה"ית)

דברים השיב מעורר

ר' שלמה זלמן חשין שליט"א

רבי בנימין זאב חשין זצ"ל

שלושים שנה חלפו מאז עלתה נשמתו הטהורה של המאור הגדול החסיד המופלא ומופלג איש אשר רוח בו **רבי בנימין זאב חשין** זצ"ל לשכון כבוד בגנזי מרומים, ועדיין דמותו והוד פניו המאירים יחד עם נעימות קולו חוצב להבות אש להשיב ולקרב לב ישראל לאביהם שבשמים לא משים מנגד עיניהם של מאות ואלפי שומעי לקחו בכל תפוצות ישראל, ששתו בצמא את דבריו וחוללו פלאות ומהפך רוחני בכל תהלוכות חייהם

לקראת יום השנה להסתלקותו – י"ז מרחשון – האזנו בשקיקה לנועם שיח אמריו של בנו אהובו ויקידו הגאון החסיד **רבי שלמה זלמן חשין** שליט"א, מגדולי מרביצי התורה בעיר הקודש ירושלים ת"ו, שהואיל בטובו לגולל לפנינו ראשי פרקים וסיפורים מופלאים מתולדות חיי אביו החסיד הגדול מגדלות תורתו אומץ רוחו ותוקף עבודתו את בוראו, **למען נשכיל לילך בדרך תמים** חסיד אמת שכבר בראשית ימי עלומיו נגה עליו אורו העליון של אור האורות, ומאז ועד אחרית ימיו כיתת רגליו ועסק בכל לבו ובמסירות נפש ממש להפיץ מעיינות הנחל נובע מקור חכמה חוצה ודלה והשקה ממימיו מים חיים לאלפים ולרבבות שנאותו לאורו

• **ולבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן**

בי"ד בסדר הישרן

ימלאו שלושים שנה לעלייתו בסערה השמימה של אחד ומיוחד מגדולי חסידי ברסלב בדור הקודם, הלא הוא החסיד המופלא רבי בנימין זאב חשין זצ"ל, אשר בד בבד עם גדלותו העצומה בכל מכמני ופרד"ס התורה בנגלה ובנסתר, עוד נודע לשם ולתהילה כנחשון ראשון בקירוב רחוקים וכמי שנטע את זרעי תנועת התשובה בארץ הקודש, אשר במתק וחן אמת שהוצק בשפתותיו ובדברי ההתעוררות אשר בקעו מנהמת ליבו האיר את הדרך לאלפים ולרבבות נפשות יקרות והשיבם אל צור מחצבתם.

ביודענו כי צורך השעה הוא, ולאחר הפצרות רבות תוך כדי ציון גודל זכות הרבים העשוי להיגרם מכך, ששמע מעשיו של אותו קדוש וטהור יגיעו לציבור הקוראים, הואיל בנו הגדול הרה"ג החסיד רבי שלמה זלמן חשין יבדלחט"א, לשבת עם חברי "אבקשה" לשיחה מיוחדת ונדירה, ולגלות טפח או טפחיים ממסכת חייו הכבירה של אביו הגדול.

הסכמתו של הרב ר' שלמה שליט"א לוותה בהדגשה ברורה כי אין כוונתו בכך לשבח ולהאדיר את שמו של אביו ולהרבות את כבודו, שכן נודע הדבר עד כמה סלד אביו ז"ל מגינוני כבוד למיניהם וכיצד ברח תמיד עד הקצה האחרון מכל שמץ של פרסום ותהילה, וגם אחרי פטירתו לא היה חפצו בכך ללא ספק, אלא למען דעת בני הדור האחרון מגודל מסירות נפשו בעבודת השם והנהגותיו המופלאות של אותו שריד לדור דעה ויתעוררו מתוך לידאה ולאהבה את השי"ת ויחפצו אף הם ללכת בדרך הקודש (וראה ליקוטי מוהר"ן סי' רלד וסי' רמח) - הואיל לשוחח מעט לעילוי נשמתו הטהורה.

ימי נעוריו והתקרבותו לברסלב

תחילה רצינו לשמוע על בית גידולו ועל ימי נעוריו של אביכם הגדול

ובכן, אבי רבי בנימין זאב המכונה 'ר' וועלוול' נולד בחודש אלול שנת תרס"ט

אביו ר' נחמיה

חמיו ר' אליהו נחום פרוש (מימין) עם גיסו ר' חיים לייב אוירבאך (משמאל) מייסד ישיבת שער השמים

לאביו ר' נחמיה זצ"ל אשר היה מבני היישוב הישן בעיר העתיקה. כבר בילדותו היה מתמיד גדול, ואמו שאבה מלוא חפניים נחת מלימודו, כאשר היה יושב וחוזר על תלמודו בקול רם בבית הכנסת שהיה מתחת לביתו, וכשהיה נחלש היתה אמו קוראת ומעוררת אותו: 'וועלוול, וועלוול, לא שומעים'...

בצעירותו למד ב'עץ חיים' בחברותא עם הגאון רבי שלמה זלמן אוירבאך, כאשר שניהם נחשבו למצטייני השיעור והיו היחידים שקיבלו 'תעודה מוזהבת', תעודה מיוחדת שניתנה רק למי שנבחן על כל המסכת כולה ישר והפוך.

כאשר עלה הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל מסלוצק לארץ ישראל היה רעש גדול בירושלים, תלו כרזות בנוסח 'ארי עלה מבבל', והזמינוהו לכהן כראש הישיבה. בעת שמסר את שיעורו העמוק קם אבי ז"ל שהיה אז בחור צעיר ושאל בתמימות: כיצד מסתדר חידוש זה עם התוספות במקום פלוני? הרי לא זו בלבד שהתוספות אומר אחרת, אלא שלפי המהלך של ראש הישיבה קושיית התוספות אינה מתחילה כלל...

בחורים ותיקים ומגידי שיעורים שהיו גדולי תורה בפני עצמם התלחשו ושאלו: מיהו בחור ירושלמי הנועז הזה אשר מפריע לראש הישיבה באמצע שיעורו? הלא מן הסתם חשב כבר ראש הישיבה גם על קושייה זו! אלא שרבי איסר זלמן זצ"ל לרוב ענוותנותו וגדלותו חשב מעט והשיב: אכן כך, הבחור צודק והחשבון בסוגיא איננו מסתדר; ומיד קטע את שיעורו וירד מן הבימה ואמר "צריך להתחיל ללמוד"...

את הסיפור הזה אבינו מעולם לא סיפר, וזה נודע לנו מפי הגאון ר' שלמה זלמן אוירבך זצ"ל שסיפר זאת לבן אחי ר' יצחק חשין שלמד אצלו בישיבת קול תורה, ואז שח לפניו ואמר לו אתה לא יודע מי היה הסבא שלך אני אספר לך מה הוא היה.

המשגיחים בישיבה היו הצדיק ר' אריה לוין וכן סבי ר' אליהו נחום פרוש שהיה ממקימי העדה החרדית. לימים חפצו שניהם לקחת את אבי לחתן בשל הצטיינותו והתמדתו, אלא שר' אליהו נחום הוא שהקדים וזכה בו. אמנם ר' אריה זצ"ל זכה אף הוא כידוע, שכן הוא לקח עבור בתו את הגרי"ש אלישיב זצ"ל...

חתונתו של אבי התקיימה בעיר העתיקה בשנת תרפ"ח לערך, החופה נערכה ביום שישי כפי שהיה נהוג אז, וסעודת המצווה והריקודים היו בליל שבת קודש, בשמחה גדולה ועצומה אשר לא ניתן לתאר.

אחרי החתונה עבר אבא להתגורר ליד בית חמיו שבשכונת שערי חסד, השכונה אשר אבי חמיו ר' שלמה זלמן פרוש ז"ל היה מבוניה ומייסדיה, ובאותה תקופה ככל הנראה נכנס גם ללימוד הקבלה. הוא למד את תורת הנסתר בעיר העתיקה אצל הרב מפודהייץ, וכמדומה גם רבי שלמה ווקסלער זצ"ל למד שם עימו.

אחי ר' אברהם נ"י מספר שכשהיה בחור צעיר נכנס פעם לבית מדרשנו שבשכונת מאה שערים, ורבי אלחנן ספקטור קם בפניו. שאלו אחי מה זה ועל מה זה, ואמר לו רבי אלחנן: הלא אתה הוא בנו של ר' וועלוול חשין אשר למד קבלה אצל הרב מפודהייץ, הוא היה גאון עולם ושר בית הזוהר, ומפאת

קירבו לרבינו. רבי שמואל הורביץ (באיבות גב)

אבי אמר לי בפירוש שהתקרבותו לברסלב היתה על ידי החסיד הגדול רבי שמואל הורביץ זצ"ל, הוא שהכניס בעצמותיו דיבורים קדושים והאיר בו לראשונה את דרכו של רבינו הק'. ר' שמואל היה יושב בהיכל ישיבת 'עץ חיים' ומדבר עם הלומדים דיבורי יראת שמים ועבודת ה', ובתוכם היה גם אבי אשר דיבורים אלה היו כשמן בעצמותיו

כבודו קם אני בפניך...

הרב ישראל יצחק משי זהב, שהיה מזקני הצדיקים הנסתרים ובקי גדול בהחכמה של קריאה בכף היד והפרצוף, הביע בפני לפני שנים רבות בשמחת בר המצווה של נינו של ר' ישראל יצחק, את כאבו על ידיעותיו בחכמה זו, מפני שבאמצעותה ראה דברים לא טובים על אנשים, ואמר בדמעות ממש: מה היה חסר לי לדעת את זה? אמנם כששאלתיו על אבי זצ"ל נתמלא שמחה באחת, וכשחיוך רחב נסוך על פניו אמר לי: אביך הוא ירא שמים "אהערלאכער מאן"...

האמת היא שהגדרה פשוטה זו היא גם המדוייקת ביותר, שכן זה ממש מה שהיה אבי, ירא שמים ועניו, כאשר ברור כי מתוך שתי התכונות התרומיות הללו, יראת שמים וענווה, מהן נובעות כל פעולותיו הכבירות בעבודת השם, בקירוב רחוקים ובהרבצת תורה, שהרי אדם הירא את ה' ואינו חושב כלל על עצמו - חזקה עליו שיחפש בכל עת ובכל שעה כיצד להרבות כבוד שמים בעולם.

כיצד התקרב לדרכו של רבינו הק'?

אבי אמר לי בפירוש שהתקרבותו לברסלב היתה על ידי החסיד הגדול רבי שמואל הורביץ זצ"ל, הוא שהכניס בעצמותיו דיבורים קדושים והאיר בו לראשונה את דרכו של רבינו הק'. ר' שמואל היה יושב בהיכל ישיבת 'עץ חיים' ומדבר עם הלומדים דיבורי יראת שמים ועבודת ה', ובתוכם היה גם אבי אשר דיבורים אלה היו כשמן בעצמותיו.

לאחר זמן מה לקח ר' שמואל את הבחורים והאברכים שהתקבצו סביבו אל ידיד נפשו החסיד ר' אלתר בן ציון קרוסקופ ז"ל, שם ספגו עוד דיבורים קדושים והתוודעו ביתר שאת לדרכם ולהנהגותיהם של חסידי ברסלב. אבא היה נוהג לומר על ר' אלתר בן ציון ז"ל, כי בשעה שהיה רק פותח את פיו היה נוטף ממנו דבש...

כשהתקרב לרבינו הוא נתקל בהתנגדות?

ר' שלום אייזן, מגדולי מורי ההוראה שבירושלים, שהיה בן גילו של אבי והשתייך לחבורתו ב'עץ חיים' סיפר לי כי אבי היה ידוע כחכם ופיקח באופן יוצא מגדר הרגיל, וכי אישיותו היתה כזו של מנהיג, כך שעם זאת שההשתייכות לברסלב היתה באותם זמנים מבוזה באופן כללי, והיו כאלה שאמרו על חסידי ברסלב שהם אינם מן הישוב וכיוצא בזה, על אבי לא היה ניתן לומר כן, שכן כולם הכירו כאמור בגדלותו ובמעלתו.

דבר זה גרם לחשש אמיתי מפני האפשרות שאבי וחבריו יסחפו אחריהם בחורים ואברכים רבים נוספים, והיות שידעו עד כמה הוא זהיר חזק במצוות כיבוד אב ואם, החליטו כמה מבני הישיבה לעלות לאביו ולבקשו שיגזור עליו בגזירת כיבוד אב לעזוב את חסידות ברסלב. הם היו סבורים שמכיוון שהתקרבותו היתה עדיין בשלביה הראשונים, אם יגזור עליו אביו כך הוא בוודאי ישמע בקולו.

כך אכן עשו, וסבי ז"ל הבטיח להם ככל מבוקשם, אלא שבחלוף הזמן ראו שדבר איננו קורה וכי אבי ממשיך בשלו כתמול שלשום. הם חזרו ובאו בשאלתם פעם ופעמיים נוספות, עד שענה ואמר להם סבי כדברים האלה: אומר לכם את האמת, בכוונתי למלא את רצונכם, ובכל פעם

ר' דעלועל בשנות העמידה

עם ר' לוי יצחק בגדר, מאחור - ר' שמשון ברגשטיין, מימין - ראש ישיבת פוניבז' ר' שמואל רוזובסקי

ממתין אני שיבוא בני על מנת שאגזור עליו כפי שהבטחתי, אלא שבבואו לביקור נכנס הוא תמיד בשמחה עצומה המשיבה את הנפש, משמח אותי ואת רעייתי בכאלה ניגונים וריקודים ומחייה את הבית כולו, עד שאינני מסוגל לומר לו דבר מפאת החשש לקלקל את השמחה ולהשביתה...

חשוב לציין כי סבי התכוון בוודאי בתמימות לטובתו של אבא, היות שסיפרו לו עד כמה גדולה הסכנה בהתקרבות לחסידות משונה זו וכיוצא בזה, אך אחר כך כעבור זמן כשראה כיצד כל השינוי והמעלה העליונה שחל באבי לטובה, גברה הערכתו אליו עשרת מונים, עד כדי שרכש עבור הורי בלבד חלקת קבר בסמוך לזו שלו ושל רעייתו, כי חפץ להיות קבור לידו.

ממעשה זה אנו למדים לימוד נורא לאמיתה של תורה במעלת השמחה, שכן אם אכן היה עולה בידו של סבי לגזור עליו כאמור אינני יודע אם היה אבא עומד במניעה כה קשה, אלא שהשמחה בה היה שרוי כתוצאה מהתקרבותו לרבינו הק', ואשר אותה השפיע לטובביו - היא שהצילה למעשה את אותה התקרבות, והיא שסייעה בידו להוסיף וללכת בדרך רבינו הק'.

תור הזהב בשערי חסד

איך היתה האווירה וההנהגה של חסידי ברסלב באותה תקופה, ושל אביכם בפרט?

אחרי התקרבותו היה אבי דמות מופת ומושא הערכה עבור כל המקורבים שבאו אחריו, ביניהם ר' שמואל שפירא, ר' משה רוזנטל, האחים ר' נחום יצחק ור' צבי פסח פראנק, ר' העשיל פרנקל, ועוד רבים.

זכור לטובה גם חמיו ר' אליהו נחום ז"ל, אשר לא מנע מאבי כלל את ההתקרבות לרבינו, ולאחר מכן אף תמך בבניית בית הכנסת ברסלב בשכונתו שערי חסד. היה זה לא יותר מאשר צריף העשוי מפח, אך הוא האיר לכל סביבותיו, ורק שנים לאחר מכן, בימי בחרותינו, עסק אבי לבנות את בית הכנסת מחדש בקירות בטון וגג ראוי.

ביום שמחת תורה היו מסיימים את ההקפות בבית הכנסת ברסלב זמן רב אחרי כל שאר בתי הכנסיות שבאיזור, בסביבות שתים בצהריים, ועם זאת שהציבור לא היה גדול, אולי עשרים וחמישה או שלושים איש, הרי שהריקודים לא פסקו כל אותן שעות, היו רוקדים בכזו מין דביקות שקשה לתאר, וזכורני כי אף ר' משה יהושע לנדא, מתלמידיו המובהקים של החזון איש, היה בא לרקוד שם, וכך גם ר' דן סגל בבחרותו. למחרת ביום שמחת תורה היה אבא שעלה ל'חתן תורה' מביא קוגל, והיה מאריך בניגוני הלל והודאה.

בין מתפללי בית הכנסת ניתן למנות עוד רבים וטובים מעובדי ה' ונקיי הדעת שבירושלים, כמו ר' יום טוב זלוטניק, ר' אברהם מרגליות, ר' העשיל פרנקל, ועוד.

אלו תכונות אפיינו את האבא?

אבא היה בעל בכי גדול. היה לו בן בשם יוסף שמעון אשר נפטר בקטנותו, בגיל שנה וחצי, בעקבות דלקת ריאות, ור' משה בורשטיין שהיה עימו באותה שעה סיפר שאבי היה אז בצום שלושה ימים רצופים. צערו על פטירת הילד היה כה רב, עד ששלושים שנה לאחר מכן כשאחי ר' צבי הגיע לשערי חסד ונכנס לבית הכנסת ברסלב ראה את אבי מזיל דמעות כמים ורץ לאמי בבהלה ואמר לה שאבא בוכה מאוד, היא הרגיעה אותו ואמרה לו אתה לא יודע שהיום היארצייט של יוסף שמעון?...

יכולתו זו לבכות בדמעות בקרב רבים מבלי לחוש כלל למה יאמרו הבריות היתה ייחודית, והיה ניתן להבחין בה גם בכל עת

שהיה מתפלל על כלל ישראל ועל צרותיהם. יום תשעה באב בפרט היה עבורו יום של בכיות בלתי פוסקות. הרגשתו בעניין חורבן בית המקדש היתה חזקה ומוחשית, ויכולנו לחוש זאת היטב כאשר היה לומד עמנו את מדרשי החורבן.

אמי אמרה לי פעם אתה לא יודע איזה אבא צדיק יש לך, וסיפרה לי שאחרי התקרבותו לברסלב החל אבא לקום בחצות הלילה, והיה מתיישב על הארץ ליד מיטתו ואומר תיקון חצות. היות שבדירתם היה אך מטבח וחדר גדול אחד אשר בעברו השני היתה מיטתה של אמי, ועם כל רצונה לתמוך בו בעבודת הקודש, מכל מקום אמירתו היתה בבכיות כה נוראות עד שלא היתה מסוגלת לסבול זאת, והתחננה לפניו שילך לערוך את התיקון בבית הכנסת של ברסלב..

עבודה זו של קימת חצות היתה כה יקרה בעיניו, וכמו רבים מחסידי ברסלב עשה כל טצדקי על מנת שלא להפסיד ולו לילה אחד, וביקש מאנ"ש שגרו בסמוך שיעירוהו. אמנם סיפר לי אחד שהיה בא בכל לילה ודופק על דלתו, שבכל פעם כשבא להעירו הוא כבר היה ניעור. גם דרכו בעניין הקימה היתה על דרך "בתחבולות תעשה לך מלחמה", שכאשר היה מגיע חצות הלילה היה מפיל עצמו מן המיטה לארץ, שהרי מהארץ קל יותר לקום...

סיפר לי אחד אשר שהה עם אבי במירון, שלפני השינה הכין אבא לעצמו שתי קערות, האחת מלאה במים והשניה ריקה, וביקש שיעוררהו בחצות, ואם לא יצליח לקום שיעוררהו לפנות בוקר, ואם לא יצליח גם אז - שיעירוהו על כל פנים לפני סוף זמן קריאת שמע. אז עלה על יצועו, ובכל שעה או מחצית השעה התעורר ונטל ידיו ושאל אם כבר הגיע זמן חצות, וכששמע שעדיין מוקדם שב לישון, עד שבחצות ניעור מעצמו וקם ממיטתו.

הזכרתם את מירון. היו מקומות קדושים נוספים אליהם הרבה ללכת?

אבא הרבה ללכת לקבר דוד המלך ולומר שם תיקון חצות כדרכו, ואחר כך היו הוא וחבריו הולכים לכותל המערבי. בחג השבועות היינו הולכים אני וכל אחי יחד

ידידות עמוקה היתה לו עם החסיד ר' יונה לבל ז"ל, ידידות רוחנית מן המעלה הראשונה חברות אמתית ואהבת צרופה שאינה תלויה בדבר, רק על עבודת ה' צרופה באש הקודש אשר בערה בהם, הם היו הולכים פעמים רבות יחדיו להתבודד במערת צדקיהו. לא אשכח לעולם את בכיותיו של אבא באותו ערב שבת קודש בו שמע על פטירתו של ר' יונה לבל, הוא בכה שעות רצופות מבלי יכולת להירגע, ולא בכה באופן כזה על שום אדם אחר. אחרים הכירו את ר' יונה כאדם פשוט המוכר ביצים ושמן, אך אבי ידע היטב את מעלתו והכיר מקרוב את עבודותיו המופלאות

עימו לקבר דוד, ובמוצאי יום טוב היינו עושים שם קידוש לבנה על הגג, ומסיימים בשירת 'דוד מלך ישראל חי וקיים'.

היתה דרכו לנסוע למירון שלוש פעמים בשנה: לשבת שלפני אמירת הסליחות, לשבת חנוכה, וכמובן לל"ג בעומר.

מי בעיקר היו חבריו באותה תקופה?

באופן מיוחד ראויה לציון את ידידותו העמוקה עם החסיד ר' יונה לבל ז"ל, ידידות רוחנית מן המעלה הראשונה חברות אמתית ואהבת צרופה שאינה תלויה בדבר, רק על עבודת ה' צרופה באש הקודש אשר בערה בהם.

הם היו הולכים פעמים רבות יחדיו להתבודד במערת צדקיהו, ואבי סיפר שפעם אחת אבד ר' יונה בתוך המערה והנרות בפנים כבו, והיו צריכים לחפשו על

ר' הירש לייב ליפל

ר' יונה לבל

בשיחה עם ר' בירך רובינזון

ר' ועלוועל מוליך את בנו ר' צבי שיבלחט"א לחופה

ידי שקשרו חבל בתחילת המערה והלכו עימו אל תוך המערה, עד שמצאוהו.

בשיעוריו היה מספר כיצד היו הוא וחבריו הולכים במחילות שמתחת לעיר העתיקה, מקום בו ביקעו המים הנוטפים את האבנים וצמחו בו עצים, שם היו עובדים את ה' בתפילה והתבודדות. קולו היה חזק כשאגת ארי ממש, ור' הירש לייב ליפל היה אומר כי קולות כאלה ששמע מר' וועלוול במערת צדקיהו - לא שמע אפילו באומן, וכי כשהיה יוצא מן המערה לאחר התבודדות היו עיניו ספוגות דמעות.

לא אשכח לעולם את בכיותיו של אבא באותו ערב שבת קודש בו שמע על פטירתו של ר' יונה לבל, הוא בכה שעות רצופות מבלי יכולת להירגע, ולא בכה באופן כזה על שום אדם אחר. אחרים הכירו את ר' יונה כאדם פשוט המוכר ביצים ושמן, אך אבי ידע היטב את מעלתו והכיר מקרוב את עבודותיו המופלאות.

כשהגיע החסיד הגדול ר' לוי יצחק בנדר מאומן לארץ ישראל התחבר עימו אבי בידידות נפלאה. הוא היה מגיע משערי חסד עד השוהל במאה שערים לשמוע את תפילתו של ר' לוי יצחק גם באמצע השנה, ואין צריך לומר שבראש השנה וגם ביום הכיפורים היה הולך רגלי להתפלל עם אנשי שלומינו עוד לפני ימי השוהל, כשהיה הקיבוץ ב'חיי עולם'. רבים תיארו את מראהו בליל ראש השנה, כשבאו לאחל לו 'לשנה טובה תכתב ותחתם', שהיה כמראה מלאך אלקים, ועיניו רחוצות בדמעות.

שמענו רבות על כהונתו כגבאי צדקה וחסד.

עבודתו של אבא בתחום הצדקה והחזקת התורה היתה יוצאת מגדר הרגיל, הוא היה נאמן גדול ובעל כושר שכנוע, ונתנו לו סכומים הגונים מפני שסמכו עליו שיחלק את הכסף ביושר ובתבונה. אחרי פטירתו מצאנו אצלו מחברות עוד מימי המנדט הבריטי, עם רשימות הכוללות כל פרוטה שקיבל וכל מה שנתן.

באותם זמנים היתה בירושלים חבורה של עובדי ה', בהם ר' שמואל שפירא, ר' שמואל צ'צ'ק, ר' הירש לייב ליפל, ר' משה רוזנטל, ר' נחום יצחק פראנק ועוד, ואבי הוא זה שכיתת רגליו עבורם כדי שיוכלו לשבת על התורה ועל העבודה. לימים למד ר' הירש לייב עם אחי ר' אברהם שיבלחט"א ליקוטי הלכות, ואמר שעושה כן מתוך הכרת הטוב לאבי שהחזיקו והחיה את נפשו בבואו מאומן לארץ ישראל.

בשנת תשל"ז בערך פגש אותי ר' יעקב מלמד בבית הכנסת של שיכון אוריאל בסנהדריה, הוא כבר היה זקן מופלג ואחרי תפילת מנחה הוא פנה אלי ואמר לי בלשון הזה: "יונגער מאן איך ויל דיר עפעס זאגן ווען נישט דיין טאטא ואלט גארנישט גיווען פון ברסלב" (=אברך אני רוצה לומר לך דבר, אם לא אביך - לא היה נשאר דבר מברסלב). השתוממתי ואמרתי לו ר' יעקב אתם אומרים דבר מופלא שכזה שאף אחד לא יאמין, תסביר לי את עצמך. ואז הוא אמר: אסור לי לומר אבל תדע שהיה איזה יהודי זקן יענקל מלמד שאמר לך זאת.

לאחר מכן חשבתי והגעתי למסקנה שהסיבה היתה שאבא דאג לכל עובדי ה' של ברסלב שיהיה להם כסף בבית ויוכלו להמשיך בעבודת ה'.

בתקופה מאוחרת יותר דאג להכניס לישיבת שער השמים את האברכים הרה"ח ר' יעקב מאיר שכטר והרה"ח ר' משה קרמר שיחיו, יחד עם עוד ששה מאנ"ש שהיו אז מקורבים חדשים. ראש הישיבה ר' דוד אוירבאך ז"ל נמנע בתחילה לקבלם בטענה כי אין לו כסף להחזיקם, אך אבי הבטיחו כי הוא ידאג לכך. באותה תקופה כבר היה מוסר שיעורים ברחבי הארץ, ואחרי כל שיעור הכריז: רבותי, אנו עורכים מגבית עבור ישיבת שער השמים. הכספים שגיים באופן זה הספיקו לא רק להחזקת האברכים הנזכרים, אלא אף לשאר צרכי הישיבה, עד שאחרי שנים אמר לי ר' דוד בפירוש: לולי אביך - הייתי נאלץ לסגור את הישיבה.

בערוב ימיו כשהיה מבוגר ונחלש מאוד, בשלב מסויים היה נראה שהוא עומד לאבד את הכרתו, והיות שחשתי שהמצב מסוכן ביקשתי לקחת אותו לבית החולים הדסה עין כרם, אך כששמע זאת אמר שאיננו מוכן ללכת בשום אופן עד שאקרא לר' דוד אוירבאך. התקשרתי לר' דוד וביקשתי ממנו שיבוא, וכשאמר שאינו יכול השבתי לו שזהו פיקוח נפש, וכי הוא מוכרח לבוא. הוא לקח מונית והגיע מיד, ואבי אמר לו שהיות שיתכן שנשאר אצלו ממון שקיבל בשביל ישיבת שער השמים, על כן הוא נותן לו כעת אלף דולר, ומבקש שר' דוד יאמר בפה מלא כי הוא מוחל לו מחילה גמורה ומוחלטת שאינה ניתנת לשינוי וערעור כלל וכלל, ור' דוד אכן נענה ואמר לו הריני מוחל.

אחרי הדברים האלה התאושש אבא לקום ורקד מעט יחד עם ר' דוד, ומיד נסעתי עימו לבית החולים. בבדיקות מצאו אצלו הרופאים בעיה שלא היו מודעים לקיומה, למחרת השתילו בו קוצב לב, ובזכות זה הוא חי שנה נוספת. אמנם ר' דוד נפטר בסוף אותו החודש, ונמצא שמה שחשבנו תחילה, שאבא רוצה להסתדר עימו לפני פטירתו שלו, התברר לנו למפרע שהוא רצה לעשות כך לפני פטירת ר' דוד עצמו. כשבאתי לנחם את הגאון ר' שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל על פטירת אחיו ר' דוד, הוא הרבה לחקור אותי על כל פרטיו של מעשה זה, והתפעל עד למאוד מתחושתו החזקה של אבי אשר התבררה כאמור כנכונה ומוצדקת.

יפוצו מעיינותיך חוצה

כיצד החל לעסוק בקירוב רחוקים?

גם לתחום של הפצת תורה וקירוב הרחוקים נכנס אבי על ידי החסיד הגדול ר' שמואל הורביץ ז"ל. ר' שמואל היה מוסר שיעור קבוע, בבית הכנסת 'אהבת חיים' בשכונת בית ישראל, ובשנת ת"ש לערך היתה תקופה בה נבצר ממנו לומר את השיעור, וביקש מאבי למלא את מקומו. אבא הסכים ונכנס לעניין במלוא העוצמה כדרכו, והיות שהבחין שמרבית השומעים הינם מבני עדות המזרח, היה מוסר את השיעור בהברה ספרדית. לאחר שהתפנה ר' שמואל וביקש לשוב לשיעורו כבתחילה, אמרו לו משתתפי השיעור כי הם מעדיפים שיישאר 'רבי וועלוול' בתפקיד זה, שכן אותו הם מבינים טוב יותר, ור' שמואל בענוותנותו ענה ואמר אדרבה ואדרבה...

נמצא איפוא כאמור שלר' שמואל הורביץ עומדת זכות כפולה ומכופלת בחסד אשר עשה עם אבי, בתחילה קירבו לאורו ולדרכו של רבינו הק', ובשנית הכניסו לעבודת הקירוב וההפצה.

כפי שהזכרנו, יראת השמים הטהורה אשר בערה בו היא שהביאה את אבא לכך שלא יוכל לעסוק רק בעצמו ובעבודותיו, ושיתמסר כל כולו להאיר לבבות ולקרב נפשות לאביהם שבשמים. אמירת השיעורים השונים היתה עבורו קודש קודשים, והוא מסר נפשו על כך כפשוטו ממש, גם כשהיה חולה ואפילו כשהיה מאושפז בבית החולים היה יוצא במסירות נפש למסור את שיעוריו. הוא העדיף ללכת ברגל גם מתוך מכאובים וייסורים ולא נתן שייקחוהו, כי חפץ לזכות במצווה זו בשלימות. לא היה ניתן להתווכח עימו על כך, כי היה נראה בחוש שאם לא ימסור את השיעור ירגיש גרוע עוד יותר.

אחד מנכדיו ערך ברית מילה בשבת קודש, וכיבדו בסנדקאות. אבא הלך ברגל משערי חסד לגבעת שאול, שם התקיימה הברית, אך כשחזר אמר: אילו הייתי יודע שאראה כל כך הרבה חילול שבת בדרכי - לא הייתי הולך. אמנם כל זה היה דווקא על הכיבוד שקיבל להיות סנדק, אבל כלפי שיעורי התורה שמסר בשבת ב'אהבת חיים'

בשיעוריו היה מספר כיצד היו הוא הולכים במחילות שמתחת לעיר העתיקה, מקום בו ביקעו המים הנוטפים את האבנים וצמחו בו עצים, שם היו עובדים את ה' בתפילה והתבודדות. קולו היה חזק כשאגת ארי ממש, ור' הירש לייב ליפל היה אומר כי קולות כאלה ששמע מר' וועלוול במערת צדקיהו - לא שמע אפילו באומן

לא אמר כך מעולם, והגם שמן הסתם היה קשה בעיניו באותה מידה לראות חילול שבת, אך כאשר היה מדובר בזיכוי הרבים ובכבוד שמים - היה מוכן לסבול הכל.

כשישבנו שבעה הגיע לנחם אותנו אחד מגדולי הרבנים הספרדים ז"ל, וסיפר שפעם ראה את אבינו הולך בעיר בית שמש למסור שיעור כאשר הוא מגובס בשתי רגליו. אמר לו אותו רב: הלא כתוב "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם"! השיבו אבא: רק לי יש נשמה? וכי אלה שהולך אני לקרבם ואשר מוטל עלי לעוררם, הם אינם נשמות קדושות?...

אחי ר' צבי שליט"א סיפר אז לאותו רב ז"ל כי אמר פעם לאבינו בהלצה: מה חבל שאינני מבני עדות המזרח, שאילו היה כך הייתי בוודאי זוכה שתדבר עימי יותר. נענה כנגדו אבא בפיקחותו והשיב: אכן כך הוא, אך מה ביכולתי לעשות שאינך כזה...

בפעם אחרת שאלתי אותו באופן אחר: מדוע עוסק הנך דווקא בקירוב אחינו הספרדים, ומה פשעם של האשכנזים שאינך מקדיש גם עבורם מזמנך וממרצך? והשיב: הרי כתוב בזוהר הקדוש (תצוה דף קפו:) 'זכאה מאן דמליל על אודנין דשמעין' - אשרי חלקו של מי שדבריו נופלים על אזניים שומעות ומקשיבות (וראה ליקוטי מוהר"ן ח"א סי' ס), והנה בני ספרד, גם אלו שהציונים הצליחו לקלקלם במידה כזו או אחרת, מכל מקום כשיפגשו ברב ינשקו את ידו, ואם הוא שבת קודש יחביאו על כל פנים את הסיגריה. הם שמרו על אמונה תמימה בה' ועל אמונת חכמים, ולכן נותרו בגדר של 'אודנין דשמעין' אשר ניתן כאמור להשפיע להם ולקרבם.

אנו יודעים כי גם אתם, בניו, עוסקים באופן כזה או אחר בתחום של הרבצת תורה וקירוב רחוקים. האם הוא עודד אתכם או הורה לכם לעסוק בזה?

בקירוב לבבות לאביהם שבשמים

ופרשתי בפניו את הספק, ולאחר כעשר דקות של דיון הוא אמר: אחרי הכל, אבא הוא אבא; תלך למסור את השיעור, ומיד כשיבריא אביך תשוב ללמוד. אותם תשעה שבועות היו טבילת האש הראשונה וחיזוק עבורי להמשיך בדרכו של אבי ולמסור שיעורים לרבים.

משמשו ונושא כליו של אבי במשך עשרות שנים היה ר' יוסף נרגאון ז"ל. הוא היה דבוק בו כל כך, עד שבאותו זמן שאבי נכנס לבית החולים בפעם האחרונה, התאשפז גם הוא, ונפטר שבוע אחד אחרי אבי. ביקשו ממני להספידו, ולאור עובדה בולטת זו אמרתי שהוא בוודאי הולך כעת לשמש את אבי למעלה בשמים כשם שנהג כאן בארץ.

היו תקופות בהן אבי לא חש בטוב, ואני התרשלתי מעט במילוי רצונו למלא את מקומו. ר' יוסף שידע עד כמה אמירת השיעורים היתה חשובה בעיני אבי, הוא שסחב אותי ודירבן אותי להגיע לשיעור, כאשר מזדעק ומוחה בידי ואומר: האינך מתבייש? אביך חולה ואתה מותיר את משתתפי השיעור בגפם?

ר' שלמה השיך לאבקשה

בחתונת בנו יבלחט"א ר' צבי

השיעור התקיים בבית הכנסת בית אהרן בירושלים והציבור היה גדול, כאשר בעלי תשובה ומתחזקים מכל רחבי הארץ היו מגיעים אליו בקביעות. היום ב"ה קיימים ארגונים וישיבות רבות לבעלי תשובה, אך באותן שנים היה אבא בין הבודדים שעסקו בקירוב, כך שניתן לומר שמאות ואלפים ללא הגזמה שיחרו במהלך השנים לפתחו ושתו בצמא את דבריו.

מה היו הנושאים עליהם דיבר בשיעוריו?

עיקר דיבוריו ופעולותיו של אבא היו בנושא של הקדושה ושמירת הברית, והוא עשה ככל יכולתו ומעבר לה כדי לזכות אחרים בעניין זה. מרבית שיחותיו ושיעוריו סבבו סביב הנושא הזה, וכשהיה מדבר על כך היה ניתן לראות איך הקדושה בוערת בקרבו, עד שאנחנו, בניו, לא נזקקנו ליותר מפעם או פעמיים בהן רימז על עניין זה כדי להבין את גודל חשיבותו. פעם אמר לי בהתרגשות: שלומל'ה, אינך יודע איזו טובה עצומה גורם אתה לעצמך בכך שהנך הולך בכל יום למקווה; והרי מוהרנ"ת אמר בפירוש (כוכבי אור אנשי מוהר"ן אות לז): אם יש מקווה - יש תקווה (וראה ליקוטי הלכות הכשר כלים ד אות כ).

סיפר לי יהודי שהיה משומעי לקחו והיום הוא מכהן כרב ומו"ץ, שדבריו של אבי בדבר הצורך להתחתן מוקדם ולא לדחות את הנישואין נכנסו בעצמותיו, עד שגמר אומר בליבו שיסכים לשידוך הראשון שיציעו לו. כך אכן היה, ובזכות רצונו לקיים בתמימות את רצון ה' הקים בית לתפארת וחי חיים טובים ומאושרים.

הוא היה מדבר הרבה נגד המכשירים הטמאים, ופעם כשדיבר על כך בחולון בא אליו אחד שהתקרב וסיפר שהיו בביתו ארבעה מכשירים כאלה, והעלה את כולם לגנ ביתו וזרקם ושברם. בשעת מעשה צעקה לעברו אשתו: תשאיר לנו לפחות מכשיר אחד, ואמר לה: מהו ההבדל בין ארבע תועבות לתועבה אחת? תועבה היא תועבה! אבא היה חוזר על סיפור זה בכזו שמחה...

עם כל זה שעסק ללא ליאות בקירוב והיה גדוש באהבת ישראל, כאשר היה צורך למחות ביד מחללי שם שמים ולקנא לדבר ה' - היה הוא ראש וראשון לכך. במיוחד דיבר בחריפות נגד תנועת המזרחי, וזכורני שפעם אחת הם עשו בקרבת מקום לביתו פעילות מעורבת רח"ל, והוא הלך וצעק במחאה על כך עד שקיבל מכות.

גם בשיעוריו הרבה לדבר ולדרבן את השומעים לשלוח את ילדיהם רק למוסדות של החרדים לדבר ה' וללא שום תערובת, ואף שבין השומעים היו כאלה שהשתייכו לאותו ציבור 'לאומי', לא חשש לומר שמי שלא יעשה כדבריו יסבול וכו'. דיבוריו היו כה כנים והיה ניכר שהם נובעים ממקור טהור, וכבר אמרו חז"ל כי ירא שמים דבריו נשמעים (ראה ברכות ו:), ועל כן רבים מהם הושפעו מן הדברים והשתנו ללא הכר, עד שדרך חייהם הקודמת היתה מאוסה בעיניהם בזכותו.

ניתן לומר במידה רבה כי לא זו בלבד שעודד אותנו לכך, אבא אף לא הותיר בידינו ברירה אם לעסוק בזה אם לאו. בשנה הראשונה שלי בישיבת מיר נפל אבי למשכב והיה צריך לעבור כמדומה ניתוח בכליות. הוא רצה בכל מאודו שהשיעורים שהיה מוסר בישיבת ברסלב בני ברק לא ייפסקו, וביקש ממני להחליפו באמירת השיעור למשך כתשעה שבועות.

ניסיתי להתנגד ולומר לו שזה לא בשבילי וכי מוטל עלי כעת להצליח בלימודי בישיבה, אך דבר לא עזר והוא הוסיף להפציר בי שאלך למסור את השיעור, אף שבתחילה יהיה לי קשה. בצר לי נכנסתי לראש הישיבה ר' חיים שמואלביץ זצ"ל אביו ר' נחמיה ז"ל ציוה עליו לא להיות מעורב כלל בכל ענייני הפוליטיקה, וגם מצד עצמו הוא לא רצה שום קשר עם המדינה ועם מוסדותיה. פעם הגיע אליו אחד העסקנים עם צ'ק בסכום גדול שהמדינה נותנת לרבנים וכדומה, והוא קרע את הצ'ק לגזרים, באמרו שאין רצונו ליהנות מזה.

פרט לעסק קירוב הרחוקים האם עסק בהרבצת תורה?

תקופה מסויימת כיהן אבא כמגיד שיעור בישיבת 'כנסת בני הגולה' בקטמון. ישיבה זו הוקמה עבור בחורים שהגיעו מאירופה אחרי השואה, רבים מהם עברו שבעה מיני גיהנום עלי אדמות, ואבי היה מחזק אותם. ר' אברהם אוירבאך שהוא כיום ראש ישיבה בקרלין, אמר לי: דע שאת יראת השמים שלי קיבלתי מאביך כשלמדתי אצלו ב'כנסת בני הגולה'.

בתקופה מוקדמת מאד שימש כמלמד בת"ת 'תורה ויראה' לילדים בגיל 12 - 13, ופרט לתורה שהרביץ בהם היה מדבר הרבה דיבורי קדושה ויראת שמים. סיפר לי ר' אברהם בידרמן, בנו של הרבי ר' משה מרדכי מלעלוב, כשבא לנחם אותנו בימי השבעה על האבא, שהוא למד בת"ת 'חיי עולם', אך כשהגיע לגיל המתאים העבירו אביו למשך שנה אחת ל'תורה ויראה' כדי שילמד אצל אבי, וגם הוא מעיד ששנה זו היא שנטעה בליבו יראת שמים וקדושה למשך כל ימי חייו.

לאחר שנוסדה ישיבת ברסלב בבני ברק בשנת תש"ך, שימש בה אבי כמגיד שיעור, כאשר במשך כל השבוע היה ישן בישיבה, בליל שישי שב לירושלים למסור את השיעור הקבוע שלו, ורק לאחר מכן מאוחר בלילה היה שב לביתו, שם היתה מחכה לו אמי בסבלנות אין קץ, כך במשך אחת עשרה שנים תמימות. היא היתה "אשה גדולה" כמו שכתוב על השונמית (מלכים ב ד ח), ואכן בשבוע בו נפטר אבי קראו הפטרה זו על השונמית, אשר בעניין זה התחלתי את דברי ההספד שלי עליו.

את שיעורו בישיבה היה מתחיל מדי יום בחמש דקות לימוד של שמירת הלשון, ואחריהן עשר דקות נוספות בהן למדו

כשהגיע החסיד הגדול ר' לוי יצחק בנדר מאומן לארץ ישראל התהבר עימו אבי בידידות נפלאה. הוא היה מגיע משערי חסד עד השוהל במאה שערים לשמוע את תפילתו של ר' לוי יצחק גם באמצע השנה, ואין צריך לומר שבראש השנה וגם ביום הכיפורים היה הולך רגלי להתפלל עם אנשי שלומנו עוד לפני ימי השוהל, כשהיה הקיבוץ ב'חיי עולם'. רבים תיארו את מראהו בליל ראש השנה, כשבאו לאהל לו 'לשנה טובה תכתב ותחתם', שהיה כמראה מלאך אלקים, ועיניו דהוצות בדמעות

משנה ברורה. שמירת הדיבור היתה אצלו במעלה עליונה, ולכן ראה לפתוח בעניין זה את הלימוד לבחורים.

מעולם לא שמעתיו מדבר דברים בטלים, ומכל שכן שהיה מתרחק כמטחוי קשת מכל צד נדנוד של לשון הרע. לא אשכח את זעמו ואת תוכחתו כששמע אותי מדבר פעם על אדם אחר, ומני אז היה ברור לי שבעניין זה לא שייך שיוותר אפילו כמלוא נימה.

הרה"ח ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א נקלע פעם לבני ברק בשעה מאוחרת וחיפש היכן לישון. הביאוהו לישיבת ברסלב ונתנו לו לישון באיזו מיטה, וסיפר לי אחר כך שלא היה מסוגל להירדם כל הלילה מריבוי הרהורי תשובה שתקפו אותו שם, ולא הבין מה קרה לו, עד שבבוקר נודע לו שהיא מיטתו של אבי, מיטה שלא הכירה שינה אחרי חצות הלילה...

בנוסף למסירת השיעור היה עוסק בישיבה ללא הפסק בעבודת ה', ישב מעוטר בטלית ובתפילין כל היום, היו באים ללמוד איתו מקורבים מישיבת פונוביז' ומישיבת חברון, ויש שבאו ללמוד עימו סתרי תורה, כאשר הוא מקרב את כל אחד מהם לפי דרכו והולך כנגד רוחו של כל אחד ואחד.

בתקופת שהותו בבני ברק היה מוסר שיעור בליקוטי מוהר"ן בכולל ברסלב, ותיבל אותו בדיבורי יראת שמים והתעוררות לרוב, כאשר גם משיעור זה צמחו בעלי תשובה לאין מספר.

אלפים ודבבות נשמות

מה חלקו בהקמת תנועת התשובה?

אבא עסק בקירוב רחוקים במשך ארבעים ושמונה שנים, במהלכן עשה אלפים רבים של בעלי תשובה, כאשר היו תקופות בהן סבבו אותו יותר מאלף בעלי תשובה ומקורבים, ומעולם לא חשב על כבוד עצמו, רק על כבוד שכינתו יתברך, למען שמו באהבה.

בתחילת הדרך הוא היה יחיד בדבר זה, כאשר המצב בארץ ישראל היה כזה שאיש לא חלם שניתן לעשות דבר מעין זה, הקלקול ופריצת חומות היהדות הלכו והתגברו, מערכות וזרועות השלטון היו בתוקף ולא היה נראה כלל שאפשר להתחיל ולעסוק בתיקון.

אמנם אבי היה אדם אמיץ לב ונועז, וכמו במעשה המתאר היטב את דמותו, כאשר הלך פעם עם חבריו להתבודד בשדה שהיה ליד שערי חסד, ולפתע ראה שהחברים בורחים. כששאל מה קרה אמרו לו שראו

שם נחש, והראו לו את מקום הנחש. בלי להתמהמה ניגש אבי אל הנחש ותפסו בראשו, וכולם הלכו להתבודד בשובה ונחת.

זו היתה כאמור מהותו ותמצית דמותו של האבא ר' וועלוול חשין, הוא מעולם לא נרתע ולא היסס להכנס אל תוך קשרי המלחמה, לאחוז באומץ לב אדיר בראש הנחש, לנצחו ולהמיתו, ובאמצעות התכונות הללו עלה בידו להנהיג ולסחוף אחריו רבים, בעוצמה, בהתלהבות ובחיות שאין כדוגמתן.

מי הם מתלמידיו שהתקרבו על ידו?

אחד מתלמידיו הרבים של אבי הוא הרב ראובן אלבז, ראש מוסדות 'אור החיים'. הוא היה בחור חרדי שהתגורר כמדומה בשיכון ד' בטבריה, כל חבריו הלכו לצבא, והוא ביקש עצה לנפשו כיצד לא ליפול כמותם. שמעו של הרב חשין מבני ברק הגיע לאזניו של ר' ראובן, הוא בא אליו לישיבת ברסלב וישב עימו כשלושה חודשים. אבא קירבו כדרכו באהבה ובסבלנות, דיבר עימו הרבה ואחר כך שלח אותו ללמוד בישיבת 'בית יוסף' בירושלים, אצל ר' בן ציון ברוק.

אני הייתי אז עדיין בחור בישיבת מיר, וביחד שמענו את השיעור של אבא כל שבוע, וזכורני פעם אחת שר' ראובן היה בשיעורו של אבי בבית הכנסת 'משכיל אל דל' מאחורי שטיבלאך בית ישראל, ואמר לי בהתלהבות: שלמה, בוא ונלך לעשות מהפכה בעולם! הרגעתי אותו והפצרתי בו לא למהר, רק ללכת במתינות; אך אחר כך הוא אכן עשה מהפכה של ממש וקירב אלפי בעלי תשובה...

בימי השבעה הגיע ר' ראובן אלבז לנחם אותנו, ואמר כלשון הזה: באותם שלושה חודשים ששהיתי אצל הרב חשין בבני ברק, הוא חיזק וחישל אותי כמו פלדה, ובזכותו קם דור שלם של בעלי תשובה.

כשהתחילה תנועת התשובה לצבור תאוצה, התקרב גם אדם מפורסם בשם אורי זוהר - היום כמובן הוא נודע בשם הרב אורי זוהר שליט"א, והיה שלב בהתקרבותו בו הגיע כבר להכרה שהתורה היא מן השמים, אך העובדה שאשתו עדיין מיאנה ללכת בדרכו היוותה מחסום עבורו ומנעה ממנו להתנהג לפי שעה כיהודי החרד לדבר ה'.

עיקר בעורר בזמנים הקשים ביותר של מהלחו לא נבע מהסבל הפיזי העצום, ואפילו לא מכך שנמנע ממנו באופן אישי לעסוק בעבודת ה' ובלימוד התורה שהיו משרש נפשו, רק מכך שאיננו מסוגל למסור שיעורים ולקרב נשמות נוספות. על זה לבד היתה תלונתו, וזו לבדה היתה בקשתו, שנתפלל עליו שיוכל לשוב לשיעוריו המרים כסדרם

ר' ועלוועל בכינוס של ת"ת 'תורה תמימה'

אמר לו ידידו ר' מנחם גרילק שהיה עימו בקשר: אורי, בוא עימי לבני ברק וארא לך אדם צדיק. הוא לא הבין מה רוצים ממנו וביקש שלא יבלבל לו את המוח, אך אחרי שר' מנחם לחץ עליו הסכים לבוא לשיעורו של אבי בכולל ברסלב ברחוב אלשיך.

אבי לא ידע כלל על המבקר החדש ועל זהותו ומסר כדרכו את השיעור, והנה אחרי השיעור הודה אורי לר' מנחם ואמר: אכן יהודי צדיק הוא זה, באיזו מתיקות ופשטות יורד הוא לנבכי נפשם של השומעים, וכיצד הוא מתייחס אליהם כמו אבא טוב.

חוויה זו גרמה לו לבוא שוב בשבוע שאחר כך, וגם אז התרשם מאוד מאבי, אך נותר בשלו, באשר שדעתה של אשתו עדיין לא הסכימה עם הדרך החדשה בה חשקה נפשו ללכת.

כשהגיע בפעם השלישית אמר אבי בתוך שיעורו: הנה מחר בלילה הוא יום הילולת האר"י הקדוש, ורבני ישיבת המקובלים 'שער השמים' נוסעים לקברו שבצפת. מי שזקוק לישועה יכתוב 'קוויטל', ובעזרת השם נתפלל עליו שם. כאשר שמע זאת אורי לקח פתק וכתב כך: תחינתי ובקשתי שתוסר ערלת לבב אשתי, ותקבל עליה עול תורה ומצוות, על החתום: אורי זוהר.

בשיעור שלאחר מכן הגיע שוב, ואחרי השיעור התיישב ליד אבי ושאלו: באיזו שעה היה הרב בקבר האר"י? ואבא השיב: גו, מה זה משנה, היינו שם והתפללנו על אשתך שתחזור בתשובה וה' יעזור, אולם ר' אורי התעקש ואמר אני חייב לדעת באיזו שעה הרב היה בקבר, אז אבא אמר לו: היינו שם עד השעה שתים בלילה, התפללנו על אשתך, וה' יעזור שתחזור בתשובה. ואז קפץ אורי זוהר ממקומו ואמר: אכן יש אלקים! שבועות וחודשים אנו מתווכחים ללא הפסקה, והנה באותו לילה בשעה שתים בדיוק היא קמה ואמרה: אני הולכת אתך. למחרת בבוקר הוא הופיע לעיני כל עם כיפה שחורה על הראש ועם ציציות בחוץ וזה גרם לקידוש ה' בכל הארץ.

זה היה כאמור המחסום האחרון בדרכו, באופן שראו היטב כי ה'מכה בפטיש' של התקרבותו ליהדות היה בזכות תפילתו של אבי ז"ל.

דבר זה גרם שבפעם החמישית שהגיע באו עימו אנשים נוספים, שכן בהיותו כאמור אדם ידוע ומפורסם היו רבים שרצו לראותו והתעניינו במעשיו, ובפעם השישית הגיעו רבים עוד יותר, עד שאבי הרגיש כי תופעה זו מפריעה למהלכו התקין של השיעור. הוא קרא לר' אורי ואמר לו: הנה אשתך כבר הולכת אחריך ב"ה, ואינך זקוק לי עוד, והיות שריבוי האנשים המגיעים יחד אתך מפריע לשיעור - אני מציע לך ללכת לדרכך, ומברך אותך שתצליח בה.

ר' אורי קיבל את הדברים ויצא, ואחר כך אמר לר' מנחם גרילק: כעת ערכו של הרב חשין עלה עוד יותר בעיני, שהרי בכמה וכמה מקומות רודפים אחרי ושמחים בבואי, כי מבקשים הם לעצמם את הכבוד להיות אלו שהחזירו בתשובה אדם מפורסם כמוני, ואילו הרב חשין הינו יהודי אמיתי שכל עניינו למסור את שיעורו ולקרב נשמות אבודות באשר הן, ורדיפת הכבוד היא ממנו והלאה.

גם במעשה זה רואים את טוהר דמותו ואת ענוותנותו של אבא זצ"ל, שהיה מוסר את נפשו כאמור על מסירת השיעורים אשר היו עבורו דם התמצית, וקירב כל יהודי באשר הוא, אבל ברגע שנוצרה ע"י הקירוב הפרעה והתגלע שיבוש - הוא לא השלים עימם ויהי מה.

והרי לא ניתן להבין זאת אם לא שהתכוון לאמת לאמיתה, שכן אם רק היה מתפשר ומבליג על ההפרעה שגרמה הגעתו של ר' אורי, היה מספר המשתתפים בשיעוריו גדל בוודאי משבוע לשבוע, ושמו היה מתגדל בעולם; אלא שהכבוד לא עניין אותו כאמור כלל וכלל, וכל מעייניו היו נתונים לגילוי כבוד השי"ת בעולם.

מעשה שהתפרסם בעבר מספר שפעם ראה ברחוב מודעה המבשרת על אחד משיעוריו, וכתובים בה אודותיו תארים מופלגים. הדבר חרה לו, והוא החל למחוק את התארים ואת השבחים, והנה הגיע אדם שלא הכירו ושאלו: מדוע מוחק הנך תארים אלה? השיבו אבי: אני מכיר את הרב הזה, האמן לי שהוא איננו כך כפי שהם כותבים...

כידוע מצודתו נפרסה ברחבי הארץ, מה תוכלו לספר מאותה תקופה?

לימין: **עומר בחדר 10 במירון.** נראים (מימין לשמאל) בנו ר' אהרן, בנו ר' שלמה, ר' ועלוועל זצ"ל, בנו ר' אברהם, ר' אפרים געלבנבאום

בשמחת פורים

אכן, עם התפתחות תנועת התשובה ופריחתה החל אבא לומר שיעורים במקומות נוספים בארץ, בהם פרדס כץ, אור יהודה, חולון, ושכונת התקווה שבתל אביב. בהקשר לכך אזכיר מעשה שהיה, שבאתי אליו ואמר לי: שלומל'ה, טוב שבאת, אני מחפש אותך באופן דחוף. שאלתיו מה קרה, ואמר בסגנונו הייחודי: יש תיקונים גדולים, אחיך ר' אהרן ארגן עבורי למסור שיעור בשכונת התקווה, מוקד הפשיעה בתל אביב לא פחות ולא יותר. תהיתי כיצד ומדוע השבתם למוטב של פושעי תל אביב נוגעת אלי, והסביר: השיעור הוא ביום ראשון, היום בו מתקיים שיעורי הקבוע בבית הכנסת אהבת חיים בירושלים, ואני צריך איפוא שתמסור שיעור זה במקומי.

כפי שכבר הזכרתי בעניין זה לא היה שייך לסרב לו, וקיבלתי עלי איפוא למסור את השיעור ב'אהבת חיים'. היה זה בי' בשבט, וזמן קצר לאחר מכן בחול המועד פסח הגיעה אלי הצעה אשר לא ציפיתי לה, לבוא למסור שיעור בישיבת טורדא, ישיבה ירושלמית מובחרת, בה זכיתי להעמיד מאות תלמידים במשך שש עשרה שנים.

או אז אמר לי אבי: התדע מדוע בחרו דווקא בך למשרה זו? אל נא תחשוב שלא היו מוכשרים ממך, אלא שבזכות שאמרת את השיעור במקומי, באופן שיכולתי כאמור לייסד שיעור נוסף במקום מרוחק - על כן גלגלו לידיך את הדבר הזה...

אמנם גם אחרי שנכנסתי לישיבת טורדא לא פסקתי מאמירת השיעור ב'אהבת חיים' עוד כשלוש שנים, למדנו גמרא שבת והספקנו עד דף ק"י.

מסירות הנפש שלו על קירוב רחוקים היתה כאמור ללא גבול, וככל שהדברים נגעו לאמירת השיעורים הוא לא השגיח על שום דבר. כך זכה לחולל מהפכה של ממש בכל אותם מקומות רחוקים ומנוכרים, ויעידו על כך משפחות של יראים ושלימים לאלפים ולרבבות אשר מקורן ויסודן באותם שיעורים.

סיפור מעניין בהקשר זה התרחש כאשר סיים אבא את שיעורו בחולון והיה צריך לנסוע לפרדס כץ, ולאחר מתלמידיו שם היה אופנוע עם 'סידה'. אמר לו אבי: קדימה, קפוץ על האופנוע ואני אכנס לסידה. התלמיד היה נבוך להסיע אדם כה מכובד בצורה כזו, הוא ניסה להניאו מכך ואמר לו: אבל כובעו של הרב עלול לעוף ברוח, אך אבא דחה זאת באומרו כי את הכובע יחזיק בידו, והעיקר שנגיע בזמן לשיעור...

איש האשכולות

פרט לעבודת הקירוב אודותיה הרחבתם, מהן הנקודות העיקריות עליהן ניתן להצביע

בריקוד בשמחת חתן וכלה. בצד שבאול בנו ר' שלמה (הילל)

בשמחת חתן וכלה

בכותל המערבי

בדמותו של האבא כעבד ה'?

אבא היה חזק עד מאוד בשמירת העיניים, והיו זמנים בהם היה הולך ברחוב כשהוא מרכיב משקפי שמש אשר מצידם הפנימי היו מכוסים בבוץ, כדי שלא יוכל לראות דבר. פעם אחת בהיותו בברית מילה בבית המדרש גור ראה אותו הבית ישראל מגור זצ"ל, ושאל את הסובבים: מי הוא זה האברך בעל העיניים היפות? - כאשר כוונתו לכך שעיניו היו טהורות ושמורות כאמור מכל דבר רע.

עם כל זה שעסק ללא ליאות בקירוב והיה נרדש באהבת ישראל, כאשר היה צורך למחות ביד מהללי שם שמים ולקנא לדבר ה' - היה הוא ראש וראשון לכך. במיוחד דיבר בחריפות נגד תנועת המזרחי, וזכרני שפעם אחת הם עשו בקרבת מקום לביתו פעילות מעורבת דת"ל, והוא הלך ודנעק במחאה על כך עד שקיבל מכות

דרכו היתה להרבות בתעניות, פעם הגיע לומר שיעור אחרי צום ואחי ר' אהרן אמר לו אבא תאכל בייגלאך לשבור את הצום. אבא סירב ואמר לו נחכה עד אחרי השיעור, באמרו שכאשר הוא שרוי בתענית שומעים את דבריו טוב יותר.

בכלל זה היו גם תעניות דיבור לרוב, וסיפר מקורבו ר' משה כהן שכשהיה אבא בתענית דיבור והיה רוצה לרמז שהוא מבקש כוס קפה, היה אומר את תיבות הפסוק (תהלים כז יד) "קוה אל ה'" - כי 'קאווע' באידיש פירושו קפה, אם היה חפץ בקפה חזק היה אומר "קוה אל ה' חזק".. וברצותו כוס נוספת אמר: "קוה אל ה', חזק ויאמץ ליבך - וקוה".. על משקל מאמר חז"ל שאמרו על פסוק זה (ילקוט שמות רמא): 'אם קיית ולא בא - חזור וקוה' (וראה ברכות לב:)...

נפש נקי וצדיק

ספרו נא על הנהגתו בימי מחלתו וקודם פטירתו.

אבא יצא את ארץ ישראל פעמיים, ובכל פעם היתה הנסיעה עבורו גלות קשה וממושכת. אחר כך חלה ברגליו, ואז נדר שלא יצא עוד מן הארץ. אחרי זמן מה החמיר מצבו, ודיברו עימו על האפשרות לנסוע לאמריקה ולטפל ברגליו באופן שיתרפא על הצד היותר טוב, אך מפאת נדרו לא הסכים לכך בשום אופן, על אף שהתחננו לפניו, ואפילו שסבל סבל רב על כך והיה צריך לעבור ניתוחים ומחמת זה לא היה יכול ללכת למקווה. ככל הנראה זוהי גם הסיבה שמנעה ממנו לנסוע לציון הקדוש באומן כשנפתחה הדרך בשנה האחרונה לחייו.

כשגזרו הרופאים שיש לכרות את כף רגלו של אבא, ואמרו שהיא כמעט ללא חיות כלל וסכנת נפשות להשאירה, היה חובש בשם יחיאל שהתקרב לאבי בבית החולים והחל לשוב בתשובה, והוא הכריז ואמר: מי שרוצה לכרות את רגלו של הרב חשין ייאלץ לעשות זאת על גופתי המתה. הוא היה מגיע שלוש פעמים ביום לטפל ברגל זו, שטף אותה היטב וחבשה, עד שאחרי תקופה קצרה החלה הרגל לרקום עור וגידים ולהתרפא בדרך נס, והרופאים נאלצו לסגת מעמדתם מלכרות אותה.

אני נזכר שכשהרופא במחלקה כעס למה מחזירים בתשובה את החובש, אחי ר' צבי שליט"א אמר לאותו רופא: ההבדל בינך לבין אבינו הוא שאתה מנתח ומרפא את רגליהם של בני האדם, ואילו אבא מראה להם להיכן עליהם ללכת ברגליהם.

בתוך תוקף חליו היה קשה עליו לאכול, וכדי שיהיה לו תיאבון היינו יושבים ומספרים לו על עוד יהודי שחזר בתשובה על ידי מקורביו. השמחה שלו בשמעו כדברים האלה היתה ללא גבול, וידענו כי רק על ידי שמחה זו ישוב תאבונו ויוכל לאכול.

עיקר צערו בזמנים הקשים ביותר של מחלתו לא נבע מהסבל הפיזי העצום, ואפילו לא מכך שנמנע ממנו באופן אישי לעסוק בעבודת ה' ובלימוד התורה שהיו משוש נפשו, רק מכך שאיננו מסוגל למסור שיעורים ולקרב נשמות נוספות. על זה לבד היתה תלונתו, חו לבדה היתה בקשתו, שנתפלל עליו שיוכל לשוב לשיעוריו תמידים כסדרם.

מה היתה צוואתו וחמשך דרכו?

אבינו ציווה שלא לכתוב אודותיו שום שבח או תואר של כבוד במצבתו, ואחי ר' צבי התווכח עימו שעל כל פנים יהיה כתוב שהיה מזכה הרבים, שהרי זה איננו שבח בעלמא, כי אם מציאות אשר אין להכחישה. לאחר פטירתו התייעצנו עם ר' לוי יצחק בנדר, והוחלט לכתוב על מצבתו נוסח קצר מן הקצר: 'מחסידי ברסלב, זיכה רבים במסירות נפש, ורבים השיב מעוון'.

בימי השבעה בא אחד מגדולי רבני ספרד זצ"ל לנחם אותנו. הוא סיפר כיצד הוא סובב בעצרות המונים אשר בסופן מכריזים "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ואנשים ללא כיפה לראשם מזילים דמעות. כל זה, אמר, הוא בזכות תנועת התשובה שחולל אביכם, ובכך עסק כל ימיו. הוא סיים בבקשה שנמשיך גם אנו ללכת בדרכי אבינו, תוך כדי שהוא מציין כשדמעות בעיניו כי ישנם בארץ עדיין מיליון ילדים שאינם יודעים קריאת שמע מהי.

גם כל העוסקים בהחזרה בתשובה שבאו לנחמנו ציינו שהם פועלים במסגרת קיימת של ארגונים וישיבות לבעלי תשובה, אך מי שהחל בכל זה וקדח כביכול חורים בחומות הבצורות שעמדו כנגד עניין התשובה היה אבינו, והוא זה שבזכותו נוסדו וקיימים כהיום כל אותם ארגונים מבורכים.

ר' לוי יצחק בנדר אמר לנו ב'שבעה': אביכם היה פועל נאמן מאין כמוהו בשירות הקדוש ברוך הוא, וכאשר פועל שכזה הולך - מי יודע כמה פועלים חדשים נזקקים למלא את מקומו. הוא סיפר לנו שכשאבא התחיל עם השיעורים היה זה טיפין טיפין, הוא ישב לעתים עם שנים או שלושה אנשים בלבד, אך היה מדבר כפי שמדברים למאה איש. הוא לא וויתר ולו על נשמה אחת, ובסופו של דבר זכה להשיב רבים מספור אל יוצרם ובוראם.

מי יתן ונזכה ללכת בדרכיו ולמלא את צוואתו של אבינו רוענו, אשר דומה כי עבורו ממש נכתבו דברי הנביא ועליו הם סובבים: "בריתי היתה איתו החיים והשלום, ואתן לו מורא ויירא אני, ומפני שמי ניחת הוא. תורת אמת היתה בפיהו ועוולה לא נמצא בשפתיו, בשלום ובמישור הלך איתי ורבים השיב מעוון". ■

יישר כח להר"ר אלימלך צבי חשין הי"ו ולהר"ר אשר יחבלום הי"ו על עזרתם וסיועם בפרסום שיחה זו

מתפרסם לראשונה

הנני להזכירכם שצפיתי בכליון עיניים לביקודו של הרה"ג החסיד ר' ועלועל חשין נ"י שיבקר במחנה הקדוש בראש העין

לפנינו מכתב מעט הכמות ורב האיכות המספר וחושף את פעילותו הנמרצת של החסיד המופלא רבי יחיאל גרינוולד זצ"ל שעסק רבות בהדפסת ספרי רבינו הק', וביותר הגדיל לעשות בשנים קדמוניות בקרב העולים הראשונים מארצות המזרח עולי תימן, שאל המחנות בו השתכנו הזדרז לשגר שלוחים עם חבילות ספרי רבינו הק' להפיצם במחיר מוזל, ואשר השיבו והחיו את נפשם וששו עליהם כמוצא שלל רב

באיגרת זו אנו מתוועדים גם לעסק קירוב הרחוקים והצלת נפשות שעסק בו בכל לבו החסיד הגדול רבי ועלועל חשין זצ"ל עוד בימי עלומיו לפני כשבעים שנה, ובחן שהורצק בשפתותיו כבש את לבם וקרבם לאביהם שבשמים בשבעה מיני טעם ודעת מתוקים מדבש

בס"ד

ביום עש"ק פר' אחו"ק תש"י

לכ' מעלת אדוני הרה"ג החסיד עובד את ה' באמת רודף צדקה וחסד ורב פעלים כמוהר"ר יחיאל גרינואלד נ"י ויזרח לעד

שוכט"ס.

אחדשה"ט הנני להודיעו בשמחה שקבלתי ביום שישי כ"ז לחודש ניסן ש.ז. את חבילת הספרים ששלחתם והתחלתי כבר ביום א' שלאחריו בהפצתו בין אחינו התימנים הדרים כעת באהלי מחנה ראש העין.

נסיתי לקבוע להם מחיר אמנם זול מאוד בגלל עניותם של אחינו אלה אבל התענינותם של האנשים התימנים לספרי רבינו היא גדולה מאוד ומשתוקקים מאוד לדבריו, וחבל מאוד שלא יכולתי לשהות אצלם זמן רב כי אינני עובד שם כעת באופן רשמי וכניסתי לשם היא "בלתי חוקית", אבל פעולת הספרים הללו היא גדולה מאוד משיבה נפשות רבות בודאי ורב זכותכם מאוד, והקב"ה ימלא משאלות לבכם לטובה של כל הפועלים והמסייעים ב ה פ צ ת ספרי רבינו וזכה את כולנו לעסוק בתורתו ועבודתו מתוך עושר וכבוד ורב נחת ויזכנו לחזק ידים רפות להשיב רבים מעון ולקרב את הרחוקים, אמן.

כן הנני להזכירכם שצפיתי בכליון עיניים לביקורו של הרה"ג החסיד ר' ועלועל חשין נ"י שיבקר במחנה הקדוש בראש העין ויפעול בעזהי"ת בהצלחה גדולה וכבר דברתי לחכמי התימנים דשם וגם מצפים ומתכוננים בכל יום לקבל את פניו כי הם מעריצים מאוד את רבינו ז"ל, את ספריו ואת תלמידיו.

הנני תקוה שתזכירו לו לר' וולועל נ"י שישתדל בכל כוחו להתפנות לאיזה ימים מעבודתו הקדושה גם לעבודה זו של הצלת נפשות רבות של אלפים וזיכוים לחיי עולם.

הנני מקוה לכתוב לכם עוד פרטים אי"ה. ביקרתי כבר פעם שניה בראש העין והנני מתכונן בל"נ לבקר שם בכל פעם לכשתהיה לי האפשרות לכך בעזה"י.

הנני שולח ד"ש ממני לכל אנ"ש בירושלים עיה"ק ומצפה להתראות עמכם ולקבל מכם חיזוק ועידוד.

אשמח מאוד ואסיר תודה אהיה לכם אם תכתבו לי לעתים קרובות דברי חיזוק והדרכה בעבודת ה' בדרך רבינו זצוק"ל כי אני זקוק לזה מאוד ותבקשו עלי רחמים שאזכה להתגבר על כל המונעים ולשוב בתשובה שלמה (שמי ברוך בן לאה).

תלמידכם אוהבכם בלב ונפש המתאבק בעפר רגליכם,

ברוך עמרם

הערה הנני מבקש את סליחתכם על איחורי להשיב לכם.

תודתנו נתונה להר"ר אהרן אייזנבך הי"ו שהמציא מכתב זה לידינו, תשואות חן לו.

היומן הגנוז

תמיד תלוך

פרק ראשון בסדרה

זה היה מקום לא רק בשביל חסידים. שם יכולת לראות יהודים בעלי מלאכה יהודי עומד לו בפינה ובוכה בשקט ובדמעות חמות ומתפלל ומרטיב את מכל הגילים. כל מי שהיה לו לב שבור נכנס ונקלט בתוכו. אפשר היה לראות הסידור שמחזיק ביד. אף אחד לא ישאל אותו: מי אתה? למה אתה בוכה?

ההסתופפות בין כותלי ישיבת ברסלב בלודז' | החותן ר' **משה מנחם ברוסקי** | השיחות הפשוטות והעמוקות של ר' **יצחק'ל אוטבוצק'ער** בסיפורי-מעשיות | השמחה והריקודים בנסיעה לובלינה לראש השנה | בעל התשובה ר' **פייביש** שירד מנכסיו וגילה את אורו של הרבי | העלייה ארצה בסיועו של החסיד ר' **לייבל רוזנפלד** | פרקים מרטיטי לב מתוך יומן זכרונותיו הגנוז של החסיד ר' **משה אהרן שאטאן** ז"ל מלודז' שבפולין

ר' משה אהרן תרצ"ז בוכלין

הזיכרונות הגנוזים יוצאים לאורה

החסיד ר' משה אהרן שאטין נולד בעיר ז'יבלין שבפולין בכ"ד תמוז תרס"ט, לאביו ר' יוסף אברהם שהיה מחסידי גור.

משפחת שאטין (שאטאן) הינם מצאצאי המהרשש"ך - רבי שמואל שאטין ב"ר יוסף הכהן ב"ץ, מגדע רבי אהרן הכהן מלוניאל מגדולי הראשונים, ועוד צדיקים. למורות יחוסו, היה ר' משה אהרן אומר תמיד לילדיו "לא חשוב מי היו אבותיך, אלא מי אתה".

ר' משה אהרן תרצ"ג בזיכלין

בימי נעוריו התקרב לברסלב ועבר ללמוד בישיבת ברסלב בלודז'. שם נשא את בתו של ר' משה מנחם ברזסקי מחסידי ברסלב (בן דודו של ר' יצחק גרשון ברזסקי אבי ר' יעקב זאב, וגם גיסו הכפול - אבותיהם של ר' משה מנחם ושל ר' יצחק גרשון היו אחים וגם מחותנים פעמיים).

בניסן תרצ"ד עלה ר' משה אהרן ארצה עם זוגתו וילדיו נחמן, נתן ויונבד. כל יתר משפחתו נספו בשואה במחנה 'חלמנו', ה' יקום דמם.

עד יומו האחרון היה קשור לרבינו ולספריו הקדושים, נפטר ביום שבת, כ' מנחם-אב תש"ם, ולאחר פטירתו מצאו שהסימניה בספרו של רבינו בו למד נמצאת במאמר העוסק ביום השבת.

בימי חייו העלה ר' משה אהרן על הכתב זיכרונות מפעימים ויחידים מסוגם, על התקרבותו ועל אנ"ש בלודז' ובפולין בכלל. "אבא כתב את זיכרונותיו במכונת כתיבה", מספר לנו הבן ר' נתן בר-יוסף, "אחרי פטירתו נותרו הדפים אצלי ושכבו עשרות שנים במגירה. לא שיערנו מה יש בהם, עד שהגיע ר' יצחק ספקטור התעניין בהם והחליט לערכם לדפוס. אז הבנו פתאום איזה אוצר יש כאן".

תודתנו נתונה למשפחה הכבודה על רשותם לפרסם את הזיכרונות המיוחדים בביטאון 'אבקשה' - ירחון חסידי ברסלב.

העיר פלוצק היתה ידועה בתור עיר גדולה, שנבנתה מלפני 1000 שנים על הר גבוה, מעל נהר ויסלה, שרוב הדיירים בה היו לא יהודים. קהילה יפה של יהודים גרו שם דורות, התפרנסו בכבוד. בית כנסת גדול ומפואר ועל ידו בית מדרש שישבו ולמדו יום וליל עם ר' מ. הלמדן, שהקדיש את כל ימיו לתורה. גם בתי חסידים היו לא מעט, הגדול שבהם היה בית חסידי גור.

בין חסידי גור היה יהודי למדן [-ר' יוסף אברהם שאטין, אבי הכותב], איש מכובד, ירא שמים, סוחר. היו לו שלושה בנים ובת. הבכור - מצעירותו נמשך למסתורין, לקבלה, לחסידות, שעדיין לא הבין כלום מה זה... [הערת המערכת: בסיפור התקרבותו כותב ר' משה אהרן על עצמו בגוף שלישי].

ישב ולמד גמרא עם מפרשים, וכל דבר שהיה לו קשה להבין בפשטותו, פירש את זה בצורת קבלה... מספרי חסידות ומוסר.

כשעמד להתפלל, היה מנותק לגמרי מהמקום שהוא נמצא. לפעמים העיר לו אביו "בני, אתה מתנהג שלא כדרך הטבע...". אהב לקרוא מסיפורי מעשיות של הבעל שם ז"ל.

וכאן מופיע אברך בשם אליעזר. אליעזר היה חתנו של קצב שבתו היתה מנהלת את המסחר, בגלל שההורים היו כבר זקנים והיו עוד בנות בבית ראויות לחופה. אליעזר לא עבד בשום דבר, אלא ישב ולמד ואכל "קעסט". היו להם כמה ילדים וזוגתו אף פעם לא התלוננה שקשה לה, את הכל קיבלה באהבה אמיתית ובמסירות. אליעזר

> השתומם לראות
> אין הם הברסלבר
> מתפללים... כל
> יום הוא כמו יום
> כיפור- בכי, גניחות,
> ודמעות, וחרטה,
> והתבודדות
> ומחיאות כפיים.
> ואחרי התפילה
> - ריקוד מלא
> שמחה, בלי
> לשתות יי"ש.
> וכל זה היה חדש
> בשבילו, חדש
> לגמרי. אמנם
> שמע מפי אליעזר
> על זה, אבל בין
> שמיעה לראיה יש
> מרחק גדול...

בא מהעיר לודז', לא היה למדן, אבל הבין בספריו של ר' נחמן מברסלב ז"ל. בודד היה בעירו, מסתובב בבית חסידי גור ומחפש אדם שיהיה קרוב לליבו. גם בבית לא היה לו עם מי לדבר על חסידות או דברי תורה. חותנו היה אדם פשוט, אבל ישר, והבית התנהל כבית כשר למהדרין. וככה התקשרו משה אהרן שאטין ואליעזר.

אליעזר אמר: "ראיתי את דרך התפילה שלך, הבנתי שאתה נוטה להיות ברסלובר, איך שאתה מתעניין בזוהר הקדוש". הם התקשרו בקשר של חברות, למרות הבדלי גיל. משה אהרון שאטין קיבל אותו

אביו של ר' משה אהרן, ר' יוסף אברהם שאטין, ושני אחיו יחיאל יצחק ויעקב

כמו רבי ומורה דרך לחסידות, מכיוון שעד עכשיו לא ידע מזה (מברסלב) כלום. ולא פעם ביקר משה אהרון שאטין בבית של אליעזר שהיה גר ביחד עם חותנו.

אליעזר לימדו את ספריו של ר' נחמן ז"ל וביחד עברו על ליקוטי מוהר"ן, עד שיום אחד החליט לנסוע לישיבה של הברסלובר בעיר לודז'. אמנם הוריו לא הסכימו ובפרט אביו לא הסכים ואפילו התנגד לזה שיסע מהבית, משני טעמים: א. היה אומר: "מי שרוצה ללמוד יכול ללמוד גם בבית. יש ישיבה של ר' מ. הוא למדן גדול ואינני מבין למה צריכים לנדוד כשיש בית. ב. אמו היתה אישה חולנית והיו צריכים לעזור לה. בבית היו ילדים קטנים והיה קשה לאישה חולנית לעשות הכל לבד.

שני הדברים הם די חזקים בכדי למנוע אותו מלעזוב את הבית, אבל כנראה שהקב"ה רצה אחרת, ועם הקב"ה אי אפשר ללחום... כשבא לעיר לודז' התגלה לפניו עולם אחר לגמרי... עולם חדש שלא ידע אותו בעירו. הרחובות, הבתים, הרעש, המוני אנשים רצים, בתי מסחר ענקיים, בתים גבוהים, בתי חסידים, ישיבות. בחורי ישיבה עם פיאות מסולסלות, בגד ארוך מידות, ובשבת החסידים בכובעי שיער שקוראים 'שטריימל'.

וכן [להבדיל] בתי קולנוע וטיאטראות, עולם אחר לגמרי. כאן אפשר בקלי קלות לרדת מהפסים חם ושלום. כמה צריכים סייעתא דשמיא להחזיק מעמד... אבל כאן ודוקא כאן, יש אתגר...

בישיבת ברסלב בלודז'

התקבל לישיבת ברסלב, אחרי בחינת כניסה נהיה בחור ישיבה מן המניין.

בדרך כלל הבחורים רק למדו שם ביום ואחרי הלימוד היו צריכים לדאוג לצרכים היום יומיים של עצמם - אכילה ולינה ועוד. היו למשה אהרון שאטין קרובים בלודז', אמנם קרובים רחוקים, אבל אפשר להיעזר על ידיהם בלינה.

ברחוב פולנוצנה היו לו קרובים שגרו

העמוד הפנימי של הליקוטי מוהר"ן בו רשם את תאריכי לידת צאצאיו כנהוג בימים ההם

זכה לעלות לציון ברינה, ירושלים העתיקה

בדירה גדולה וילדים לא היו להם, רק אבא זקן שישן בחדר, שהיה ביום גם חדר מסחר, ושם גם קיבל מקום לינה. הקרוב לא היה כל כך שבע רצון שמשה לומד דוקא אצל הברסלובר, שקראו להם גם 'די טוטע חסידים', בגלל שלא היה להם רבי אחרי פטירתו של ר' נחמן ז"ל.

והוא - הקרוב של משה, היה חסיד של גור, אבל היה אדם מאוד נחמד ובעל צדקה וישב ולמד בזמנו החופשי, יחד עם אביו הזקן. הבית היה פתוח לאורחים ולא היה שבת ללא אורח ליד השולחן.

וחוץ מזה, היה למשה אהרון עוד קרוב משפחה - ר' יוסלה. הוא היה אברך משכמו ומעלה. דיין במקצועו, למדן ופוסק שאלות. הוא היה לו את הבעיות שלו - אשתו נפטרה לו בצעירותה והשאירה שני ילדים קטנים, שהוא היה צריך לטפל בהם...

משה הסתדר לא רע בעיר הגדולה. היו לו מקומות שהיו לו 'ימים' שאכל שם את כל הארוחות, כנהוג בזמן ההוא. בערב היה מבלה בבית חסידי ברסלב, השתומם לראות איך הם הברסלבר מתפללים... כל יום הוא כמו יום כיפור- בכי, גניחות, ודמעות, וחרטה, והתבודדות ומחיאות כפיים.

ריקוד, מלא שמחה, בלי לשתות יי"ש

ואחרי התפילה - ריקוד מלא שמחה, בלי לשתות יי"ש. וכל זה היה חדש בשבילו, חדש לגמרי. אמנם שמע מפי אליעזר על זה, אבל בין שמיעה לראיה יש מרחק גדול...

וכך קיבלו אותו בבית החסידים, כבחור עם מעלות, יודע ללמוד וגם יודע להתפלל. קולו היה יפה ולא פעם כיבדו אותו להתפלל לפני התיבה ואז השתוממו מתפילתו - 'כמו מלאך' היו אומרים החסידים... קולו יצא מהלב ונכנס לליבם של שומעיו. כל מילה ומילה בוקעת שחקים. בדבקות ובהתלהבות, חושבים עליו שהוא מלאך. ממש התפשטות הגשמיות ותפילתו משפיעה על כולם, זה זועק וזה גונח... "אוי אוי! טאטע העלף שוין!" (אוי אוי! אבא תעזור!) נשמע מבין המתפללים.

ואחרי התפילה ניגשו המתפללים ללחוץ לו את היד ולהודות לו בעד התפילה החמה והיפה.

ולפנות ערב, היה מתגנב לחצר של בית הכנסת הגדול, שבדרך כלל סגור. ושם, על הדשא, היה מתבודד עם עצמו ומתודה על חטאיו לפני בוראו. בוכה ומתחרט חרטה אמיתית ומבקש סליחה ומחילה מהבורא ב"ה, ודמעות של אמת יורדים לו על לחייו עד לזקנקנו.

באותה שעה הוא אדם אחר לגמרי: צדיק, חסיד ובעל תשובה.

החותן – גזבר הישיבה

בינתיים מתרחשים דברים חדשים לגמרי.

הגזבר של הישיבה [-ר' משה מנחם ברזסקי] מזמינו לשבת לאכול אצלו צהרים, עם כוונות מרחיקות לכת... יש לו בנות והוא צריך חתנים ויש ביכולתו לבחור לו מהישיבה בחור כליבו. והגורל נפל על משה אהרון שאטין.

בבית החסידים בשבת, היה ר' מנחם ברזסקי רגיל להביא איתו יי"ש ועוגיות לקידוש והיה משדלו שיעשה קידוש איתו, אחרי התפילה. היה מתעניין בו, איך הלימודים, מה כותבים מהבית? בן כמה הוא? עד שלבסוף לקחו לחתן.

ר' לייבל רוזנפלד ז"ל

בין חסידי ברסלב הוא היה שם דבר, אחד מן הפעילים. היה גר בלובלין, אך פעילותו היתה בכל פולין. יהודי עם לב חם שהיה מוכן להקריב את עצמו עבור כל יהודי. לעשות לו טובה, לעזור לו בכל - בכסף בעצה בהשתדלות. הבית שלו היה פתוח לאורחים: אכילה, לינה.

והוא בעצמו היה עני ואביון... חי בדוחק, אבל לאחרים היה נותן את הפרוסת לחם מהפה. המלה 'לא', 'אין', 'אי אפשרי' - לא היתה באנציקלופדיה שלו, לא השתמש במילים כאלה בכלל. תמיד תשובתו לשאלה או לעצה, היתה: "נראה מה אפשר לעשות ואני מקווה שברצות ה' הכל יסתדר ויהיה בסדר". דבר שהיה נראה כבלתי אפשרי, אצלו היה דבר רגיל, רק תן לו זמן למחשבה ולפעולה. בזמן הקשה ביותר - אינפלציה במדינת פולין, ור' לייב מדפיס את הספר של הרבי ה'ליקוטי מוהר"ן', בדפוס ובכריכה הכי יפה, ונסע לבד בין הברסלבר למכור את הספר בלי רווח.

ותמיד צחוק על פניו ודברים טובים שנכנסו ללב: "אין לך כסף עכשיו? טוב קח את הספר, מתי שיהיה לך, תתן לי או תשלח לי". עם מי שדיבר, השפיע תיכף אהבה וקירבה...

ולפנות ערב, היה מתגנב לחצר של בית הכנסת הגדול, שבדרך כלל סגור. ושם, על הדשא, היה מתבודד עם עצמו ומתודה על חטאיו לפני בוראו. בוכה ומתחרט חרטה אמיתית ומבקש סליחה ומחילה מהבורא ב"ה, ודמעות של אמת יורדים לו על לחייו עד לזקנקנו. באותה שעה הוא אדם אחר לגמרי: צדיק, חסיד ובעל תשובה

היה לו כושר דיבור ושיכנוע ובפרט בזמן שלימד את הליקוטי מוהר"ן לפני הקהל. היה מפרש ומסביר, בצורה כזאת שאפילו ילד יכול להבין.

ובזמן התפילה היה בעל בכי גדול. כמו ילד קטן עמד ובכה, שאפילו הדפים של הסידור היו רטובים מדמעותיו. הכל היה בו ובעל כישרון שאין דוגמתו. מי שבא איתו במגע התפעל מכושרו ומידיעתו הרבה בכל השטחים... איש ישר וצדיק, ובעל צדקה ומעשים טובים.

הוא עלה לארץ ישראל בשנות התר"פ והתיישב בעיר העתיקה, בירושלים, לא רחוק מבית הכנסת הגדול, על יד המקווה, ולא רחוק מהכותל המערבי. דירתו היתה במרתף, עם משפחתו הגדולה ולא התלונן אף פעם. תמיד היה שמח שזכה לצאת מהגולה לארץ ישראל.

ואחרי הרבה שנים החליט לבקר בפולין, וכשהוא מחליט, אין דבר שיעמוד לו בדרך... מאין לקח כסף לנסיעה לאלוקים פתרונו... וכך הגיע לעיר לודז' בשנת תרצ"ג. היו לו קרובים והרבה ידידים מבין החסידים. כמו מלאך היה נראה. בבגד המשי הארוך עם פסים בלי צווארון, עם אבנט מאותו הבד כמנהג יושבי ירושלים. מגבעת עם שוליים רחבים, זקן ארוך, לבן כשלג, פיאות מסולסלות. דמותו כמו לא מן העולם הזה. פניו חיוורים, עיניו רטובות וכולו אומר כבוד.

ר' לייבל הגיע מארץ הקודש

בבית החסידים של הברסלובר היה חג ממש. בבואו כולם עמדו סביבו, כל אחד רצה לדעת על ירושלים, על קבר רחל, מערת המכפלה והכותל המערבי, ואם הוא היה בצפת על קברו של האר"י ז"ל? כולם הסתכלו במין קנאה.

ר' יודל אמר: "אתם זוכרים איך שהרבי ז"ל מסר נפשו בכדי להגיע לארץ ישראל, והוא ר' לייב גם זכה". הביאו בקבוק משקה וכמה עוגיות וישבו סביבו. ור' לייב בכישרון הגדול שלו תאר להם את ארץ ישראל, את כל המקומות הקדושים, "כל פסיעה ופסיעה בו קודש, הולכים כל לילה לכותל לערוך תיקון חצות. ולפני זה הולכים למקווה טהרה, ובלילה יש שמירה של האנגלים ולא מפחדים מהערבים.

יש גם בית חסידים של ברסלב בירושלים, וגם בתל אביב ישנם ברסלובר, ומתאספים אצל ר' זאב לשלוש סעודות (לסעודה שלישית) ולומדים ליקוטי מוהר"ן".

באותה השבת שמע את משה אהרון שאטין מתפלל ותיכף מצא חן בעיניו תפילתו. אחרי התפילה ניגש אליו, לחץ לו את היד ושאל: "מי אתה ומאין אתה?"

השאלה הבהילה אותו, ענה בגמגום: "אני חתן של ר' מנחם ברזסקי, למה?" - "מצא חן בעיניי הנוסח של התפילה וגם החום שבו אתה מתפלל. האם אתה כבר הרבה

כריכת ליקוטי מוהר"ן מהדורת ורשא תרפ"ד עם הטבעת שמו של ר' משה אהרן שאטאן

עברו יחד על כולו, אחד מאלפי העותקים של ליקוטי מוהר"ן מהדורת ורשא תרפ"ד עם חתימת ר' משה אהרן

בית של תורה וחסידות. גיסו של ר' משה אהרן, ר' יעקב זאב ב"ר משה מנחם ברוסקי

ר' יעקב זאב ב"ר יצחק גרשון ברוסקי. ותמונת פסקודרס משנת תש"ב, כשפיאותיו למעלה, לצורך נסיעה לאומן
(באדיבות ר' שמואל מאיר חשין)

ר' יעקב זאב ברוסקי. (באדיבות ר' שמואל מאיר חשין)

בית החסידים של הברסלובר היה חג ממש. בבואו בולם עמדו סביבו, בל אחד רצה לדעת על ירושלים, על קבר רחל, מערת המכפלה והכותל המערבי, ואם הוא היה בצפת על קברו של האר"י ז"ל? בולם הסתבלו במין קנאה. ר' יודל אמר: "אתם זוכרים איך שהרבי ז"ל מסר נפשו בבדי להגיע לארץ ישראל, והוא ר' לייב גם זכה"

זמן מכיר את הברסלובר?" - "כן, הרבי שלי היה ר' אליעזר מהעיר פלוצק, בזכותו זכיתי לכל זה. מי יתן שאהיה ראוי לכל זה באמת...". וכך נקשרה הידידות בינו ובין משה אהרון שאטין. מאז נפגשו כמעט יום יום ודיברו על ארץ ישראל. פעם חותנו של משה אהרון שאטין הזמינו לשבת, ובזמן הסעודה, בין מאכל למאכל, סיפר ר' לייב על ירושלים. היה בו כוח לצייר דבר כאילו זה חי, כאילו זה עומד ממש לפני עיניך. הכל בעניין ירושלים.

כולם שאלו, רצו לדעת כמה שיותר, בכלל לא שמו לב לאוכל. כולם היו צמודים לסיפורים של ר' לייב...

באותה שנה היתה התעוררות גדולה בין יהודי אירופה לעליה לארץ ישראל. אז כבר היטלר ימח שמו עלה לשלטון ויהודי גרמניה הרגישו על בשרם את הרדיפות.

ארזו מה שניתן לארזו, מכרו מה שניתן למכירה ועלו לארץ ישראל. בתור בעלי הון ממשלת המנדט אישרו להם את זה. רק מפולין היו זקוקים לסרטיפיקט ולזה היתה מכסה, ולא נתנו ליחידים, רק לקבוצות שעברו הכשרה וחברים במפלגות...

לא היה בית יהודי שלא דיברו מעליה, וגם עלו. אמנם לא הרבה וחבל...

ר' לייב חזר לירושלים ואחרי כמה חודשים קיים את הבטחתו - שלח דרישה למשה אהרון שאטין - סרטופיקאט. יום אחד הוא מקבל הודעה: "נא להתייצב בין השעות 8-10, הגיע עבורך רישיון עליה (סרטפיקט)".

משה אהרון שאטין לא ידע מה לעשות ואיך לעשות, מרוב התרגשות... וכך קיים ר' לייב את הבטחתו למשה אהרון שאטין. בזמן המנדט אפשרי היה הדבר רק על ידי חתימת ערבות של 500 לירה שטרלינג, ואיך העיז בן אדם כמוהו, שהיה עני בעצמו? לאלוקים פתרונו... אבל הוא קיים את מה שהבטיח, מבלי לדרוש מה שהוא תמורת זה. פרנסתו לא היתה קלה. במרתף היו גרים ושם היה להם תנור ועשו לחמניות. כן. לחמניות אפו.

מסיק את התנור עם פרקי תהילים

בשעות המאוחרות של הלילה עמדה אשתו, לשה את הבצק ור' לייב הסיק את התנור ובינתיים אמר כמה פרקי תהילים. וכשנגמרו הלחמניות, אז ר' לייב הלך להתפלל ואשתו יצאה למכור את הסחורה. ומזה התפרנסו... אף פעם לא התלוננו.

אנשים אהובים על כולם וכולם אהבום. סבל מהרבה מחושים והכל החזיק בפנים. לא סיפר לאף אחד כמה הוא סובל. מה שכן - היה מתלונן על היצר הרע שלא עוזב אותו, אפילו לעת זקנה... פעם שמעתי אותו בוכה ממש כמו ילד קטן:

"מה הוא עוד רוצה ממני, הלא אני כבר איש זקן. הבעל דבר הזה, יש לו חוצפה להציע לי עבירה כזאת?" וכך היה אומר:

"כתוב במלכים א', יא', ד': 'ויהי לעת זקנת שלמה...' לעת זקנה כשאדם כבר חלש בטבעו, אז אפשר חס ושלום ליפול בפח. וכאן, אני רק אדם פשוט וחלש, והמלחמה היא גדולה. איך אני אתגבר? יש רק דרך אחת והיא - תפילה ואמונה. שני דיבורים שהם בעצם אחד, בגלל שבלי אמונה אין תפילה. והם רפואה בדוקה.

גם אצל דוד המלך אנו רואים שביקש 'אל תשליכני לעת זקנה', ועוד, אצל חזקיהו המלך, כשהנביא אמר לו דברים כדורבנות: 'צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה', מה כתוב על יד זה? 'ויסב פניו אל הקיר ויתפלל'!

והגמרא מוסיפה שחזקיהו אמר בלבו: 'מקובלנו מבית אבא- אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל ימנע את עצמו מן הרחמים'. וזה באמת עזר לו, קיבל עוד 15 שנה לחיות: "שמעתי את תפילתך ראיתי את דמעתך הנני רופא לך..."

וכך אמר ר' לייב לעצמו: 'קח את הליקוטי תפילות והמחשבות וההרהורים יתפזרו'.

כזה היה ר' לייב רוזנפלד... הרבה עשה למען הכלל. הוא היה גר במרתף, אבל לאחרים דאג שתהיה להם דירה אנושית. חיתן כלות עניות, קיבץ נדבות למען תלמידי חכמים. יושב ולומד ומלמד. נותן עצות טובות למי שרק פונה אליו. חכם ונבון. נפטר מתאונת דרכים בתל אביב, מכונית דרסה אותו במעבר חציה. יהי זכרו ברוך לנצח!

ר' משה אהרון מגיע לארץ ישראל

בחודש ניסן הגיע משה אהרון שאטין לחופי יפו עם האוניה 'ירושלים'. היום היה מלא אור ואויר קיצי ממש, אויר של קדושה. החכמים אומרים: "אוירא דארץ ישראל מחכים". אפשר תיכף להרגיש בזה, ברגע שאתה דורך את הדריכה הראשונה על אדמת ארץ ישראל, הראות היא כל כך בהירה, השמים בלי ענן, האור מסנוור את העינים ממש. את זה לא רואים בחו"ל. הכל שונה, נושמים אוירא דארץ ישראל...

ולא כל אחד זוכה לזה. ואני ב"ה כן זכיתי,

העלה אותו ארצה. ר' לייבל רוזנפלד-פרימושלר

מכתב מאמונת חסידי ברסלב - ר' אהרן גלרמן, לר' נחמן בר יוסף בנו של ר' משה אהרן, בנוגע להפצת ספרי רבינו זצ"ל

"באיזה זכות"? אומר משה אהרון בליבו. "מי יכול להדמות לי, אין כמוני, מאושר מכל הבחינות..."

כמה ערבים עוזרים לנו לרדת מהאוניה, לסירה שמובילה לחוף. הים קצת סוער. נכנסים מעט מים מהים, 'שפריצים' - זה שום דבר. הערבים מושכים במשוטים ומתקדמים לחוף. הלב מתמלא בשמחה, השמחה משתוללת בלב בלי מעצורים. דמעות של אושר רוחני יורדים לתוך הזקנקן. אנשים מביטים ולא יודעים: למה אני בוכה. בטח חושבים שנאבד לי משהו, אולי משהו לא בסדר? הם רוצים לשאול, אבל, אני הבנתי תיכף שהם לא יכולים להבין אותי.

אמרתי להם: הכל בסדר, אין מה לדאוג רבותיי, אני מאושר, אני מאושר... אני מאושר שזכיתי להגיע לארץ ישראל, מי שיכול להרגיש כמוני, שישמח איתי. לו לא הייתי בסירה הקטנה הזאת, היינו יוצאים בריקוד סוער. וכולם פצחו בשיר ומחאו כפיים.

וככה הגענו לחוף, בעזרת הערבים. ירדנו ותיכף בלי להגיד דבר, השתטחנו ונשקנו את האדמה, ובברכת 'שהחיינו וקיימנו' פצחו כולם בבת אחת.

הכנסת האורחים של ר' זאב ליברמנש

בתל אביב היה גר אחד מחסידי ברסלב, שמו זאב, אבל כולם קראו לו ועלועל. איש ישר עם מזג טוב. דירתו היתה רחבה וגדולה לא רחוק מהים. ומשה אהרן הביא לו ד"ש מאביו מלודז'. לכן הכתובת הראשונה של משה אהרן היתה אצל זאב. כשראו את הכבודה הגדולה, משפחה עם 3 ילדים קטנים (נחמן, נתן ויוכבד), קיבלו אותם כמו אחד מהמשפחה ואמרו: "בינתיים תהיו אורחים שלנו ונראה כבר מה לעשות בנוגע לדירה ועבודה..."

מסרו להם חדר אחד מהחדרים שלהם וסידרו להם ארוחה טובה.

אחרי האוכל, בני הבית הלכו לנוח ומשה אהרן עם ועלועל התיישבו לשוחח - על ההורים של ועלועל, ולודז' בכלל, מהחסידים והחברים של ועלועל. ועלועל אמר: "אל דאגה! הכל יסתדר אם ירצה השם, עלי הצד הכי טוב. אמנם, טוב שיש לאדם מקצוע, אבל עוד לא מת כאן אדם מרעב. רק ביטחון בצור ישראל..."

שבוע ימים היו אצלם ולא חסר להם שום דבר, ובסוף החליטו לעלות לירושלים לחג הפסח.

משפחת זאב לא בקלות הסכימו לזה, רצו שישארו עוד. הבית שלהם היה פתוח לכל יהודי ובפרט לברסלבר...

זאב ואשתו דאגו לכל צורכם ותמיד זאב היה שמח וזה נתן השפעתו לאורחים וההרגשה היתה טובה.

מודעה רבא לאוריתא
מודיעים אנו בזה שביום הק' „הלכתא מנחמני" בעיר לודז יצ"ו יש עוד מקומות פנוים בכל הארבע מחלקות עבור תלמידים היודעים ללמוד גמ"ת. תלמידים מתקבלים בכל יום משעה 7—9 בערב בביהמ"ד הברסלב רחוב קאמיענע 11 הערה: תלמידים מערי השדה הרוצים גם לקבל תמיכה מהישיבה, בהכרח עליהם לפנות מקודם ברדישה על האדרעסס: H. Buchalter Lódź Północna № 10 dla Jeszywa ובשיקבלו תשובה או יבואו. הועד

התקבל בתלמיד מן המנין [illegible] בשלון - הסתדרות לישיבת הלכתא בקרמני בלודז, תשרי תרפ"ו

נמשות יקרות מאז. דף כתאבר לר[illegible] ארן שאמרן שכתב בכתבות [illegible]

בין חומות ירושלים

לאשתו של משה אהרון היו קרובים בירושלים העתיקה (בני דודים - ר' יעקב זאב ברוסקי ואחותו פעסיא המבורגר), לכן פנו ישר לעיר העתיקה. הקרובים קיבלו אותם יפה והם קיבלו חדר זמני בבית רב קומות, שכולו היה הקדש...

על כל דירה או חדר היתה כתובת של הנדבן או הנדבה, בזה הלשון: "הדירה הזאת, נדבו פלוני ר' וזוגתו ללומדי תורה ובזכות זה יזכו לאריכות ימים, אמן".

ובכל דירה היה עמוד וארון קודש עם ספרים. ובכל זאת גרו בו משפחות משפחות. לא רחוק משם, היה המקוה ובית הכנסת הגדול והרבה בתי מדרש ובתי תפילה ובתי חסידים. לראות את ירושלים של מטה שהיא כמו ירושלים של מעלה. את האנשים של העיר העתיקה, הלבוש, ההליכה. חלוק המשי מפסים, ארוך עד הנעלים. גרבים לבנות, המגבעת עם שולים רחבות בסיגנון ירושלים. זקן ופיאות ארוכות מסולסלות. הפנים כפני מלאך.

[הוספת המערכת: בספר 'שארית ישראל - מכתבים' מכתב קיב, נדפס מכתבו של החסיד הדגול רבי מתתיהו (מאטעס) הכהן ברזסקי מאומן, מיום א' תצא ז' לח' אלול פה אומאן, לבן אחיו ר' יעקב זאב ברזסקי ואמו האלמנה, ובו שואל רבי מתתיהו ומתענין בשלום בן משפחתם ר' משה אהרן שאטין: "תולה ארץ על בלימה ייטיב לכם הכתיבה והחתימה לש"ב גיסתי הצנועה תחי' לאיט"א ולכל ב"ב. ת"ל בעד החיים והשלום יתן ה' להשמע מכם בשורות טובות ולהתראות פנים אל פנים בארה"ק... אבקש להודיעני משלום יעקב זאב נ"י ומה' משה אהרן נ"י מלאדז ואדרעסא [-כתובת] שלו. ממני המברך אתכם בכ"ט לשנה טובה ברו"ג, מתתי' בר' נחום הכהן ז"ל".]

* * *

החסידים בלודז' — רבי חי וקיים!

לחסידי ברסלב היו הרבה מתנגדים.

בעיר לודז' היו הרבה בתי כנסת, ובתי חסידים. והחסידים לפי הרביים, למשל: לחסידי גור היו רוב בתי החסידים ושם התפללו בשעה 8 וחצי בדיוק כמו בעיר גור, שם היה גר הרבי בכבודו. למדו את דף-היומי יום יום.

היו גם בתי חסידים של הרבי מאלכסנדר, אוטבוצק, ראדזין, ועוד. אבל זה לא היה חידוש כמו חסידי ברסלב... הם לא נסעו לאף רבי, וגם לא האמינו בהם.

רק ברבי נחמן ז"ל נכדו של הבעל שם טוב. בו ובתורתו, ובתורת תלמידו רבי נתן שכתב את הספר ליקוטי הלכות [-כל ההלכות מכוונים לפי התורה של רבי נחמן הקדוש]. לכן קראו להם "די טויטע חסידים". פירוש, חסידים שמאמינים ברבי לא חי. אבל בשבילם, חי וקיים! כשהם לומדים את תורותיו, כאילו שמעו מפיו ממש. וכבר לא מדובר כאשר באים לקברו, אז מאמינים בכל מה שאמר הרבי זצ"ל: "מי שיבוא על קברי ויגיד את עשרת מזמורי התהילים של תיקון הכללי - בפיאותיו אוציא אותו משאול תחתית".

עשרות ספרים נכתבו על חייו, מנהגיו, נסיעתו לארץ ישראל. פתגמיו, שיחת חולין שלו, מנהגו עם תלמידיו, ובפרט סיפרו 'סיפורי מעשיות' שאמר להדפיסו בז'רגון, כדי שכל יהודי הכי פשוט יוכל לקרוא אותו.

למרות שזה 'רזי דרזין', סודי ביותר, מלא רמזים... הקדושה שבה, היא המקרינה את הכח הגדול שבסיפור, אפילו על אדם שקורא אותו בפשטות, בתור מעשיה יפה.

אבל 'היודעי חן', למשל: ר' יצחק'ל מאוטווצק, פירשו את המעשיות של הז' בעטלער בפירושים נעלים שאין כמוהם. והסיפור של ה'בן מלך ובן השפחה שנחלפו'... בדברים נפלאים ממש ועוד...

כל שבת אחרי התפילה למדו שיעור קבוע של שעה, לפעמים יותר מזה. ואחרי זה יצאו כולם בריקוד חם.

* * *

בית החסידים — כאן רגילים לבעלי תשובה

בית החסידים ברוסלוב לא היה כמו כל בתי החסידים, למשל גור או אלכסנדר או מוזשין.

זה היה מקום לא רק בשביל חסידים. שם יכולת לראות יהודים בעלי מלאכה: סוחרים זעירים ופועלים, צעירים ומבוגרים מכל הגילים. כל מי שהיה לו לב שבור נכנס ונקלט בתוכו. אפשר היה לראות יהודי עומד לו בפינה ובוכה בשקט ובדמעות חמות ומתפלל ומרטיב את הסידור שמחזיק

בתל אביב היה גר אחד מחסידי ברסלב, שמו זאב, אבל כולם קראו לו ועלועל. איש ישר עם מזג טוב. דירתו היתה רחבה וגדולה לא רחוק מהים. ומשה אהרן הביא לו ד"ש מאביו מלודז'. כשראו את הבבודה הגדולה, משפחה עם 3 ילדים קטנים (נחמן, נתן ויובבד), קיבלו אותם כמו אחד מהמשפחה ואמרו: "בינתיים תהיו אורחים שלנו ונראה בבר מה לעשות בנוגע לדירה ועבודה..."

ביד.

אף אחד לא ישאל אותו: מי אתה-למה אתה בוכה?

כאן רגילים לבעלי תשובה. התפילות של הברוסלובר, הניגון, הרגש... דיבורים היוצאים מן הלב. במין התלהבות, בדביקות ובשמחה. וזה מושך הרבה אנשים, וכל מי שיש לו הנקודה (דאס פינטלע יוד) לא יכול לעמוד נגד זה. הוא נסחב עם הזרם.

היו אנשים שבאו רק לראות או לשמוע. בפעם ראשונה היה להם מוזר. תפילה עם התלהבות לא רגילה: מחיאת כפיים, ריקודים, גניחות, בכי. לא... לא רואים את זה!

ובעלי התפילות: השליח ציבור - התפילה שלו היתה מעין עולם הבא!

היו חלק מהם שהיו כבר כמה פעמים על קברו הקדוש באומן. איך שהם הבריחו את הגבול במסירת נפש, לא פעם סיפרו. וכל פעם שחוזרים על זה, זה נראה חדש ומרתק ממש.

ואחרי כל סיפור כזה, יוצאים בריקוד. והריקוד גם מיוחד במינו - יד שלובה ביד אחורנית, אחד אחרי השני בשורה כמו חיילים.

* * *

פה מפיק מרגליות - ר' יצחק'ל מאוטווצק

אברך שמן מחמת מחלתו. לחיים אדומות, זקנקן קצר, עיניים בוערות כמו אש, ידיים לבנות עגלגלות, ו'כולו אומר קדוש', פנים כמו מלאך.

לא היה בן אדם שלא הושפע ממנו ומדבריו.

בלחש דיבר מחמת מחלתו, בהפסקות מקוצר נשימה, וכשהתרגש התאדם ביותר.

לפני שחלה בשחפת עבד בבית חרושת לגרביים, ופרנס את אשתו ובניו ובכבוד. וכשחלה, הרופאים אסרו עליו לעבוד, וציוו עליו לשבת באוטבוצק, לכן חבריו אספו כסף בכדי להחיות את המשפחה ההגונה הזאת. הרופאים דרשו בתוקף שיעבור לגור באוטווצק. אוטווצק זה מקום מיועד לחולי ריאות. המקום על גבעה, הרבה עצים ואוויר. יער של אורנים, מקום יבש, מקום הבראה עבור המחלות הנ"ל.

אנשי ברוסלוב שכרו לו שם דירה לגור וגם חנות עבור אשתו.

ר' יצחקל ישב על התורה ואשתו על העבודה, ובכל זאת לא יכלו להתפרנס מהחנות, לכן חבריו התחייבו בתרומה חודשית עבור ר' יצחקל.

וכשבא ר' יצחקל ללודז' לשבת, באו לבית החסידים לא רק החסידים, אלא אפילו האחרים באו לשמוע דברי הסבר ללקוטי מוהר"ן וספר ספורי מעשיות, מפיו הקדוש שמפיק מרגליות. איך שהוא פירש את הסיפורים כל כך למרות שזה מלא סודות ועמקות ורמזים לביאת הגואל.

הוא הכניס נשמה בכל מילה ומילה, ממש החיה אותה. לכן כולם הבינו, ויצאו כאילו מעולם הגשמיות. זה כוחו של ר' יצחקל.

השתטחו ונשקו לארון הקדושה. חופי יפו

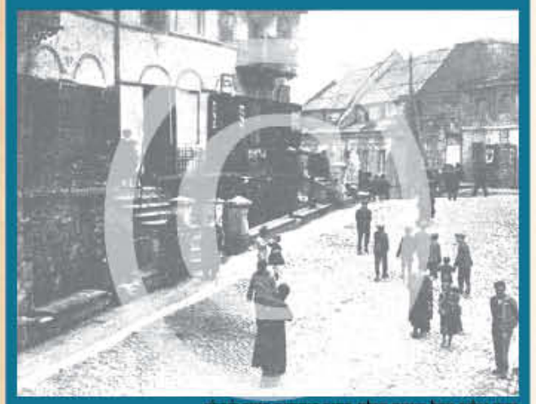
נחרו אליה מכל קצוות שלון. רחוב הרחובות בעיר לובלין

לוחד לפני המלחמה

כשר בנציון [illegible] ומשה יחד עמו.
ר' בנציון אפסר בפולין (ווארשא-גנו)

ר' יצחק גרשון בושסקין גיסו ושאר-בשרו של ר' משה מנחם ברוסק חותן ר' משה אהרן

שעות על גבי שעות אפשר היה לשבת ולשמוע אותו. שכחו ללכת הביתה.

אז קם הוא וקמו כולם ויצאו בריקוד חם וסוער "שבענו-שבענו-שבענו מטובך, שבענו-שבענו-שבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך, וטהר לבנו" וכו' כך רקדו ושרו בהתלהבות ובדבקות כמנהגם כחצי שעה והלכו הביתה. כל אחד רצה ללכת על ידו, אולי ישמעו ממנו עוד דברי תורה, עוד מילה טובה.

* * *

ערב ראש השנה בין חסידי ברסלב

משאך ברכו ר"ח אלול מיד התעוררה שמחה בשטיבל הברסלבאי. חסידים שאלו איש את רעהו: "נו, הינך בוער?", איה"ש [-אם ירצה השם] - ענו זה לזה כשעיניהם יורקות גיצי אש. שמחה מהולה ביראה אפפה את כולם.

מקטן עד גדול, עשיר ורש, כולם התכוננו בליבם לימים הנעלים והקדושים של אלול, שראשי תיבות שלו - "אני לדודי ודודי לי". זה אומר ששערי שמים פתוחים כעת ומי ששופך את מר ליבו לרבש"ע נענה מיד. ומי עוד יכול לבכות ולבקש כמו ברסלבער חסיד.

כאשר ר' בן ציון אפטר מתיישב לומר תהילים, לא רק הוא לבדו בוכה, כי אם התהילימ'ל, השולחן, הספסל, הקירות וכל הסובב אותו בוכים עמו, הכל מתמוסס בתחינה.

מספרים שר' בן ציון היה פעם באומן על הציון של הצדיק ר' נחמן מברסלב וכך בשכבו על הציון פרץ בבכי, כה משתפך, כה מטלטל וקורע לב, עם לב, נשמה, ורגש.

באותו זמן עבר שר רוסי סובייטי במקום ובשמעו את הבכי, נעצר וניגש לציון. בראותו יהודי מתמוגג בבכיו ודמעות כשל ילד רך זולגות מעיניו הכחולות אל זקנו הבהיר, שאל את השמש לפשר בכיו. ענה לו: "הוא מתפלל לאלוקים"...

עם יד על לבו נענה השר ואמר: "לו הייתי אלוקים - הייתי נותן לו כל מבוקשו". כך השפיע בבכיו על הערל, שוו בנפשכם עד כמה השפיע על יהודי.

מיד למחרת השבת-מברכים של חודש אלול, לקחו על עצמם 2 אברכים, נח ומשה, להכין רשימה של הנוסעים ללובלין לראש השנה ולקחו מהם דמי-עסקה.

חודש שלם דיברו החסידים רק מהנסיעה. מדי יום למדו ליקוטי מוהר"ן, רק את התורות הנוגעים לר"ה והשתטחות על קברי צדיקים, שהקיפו את האש האמיתית של התשובה - השתטחות על קברי צדיקים והתכנסות בצוותא על חסידי ברסלב מכל רחבי המדינה, שכל אחד מהם בבחינת צדיק, וראיית צדיק הרי היא מצווה גדולה.

נח ומשה שכרו 2 אוטובוסים גדולים לנסיעה הלוך וחזור, שיספיקו לכל חסידי ברסלב מלודז'. סוחרים נטשו את עסקיהם, האחרים המנקרים (נח ומשה) הורו לקצבים שלא יגיעו בערב ר"ה לנקר את הבשר.

לר' מנחם-מנדל (ברוסקי) היתה חנות של עופות שחוטים, ועיקר מסחרו התקיים יום לפני ערב ר"ה וערב ר"ה, איך יתכן? ערב ר"ה והוא לא יסע? היה לא תהיה! הוא עוד ציורף אליו את בנו וגם את חתנו, שאף הוא עסק בעופות שחוטים. וזוגתו (של חתנו) בכתה וצעקה: "איך אוכל לעשות הכל לבדי? להזמין סחורה, לדאוג לניקוי ולמכור? איך עושים דבר כזה?".

אבל אמה הצדקנית הגדולה, זוגתו של ר' מ ש ה מנדלס (ר' מנחם מנדל), אמרה לבתה: "הבליגי, רק הוא יפעל שנה טובה לכולנו, הניחי לו לנסוע בלב שמח". החמות ארזה לכולם אוכל ליו"ט: 2 חבילות גדולות במזוודות, ברבור שלם צלוי, חצי תרנגול הודו, כמה תרנגולים קטנים, קורקבנים, כבדים צלויים, קצת מאפים תוצרת בית ובקבוק שתיה חריפה, ודחפה עוד לכיס חתנה כמה זלוטעס (מטבעות פולניים). בעיניים מצועפות נפרדה מכולם בתפילה שיסעו ויחזרו לשלום, עם שנה טובה ומבורכת.

מתנתקים מעול העולם הזה

יום לפני ערב ר"ה, 4 אחה"צ, התיישב הציבור באוטובוסים. כל אחד תפס את מקומו במצב רוח מרומם ללא דאגות. הרחוב התמלא בילדים ואימהות וסתם עוברי אורח שהתבוננו במחזה, כיצד חסידי ברסלב נוסעים לר"ה, והשטיבל שמשמח את כולם כל השנה, יישאר בר"ה ריק ושומם. נח מקריא את השמות, כולם נמצאים, אזי ניתן האות והאוטובוסים פותחים בנסיעה.

עוברי האורח עדיין עומדים וצופים. חולמים אפופי מחשבות, ואולי בקנאה - כיצד יכולים האנשים בבת אחת להתנתק מכל העול של העולם-הזה. שירה מופלאה קורעת את חוט מחשבותיהם ומהאוטובוסים נשמע קולם של הברעסלבערס שרים ומוחאים כף: "כי בשמחה תצאון ובשלום תובלון".

כאשר מגיעים לקצה העיר, מוציא כל אחד סידור ואומר בכוונה גדולה 'תפילת הדרך'. כל הלילה סיפרו בגדולת הרבי ר' נחמן מברסלב ובפרט בחשיבות השתטחות על קברי צדיקים בערב ר"ה ובפרט על

> קראו להם "די טויטע חסידים". פירוש, חסידים שמאמינים ברבי לא חי. אבל בשבילם, חי וקיים! כשהם לומדים את תורותיו, באילו שמעו מפיו ממש. ובבר לא מדובר כאשר באים לקברו, אז מאמינים בכל מה שאמר הרבי זצ"ל: "מי שיבוא על קברי ויגיד את עשרת מזמורי התהילים של תיקון הכללי - בפיאותיו אוציא אותו משאול תחתית"

נבהלים מכגון דא, מצוות אינן מזיקין.

גדול האולם כגלות היהודית, חשוך, קר ומלוכלך, טווי קורי עכביש, כפיסי עץ, ניירות ופסולת מתגוללים בין הרגליים. עשרות מדרגות מוליכות למי המקווה. שכבה ירוקה סמיכה של עובש כשדה מונחת על מי המקווה. נראה שמזה זמן רב לא נוקה המקום ולא הוחלפו המים. מסירים בידיים את העובש והכל נכנסים למים הקרים המלוכלכים ומדיפי הריח המעופש, כדי לטבול לכבוד ערב ר"ה...

חסידי ברסלב מתפללים כותיקים, עם שחר, מתייצבים בבית המדרש ונעמדים להתפלל. העיירה הקיצה ונעורה. רעש, מהומה, ואחד מביט ברעהו בתימהון: אילו אנשים הם ה"אומאנר" חסידים? לא נורמליים!

והבלן מספר: הם טבלו במקווה הגדול, הישן... הא? כיצד? לא היו מים במקווה החדש ולא רצו להמתין עד שאמלא מים. באמת? לא מובן, כל בית המדרש עומד ומתבונן ביראת כבוד, כעל יהודים מהימים ההם.

משסיימו להתפלל נוטלים החסידים יד ביד ופוצחים בריקוד. כשנכנסים לאוטובוס מוצא כל אחד את חבילתו, והם ממשיכים בנסיעה.

בשעה 10 בבוקרו של ערב ר"ה מגיעים ללובלין. רעש, מהומה. כל אחד נוטל את חבילותיו ותר אחר מקום לכמה ימים. אחד מוצא אכסניה, השני מוצא סתם מקָר חסיד שמתגורר בלובלין, העיקר רוצים להתפטר מהמטלטלים.

נפגשים בחצר בית הכנסת, משם פונים לבית הקברות הישן. הרים נישאים, גנים, שדות. ומפעם לפעם עוברים סוסים ועגלות, אחת מהן מובילה אותם לבית החיים הישן.

דממה, קדושה שוררת באוויר בינות למצבות העתיקות, שקועות, מחוקות. אוהל אחד של צדיק גדול. אבן אחת קטנה, שקועה עמוק באדמה. על מצבה אחת, חציה מחוקה, עדיין רואים את המילים:

ע"נ
ר' משה אהרן
בר' יוסף
(שואטין)
בן ר' יוסף אברהם הכהן ז"ל
נולד בפלונק פולין חרס"ח
מחסידי ברסלב
זכה להיות שותף בבנין הארץ
נהנה מיגיע כפיו
שלח מזון לחשוכי מלפא
אוהב שלום ורודף שלום
אוהב את המקום
אהוב ואוהב את הבריות
קבע עתים לתורה
נפ' כ' מ'אב תש"ם
ת נ צ ב"ה

מצבת ר' משה אהרן שאטין

"פטפט ביצרו יותר".

"סיפור שלם מסופר על הקבר", אומר חסיד לובלינאי ישיש: "עם פריץ וחייט יהודי... הכל רשום בארכיון של אוועל... וכאן נטמן מח-הברזל, החוזה מלובלין. וכאן הקדושים שנפלו על קידוש השם".

עצים, עשבים, אבנים, טומנים בחובם סודות עתיקים מלפני דורות.

על האבנים הקרות שוכבים חסידי ברסלב ומרטיבים אותם בדמעות רותחות, עם חרטה ותשובה. ממנים לשליח את החוזה מלובלין לרבי - ר' נחמן, שיקח אותם תחת חסותו, יגן עליהם מפני יום הדין ויפעל עבורם שנה טובה. שנה של תשובה ומעשים טובים, שנה של נחת מצאצאים, שנה של שמחה.

כהנים יש בין החסידים, שאינם יכולים להיות במקום הקדוש ולהשתטח על הציון. עלו על הר ממול, ממקום שניתן לצפות על הקברים. במבטים יוקדים ובלבבות נשברים, שופכים את ליבם לצדיקים מרחוק, ובקנאה על חבריהם שזכו להשתטחות הגוף. אבל, בוטחים ומלאי אמונה, שיתמלאו כל בקשותיהם לטובה, בזכות הצדיק הקדוש ויזכו לשנה טובה.

הציון של החוזה הק' מלובלין. מי מדבר היום כאשר הגבולות נעולים ואי אפשר להגיע לאומן, לציון של ר' נחמן מברסלב.

מפעם לפעם מקדמת שתיקת הלילה את שירתם ומחיאתם של החסידים בברכה. כך בלעו האוטובוסים בקפיצת הדרך עשרות קילומטרים והתקרבו לעיירה פיליפ.

לפילים הגיעו ב-4 לפנות בוקר, שם נעצרו למנוחה וחילוץ עצמות. החלו להתכונן ומיד נפנו למקווה. דבר ראשון בברסלב זה טבילה במקווה. העירו את הבלן שנבהל מאוד לגלות בבת אחת זרים רבים כל כך. עד שנתנו לו להבין שאלה הם ה"ברסלבר" שבדרכם ללובלין ורוצים לטבול במקווה. הוא מיד פתח בפניהם את הדלתות ביראת כבוד. בכניסתם למקום הכה ריח מעופש של עובש ולכלוך באפם, אבל ברסלבר לא

משאול תחתיה אל הנחמה והתחיה

סיפור אנושי מטלטל

הוא היה משועי לודז', רחוק מאוד מיהדות, מצוי תדיר בבתי קפה, ב'קלאבים', משחקי קלפים וקולנוע, וממעט לבקר בבית הכנסת. ביום מן הימים התהפך עליו הגלגל, הוא יצא נקי מנכסיו, פשט את הרגל ונותר עזוב ונבגד על ידי כל 'חבריו' המדומים והמזויפים. בעקבות כל זאת נפל אל תהומות היאוש וההידלון, עד שאיבד כל טעם בחייו. "יום אחד עבר ברחוב 'קפיננו 2' ושמע מין תפילה, וניגון שונה. הלך אחרי הקול ופתאום מצא את עצמו בבית החסידים של הברסלבר. לקח ספר תהילים, עמד בפינה ובכה. בכה מבלי להוציא הגה מפיו. כל מה שהצטבר אצלו בלב מכל הזמן, התפרץ פתאום ומעיין של דמעות נפתח וזלג, וירד וירד. הספר נרטב מרוב דמעות..."

| סיפורו המפעים והמטלטל של **ר' פייביש** - אחד מהאבני-קודש הרבים בפולין, שהרבי הקדוש אסף באהבה ובחמלה אל תוך היכלו - כפי שהוא מתואר בעט סופר בידי עד השמיעה והראייה החסיד **ר' משה אהרן שאטין ז"ל מלודז'**

ר' פייביש

יהודי נמוך, זקן ארוך, עיניים כחולות מלאות אהבה ודרך ארץ. לא רק למבוגרים ממנו - אפילו לילד נתן כבוד.

היה פעם עשיר גדול, בעל בית חרושת לגרביים ברחוב פולנצנה. כעת הוא יורד, ירד מנכסיו. מיואש, בלי פרוטה לפורטה. חובות מעל לראש. הבעלי חובות עיקלו את המכונות. מה שניתן למכור כבר מכר בחצי מחיר. ובמשך הזמן הלך ונגמר הכסף. עוד נשאר לגור בדירה הגדולה והרחבה, הסתובב בה כמו ביער.

למי שהוא פנה מבין ידידיו הקודמים, שלא פעם עזר להם בהלוואות ובחתימת ערבות, היום, כולם פנו לו עורף.

אין ידיד, אין חבר. אפילו אשתו לא מצאה מילה אחת לנחמו. והאמת להגיד "העולם חשך בעדו..."

היה אדם חופשי (לא דתי) - יותר קרוב לבתי קפה, ל'קלאבים', ולמשחקי קלפים, לקולנוע ולהצגות שונות, מאשר לבית הכנסת. מיום ליום ירד יותר. כבר לא היה פרוטה לפורטה, היאוש אכל אותו. יום אחד עבר ברחוב 'קפיננו 2' ושמע מין תפילה, וניגון שונה. הלך אחרי הקול ופתאום מצא את עצמו בבית החסידים של הברסלבר. לקח ספר תהילים, עמד בפינה ובכה. בכה מבלי להוציא הגה מפיו. כל מה שהצטבר אצלו בלב מכל הזמן, התפרץ פתאום ומעיין של דמעות נפתח וזלג, וירד וירד. הספר נרטב מרוב דמעות.

וכשפתח את עיניו, וכשנרגע קצת, שאל את עצמו: איפה אני? ומה הביאו לכאן?

רואה הוא אנשים רוקדים סביב לשולחן, מחזיקים יד ביד, רוקדים ורוקדים בלי סיבה, לא חתונה ולא ברית-מילה, סתם שמחה. ניגש לאחד ושואל: "תגיד לי בבקשה מה השמחה הזאת?"

"לשמחה לא צריך להיות סיבה" ענה לו האיש, "הרבי אמר 'המצווה הכי גדולה לא יכולה לעשות מה שעושה השמחה', לכן אדם צריך להיות שמח ובוא גם אתה לרקוד, תראה כמה זה טוב"...

פייביש רוקד עם כל הצרות

לקח אותו ביד והכניס אותו במעגל, ורוקד. פייביש רוקד, עם כל הצרות שלו, רוקד, סוגר את העיניים ורוקד...

לא שבת, לא חג ולא שמחה. בחדר צר, סביב לשולחן, מניין יהודים... לפי ראות העיניים אין להם לצרכי השבת...

ובכל זאת, שמחים ביום שלישי בשבוע לפנות ערב, בין מנחה למעריב, סתם יום חול.

עמד פייביש כמו טיפש, לא מבין כלום, לא מבין מה הוא עושה כאן? איך הוא נכנס לכאן? ואיך הוא מעיז לרקוד? הלא הצרות שלו הם למעלה מהמשוער.

היהודי שקירב אותו הכיר תיכף שמה שהוא איתו לא בסדר. לא עזב אותו, קירב אותו לשולחן שכולם ישבו כבר לשמוע מפיו של אחד מהחסידים לומד את הליקוטי מהר"ן. אמנם פירש בז'רגון [-אידיש מדוברת], אבל פייביש לא הבין כמעט כלום בכל התורה.

ושוב בוכה, נראה שהדמעות שנתאספו במשך זמן רב, פרצו בלי מעצורים. זה היה היום הראשון אצל חסידי ברסלב של פייביש, ואחרי התורה, קם חסיד ואמר קדיש, בניגון שלא שמע אף פעם. הוא זוכר שכשנפטר אבא שלו, הלך להגיד קדיש בבית החסידים של חסידי גור, זה היה בבית שהיה גר ברחוב 'פלונצנה 6', גם שם התפללו, אבל הניגון, וההתלהבות, והתחנונים והריקודים כמו ששמע כאן, לא שמע באף מקום.

ואחר כך תפילת מעריב. הוא חשב שהיום יום כיפור: "והוא רחום..." "...והוא רחום יכפר עוון ולא ישחית..." "אוי אוי טאטע פוטער' 'והוא רחום'..." המחשבה שלו עובדת: 'כן, כן! כולם בטח בעלי תשובה כמוני. וכאן מקומי. שרק יקבלו אותי'.

אבל כשהסתכל בהם, ראה אחרת לגמרי. הם צדיקי עולם, מופשטים לגמרי מעולם הזה. מוסרים את עצמם לתורה ותפילה. לקח סידור, נעמד בפינה. דיפדף בו. מילמל מה שהוא לא מובן. ודמעות - טיפות חמות ירדו על לחייו... וכך נקלט בתוך חסידי ברסלב ונהיה לבעל תשובה גמור. כל יום בא, מרחק גדול הלך, כמה רחובות עבר עד שהגיע: להתפלל יחד, ללמוד יחד, לרקוד יחד.

כאילו נולד מחדש

כשהוא כבר היה בן בית, גידל זקן ארוך ופיאות, עם בגד ארוך מידות כמו כל החסידים, כבר הבין את הלימוד. נהיה לאדם אחר לגמרי. כאילו נולד מחדש. יום אחד אחרי התפילה ר' פייביש גונח: "אוי טאטע פוטער אין הימל... כמה שאתה בעל הרחמים והחסדים. כמעט שרציתי לעשות מעשה שלא יעשה"... אז ראו שיש לו לספר מה שהוא מעניין, שתקו כולם ומחכים. ור' פייביש פותח פיו במין בושה: "קינדרלך מה אספר לכם, אתם קדושים וטהורים. יראי שמים. חסידים, ואני מה?" צוחק מתוך דמעות או שבוכה מתוך צחוק. הפנים צוחקות והדמעות יורדות... "הייתי פעם סוחר גדול, 'שוויצר'. הרבה מכונות היו לי. הרבה אנשים עבדו אצלי בבית החרושת לגרביים, מן הראשונים בין השמות הידועים בעיר לודז'. כסף היה לי כמו זבל. לא ידעתי מה לעשות עם כל כך הרבה כסף. פיזרתי לכאן ולכאן, לכל מיני עבירות, ושטויות, ותאוות... כל המחשבה היתה בטומאה, הייתי שקוע רק בתאוות. גם החבר'ה שהתחברתי בהם היו ככה:

קלפים-תאוות-כסף. אף פעם לא עשיתי דין וחשבון - 'פייביש עד מתי?' ולצדקה ידי היתה סגורה ומסוגרת. כשעני הושיט את ידו, אמרתי לו: "לך לעבוד פרזיט!..."

הלך לי לא-נורמלי. הוספתי מכונות על מכונות, והשם שלי הלך בין הסוחרים הגדולים. כל הבנקים רצו לעבוד איתי.

אשתי - מה שראתה קנתה. אף פעם לא עשתה שום דבר בבית ובמקום זה היו משרתות, טבחית ומטפלות שמטיילות עם הילדים, כנהוג אצל העשירים..."

"והילדים!" - פייביש מראה עליהם - שני ילדים חיוורים כסיד, בלי צבע על פניהם, בלי טיפות דם, עומדים על ידו ונהנים מהסיפור של אבא. "הם!" אומר ר' פייביש, "היו עדיין קטנים. וכמה משרתות היו להם, מאכילות, מטיילות, טבחיות, משרתת אחת לכביסה ואחת לנקות את הבית.

"והייצר". ממשיך ר' פייביש, "עבד אצלי ולא זז ממני, ואני, פייביש הקטן, רוצה להראות לכל העולם, שאני לא מהזולים - לי יש בכיס מצלצלים לרוב, אני משלם בעד כל דבר... פייביש משלם.

וכך הולך לו הבעל גוף כאילו כל העולם שלו, כאילו רק עבורו נברא העולם, ובלעדו איזה צורה יהיה לעולם?".

כך מספר ר' פייביש, ועושה הפסקות בין משפט למשפט, לתת לשומעים זמן למחשבה לעכל את הסיפור הדרמטי הזה. מביט לכל הסובבים אותו אם הם מבינים מה שעבר עליו, באיזה צורה הוא היה, באיזה מערבולת. באיזה בוץ שקע.

וזוגתי, אנו היינו שני עולמות. היא, לא מעניין אותה שום דבר. הב, הב, כמו הנהנום. רק כסף: כסף היא צריכה, כסף היא רוצה. היום יש לה מסיבה, מחר נשף, הערב תיאטרון - הצגה מעניינת. מחומנת - צריכה מתנה לקנות. וגם שמלה חדשה, איך אפשר אשת בעל בית חרושת עם אותה השמלה של אתמול? מה יחשבו?...

ובבית מהפכה: המשרתות גונבות או לוקחות מה שבא ליד. אין מי שיגיד מילה. אין בעלת הבית, וכל אחד הולך לדרכו.

כן, כן! אתם בטח לא מאמינים!" פונה ר' פייביש לשומעים שמסביבו, "לדאבוני הגדול, הכל אמת. אף פעם לא רציתי לעשות דין וחשבון איך אני עומד במצב הכספי... יותר טוב בלי חשבון...

פייביש פעוט את הרגל

לאט לאט התחילה רוח נגדי, שביתה! הפועלים רוצים הוספה. השטרות החדרים בלי כיסוי. הסחורות חוזרות. 'לא גמור יפה' - לא מוצא חן בעיניהם הגרביים שלי. אין הזמנות, אני מפטר פועלים. צועקים הם וגם אני צועק. אשתי עוזרת לי כשאני מספר לה לאיזה מצב הגענו. באים מהממשלה דורשים מס, דורשים חובות, וכסף אין. לילות אני יושב בכל מיני בתי קפה, או מרזחים, ושותה ושותה. חצי שיכור אני בא הביתה... רבים, צועקים, אני על אשתי והיא עלי. מפטרים את המשרתות, ואשתי לא יודעת שום דבר בבית, לא רגילה. הילדים - מלוכלכים. אין אוכל, לא יודעת לבשל...

פתאום, כל העולם נחרב. כל הידידים של אתמול, מתרחקים ממני. כל החברים שביליתי איתם שנים, לא מכירים אותי היום.

השמועה הולכת בכל העיר - פייביש עשה בנקרות, פשט את הרגל. מהממשלה באים ומעקלים את הרכוש. משפטים, עורכי דין, ועוד צרות מכל הצדדים. מה אספר, מה נאמר ומה נדבר... וכך ירדתי מכל הנכסים, מכל העשירות. אוי... אוי... לולי הרבי זכותו יגן עלינו, מי יודע לאן הייתי מגיע... הלא הייתי בעל תאווה שאין דוגמתו בעולם...".

וכולם ישבו בפה פעור ושמעו את העבר שלו. היתה לו סגולה מיוחדת לתאר דברים, הכל היה חי, כאילו רואים את זה ממש. לא יאומן! הפייבישיל הקטן הזה, עם הזקן הארוך, והבגד עם טלאים, הוא היה פעם עשיר? כאילו נולד כך...

הוא יכול לספר ולספר, ויש לו עוד הרבה דברים מעניינים עם מוסר השכל, וכעת אומר הוא: "נצא ונעשה ריקוד". קמים, משלבים יד ביד ורוקדים ופייבישל בוכה וצוחק, שר ורוקד. הזיעה ניגרת ממנו ומתערבבת עם הדמעות והכל יורד לזקנו הארוך.

אחרי הריקוד מבקשים ממנו שיספר עוד. "מעניין" אומרים כולם.

"הלא אפשר לכתוב ספר" - אומר ר' משה המנקר. "מעניין... מעניין, עד היכן אדם יכול לרדת".

ושוב מתיישבים: "נו פייבישיל ('ערצייל') תספר... זה עוזר, זה וידוי של בעלי תשובה"....

"איפה הילדים?" שואל ר' פייביש. - "הם משתוללים בחוץ, עם עוד נערים בגילם". המעילים הארוכים והפיאות המסולסלות, כמו כל הילדים מבתי החסידים. משחקים במחבואים, להם לא מעניין כל הסיפור, הם חיים בעולם אחר לגמרי. "להם טוב" אומר ר' פייביש "הם לא מבינים, תינוקות של בית רבן שלא טעמו טעם חטא"... כולם מפצירים בו שימשיך ויספר...

ועכשיו שהוציאו כבר את הכל מהבית, נשאר הבית ריק. הדירה יותר מדי גדולה. הפסיקו לבכות, לגנוח, להאשים אחד את השני. עובר שבוע, חודש... התביישו לצאת לרחוב.

"אשתי אומרת: 'פייביש צריכים לחפש קצת כסף, הילדים צריכים לאכול. מה נעשה? יש עוד תכשיטים, אולי נמכור אותם ויהיה מה לאכול, אולי נלך להורים שלך? אולי יעזרו?...'

בזמן שהיינו ב'ספירות העליונות' בכלל לא זכרנו שישנם הורים וצריכים פעם לבקר אותם. רק מטעם הנימוס. ואיך נבוא פתאום היום ונגיד: 'תנו! הנה אנחנו במצב קשה, תעזרו לנו!". לא, לא בא בחשבון!

וככה התווכחנו יום ולילה ואכלנו את היתר ממה שנשאר: שעון זהב שלי עם השרשרת, תכשיטים של אשתי, הבגדים היפים, הפרווה שלי ושלה, רק בבגדים של הילדים לא נגענו.

"כן, היה חלום - חלום בלהות. לא יאומן! לא יאומן שאדם יכול לרדת עד מדריגה כזאת ולא להרגיש עד כמה שהוא מתרחק מהיהדות, מאנושיות... מין חיה בצורת אדם...

חברים! מה נאמר ומה נדבר ומה נספר, יותר טוב שלא נזכרים מזה... אבל כשבא לך התמונה מאז - היא עומדת לפניך במלואה. "תספר! תספר!" מפציר בו אחד, "דאגה בלב איש ישיחנה". "לכן, קינדרלך" ממשיך ר' פייביש "יותר טוב לא לדבר מכל זה, זה הכל שייך לעבר הלא נשכח. צריכים הרבה תפילה בכדי לשכוח, הלא כל זה עומד לפני עיני כאילו בלתי נפרד ממני. אבל אני מאמין שבזכות הצדיק הגדול אניע לתשובה שלימה". "איזה לב קשה היה לי אז", ממשיך ר' פייביש. "כשהפועלים ביקשו, התחננו וצעקו: 'אדון פייביש! יש לנו אישה וילדים, לאן נלך לחפש עבודה בזמן רע כזה? הלא משבר בכל הארץ, מה נעשה?'

'לא איכפת לי', עניתי בגאווה... 'אינני צריך לדאוג לכם, אינני אביכם, לכו! לכו לכם, לאן שאתם רוצים! אינני חייב לכם דבר'...

וכך הלכו להם, בדמעות בעיניהם... וכאשר הלכו" אומר ר' פייביש, "הרגשתי הרגשה מאוד לא נעימה בפנים... עמוק בלב נקרע מין קרע. הרגשתי שמה שהוא השתנה אצלי: ריקנות - ריק מאדם, הכל ריק... זה לא אני, לא! זה לא פייביש...

נשארתי לבדי, כמו כדור צף על המים, כולם עזבו אותי... אשתי יושבת לה בפינה וסורגת לה משהו להנאתה, והילדים משחקים להם בחוץ עדיין לא יודעים כלום. הכל שקט - המכונות משותקות. הו, המכונות למה הן לא עובדות? אפשר להשתגע! אני רגיל לרעש, רעש של המכונות. ואיפה החברים? איפה הם עכשיו שאני צריך אותם? ואיפה היועצים שלי? אין אף אחד, כולם עזבו אותי... איפה הכסף? ואיפה השכל שלי? שתמיד אמרתי: 'את פייביש אי אפשר לסדר'... אני מוציא את הארנק מהכיס. שטרות - רק שטרות שאינם שווים גרוש... יהודים, מה אגיד לכם, לא תבינו... 'אשר יוצר פאפירלך' (ניירות שמועילים לברכת אשר יצר)... זרקתי את הכל על השולחן - על השולחן איפה שאשתי יושבת וסורגת לה. "קחי לך, קחי לך" אמרתי. "הנה כסף, כסף!" ורצתי החוצה. "החוצה!" צעקתי "החוצה! רק לא בבית, שם אשתגע..."

יש לי ברוך ה' הכל - את הרבי ואת האמונה

ברחוב נופל לו שלג דק. יורד לו, יורד ויורד. גרגירים קטנים נופלים על פני, מעוררים אותי קצת. והדבר הראשון שהחלטתי - למכור מכונה אחת, טרם שהבעלי חובות לוקחים אותה, בכדי שיהיה לי מה לאכול וממה להחיות את המשפחה. וכך זה התחיל - לא הרווחתי כלום, רק חיסלתי כל יום משהו, והכסף הלך והלך כמו מים, ובסוף מסרתי גם את הדירה הגדולה המפוארת עם כל הרהיטים - שטיחים יקרים, כורסאות מרופדות, תכשיטים של אשתי ושלי ועוד... נכנסנו לגור בדירה קטנה שהיה שם פעם בית חרושת...". "אוי ריבונו של עולם כמה טוב לי היום", אומר פייביש... "שזכיתי להבין שהכל היה רק חלום, דמיון, וכאב ראש ולא יותר. ועכשיו חברים, אני פייביש, שמח, יש לי ברוך ה' הכל - את הרבי ואת האמונה. והעיקר להיות שמח. נו! נעשה רקידל'ה...".

וכולם קמים ופייביש מתחיל לשיר וכולם אחריו "אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו". אוחזים יד ביד, סביב לשולחן. "יותר חזק! יותר חזק! יותר חזק" צועק פייביש "שטארקער אין שטארקער קינדערלך" והריקוד הולך ומתלהב - ככה רוקדים בלי סוף ומבלי להתעייף, זקנים, צעירים וילדים, ומידי פעם פורצת אנחה וגניחה. אחרי חצי שעה של ריקוד סוער, מתיישבים ומביטים אחד בשני, ומחכים שמי שהוא יתחיל לספר בנפלאות הבורא... ואחד שואל את ר' פייביש: "תגיד לי פייביש ומה עם כל הידידים שלך? חברים שביליתם יחד יום יום כפי שסיפרת, איפה הם אחרי האסון שקרא לך?".

"טוב שאלת! אתם יודעים מי זה ומה זה ידידים וחברים? אגיד לכם, כנראה שאינכם יודעים. אנשים שאיתם נפגשתי יום יום בבתי קפה ושילמתי עבורם בגלל שהייתי פזרן וגם חשבתי שהם חבריי האמתיים, הם ניצלו את זה. לא שלא היה להם לשלם, ההפך הוא הנכון, היו די עשירים, רק כך היה רצוני, בגלל הגאווה... ואחרי הירידה שלי, גם נפגשנו ושתינו ביחד, ובסוף כרגיל כולם מחכים שאני אוציא את ארנקי ואשלם כרגיל, למרות שידעו כבר את מצבי. אבל הפעם לא היה לי. וכשראו שאני לא מוציא את הארנק מכיסי עשו את עצמם: 'פייביש מה קרה לך, אינך משלם? מה, אין לך כבר לשלם עבור קפה?', הוצאתי את הפרוטות האחרונות שלי והנחתי על השולחן בכעס. לא אמרתי מילה, קמתי והלכתי...

"מאז אני לא ניפגש איתם ולא רוצה לראותם. הם ידעו לנצל את טיפשותי ואת גאוותי, אבל בעת צרה אינם... למרות שידעו את מצבי טוב מאוד. למדתי מהם הרבה, ומבשרי, ואני יכול לסכם בזה שאין ידיד יותר טוב מקפיטל תהילים. שם, רק שם, אתה יכול לשפוך את כל מה שיש לך בלב מתובל בדמעות. ואז אתה מרגיש שירדה לך אבן מהלב, וכל כך קל וטוב על הלב, ואלף תודות לאל שהביא אותי עד הלום. ו'מאן דיהיב חיי, יהיב מזוני" (-מי שנותן חיים, נותן מזון).

* * *

תודות להר"ר שמואל מאיר חשין על עזרתו הגדולה והמסמכים והתמונות שהמציא לידינו.

שוכב החסיד על מטתו, סוף סוף הצליח למקם את רגלו המיוסרת בתנוחה כלשהי, שיחתו הידועה של רבינו הק': "לא מיבעיא אתם כולכם תלויים בראש השנה שלי ולפתע מכה בו שיחה זו בעוצמה - אני תלוי בראש השנה!!! לא באנטיביוטיקה ועכשיו חלילה לו מלזוז מילימטר שלא להעיר את הכאבים. למול עיניו חולפת אלא כל העולם כולו תלוי בזה", הוא שר את המילים הקדושות במנגינה הידועה לא ברופאים ולא בעסקני הרפואה, כל עתידי תלוי בראש השנה של רבינו!

נכנס לציון הקדוש על כסא גלגלים ויצא על רגליו!!

הנס המדהים שאירע השנה בקיבוץ הקדוש עם הרה"ח **ר' משה יוסף גולשבסקי** הי"ו מלונדון שנכנס לציון הק' על כסא גלגלים כשהוא מתפתל מיסורים ולאחר חצי שעה בציון רקד על שני רגליו - הכה הדים במהלך ימי ראש השנה ועבר מפה לאוזן כאש בשדה קוצים, רבים עלו לדירה שבקרית ברסלב לחזות במו עיניהם בכסא הגלגלים המיותם המספר את סיפורו של חסיד ברסלב שנמלט בעזרתו מבית החולים מתוך אמונה עזה בראש השנה של רבינו - סופר אבקשה היה שם, שוחח עם ר' משה ובניו, והעלה על הכתב את ההתגלות שזכינו לה בראש השנה ה'תשע"ט

בית החולים היוקרתי במרכז לונדון UCH

יום חמישי פרשת ניצבים, השעה 11:00 בבוקר.

שדה התעופה געטוויק בלונדון הומה אדם. בתוך ים האנשים בולטת במיוחד קבוצה של עשרות חסידים לבושי שחורים הממתינים בשער העליה לטיסה PS112 לקייב, במקום מתקיים מנין סליחות. הציבור מורכב מחסידי ברסלב תושבי לונדון ביחד עם ציבור מכובד מארה"ב וקנדה שעצרו בלונדון לנחיתת ביניים. על פני כולם נסוכה שמחת הנסיעה לצדיק, פניהם מאירים באור בהירות הדרך, זו השעה לנוח קמעה מהמאמץ של השעות האחרונות, הקניות, אריזת המזוודות, הנסיעה הארוכה, העמידה המתישה בתור לצ'ק-אין, הבידוק הבטחוני המדוקדק, והדרך הארוכה עד לשער העליה למטוס.

עכשיו מרשה לעצמו כל אחד לנשום מעט לרווחה כשיש מי שדואג להזכיר את שיחתו של רבינו הק' כי מכל פסיעה ופסיעה שהולכים אליו נברא מלאך, ובשלב זה כל אחד מבני החבורה כבר מוקף בכמות מכובדת של מלאכי רחמים המתלוים אליו. אשרינו אשרינו! זוהי הקריאה השולטת בחלל האולם.

האוירה השמחה מופרעת במפתיע כשבפתח המסדרון מופיע כסא גלגלים של ארגון "עזרה ומרפא" עליו יושב האברך החשוב הרה"ח ר' משה יוסף גאלשעווסקי הי"ו - ראש ישיבת תורת הנצח בלונדון, כשפניו מיוסרות להחריד משל נמלט זה עתה מהגיהנום. ספר בידו ובנו דוחף את עגלתו.

הציבור נתפס בשוק. מהו החזיון הזה באמצע יום בהיר? הגם ר' משה במשותקים?

בספונטניות ניסה כל אחד לחוד לבצע סריקה מהירה על גופו לנסות לקלוט איזה גבס או תחבושת על הרגל, וכשלא נמצאו שום סימנים מפלילים גדלה התמיהה שבעתיים - רבוש"ע מה אירע לו שראינוהו בכך? אברך צעיר מעלה השערה כי מדובר בתרגיל מבריק לשמירת עינים, כנראה הזמין שירות נכים כדי לעקוף את כל הפריצות בטרמינל. אבל מדוע פניו נראים כל כך מיוסרים?

> בדיקת MRI חושפת את התמונה המלאה של המצב, ובכיר הרופאים מופיע ומדבר על טיפול פולשני של שאיבת מוגלה, טיפול שייעשה רק בעוד שבוע ימים. עיון קצר בלוח מעלה את המסקנא שהטיפול יתנגש בראש השנה של רבינו

מתוך הקהל מתרומם יהודי בלבוש מודרני וניגש לר' משה ללחוץ את ידיו ולהחליף איתו מספר מילים. היהודי מוכר למתפללי בית הכנסת ברסלב בלונדון כדקוטור ווטסלר, בעל תשובה שהתקרב ליהדות ולרבינו הק' ומנהל מרפאה משלו בתוך הקהילה החרדית שבסטמפורד-היל שכונת החסידים בלונדון. הקשר בין השניים על רקע כסא הגלגלים לא מותיר מקום לספיקות. משהו לא טוב עובר עליו, וה' ירחם.

אי פה אי שם ניגשים ידידים ולוחשים לו, 'רפואה שלימה!', 'כתיבה וחתימה טובה!', 'כדאי הוא רבינו הק' לסמוך עליו!'.

אחד מהחבורה מתלחש עם הבן שיגיד למען ה' במה המדובר וירגיע את הרוחות.

אבי מתייסר כבר כמה שבועות ביסורי תופת מזיהום קשה בגופו, ועכשיו ברח מבית החולים עונה הבן בקצרה ומניח את דעתם של הסקרנים.

כסא הגלגלים נישא אל המטוס כשהד"ר הנ"ל מתהלך לצידו כשושבין ראשי. כיון שהכרטיס נקנה ברגע האחרון לא החזמן מקום מיוחד לנכה, ואברכים יקרים מתאמים בין אנ"ש סבב החלפת מקומות כדי להקל על המצב.

בשדה התעופה

לאורך כל הנסיעה יושב ר' משה קפוא במקומו משל יצקו אותו פה ביחד עם רהיטי המטוס. ובהגיע הנחיתה המיוחלת - שוד ושבר, המטוס לא מתחבר לשרוול אלא הירידה מהמטוס היא דרך גרם מדריגות אותו אין ביד החולה לצלוח. בלית ברירה מוזעק רכב מיוחד לנכים המתחבר לדלת המטוס האחורית ומוריד את כסא הגלגלים בכבש מיוחד.

יום חמישי פרשת ניצבים, השעה 6:00 בערב.

שדה התעופה בוריספול בקייב. האולם הומה באנ"ש מכל קצווי תבל, כסא הגלגלים מפלס את דרכו בתוך ההמון, ר' משה יושב, אור קורן מפניו ובת שחוק נסוכה על פיו, בחוץ ממתינים לו עוד שניים מבניו שיצאו לקראתו מאומן לסייע לו כפי יכולתם, שקית קטנה נשלפת בזריזות, תוכנה נמהל בחצי כוס מים, הוא גומע את המשקה ונושא עיניו לשמים בתודה.

זהו משכך כאבים עוצמתי הנמכר באוקראינה בחופשיות ומשפיע לשתים עשרה שעות. אבקה זו הוא נוטל כבר כמה שבועות ברציפות, ואילולא היא, היה זקנו מלבין מיסורים. זה יומיים שהחומר אזל וזה מה שגרם לבניו להמתין לו בשדה התעופה עם החומר המיוחל.

כאמור מיודענו שרוי במצב רוח מרומם. לעשרות הידידים המתנפלים עליו בדאגה כנה, הוא משיב: **"אני בדרך למופת גדול של רבינו הק'"**, כיון שהניח את דעתם בירכוהו ברפואה שלימה ונחפזו לדרכם.

ר' משה בחר את הנסיעה באוטובוס בו לא מורגשים כ"כ המהמורות של הכביש, ולא ייסרו אותו בטלטולים מיותרים. להעלות אותו לאוטובוס היתה מלאכה בפני עצמה כששני גויים גברתנים נותנים את חלקם במבצע המורכב. בדרך עוצר האוטובוס להפסקה, מנין מעריב נערך מחוץ לאוטובוס בצמוד לדלת הקדמית כדי לצרף את מיודענו.

עד כאן יומן המסע. ועכשיו מעט רקע

• • •

נתיב היסורים

חודש אלול מקדם את ר' משה במיחוש מוזר שנדבק אליו ולא מרפה, המיחוש הולך ומתגבר מיום ליום ומתחיל להציק. משהו לא טוב נדבק אלי - שח הוא לבני ביתו - ואני מקוה להיפטר ממנו בתפלה כהוראת רבינו הק'. אולי נלך לבדיקות, לעשות צילום - מפצירים בני הבית. "אני מאמין בכוחה של תפלה, דמעה אחת לפני השי"ת שוה יותר מכל בתי החולים בעולם וחבל לעזוב רפואה בדוקה זו, מלבד זאת רבינו הק' בתורה א' ח"ב אומר שיש ומחלה מתפשטת בגופו של אדם ורק ה' יודע ממנה, והוא רופא אותה לפני שיודעים ממנה, בסוד 'כי אני ה' רופאך'" - משיב ר' משה.

שיעורי אמונה נמסרו בערבים בבית החולים

בעיצומה של בריחה

מתייסר הוא בשקט ומתפתל בכאביו ההולכים ומתגברים, ומנסה להמשיך בסדר יום כרגיל. מוסר שיעורים בישיבה, כותב מבחנים לבחורים ומתכונן לנסיעה לראש השנה לאומן.

פחות משבועיים לפני הנסיעה לאומן הינו מגיע למסקנא שאין בכוחו לעמוד ביסורים שכאלו, לאחר שצבר לילות טרופים חסרי שינה. הבה אלך לבדוק במה המדובר.

בלית ברירה הוא פונה לבית חולים, ולאחר שעות של בדיקות שונות הוא מתבשר כי נמצא אצלו זיהום בשריר ראשי בירך ובעצם המרכזית של הרגל. ברמת זיהום מפחידה יחד עם סוכר גבוה פי שלש מהרגיל, עוד באותו ערב מצא את עצמו מיודענו שוכב בבית החולים כששני ידיו

מחפשים כרטיס טיסה חדש

ברח לבית חולים יוקרתי במרכז לונדון

מחוברים לעירויים שונים - אנטיביוטיקה חזקה, אינסולין, ושאר ירקות, ועל כולם יסורי שאול ורגל ימין מיוסרת שכל תזוזה שלה מפעילה מערכת של כאבים. הבדיקות עצמם הסבו לו כאבי תופת כשכל רופא לחוד מנסה את כוחו לאבחן בדיוק היכן כואב והיכן לא כואב, ומוסיף כאב לכאביו. עד שגמר אומר שיותר אינו נותן לאף רופא ליגע בו - ראיתם! הבנתם! הניחוני לנפשי!

לא נאריך בתיאור הסבל הגופני והנפשי שעברו עליו במשך שבועיים ימים, הבה ניגש לדאגתו העיקרית, הן ראש השנה מתקרב ואני מוטל כאן במצב כזה, מה יהיה? בלילות הוא מרטיב את הכרית ומתחנן להשי"ת בכל לשון של פיוס והפצרה שיזכה להיות בקיבוץ בראש השנה. אני מוכן לטוס בכסא גלגלים ואף על גבי אלונקא, אבל אנא אל אהיה מאלו שהענן פולטם.

בניו המסורים מתחלפים אצלו במחזוריות להקל על סבלו, ולבקשתו מבררים כמה תעלה טיסה פרטית על מיטה בליווי רפואי, באים בדברים עם עסקנים נמרצים, ובינתיים נושאים כולם תפלה שהמצב ישתפר.

שבוע חולף, היסורים אינם מרפים. מתברר כי במשך כמה ימים נתנו לו הרופאים תרופה לא מתאימה שלא הועילה כלום והלואי שלא הזיקה.

בדיקת MRI חושפת את התמונה המלאה של המצב, ובכיר הרופאים מופיע ומדבר על טיפול פולשני של שאיבת מוגלה, טיפול שייעשה רק בעוד שבוע ימים. עיון קצר בלוח מעלה את המסקנא שהטיפול יתנגש בראש השנה של רבינו. למשמע הדברים נמלט ר' משה מבית החולים באישון לילה ועובר לבית חולים יוקרתי במרכז לונדון. אולי יחוס אולי ירחם.

עסקני רפואה מאנ"ש מצליחים לשים יד על התיק הרפואי בדרך לא דרך, וחוסכים ממנו לעבור את כל הבדיקות מחדש מה שהיה גוזל עוד כמה ימים בלוח הצפוף בלאו הכי. טובי הרופאים מתכנסים לדון בתיק הרפואי ובחסדי שמים מגיעים למסקנא כי מדובר במקום רגיש במיוחד שכל טיפול פולשני עלול לגרום לנזקים בלתי הפיכים, ולכן אין ברירה אלא לטפל באנטיביוטיקה חזקה לאורך זמן ולקוות לטוב.

עוברים עוד מספר ימים, המצב מתייצב, הסוכר מאוזן, הזיהום בנסיגה, רק היסורים אינם מרפים - אין באפשרותו להזיז את רגלו הימנית כדי פסיעה אחת. מידי יום ביומו מתקיים מבצע מורכב לסייע לו לעלות למיטה או לחילופין לעבור לכסא הגלגלים, בניו מגביהים את הרגל המיוסרת בעדינות ומשתדלים שלא לקרוא על פניו בכמה יסורים זה כרוך.

מוצ"ש ליל א' דסליחות. מנין מאנ"ש מתכנס במסדרון בית החולים לאמירת סליחות. ר' משה על כסא הגלגלים מצטרף אליהם, כולם מאחלים לו לזכות להיות בראש השנה בקיבוץ, והוא עונה אמן כשדמעות בעיניו.

יום שלישי מגיע. היום בערב היה מועד הנסיעה המקורי שלו לאומן. הוא מבקש מבניו לא להתעכב בגללו, כשהוא תקוה להצטרף אליהם בהמשך. שני כרטיסים חדשים נרכשים ליום חמישי בבוקר עבורו ועבור אחד הבנים. בני ביתו יוצרים קשר עם ד"ר ווטסלר ומתוודעים מפיו כי הוא טס באותה טיסה, והוא מאשר להשתמש בשמו כרופא מלוה שידאג להמשך הטיפול האנטיביוטי במהלך ימי הקיבוץ.

אתם כולכם תלויים בראש השנה שלי

ב"ה שבשלב זה כל הטיפול כולל קבלת אנטיביוטיקה בוריד פעם בעשרים וארבעה שעות, כך שיש מספיק זמן לטוס ולהגיע למרפאה באומן לקבלת טיפול. אין כבר צורך במטוס פרטי, ההכנות נערכות בשקט כשהרופאים לא מעלים על דעתם מה שנרקח להם מתחת לאפם.

יום רביעי פרשת ניצבים. מחר בשעה זו אמור החולה להיות במטוס העושה את דרכו מעל ארצות אירופה בואכה אוקראינה. מי ילך ויודיע לרופאים כי יש ראש השנה של רבינו בעולם? מי יסביר להם מדוע נוטל על עצמו חולה מסוכן נסיעה כזו לאוקראינה הסטרילית...? העסקנים לא רוצים לשרוף את קשריהם, הרופא הפרטי אינו שש לאבד את רשיונו, בני הבית מרגישים חלשים מול עזותם של חכמי הטבע המכונים בפי רבינו הק' 'חיות דורסות'.

שוכב החסיד על מטתו, סוף סוף הצליח למקם את רגלו המיוסרת בתנוחה כלשהי, ועכשיו חלילה לו מלזוז מילימטר שלא להעיר את הכאבים. למול עיניו חולפת שיחתו הידועה של רבינו הק': "לא מיבעיא אתם כולכם תלויים בראש השנה שלי אלא כל העולם כולו תלוי בזה", הוא שר את המילים הקדושות במנגינה הידועה ולפתע

> באותה שעה היו נראים פני אותו רופא כפני השור ביומי ניסן, הוא החל להשתולל, "אתה לא טס לשום מקום! אתה מטורף? אתה בכלל מבין את מצבך? אתה יודע מה גילינו הבוקר? יש חשש רציני לפגיעה באגן הירך, אתה רוצה להישאר נכה כל ימיך?!"

מכה בו שיחה זו בעוצמה - אני תלוי בראש השנה!!! לא באנטיביוטיקה לא ברופאים ולא בעסקני הרפואה, כל עתידי תלוי בראש השנה של רבינו!

ואז הוא נזכר בשני יהודים יקרים שהכיר מקרוב, שניהם ידועי חולי שהיו נוסעים במשך עשר או חמש עשרה שנים לאומן על ראש השנה, במהלך אותם שנים עברו אירועים רפואיים שונים, התקפי לב, צינתורים, ושאר מרעין בישין, אלא שתמיד נגמרו אותם צרות בסעודת הודאה נרגשת. עד לאותה שנה שכל אחד מהם לחוד החליט שהפעם זה כבר יותר מדי בשבילו עקב מצבו הבריאותי ונותרו בביתם. שניהם לא הוציאו שנתם, ולפחות מאחד מהם נשמעה חרטה אמיתית על ערש דווי - מדוע לא הייתי בראש השנה באומן??

הוא אף נזכר מה שהקשה מי שהקשה, וכי מי שאינו נוסע לאומן חייב מיתה? ובתשובתם של זקני אנ"ש: מי שחייב מיתה יכול להמתיק את זה אצל רבינו הק' בראש השנה.

רוח טהרה של עזות דקדושה מפעמת בחולה המיוסר, הוא מזעיק אל מטתו את הרופא הגדול והנורא, ובאנגלית עילגת מכריז בפניו: "הערב אני משתחרר הביתה". מה קרה? - מתעגלים עיני הרופא. "מכיון שמחר בבוקר יש לי נסיעה דחופה", באה התשובה. נסיעה לאיפה? - קופץ הרופא.

כסא הגלגלים מורד בזהירות מהרכב המיוחד

רכב מיוחד להורדת נכים מהמטוס

"לאוקראינה", משיב החולה בנחת.

באותה שעה - מתאר לנו ר' משה כשאינו יכול שלא לצחוק - היו נראים פני אותו רופא כפני השור ביומי ניסן, הוא החל להשתולל, "אתה לא טס לשום מקום! אתה מטורף? אתה בכלל מבין את מצבך? אתה יודע מה גילינו הבוקר? יש חשש רציני לפגיעה באגן הירך, אתה רוצה להישאר נכה כל ימיך?!"

מיודענו שמצידו כבר הטיל את הפצצה שוכב רגוע לחלוטין. הוא נזכר כיצד מכנה רבינו את חכמי הטבע - 'חיות דורסות'. רק מזל שהקב"ה לא ברא להם קרניים לנגוח, הוא מהרהר. ולגבי החדשה המרעישה אודות אגן הירך הוא עונה לו בליבו, פיך הכשילך! כי לאורך כל השבוע שאני נתון לטיפולך לא ידעת לאבחן את מחלתי, אז מה אתה שוה?... ובכלל האם לא כדאי להישאר נכה בשביל ראש השנה אחד אצל רבינו? נכות היא לא מוות!

הוא מחייג במהירות לאחד העסקנים הדובר אנגלית רהוטה, ולוחש לו בטלפון הטלתי כבר את הפצצה עכשיו תסיים עבורי את המלאכה. הוא מושיט לרופא הזועם את מכשיר הפלאפון בהתנצלות שהוא לא כ"כ מבין את כל האיומים...

לאחר שיחה נרגזת בין הרופא לעסקן הנ"ל, הגיעו לסיכום:

א. החוק מתיר לחולה לעזוב את בית החולים, באחריותו.

ב. בית החולים לא יתן לו שום חומר להמשך הטיפול במהלך הנסיעה, ואף לא מרשם לרכוש את התרופה היקרה.

ג. את התרופה היקרה לא ניתן לרכוש אלא בבתי חולים, ותאלצו לנסות את מזלכם.

ד. אנו מצידנו נצייד אתכם במכתב שחרור המציין את מצב החולה והטיפול הניתן לו, ומרגע זה אנו מסירים את האחריות מפציינט זה.

ה. צרור איחולים לפרידה שעד לרגע זה מסרב הידיד לחזור עליהם.

המרכז העולמי לבריאות העצם

מרגע זה מתחילה הדרך לאומן. החפצים נארזים, בעדינות מסייעים בידו לרדת מהמטה כשהרגל הכואבת נגררת אחר חברתה, עוד פעם אחת יקבל את הטיפול ומיד ייצא לדרכו.

ומה עם המכתב המיוחל? לאחר שעה מגיעה הודעה יבשה כי הרופא עסוק מאוד והמכתב יהיה מוכן רק מחר בשעה 12 בצהריים.

ר' משה מסביר לסובביו כי הוא מוכן למסירות נפש אבל לא לפיקוח נפש שאסרה תורה. לא אסע אם אתחייב בנפשי, אני מוכן להתייסר בכאבים, לעבור בזיונות, במשך חיי עברתי כמה וכמה תקופות קשות בהם הייתי זקוק להרבה התחזקות כדי לצלוח אותם בשלום. באחד מתקופות אלו הייתי לבד בביתי עם תינוק אחד קטן בן שנה, ישבתי אצל הסטנדר בפינת החדר ושפכתי שיחי בהתבודדות לפני קוני, וכך טענתי לפני השי"ת: אמנם צדיק ה' בכל דרכיו ואיני מהרהר חלילה אחר מדותיך, אבל הרי מקרא מלא הוא 'כי לא תחפוץ במות המת', ואני מרגיש שהנסיון הזה גדול עלי, על כן ביקשתי מהשי"ת שישלח לי חיזוק שיתן לי כח לעמוד במה שנגזר עלי לעבור.

על כסא הגלגלים בציון הקדוש

בתיקון הכללי העולמי

יסורים שהופכים לאוצרות - לשיטת הסמ"ג

לאורך כל התקופה בו התייסר ר' משה ביסורי תופת נתקלו בני ביתו ומבקריו בתופעה מעוררת השתהות, אף לא פעם אחת מצאוהו סר חוף עצוב ונדכה או שרוי בדיינים, תמיד קיבל את כולם במלה טובה בניגון של אמונה ובדיבור של רבינו הק'.

הרבה אמרות כנף נפלטו מפיו על חשבון יסוריו. כמו למשל בשבתות הכריז לאוזני כולם ששבת היום לה' ואין לו היום שום כאבים. א"כ מדוע פניך מיוסרות כשנוגעים ברגליך? אלו הם כאבים שנותרו לי מערב שבת הפטיר לעברם. כהנה וכהנה היה שמח ומשמח את סובביו, והיו תלמידיו ורעיו מתכנסים בערבים בבית החולים בחדר המיועד לשומרי שבת, לתפלת מעריב, ריקודים בכלי זמר, ושיעורי אמונה נדירים, וכבר ידעו כולם שכשר' משה עובר למילתא דשטותא סימן בדוק הוא כי נתון הוא תחת גל יסורים בלתי נשלט, וזהו המפלט האחרון שלו שלא ליפול לעצבות עפ"י הרעצעפ"ט הידוע של רבינו הק' בתורה מ"ח ח"ב.

מהו הסוד שלך שאלוהו מבקריו, הן פניך החיוורות מסגירות את יסוריך, ומה הן כל המלתות והעליצות הסובבות אותך. ר' משה לא שומר את סודו לעצמו ואף ביקש לפרסמו לזיכוי הרבים, אך תחילה נשמע מפיו כיצד גילה רז זה?

ר' משה מסביר לסובביו כי הוא מוכן למסירות נפש אבל לא לפיקוח נפש שאסרה תורה. לא אסע אם אתחייב בנפשי, אני מוכן להתייסר בכאבים, לעבור בזיונות, אני מקריבו בתופעה מעוררת השתהות, אף לא פעם אחת מצאוהו סר חוף עצוב ונדכה או שרוי בדיינים, תמיד קיבל את כולם במלה טובה בניגון של אמונה ובדיבור של רבינו הק'.

הרבה אמרות כנף נפלטו מפיו על חשבון יסוריו. כמו למשל בשבתות הכריז לאוזני כולם ששבת היום לה' ואין לו היום שום כאבים. א"כ מדוע פניך מיוסרות כשנוגעים ברגליך? אלו הם כאבים שנותרו לי מערב שבת הפטיר לעברם. כהנה וכהנה היה שמח ומשמח את סובביו, והיו תלמידיו ורעיו מתכנסים בערבים בבית החולים בחדר המיועד לשומרי שבת, לתפלת מעריב, ריקודים בכלי זמר, ושיעורי אמונה נדירים, וכבר ידעו כולם שכשר' משה עובר למילתא דשטותא סימן בדוק הוא כי נתון הוא תחת גל יסורים בלתי נשלט, וזהו המפלט האחרון שלו שלא ליפול לעצבות עפ"י הרעצעפ"ט הידוע של רבינו הק' בתורה מ"ח ח"ב.

מהו הסוד שלך שאלוהו מבקריו, הן פניך החיוורות מסגירות את יסוריך, ומה הן כל המלתות והעליצות הסובבות אותך. ר' משה לא שומר את סודו לעצמו ואף ביקש לפרסמו לזיכוי הרבים, אך תחילה נשמע מפיו כיצד גילה רז זה?

למקרא הדברים אורו עיני ושבה אלי רוחי; ראשית, החייתי את נפשי במסר הברור שלא מותיר מקום לצער, השי"ת אוהב אותך ומייסר אותך כאב את בנו אהובו, אלו מילים טובות, איזו נחמה טמונה בהם, איזה מבט חדש אני מקבל על כל הצער שהוא מנת חלקי. ושנית, גיליתי אוצר שלא יסולה בפז. בידי להפוך כל רגע של צער למצוות עשה טבין ותקילין, רק לחשוב נכון וקיימת מצוות עשה ולאחריה עוד אחת ועוד אחת... אין לדבר סוף, ואין הגבלה למספר המצוות שבידי לצבור ע"י התחזקותי באמונה בשעת צער. והרי באכילת מצה אין מקיימים כי אם מצוות עשה אחת בכזית הראשון, שוב בארבעת המינים בסוכות אין מקיימים אלא מצוות עשה אחת ביום הראשון בנענוע הראשון (שאר הימים הם כבר רק מצוה דרבנן), וכאן יש לי אוצר לא מוגבל של מצוות עשה ובידי ליטול מהאוצר כאוות נפשי.

הסמ"ג הזה שינה את חיי. מאז אני יודע היטב לנצל כל כאב וכל צער ולהפכו לרווחים רוחניים עצומים, וזה מה שהחיה אותי כ"כ במחלתי הקשה. מידי שעה נתכבדתי בדקירה באצבע לבדיקת רמת הסוכר - כך עשרים וארבע שעות, ואני ממלמל לעצמי בכל פעם מחדש את הפסוק "וידעת היום... מיסרך!", כמה טוב לקבל דקירה אוהבת הממועגת אלי אישית ושם השולח הוא - אביך החפץ בטובתך.

מה אומר לכם, סמ"ג זה שינה את חיי. אימצתיו אל ליבי והחזקתי בו בכל משברי הים, כטובע זה שמחזיק חזק בקרש המצילו מטביעה.

אני נתקף בכאבים, ומיד מחזק את עצמי כי מאת השם היתה זאת לי לטובתי הנצחית, ואם בכל זאת לא פג צערי, אני מסכם לעצמי כי ברגע זה הוספתי לזכותי מצות עשה יקרה שלא הייתי זוכה לה לולא הכאב שפילח את גופי, שוה או לא? פשוט ששוה ביותר!

כך התחזקתי כל החודש. באחת הפעמים ישבתי לפני הרופא שהיה צריך להחדיר לי מחט לוריד כדי לתת לי את התרופה, הלה היה אולי סנדלר מצטיין או שמא חייט מהולל, אבל להכניס מחט לוריד לא היה הצד החזק שבו, דקר אותי ביד ימין עד שדמי ניגר ולא עלתה לו. דקר ביד שמאל ולא מצא וריד מתאים. על כל מחט ומחט שבתי לומר את הפסוק "וידעת היום וגו'", בני שהתלוה אלי לא היה מסוגל לעמוד בזה ומיהר להימלט מהמקום טרם יתעלף. כיצד אתה מסוגל לעמוד בזה - הוא שאל אותי לאחר מעשה, ואני שכולי דבוק בדברי הסמ"ג משיב לו, כשאבי מוצא לנכון לייסרני לטובתי זהו ענין אישי ביותר, ומה לך לדחוף את אפך למקומות שכאלו.

ר' משה אף חיבר שיר מיוחד באידיש בן 16 בתים על דברי הסמ"ג. את השיר חיבר תוך כדי בדיקת MRI קשה, כשנאסר עליו לזוז כמלא נימא כשהוא נתון בתוך מכשיר גדול. כעבור חצי שעה נכנס הטכנאי וגער בו ששירתו הסוערת קילקלה את הבדיקה והוא נאלץ להתחיל הכל מחדש.

יש לציין שמוהרנ"ת בתפלה צ"ג עוסק בפסוק זה ושופך שיחו לפני השי"ת שאע"פ שכל כונתו לטובתנו כאשר ייסר איש את בנו, קשה לנו לקבל את היסורים, והוא מתחנן שבזכות הצדיקים יומתקו הדינים לטובה שלא נצטרך ליסורים עבור טובתינו.

להתגלגל במצבי הקשה בדירה צפופה ללא תנאים, אך לא להפסיק את הטיפול הנדרש להצלת חיי. ולכן הוא מתחנן לעשות כל מאמץ להשיג את התרופה.

מכיון שהרופאים מעכבים את המכתב, פנו בני הבית אל האחות הראשית ובעדינות שאבו ממנה את כל הפרטים הנדרשים מתוך המחשב, מה שם האנטיביוטיקה, מה המינון, ומה החוזק, ומיד פתחו בניסיונות לשים יד על החומר. הבנים באומן מיהרו למרפאה לברר אם יש אצלם חומר זה, ונענו שניתן להשיגו אך חייבים לראות אישור רופא. בקיצור ממתינים בכליון עינים למכתב השחרור.

בחזית בית החולים ישב מיודענו על כסא הגלגלים וממתין לרכב שיסיע אותו לביתו. בינתיים מספר הוא למלויו על המרכז העולמי לרפואת העצם הקיים באומן.

כך מובא בתורה ד' בלקו"מ, שעל ידי וידוי דברים לפני התלמיד חכם יוצאים מהעצמות כל הדברים הרעים שנחקקו בהם על ידי העבירות, והעצמות מתחברים. ואם תאמרו מה לענין רוחני זה ולעצם מזוהמת, הסכיתו ושמעו מה שסיפר רבינו הק'

> הוא מפריש פרוטה לצדקה, ופונה בהתרגשות עצומה אל הצדיק הרחמן החפץ בטובתינו בזה ובבא: רבי! לא טבלתי במקוה זה שבועיים ימים, אבל טבלתי בנהר דינור של יסורי שאול, הנה חלפו כמה שעות מאז הייתי צריך לקבל טיפול רפואי, אבל הרופאים התירו את דמי, ועתה באתי לחסות בצילך ולמסור לך את האחריות לבריאותי

ביציאה מהמקוה

כשגילה סוד זה. מעשה שהיה בימי הבעש"ט שנסע לבקר חולה, ובדרך אמר לתלמידיו כי חולה זה כבר שב בתשובה שלימה ורק חסר לו וידוי דברים לפני התלמיד חכם, ועכשיו כשאבוא אצלו אם יתודה בפני - יחלים, ואם לא - ימות. וכך הוה, החולה מיאן להתוודות ותיכף התחיל לצעוק שעצמותיו נשברים ומת מתוך יסורים. הרי לנו בפירוש שהדברים נוגעים לשלימות העצם בגשמיות ממש.

כך הוא נוסך אמונת צדיקים בלבבות המופחדים המקיפים אותו, עד שמגיע הרכב שיאסוף אותו לביתו לקראת הנסיעה לאומן מחר. הוא מתיישב במושב שליד הנהג ומבקש להגביה את רגלו ולהכניסה לרכב, אך אינו מסוגל לכך מרוב כאבים. מנסים לעזור לו אבל הוא קופץ מיסורים. מה עושים, איך בורחים מכאן? בלית ברירה הוא נשכב על הספסל האחורי בפישוט ידים ורגלים, וכך הוא מתחיל את דרכו לאומן כשהוא נזכר בשיחתו של מוהרנ"ת זי"ע כי הוא היה מרוצה לרחוש על ידיו ורגליו כדי לבוא לקיבוץ הק'.

במהלך הלילה לא הצליח לישון על מטתו מרוב יסורים, בלית ברירה נרדם בישיבה על כסא, בתשע בבוקר מגיע רכב נכים מיוחד של ארגון "עזרה ומרפא" לאחר שהפיק את הלקח בנסיעה אתמול הוא מוכנס לרכב על כסא הגלגלים ופותח בנסיעה הק' המלווה בנדודים של מלאכי רחמים.

ר' משה נושא תפלה אל השי"ת שיצליחו להשיג את התרופה הנדרשת. עוד מעט קט בשעה 12:00 יבוא המכתב המיוחל וישלח מיידית למרפאה באומן, וכולו תקוה שעד שיגיע למקום יהיה כבר החומר מוכן.

החיה שולפת את טלפיה

השעה שתים עשרה פוגשת אותו בפתח המטוס ממתין שיארגנו לו מקום קרוב לפתח אליו יצליח לגרור את עצמו. הוא מתקשר הביתה לשמוע שהמכתב אכן עשה את דרכו, ונחרד לשמוע כי הרופא החליט לנקום בו על חוצפתו להמרות את פיו, וזה עתה הודיע כי לאחר שבדק את החוק הגיע למסקנא שאין מחובתו לצייד חולה כזה בשום מכתב שחרור, ובשום מידע הנוגע למצבו הרפואי ולטיפול האינטנסיבי בו הוא מטופל.

צום גדליה בתפלה

זהו ניסיון רצח! - מזדעק החולה. הרי לדבריהם מצבי כל כך מסוכן ואסור לי להפסיק את הטיפול ליום אחד והנסיעה עצמה מסכנת אותי, וכאן אינם מוכנים אפי' לספק את המידע הדרוש להמשך הטיפול!

לנגד עיניו חולפים דברי רבינו הק' באותיות אזהרה אדומות: ראה מלאך המות שמלאכתו מרובה עמד ושתל רופא בכל עיר. יושב ר' משה במטוס ומהפך בדבר, הרי כשאנו מספרים לעולם את דברי רבינו הק' שהרופאים הם רוצחים אנו ללעג ולקלס בעיניהם, לצערינו הרב ישנם אנשים רבים שמאמינים ברופאים הרבה יותר מבפרקי תהלים ובדמעות של תפלה, ודבריו הק' של רבינו הם בעיניהם חידה סתומה. והנה תפסתי את החיה כשהיא שולפת את טלפיה, רק לחשוב שעד לרגע זה התמסרתי בידם מעביר צמרמורת בגופי.

הוא נזכר בבדיחה עממית על אדם שנכנס לבקר חולה במחלקה נפשית. עינו נפלה על אחד המאושפזים, אדם מרשים הלבוש באלגנטיות וכולו אומר כבוד. מה לאדם זה במחלקה זו, חולפת מחשבה בלבו. כעבור מספר דקות הוא מרגיש חבטה עזה בגבו, הוא קופץ בבהלה ורואה את אותו אדם מכובד המכריז באזניו: "כשאומרים לך משוגע, תאמין!" ולענינינו כשרבינו הק' אומר לך רוצחים, תאמין!

הזדמנות פז בידי לפרסם את אמיתות דברי הצדיק, יכירו וידעו כי דבר אחד מדבריו לא שב ריקם. מרגע זה תקפה אותו שמחה עצומה ופניו לא היו לו עוד, עכשיו יש לו פתחון פה לבקש רפואתו השלימה אצל הצדיק. פונה הוא בעליצות לבנו היושב לצדו, הקשב בני יקירי אני הולך לפעול אצל רבינו הק' ישועה לרגלי וליסוריי. זוהי פשר העליצות שאחזה בו בשדה התעופה בקייב, ולא נתקררה

> עומדים לפני המעלית של קרית ברסלב וכסא הגלגלים הרחב אינו מצליח לעבור את פתח המעלית. בלית ברירה נעמד החולה על רגלו השמאלית ונאחז בשתי ידיו עד שהדלת נפתחת, ואז מבזיקה מחשבה במוחו שמא פעלתי וכבר נעשה הנס, וכי מה אפסיד אם אנסה את רגלי

דעתו עד שלא הבטיח לסובביו: "עוד ארקוד בשני רגליי בקיבוץ הקדוש".

הנס מתחולל

ליל שישי פרשת ניצבים, השעה 12:00 בלילה, חצר ציון רבינו הק'.

המסע המתיש בא אל קיצו, כסא הגלגלים עמד כבר בשערי קרית ברסלב כשכל גופו מיוסר ממהמורות פושקינא הידועות, בניו מבקשים לסייע לו לתת מנוחה לגופו הדואב, ואילו הוא נפשו בשאלתו, בבקשה הוליכוני ישר לרבינו הק'.

נפרדו המלווים, חלק עלו לדירה עם המזודות, ואחד הבנים דוחף את כסא הגלגלים לחצר הציון הק'. לא הייתי במקוה זה שבועיים ימים - מתמרמר האב, ואיך אבוא אל שער המלך בלבוש שק. תעמיד את עגלתי במרחק ארבע אמות מהציון, ותגיש לי תיקון הכללי. הוא מפריש פרוטה לצדקה, ופונה בהתרגשות עצומה אל הצדיק הרחמן החפץ בטובתינו בזה ובבא: רבי! לא טבלתי במקוה זה שבועיים ימים, אבל טבלתי בנהר דינור של יסורי שאול, הנה חלפו כמה שעות מאז הייתי צריך לקבל טיפול רפואי, אבל הרופאים התירו את דמי, ועתה באתי לחסות בצילך ולמסור לך את האחריות לבריאותי.

הוא פותח באמירת תיקון הכללי כשכמה וכמה פסוקים מקבלים משמעות חדשה - "כי החרשתי בלו עצמי", "אויבי יאמרו רע לי מתי ימות וגו'", "ברצח בעצמותי חרפוני צוררי". הדמעות זולגות ומספרות על כל היסורים והתלאות, הכיסופים והגעגועים, ההפחדות והאיומים. יהודי בעל לב טוב שלא היה מסוגל לראות את הנכה המתמוגג בדמעותיו, שם יד רכה על שכמו ולוחש באוזניו כמה מילים טובות.

החולה המותש מהנסיעה ונתון תחת השפעת סמי מרפא איומים, מרגיש לאות עצומה פושטת באבריו, הוא מתחנן בפני רבו, באתי לרפאות את עצמותי על ידי וידוי דברים כפי שלימדתנו, אבל עכשיו אני כל כך מותש שאין בי כח להתרכז ולהיזכר במה שצריך להיזכר, על כן אתודה בדרך

כלל, חטאתי עויתי פשעתי לאלוקי ישראל, ועכשיו אני ניחם על רעתי זכיתי להרגיש היטיב את כאב חטאי ואני מקבל על עצמי בכל ליבי להטיב את דרכי, ופרטי הדברים יבואו בהמשך אחר שאנוח ואתן מנוחה לעצמותי הדואבות. בבקשה ממך רבי רחום שיספיק וידוי זה לרפואתי" - כה שח החולה לבו לפני רבו עד שהרגיש שעיניו נעצמות מחולשה וביקש את בנו לקחתו לאכסניה.

עומדים לפני המעלית של קרית ברסלב וכסא הגלגלים הרחב אינו מצליח לעבור את פתח המעלית. בלית ברירה נעמד החולה על רגלו השמאלית ונאחז בשתי ידיו עד שהדלת נפתחת בקומה 5, ואז מבזיקה מחשבה במוחו שמא פעלתי וכבר נעשה הנס, וכי מה אפסיד אם אנסה את רגלי, מעמיד הוא את הרגל המיוסרת שזה שבועיים לא פסעה פסיעה אחת ופוסע בשתי רגליו מהמעלית עד לתוך החדר הפנימי שבדירה כשכל הנוכחים קופצים על רגליהם ואינם יודעים את נפשם. הישנים מתעוררים לשמע הבשורה הטובה, נוטלים ידיהם ומצטרפים להמולה.

מהו הפלא המתרחש לנגד עינינו? האב המאושר מושיט להם את שתי ידיו וכולם יוצאים בריקוד "בך רבינו נגילה ונשמחה בך". ההתרגשות גואה הבנים לא יודעים את נפשם, זה צוחק וזה מוזיל דמעה, כ"כ הרבה צער חוו בשבועות האחרונים, האמנם הכל היה חלום גרוע שברגע זה התעוררו כולם ממנו בבת אחת? ר' משה מזכיר להם כי בבית יושבת אמא מודאגת שבאמונת אומן הירושה לה מאבות אבותיה שזכו להיות במחיצת רבינו הקדוש סייעה בידיו לברוח מהרופאים לרבינו, ומגיע לה לשמוע על הנס שהתרחש.

השעה בלונדון 1:00 בלילה. הטלפון מצלצל והאמא מרימה מיד, לא היא אינה ישנה, כבר מספר שבועות שאינה עולה על יצועה עד שהיא מרטיבה את ספר התהלים די צרכו. מה קורה? האם הנסיעה עברה בשלום? - נפלטת השאלה/זעקה. אבא הולך ורוקד על שני רגליו, נמסרה ההודעה ברשמיות מעושה. ברוך ה' - מפטירה העזר כנגדו בתגובה להודעה שנשמעה כבדיחה מוצלחת - אני שמחה לשמוע אתכם במצב רוח מרומם, סימן הוא שהדרך עברה בשלום. אכן אנחנו במצב רוח מרומם מכיון שאבא הולך ורוקד על שני רגליו, שבה ההודעה להכות בתודעה. כי אכן אמת נכון הדבר נעשה הפלא הגדול על ידי איש הפלא, ומה שלא הועילו הרופאים במשך שבועיים ריפא רופא הנפשות הגדול בחצי שעה.

ויהי ממחרת. ערב שבת היום ור' משה מבקש לטבול במקוה, עדיין חושש הוא לצאת לרחוב ברגליו פן יבולע לו, די לי שאני הולך בתוך ביתי - הוא אומר. כסא הגלגלים מביאו עד המקוה, הוא נכנס למקוה ברגליו יורד וטובל עבור שבועיים שלא טבל, ויהי בעלותו מהמקוה - מי מופיע? ד"ר ווטסלר. דוקטור! קורא אליו ר' משה, אני הולך בשני רגלי. עומד הרופא ומתבונן בנס הרפואי המתחולל לנגד עיניו וקורא בהתרגשות "מזל טוב! מזל טוב!".

בימים הבאים אין שעתו פנויה, זקוק הוא להמשך החלמה עדיין הכאבים עזים והמחלה לא חלפה, יושב הוא בציון ומתודה ומתודה ומתודה, ובכל יום הולכים ופוחתים הכאבים עד שבצום גדליה הוא קם בבוקר נוטל את שקית הטו"ת ויוצא לתפלת שחרית. אין זכר לכאבים וליסורים, אין צורך במשככי כאבים. עדיין הוא נוטל אנטיביוטיקה בוריד לאחר שהשיגו את החומר בדרך לא דרך ובדמים מרובים, במרפאה משתדלים לסייע לו בכל ליבם, אבל הטיפול האמיתי הוא בציון.

בית הכנסת החדש ליד ציון מוהרנת

תפלה מנחה של ראש השנה מתקיימת בחדר המדריגות בקומה זו מתאכסנים אנ"ש דלאנדאן, ובתוכם האחים ר' ישראל יעקב ור' משה יצחק עקשטיין הי"ו, שניהם עסקנים נמרצים וידועי שם שליוו את המשפחה לאורך כל הדרך בעצה ובמעש. עם סיום מנחה פרצו המתפללים בשירה וריקודים כשכל הבנין כמו רוקד עמם צהלי ורוני יושבת אומן כי גדול בקרבך קדוש ישראל. בתווך רוקד אותו חולה שבהוראת הרופאים אמור להישאר נכה כל חייו, וכאן הוא רוקד ריקוד של ממש, מגביה רגל ימין ואחר כך רגל שמאל, והתלהבותו של הציבור - שחלקם היו אתו בבתי החולים וראוהו במצבו הקשה כשהנסיעה לאומן נשמעה כמשאלת לב בעלמא - עולה מרגע לרגע.

איי... כי גדול בקרבך קדוש ישראל...!

אחרית דבר

מוצאי ראש השנה. מתקשרים מהבית לבקש שיחזור להמשך טיפול, אבל הוא משיב: וכי אנטוש את הציון בו אני מחלים מיום ליום ומשעה לשעה, ואשוב אל אותם רוצחים שלא יכלו לגאול אותי מיסורי לאורך שבועות, אדרבה יבואו בני הבית לאומן להצטרף לתפלות בבחי' זה מתפלל בקרן זרית זו וכו'. כך אכן נעשה, ובס"ד בסופו של שבוע לא נשאר זכר לא מהמחלה ולא מהכאבים, ונתקיים בו "ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך".

יום הכיפורים. בעיירה ברסלב סמוך ונראה לקברו של מוהרנ"ת שאמר "מיין זאך איז יום כיפור", בבית הכנסת החדש שזה עתה הושלמה בנייתו.

זו השנה השניה שתלמידי ישיבת תורת הנצח מלונדון מקיימים מנין במקום. שעת דמדומי חמה, הציבור עומד בקדושת כתר, קולו של ר' משה נישא בחלל, "הוא אלוקינו הוא אבינו הוא מלכינו הוא מושיענו..." - מי האמין שהוא יהיה מסוגל לעבור לפני התיבה ולעמוד שעות על רגליו.

תפלת מעריב הסתיימה זה עתה, ר' שמעון אנשין ערוך שולחן לקהל, כולם ממהרים לשוב לביתם ולהספיק את הטיסות. אבל ר' משה לא אצה לו הדרך, כיצד נפרדים מרבי כזה ומרפואות כאלו, הוא נשאר עם משפחתו בצילא דמהימנותא ולא נפרד מאומן עד שלא ערך סעודת הודאה נרגשת לעשרות מאנ"ש בהילולת רבינו הק', ורקד בשני רגליו שעות ארוכות בהקפות של שמחת תורה.

לאחר החגים הוא חוזר ללונדון שם כבר נשמע ונתפרסם דבר הנס בין הבריות, ושם הצדיק נתייקר בעולם. ובישיבת תורת הנצח נפתח זמן החורף בהתחדשות גדולה, בקימות חצות ויציאה לשדה בלילות, לימוד ספרי רבינו הק' וקיום כל עצותיו בפשיטות. אשרינו! ■

בתוך רבים אהללנו - הושענא רבה בציון (צילום: ברסלב live)

> מהו הפלא המתרחש לנגד עינינו? האב המאושר מושיט להם את שתי ידיו וכולם יוצאים בריקוד "בך רבינו נגילה ונשמחה בך". ההתרגשות גואה הבנים לא יודעים את נפשם, זה צוחק וזה מוזיל דמעה, כ"כ הרבה צער חוו בשבועות האחרונים, האמנם הכל היה חלום גרוע שברגע זה התעוררו כולם ממנו בבת אחת?

עם התחלת הלימוד בחלק השלישי של הספר הקדוש "משנה ברורה" ביום שישי י"ז חשון תשע"ט:

המוני חסידי ברסלב בארץ ובתפוצות מצטרפים ומתחילים יחד בלימוד ה'עמוד היומי' הקבוע בסדר שולחן ערוך אורח חיים

"ועל לימוד הפוסקים הזהיר מאד ביותר מכל הלימודים" (שיחות הר"ן כ"ט) – השיחה הזאת המלווה את כל מי שבשם 'ברסלב'ר חסיד' יכונה, היא היסוד ועמוד התווך שעליו נשען המפעל הכביר "לימוד הלכה" שהוקם ביוזמות אברכים יקרים מאנשי שלומינו ששמו לעצמם מטרה להחדיר את לימוד ההלכה בקרב כלל חסידי ברסלב, לזרזם לחזקם ולעודדם בכל מיני דרכים ואופנים, לקיים את ציווי רבינו הקדוש שלא יעבור יום בלי לימוד פוסקים • **כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא**

הכל החל לפני כשנה וחצי, כאשר חבורת אברכים חשו ברפיון השורר בקיום אזהרת הקודש של רבינו הק' בחיוב לימוד הפוסקים יום יום, ובאו לידי מסקנה שמה שיכול להועיל לחזק זאת הוא על ידי הנהגת סדר אחיד לכלליות חסידי ברסלב בלימוד הפוסקים. אי לכן התעוררו ליישם ולנחיל את סדר לימוד "עמוד היומי" בספר משנה ברורה שנתפשט בקרב אלפי ורבבות שלומי אמוני ישראל, ובכך להחדיר את לימוד הפוסקים בקביעות חוק ולא יעבור. וכאשר יעידון יגידון מאות ואלפי אנ"ש שזכו להתמיד בעקביות בספה"ק "ליקוטי מוהר"ן" בזכות הסדר שהונהג ע"י גדולי וחשובי אנ"ש ללמוד כל יום 'עמוד היומי', וכמו כן מעידים נאמנה אלפי הלומדים בסדר ה'דף היומי' בספה"ק "ליקוטי הלכות", איך שהסדר היומי מוכיח עצמו זה רבות בשנים, שזהו יסוד ההצלחה ללימוד מידי יום בקביעות בלתי מתפשרת. וכבר ידוע עד כמה נכסף והיה אדיר חפצו של רבינו הק' שיהיה לכל אחד סדר לימוד קבוע חוק ולא יעבור.

לקראת התחלת הלימוד בחלק השלישי הלכות שבת במשנה ברורה, פנינו למארגנים החשובים, לשמוע את מטרות המפעל, ודרכי הפעולה.

מתי וכיצד התחיל המפעל את דרכו?

זה שנים רבות שרבים מתקשים כיצד מחדירים את לימוד ההלכה בקרב אנ"ש באופן קבוע חוק ולא יעבור. כל אחד הרי יודע שיסוד היסודות של חסידי ברסלב מדורי דורות וסימן ההיכר המובהק זה שמירת ההלכה הצרופה ללא שום התחכמויות. סיפורי מופת התהלכו בקרב החסידים עד כמה חרדו מלשנות ולהטות ולנגוע כי הוא זה בסעיף קטן בשולחן ערוך - וכלשון רבינו הק' הנודעים.

ככל שהתבוננו בדבר, ראינו, כי משום מה קיים רפיון בקיום אזהרה קדושה זו, במיוחד אצל הבחורים ובני הנעורים, אשר על אף שבתחילת דרכם, תיכף אחר הבר־מצוה חזון נפרץ הוא לראות אצל רבים שהספר 'קיצור שולחן ערוך' שוכן דרך קבע בתיק התפילין שלהם, אולם לדאבוננו ברבות השנים, עם התפוגגות ההתלהבות הראשונית, או לחילופין התשוקה וההבנה של הבחור כי חייבים לדעת יותר מהלימוד הקצר הזה, מתפתח אצל רבים סדרים חדשים בספרי הלכה כל אחד כפי רצונותיו וכיסופיו. אבל כידוע לכולנו, כאשר חסר כח הרבים נחסר הרבה בהתמדה ובעקביות, ונפערים חורים רבים בסדרי הלימוד היומיים, דבר הגורם בסופו של דבר לרבים וטובים לקיים את המחצית השניה של השיחה הידועה (שיחות הר"ן כ"ט) "ללמוד על כל פנים איזה סעיף שולחן ערוך באיזה מקום שהוא אפילו שלא במקומו שהוא עומד עתה בשולחן ערוך"...

וכך בסייעתא דשמיא הגענו למסקנא כי העצה היעוצה הינה, להחדיר לימוד יומי קבוע, שיהיה ידוע ומפורסם ברבים, ובעזרת ה' תהיה לכך השפעה לטובה לקיים את ציווי רבינו הק' כראוי.

ובהיות שהיה זה בחורף תשע"ז, ובסדר עמוד היומי במשנה ברורה, שנתקנה ע"י פוסק הדור הגר"ש הלוי וואזנר זצוק"ל אחזו בסוף חלק ו', והחלו בהכנות להתחיל את המחזור החדש בחודש אדר, קבלו על עצמם בני החבורה להצטרף לסדר לימוד זה, אשר רבים בכל העולם כולו לומדים אותו.

מדוע שלא לעשות סדר לימוד יומי לכל ארבעה חלקי שו"ע?

כפי שלמדנו להכיר את השטח, במיוחד אצל בני הנעורים, הרי שבתחילה כאשר לומדים בסימני "אורח חיים" אשר שייכים לחיי היום יום, ונוגעים להלכות שבת ומועדים עוד מצליחים לאחוז ולהמשיך בסדר הלימוד איך שהוא, אולם כאשר מגיעים לחלק "יורה דעה" וכו', הרי שהיות ורבים מההלכות הללו הם בלתי שכיחות ובחלקם חסר ללומדים הקדמות ומושג והבנה בהם, במיוחד כאשר לומדים רק מחבר ורמ"א, הרי שבמקומות רבים קשה להבין את דבריהם ללא המקורות והמפרשים, ומפאת כך מתקשים לעמוד בסדר היומי.

זאת ועוד, סדר זה של 'עמוד היומי', הינו קל וקליט במיוחד, וכל אחד יודע פחות או יותר כמה זמן נצרך לו בשביל ללמוד את העמוד היומי, ויכול להקציב לו את הזמן בשעה קבועה ביום, שלא כשאר הסדרים המבוסס על פי סעיפים וכו', שלפעמים לוקח פחות ולפעמים יותר.

כיצד התייחסו חשובי אנ"ש לרעיון?

כמובן שלא רצינו להחליט על דעת עצמנו, ועלינו להתייעץ עם גדולי וחשובי אנ"ש שליט"א על הרעיון. והם בשמעם זאת, התלהבו ועודדו אותנו מאד, ואף הוציאו מכתב מיוחד וזה לשונם:

"ובודאי שמן הראוי ללמוד מקודם שולחן ערוך אורח חיים שהם ההלכות הנוגעות לחיי היום יום, וכן הלכות שבת ויו"ט, וזכינו שנתחבר לכך החיבור הבהיר "משנה ברורה" לבאר כל חמירא ולהביא את פסק ההלכה למעשה. ומחמת נחיצות הענין קבע הגאון הגדול הגר"ש הלוי וואזנר זצוק"ל בעל "שבט הלוי" ללמוד בו כסדר עמוד ליום, וכך לגמור אותו מראשו לסופו... ומכאן תצא קריאתנו לכלליות אנ"ש להצטרף לסדר הלימוד הזה לקיים ציווי רביה"ק בשלימות, ובפרט שנצטרף לזה כח הרבים שכולם לומדים בסדר מיוחד, אזי איש לרעהו ולאחיו יאמר חזק להתמיד בלימוד החשוב הלזה".

וכך מעודדים מהתלהבותם יצאנו לדרך, לחזק ולעורר את כלליות חסידי ברסלב להצטרף לסדר לימוד "עמוד היומי" במשנה ברורה, מיד עם תחילת המחזור החדש שהתחיל באותם ימים.

מה הם דרכי הפעולה?

מודעות ענק הופיעו בבתי הכנסיות ברחבי ארץ הקודש, להביא את הבשורה לכל אחד ואחד, כי מהיום מתחזקים ביתר שאת לקיים ציווי רביה"ק: "שכל איש ישראלי מחוייב ללמד בכל יום ויום פוסקים ולא יעבור!".

וכן מידי כמה שבועות התפרסמו מודעות מאירות עינים ומשובבי לב, עם מסרים וחיזוקים לעודד את לימוד ההלכה בסדר "עמוד היומי" במשנה ברורה. כך גם בתחילת הלכות שונות כדוגמת הלכות תפילה, ברכות הנהנין וכו', בהם קוראים הם לכל אלו שעוד לא הצטרפו למהפך המבורך, לבוא ולהיות נמנה על לגיונו של מלך, ללמוד מידי יום את ה"עמוד היומי" במשנה ברורה, ובזכות וכח הרבים יוכל לקיים תמידים כסדרן את אזהרת רבינו הק' בעקביות יום יום.

כמו כן, כדי לעודד את הלומדים, ערכנו הגרלות מיוחדות על כרטיס טיסה לאומן, לכל אלו שזכו ללמוד את ה"עמוד היומי" דבר יום ביומו.

מה המסר שלכם כעת לקראת התחלת חלק ג'?

ראשית פינו מלא שיר ושבח והודאה על העבר על כל מה שזכינו עד הלום, ועל כך שאנ"ש קיבלו את הדבר בהתלהבות יתירה, ורבים רבים הצטרפו להימנות בין הלומדים, וכפי שקיבלנו תגובות חמות ודברי עידוד וחיזוק מכל רחבי הארץ, ומחוצה לה.

וכאן ההזדמנות לצאת בקריאת חיזוק לכל אחד ואחד, בין לאלו שזכו להיות נמנה עם לימוד הסדר הקדוש הזה, להתחיל בהתחדשות יתירה ביתר שאת ועוז, ללמוד את העמוד מידי יום ביומו בעקביות. ולאלו שעדיין לא התמהמהו הרי שזה הזמן, עם תחילת לימוד חלק ג' הלכות שבת, זה הזמן להצטרף למאות אנ"ש חסידי ברסלב, ובכח וזכות הרבים תזכה גם אתה שלא יעבור עליך יום בלי לימוד הפוסקים.

כמו כן אנו פונים מעל בימה קדושה זו, לכל מי שרוצה ונדבה לבו להיות לעזר למפעל, בממון ברצון ובטירחא, לזכות את הרבים אם זה בהפצת סדר הלימוד במקום מגוריו, ע"י פרסום המודעות או בהקמת שיעורים וכדו', או להנציח את יקיריו על גבי המודעות השבועיות, כדי לכסות את עלויות ההדפסה וההפצה, או לממן פרסי עידוד לקיים הגרלות בין הלומדים בקביעות, מוזמן ליצור קשר בטלפון: 05041-30633, וזכות הרבים יהא תלוי בו לעד, ובודאי שרבינו לא יישאר לו חייב, ויגן בעדו להוושע בכל הישועות.

בס"ד

אֲשֶׁר יָרֵעַ יִרְעֶה דֶּשֶׁא עַל מִשְׁפְּחוֹת הָרָעִים

יצא לאור

הספר הנפלא שרבים ציפו לאורו

בעקבי הצאן

המאמרים המופלאים
של סדרת "בעקבי הצאן"
שהתפרסמו עד עתה מידי
חודש בחדשו מעל גליון
"אבקשה" ופקחו עיני רבים
וטובים ועוררו הדים נלהבים,
עכשיו בספר חדש ומהודר

ניתן להשיג בטלפון החדש
של בית אבקשה:
02-539-63-63
(שלוחה 4)
ובכל חנויות ספרי ברסלב
אפשרות לשליחה בדואר לכל הארץ בתוספת דמי משלוח

משנת ברסלב
לעובדא ולמעשה

אבקשה

השותפים הנאמנים
בבית אבקשה יקבלו כתשורה
את הספר בבתיהם